ابن عساکر لـه زبیربن بکـار هغـه لـه یوکوچي نـه روایت کـوي هغـه وایي چې عبدالعزیز بن زراره الکلابي په نوم یو شریف سړی و او ډېر زیات مال یې درلود په عیش او عشرت کې یې ژوند تېراو.

هغه وویل : ای الله زه عبدالعزیز تاګواه نیسم چې هغه خپل مال ځان او خپل اهل دالله په لاره کې دجهاد لپاره وقف دی.

بیاخپل پلار ته راغي او ورته یې وویل ته زما دراې‌په باره کې څه وایې؟پلار یې ورتـه وویـل ستا راې دمنلو ده ای عـبدالعزیزه! الله دې تاخوشـال کـړي هغـه وویـل :ماخپل ځان ،مال او اهل دالله په لاره کې دجهاد لپاره وقف دی. پلار یې ورته وویل :دالله په نوم دجهاد لپاره ووځه.

هغه لـه مجاهدینو سره قسـطنطینیه ته لاړ. هغه غوښتل چې خپل ځان شهادت ته حوالـه کـړي ، یـوه ورځ لـه رومیـانو سـره جـنګ ګـرم اود دتـورو شـرنګار جوړشـو عبدالعزیز درومیـانو پـه لـوی لښکـر کـې ورننـوت اوترهغه پورې یې جنګ وکړ نردی چې داسې شـهادت یـې پـه برخـه شـو لکـه څنګه یې چې غوښت.محمدبن جریر طبری روایت کړیدی چې عبدالوهاب بن بخت لـه ابي محمد بطال سره په روم کی غزا وکړه مسلمانانو په روم بـاندې یرغل وکړ خو مـاتې یې وخوړه اوپه تیښتـه یې لاس پورې کـړ. عـبدالوهاب خپـل اس دجـنګ پـه طرف زغـلاوه او ویـل یـې : ماستا په شان بزدل اس چېرته نه دی لیدلی. الله تعالی دې زما وینه توی کړي که ماستاوینه تویه نکړه.

بیالـه خپـل سـرنه اوسپنیزه تـوپـۍ یـې لـرې کـړه او آواز یـې وکـړه زه عـبدالوهاب بـن بخت یم ایاتاسې لـه جـنت نـه تښتئ. ددښمن په طرف لاړ او حمله یې ورباندې وکړه هغه د یو داسې تږي سړي لـه څنګ نه تیرشو چې ویل یې آه زه تږی یم.

ابن بخت پـه لښکـر کې دننـه ننوت اولـه دښمن سره په جنګیدو کې پخپله هم شهید شو او اس یې هم ووژل شو.

طبری همدغـه راز روایت کړیدی چې علی بن اسد ډېر ګنهګار انسان و هغه قتلونه او نـور غټ غټ ګناهونه کړي و. یوه شپه په نیمه شپه کوفه کې روان و چې له یوسړي نه دالله تعالی ددغه آیت تلاوت واورید:

﴿يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ (الزمر:۵۳).

ای زماهغه بندګانو چې تاسې پخپلو ځانونو زیاتې کړیدی دالله له رحمت نه مه مایوسه کیږئ.

علي دغه سړی ته وویل : دا ایت بیاولوله.دا آیت بیاولوله . هغه ولوست بیایي ورته وویل چې دآیت یوځل بیاولوله هغه ورته ولوست ، څو څو ځلي د تکرارولو غوښتنه یې وکړه او هغه ورته تلاوت وکړ. ددغه آیت له آوریدونه وروسته یي غسل وکړ اوبیایې خپلې جامې وویندلې دالله په عبادت کې لګیاشو آن تردی چې د ژړا له لاسه سترګې یې کمزوري او زنګنونه یې د اوښ دزنګنو په شان شول بیاهغه درومیانو په خلاف سمندري جهاد ته لاړ. مسلمانانو خپلې کشتۍد رومیانو کشتیو ته نژدې ودرولې. علي له خپل ځان سره وویل زه به نن دجنت ترلاسه کولو کوشش کوم دایې وویل او تن تنها درومیانو په کشتیو حمله وکړه. په جنګیدو جنګیدو هغه اویو څو رومیان دکشتۍ په یوګوټ کی راغونډ شول اوکشتۍ واوښتله ، علي ابن اسد چې داوسپنې زغره یې په سر کړی وه په اوبو کې ډوب او دشهادت لویه درجه یې ترلاسه کړه.

ابن المبارک روایت کړیدی چې عکرمه بن ابی جهل ﷺ دیرموک د غزاپه ورځ له اس نه راکوز شو او پیاده روان شو.

خالد بن ولید ورته وویل : ته داکار مه کوه په مسلمانانو باندې ستامرګ ډیر دروند تماميږي. عکرمه ورته وویل زمامخه پرېږده. تاسې خپل ژوند دمحمد ﷺ په ملګرتیاکې تیر کړی دی اوزه دخپل پلار سره وم چې دمحمد ﷺ له سختو دښمنانو څخه و. عکرمه پیاده جنګ ته ادامه ورکړه او هلته شهید شو داټول هغه شپږ ویشت پیښې او واقعات دي چې مجاهدین جهاد ته وراندې او له غټو غټو دښمنانو سره مخامخ شویدي. په دغو واقعاتو کې ډیرو بهادرو مجاهدینو په یٔواځې ځان ددښمن په لوی لښکر باندې او ډیرو وړو وړو ډلو ددښمن په لویو لویو لښکرونو باندې دشهادت په شوق یرغلونه کړیدي. اودمجاهدینو داکارونه لوی اوقبول شوي جهاد و.

فصل

د د ښمن په ډېر لښکر باندې يواځې ديومجاهد دبريد کولو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی

په دې خبره پوهيدل پکار دي چې علماء کرامو په جنګ کې ددښمن په ډيرو کسانو باندې ديو مجاهد په يواځې ځان دبريد اوپه هغوی کی دننوتلو په اړه اختلاف کړيدی که څه هم تاسې وړاندې هغه واقعات اوپيښې ولوستل چې دښمن په ډيروکسانو باندې يواځې ديومجاهد بريد کولو په استحباب باندې دلالت کوي مګر ددې سره سره علماو په دې اړه اختلاف کړيدی.

امام ابو حامد غزالي په احياء علوم الدين نومی کتاب کی دخپلو خبرو امربالمعروف اونهي عن المنکر په ترڅ کې ليکلي دي:

که چېرې د مسلمانانو دايقين وي چې هغه به له شهيد کيدو نه وړاندې دښمنانو ته څه نقصان اوضرر ورسوي.

ياخپل جرئت اوبهادري ورته ښکاره کړي اودښمنان ووېروي. ياپرکافرانو دمسلمانانو دبهادرۍ اودشهادت دجذبې رعب واچوي نوداسی مسلمان لپاره په يواځې ځان په پوره لښکر باندې يرغل کول روادی اګرکه دهغه دايقين وې چې زه خامخا شهيد کېږم.

خوکه هغه ته دامعلوم وي چې په دی بريد سره دښمن ته هيڅ تاوان نه رسيږي نوبيادا حمله حرامه ده. لکه يو ړوند سړی چې خپل ځان ددښمنانو په منځ کې واچوي چې ماووژنئ اوشهيد مې کړئ.

علامه نووي وايي چې دجمهورو علماو په نزد يواځې ديومجاهد ددښمن په صف کې وردننه کېدل اوخپل ځان دشهادت مرګ ته وړاندې کول له کراهت نه پرته روا دی

امام شافعي رحمه الله وايي چې درسول الله ﷺ په وړاندې اصحابو کرامو په مبارزه کې ګډون کړی و. دانصارو يوشخص چې لـه نبی کريم ﷺ نه يې ددې دفضيلت اوښيګڼې بيان واوريد نو دبدرپه ورځ په يواځې ځان په مشرکانو باندی يرغل وکړ.

ابوعبدالله قرطبی رحمه الله فرمايي چې په پوره لښکر باندی ديوسړي دبريد کولو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی.

قاسم بن مخيمره اوقاسم بن محمد او عبدالملک فرمايي : که چېرته په يوسړي کې ددښمن په لښکر باندی د بريدکولو توان وي او نيت يې هم خاص دالله رضا وي نو بياځه باک پکې نشته. خوکه په ځان کی قوت نه وينې نو بيا ځان په هلاکت کی آچول دي.يوقول داهم دی چې که چېرته هغه دشهادت په لټه کی خالص نيت لري نو يرغل درباندی کولې شي ځکه چې مقصد همغه دی چې دقرآنکريم په دی آيت کی بيان شوېدی:

وَمِنْ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ﴾ (البقرة:۲۰۷)

لـه خلکونه ځينې هغه کسان دي چې دالله دخوښۍ ترلاسه کولـو لپاره خپل ځان خرڅوي ابن خويز منداد رحمه الله وايي چې که چېرته يوسړی په سلو کسو دښمنانو، يادغلو په يوه ډله ياعسکري قطعه باندې په دې يقين بريد کوي چې هغوی به وژني اوپخپله به ترېنه دځان په خلاصولو بريالی کيږي نوبيا ورته بريد کول ښه کار دی همدغه راز که دهغه داغالب ګمان وي چې که زه شهيد هم شوم نو دښمنانو ته هم نقصان رسولی شم او ياپرهغوی داسې اثر قائمولی شي چې دمسلمانانو لپاره ګټور وي نو داهم ورته جائز دی.

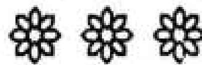
محمدبن الحسن رحمه الله فرمايلی دي چې که چيرته يو مسلمان مجاهد په يواځې ځان دمشرکانو په زرو کسو باندی بريد وکړي نوپه دی کی څه باک نشته خوداهله چې دهغه يقين داوي چې يابه ترېنه نجات ترلاسه کوي اويابه هم په کفارو باندې دمسلمانانو رعب او وېره آچوي او هغوی ته به زيان رسوي اوکه چېرته دايقين يې نه وي نوبيا مکروه دی ځکه چې هغه خپل ځان پخپله هلاکت ته وړاندی کړ او مسلمانانو ته به کې هيڅ ګټه نه وه.

اوکه چیرته په دی کی دهغه مقصد مسلمانانو ته جرئت ورکول وي چې هغوی هم زما پشان په کفارو بریدونه وکړي نوبیا هیڅ ممانعت په کی نشته ځکه چې په دی سره مسلمانانو ته ګټه رسیږي. همدغه راز داسې حمله په هغه صورت کې هم رواده چې مقصد یې ددښمنانو ویرول اوي، دی پوهول وي چې مسلمانان په دین باندی کلک ولاړدي اونه په شاکیږي بیشکه دالله تعالی ددین دسرلوړي اودکفارو دکمزوري کولو لپاره دځان قربانول ډیر لوی کار دی، او الله تعالی دهغوی صفت بیان کړیدی.

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

[التوبة :۱۱۱].

بې له شکه الله تعالی له مؤمنانو نه دهغوی ځانونه اومالونه آخستي دي په دی چې هغوی لپاره جنت دی.

فصل

د مبارزی د بیان په باره کې

په اتفاق سره داجائزه ده چې که چیرته کافر له مسلمان نه دمبارزی (مقابلې) غوښتنه وکړي نو دهغه لپاره وتل مستحب دي. خوددې ابتداء نه مستحب دی اونه مکروه. بلکې داد هغه چالپاره ښه ده چې په دی کی تجربه ولري اوله خپل قوت نه خبروي ، هغه چالپاره مکروه ده چې کمزوري اوپخپل ځان باور نلري. د امیرپه حکم اوله حکم نه پرته مبارزه په راجح قول سره رواده.

له امام مالک رحمه الله څخه دهغه چاپه باره کې پوښتنه وشوه چې په جنګ کې د دوو صفونو په منځ کې ودریږي او آواز کوي چې څوک له ماسره مبارزه کوي ؟ هغه

رحمه الله وويل : دادهغه نيت پورې اړه لري كه چيرته هغه په دې سره دالله تعالى رضا ترلاسه كول غواړي نوزما اميد دې چې هغه ته به ثواب ورکړى شي.

امام شافعي رحمه الله ويلي دي چې دمبارزى هيڅ باک نشته.

ابن المنذر رحمه الله ويلي دي چې دپاچا په حکم سره مبارزه ښه او غوره ده اوځوک چې د امام له حکم نه پرته مبارزه کوي په هغه کې څه حرج اوبدي نشته ، مبارزه بد کار نه دى ځکه چې ماته داسې کوم خبر نه دى رسېدلى چې دمبارزى نه يې منع کړې وي ، په جنګ کې مبارزه او ځوک چې مبارزه کوي دهغه غوښتنه منل دپهلوانانو دقهرمانانو او بهادرانو طريقه او شعارو. د جاهليت او اسلام په زمانه کې به هغوى په دې باندې فخرکاو .

اصحابو درسول الله ﷺ په زمانه کې دمحمد ﷺ په امر سره مبارزه کړېده. همدغه راز دراشده خلفاو په زمانه اوله هغوى نه وروسته په زمانوکې مسلمانانو مبارزه کړېده .

مونږ وړاندې ددى خبرې يادونه وکړه چې براء بن مالک ﷺ ددښمن له سلو سرو سره مبارزه وکړه اوهغوى يې ووژل.

ابن اسحاق پخپل سيرت کې ليکلي دي چې علي بن ابى طالب ﷺ د خندق په ورځ له عمروبن عبدود سره مبارزه وکړه، ځکه چې عمروبن عبدود ميدان ته ووت او آواز يې وکړ چې څوک له ماسره مبارزه کوي.؟

على ﷺ چې زغره يې اغوستې وه ودريد او ويې ويل يارسول الله ! زه له دې سره مقابله کوم . نبى كريم ﷺ ورته وفرمايل:

داعمرو دى ، كښينه،عمرو ټول مسلمانانو ته آواز وکړ چې په تاسوکې کوم سړى داسې نشته چې له ماسره مبارزه وکړي.؟ هغه مسلمانانو ته داپيغور ورکړ: ستاسو هغه جنت چېرته دى چې تاسې دايقين لرئ چې کله له تاسې‌نه څوک ووژل شي سيده همغلته ځي.

على ﷺ وويل يارسول الله ! زه ورسره مبارزه کوم. رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : كښينه.

عمرو په دریم خل آواز وکړ او ویې ویل:

- زما مرۍ په چیغو چیغو خرابه شوه ایا په تاسو کې څوک مقابله کوونکی شته؟

- اوزه دمقابله کوونکي مبارز په شان ودریدلم کله چې مقابله کوونکي بهادران بزدل شول.

- همدغه راز زه له جنګ پیل کیدو نه وړاندې په تیزي سره وارکوونکی یم. شجاعت په ځوان کی وي اوسخاوت په ښه غریزه طبیعت لرونکي سړي کی. علي رضی‌الله عنه پاڅید او ویې ویل زه ددی مقابله کوم . رسول الله صلی‌الله علیه وسلم وویل داعمرو دی ؟علی ﷺ ورته وویل : اګر که عمرو وي . محمد ﷺ ورته اجازه ورکړه. دهغه خواته لاړ او ورته یې وویل تلوار مه کوه تاته ستاد آواز داسې قبلوونکی راغلی دی چې عاجز نه دی.

دنیت اوبصیرت خاوند دی اوربښتیاګوی په هروخت کی کامیاب وي ، زه امید لرم چې زه به په تاباندی دمړي ویرکوونکی ودروم.

اودتورې به داسې ګوزار درکړم چې یادونه به یې دهر جنګ په وخت کی کولی شي . عمرو ورته وویل ته څوک یې ؟

هغه ورته وویل : زه علی بن ابی طالب یم.

عمرو ورته وویل : ای زما وراره ! له خپلو ترونو نه څوک راوباسه چې له تانه مشران وي زه دانه خوښوم چې ستاوینه توی کړم. علي ﷺ ورته وویل : لاکن په الله قسم چې زه ستا وینه تویول بد نه ګڼم .

عمرو ته غصه ورغله او په ډیر قهر او غضب سره رامخکی شو خپله توره یې وویستله هغه داسې پړقیده لکه د اور شغله ، په ډیر غضب یې دعلي کرم الله وجهه په طرف یې مخ واړاو، علي ﷺ پخپل ډال سره دهغه مخې ته ودرید عمرو دهغه ډال په توره وواهه ډال یې څیری یې کړ اوتوره یې همغلته ونښته اودعلي ﷺ سرته ورسید او زخمي یې کړ، علي ﷺ توره اوچته کړه اوهغه یې په څټ باندی وواهه اوپرزمکه وغورځید. خلکو پرهغه چغې پورته کړې. رسول الله ﷺ دالله اکبر ناره واورېده او پوه شو چې علي ﷺ هغه وواژه .

په کوم وخت کې چې عمرو بن عبدود دخندق په ورځ ووژل شو په هغه وخت دهغه عمر ۹۰ کاله و اودقریشو له څوبهادرانو څخه یو هغه هم و.

دیرموک په جنگ کې د مسلمانانو څخه یوشخص راووت اودداوړو صفونو ترمنځ ودرید .

دروم لښکر ته یې آواز وکړ چې دمقابلې لپاره ورته خپل سړي ویاسي. داوبش په شان یوغټ سړی چې داوسپنې، زغره یې آغوستې وه راووت مسلمان پرهغه دتورې گوزار وکړ اوځای پرځای یې وواژه.

مسلمان بیارومي لښکر ته آواز وکړ چې زما مقابلې لپاره څوک راوباسئ. هغوی خپل بیرغچي راوویست. مسلمان هغه هم دتورې په یوگذار پرزمکه راوغورځاو او مړ یې کړ. دریم ځل بیادمقابلې لپاره آواز یی وکړ. رومي لښکر ورته وویل : شیطان ته ووایه چې ستامقابلې ته راووځي. علماء حضراتو په دی خبرې اختلاف کړیدی چې آیادهغه مسلمان مرسته رواده چې له کفارونه یې د مقابلې غوښتنه کړې وي ؟

ځینو علماو دهغه له مرستې نه ممانعت کړیدی او ځینو علماو اجازه ورکړېده .

چاچې دمرستې رخصت ورکړیدی په هغو کی امام شافعی او امام احمد شامل دي. هغوی دادلیل نیولی دی چې کله دبدرپه غزا کې مسلمانانو قریشو ته دمبارزې دعوت ورکړی و نو اصحابو کرامو دخپل ملگري مرسته کړې وه .

((روى أبـو داود عـن عـليٍّ بـن أبي طالب ﷺ قل : تقدم عتبةُ بن ربيعة وابنه الوليد وأخوه شيبة ، فنادى عتبة : من يبارز؟

فانتدب له شباب من الأنصار.

فقل : من أنتم ؟

فأخبروه ، فقال : لا حاجة لنا فيكم!

فنادى : اخرجوا إلينا أكفاء نا من قومنا!

فقال ﷺ : قمْ ياحمزةُ ، قم ياعليّ، قم ياعبيدة بن الحارث.

فأقبل حمزةُ إلى عتبة فقتله ، وأقبلْتُ إلى شيبة فقتلْتُه ، واختلف بين الوليد وعبيدة ضربتان ، فأثخن كل واحدٍ منهما صاحبه.. ثم ملْنَا على الوليد فقتلْناه ، واحتملْنا عبيدة ... [1]))

له علي رضی الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې عتبه بن ربیعه، دهغه زوی ولید او ورور یې شیبه را وړاندې شول او عتبه اعلان وکړ چې څوک لـه موږ سره مقابله کوي ؟ دانصارو یوشخص دهغوی مقابلې لپاره راووت.

هغوی ورته وویل ته څوک یې ؟ هغه خپل ځان ور وپېژانده . هغه ورته وویل موږ ته ستاضرورت نشته. بیایي یوځل اعلان وکړ چې تاسي زموږ مقابلې ته زموږ له قوم نه خپل سیال راوباسئ.

رسول الله ﷺ وفرمایل : ای حمزه ! ته ورته پاځه، ای علي ته ورته پاځه ای عبیده بن الحارث ته ورته پاځه.

حمزه رضی الله عنه لـه عتبه سره مقابلې تـه ووت او هغـه یې وواژه. زه (علي) له شیبه سره مقابلې تـه ووتلم اوهغه مې وواژه. د ولید اوعبیده ترمنځ دتورو دوه ګوزارونه وشول اوهریو یودبل وینې توی کړی بیا موږ په ولید حمله وکړه هغه مو وواژه اوعبیده مو ترینه اوچت کړ.

غوره خبره داده چې کله مسلمان او کافر دمقابلې په وخت داشرط کیږدي چې هېڅوک بـه ورسره مرسته نـه کوي نو بیاپه دی باندې ودریدل واجب دي. که چیرته کافر مسلمان وواژه نو مسلمانانو ته جائز دي چې کافر ووژني.

اوکله چې کافر لـه مسلمان نـه دمقابلې کولو غوښتنه وکړي نودهغـه ویشتل اومرکول روادی ځکه چې هغـه مشرک دی دهغه لپاره نه عهد دی اونه امان او وژل یې مباح دي.

---

[1] اخرجه ابو داود: ٣/ ١١٩ _ ١٢٠ وسنده حسن

پنځه ویشتم باب

له جنګ نه تښتنه او شا اړول ډېره لويه ګناه ده

الله تعالی مسلمانانو ته ارشاد فرمايلی دي:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ. وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴾ [الأنفال۱۵-۱٦]

اې مومنانو! کله چې لـه کافرانو سره ديولښکر په بڼه مخامخ شواست نوله هغوی نه تښتـنه مـه کوئ. اوهرڅوک چې پـه دې ورځ تښتـنه وکړي پرته لـه دې چې دجنګ تاکتيک يې غوښتـنه کـوي اويالـه بـلې جنګيالی ډلې سره يوځای شي. نوبه تحقيق چې دالله غضب يې پـه برخه اوجهـنم يې دورتـګ ځای دی او هغه دورتګ لپاره ډېر بدځای دی.

ای مسـلمانه ! پـه دی خبره ځان ښه پوه کړه چې لـه کفارو سره دجنګ پـه وخت تښتنه کـول روانده او دټولـو عـلماو پـه اجمـاع دالله پـه نزد تښتنه ډېره لويـه ګناه ده. هرڅوک چې لـه جنګ نـه تښتـنه کـوي هغـه دالله تعـالی دقهر اوغضب مسـتحق دی او الله تعـالی بـه ورتـه ډېره سختـه او دردوونکـي عـذاب ورکـوي .پـه ګڼ شمير احاديثو کې ددی وبال او وعيد ذکر شوي دی چې ځيني يې دادي :

((روى البخاري ومسلم عن أبي هريرة ﷺ ، أنَّ رسول الله ﷺ قل : اجتنبوا السبع الموبقا ت.

قيل : وماهنَّ يارسول الله ؟

قـال الشركُ بالله ، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأكلُ مل اليـتيم ، وأكل الربا ، والتولي يوم الزحف ، وقذ ف الـمحصنات الغافلات المؤمنات ... [١]))

له ابی هريره ﷺ نه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

لـه اووه هلاکوونکـو ګـناهونو ځـخه ځانونـه وسـاتئ چـاوويل : يارسـول الله ! هغـه ګناهونه کوم کوم دي ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل:

له الله سره شريک نيول، سحر، دهغه چاوژل چې الله تعالى دهغه وژل حرام کړې وي مګرپه حقه سره، ديتيم مـال خوړل، سـود خوړل ، دجنګ په ورځ لـه جنګ نه تېښته کول او په هغومومنوښځو باندې تهمت لګول چې هغوی ناخبره اوپاک لمنی وي.

((و روى الطـبراني فى الكبير عن عبيد بن عمير بن قتا دة الليثيٍّ ﷺ أنَّ رسـول الله ﷺ قـال في حجـة الـوداع : ((إن أولياء الله المصلون ، ومن يقيم الصـلوات الخمس التي كتبهنَّ الله عليه ، ويصوم رمضان ، ويحتسب صومه ، ويـرى أنـه عـليه حق ، ويؤتي الزكلة محتسباً طيبةً بها نفسه ، ويجتنب الكبائر التي نهى الله عنها !فقل رجلٌ من أصحابه : يارسول الله : كم الكبائر ؟

قـل : تسـعٌ . أعظمهُـنَّ الإشـراك بالله ، وقتل المؤمن بغير حق، والفرار من الـزحف ، وقذ ف المحصنة ، والسحر، وأكلُ مل اليتيم ، وأكلُ الربا ، وعقوق الوالدين المسلمين ، واستحلال البيت الحرام... [٢]))

---

[١]ـ اخرجه البخاري برقم : ٦٨٥٧ ومسلم برقم: ٨٩

[٢]ـ المعجم الكبير للطبراني : ١٧/ ٤٧ ـ ٤٨ رقم : ١٠١، ورجاله موثوقون.

له عبید بن عمیر بن قتاده اللیثي ﷛ روایت دی چې رسول الله ﷺ په حجة الوداع کې وفرمایل : بېشکه دالله دوستان لمونځ گذارا ن دي ، او هغه څوک چی دی سره پنځه فرضي لمونځونه اداکوي ، دروژې دمیاشتې روژې یې په دی یقین سره نیسي چې داوزباندی حق دي او الله ورته ثواب ورکوي او زکات د زړه په خوشالي سره ورکوي . اوله هغو لویو گناهونو څخه ځان ساتي چې الله جل جلاله له هغونه ممانعت کړیدی.

یواصحابي پوښتنه وکړه یارسول الله ﷺ کبیره گناهونه څو دي ؟

رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : ۹ گناهونه کبیره دي. په دی ټولو کی لویه گناه له الله سره شریک پیداکول دي، په ناحقه دمؤمن وژل ، دجنگ له میدان نه تیښته کول، په پاک لمنه ښځې باندې تومت لگول، سحر کول. دیتیم مال خوړل، دمسلمان مور اوپلار نافرماني کول اودبیت الحرام سپکاوی کول.

ابن المبارک په کتاب الجهاد کې له ابی هریره ﷛ نه روایت کړیدی هغه ﷛ وایي : هر هغه سړی بهادر دی چې کله دښمن حاضر شي نو وتښتي. أوبی زړه سړی هغه دی چې کله دښمن حاضر شي . هغه حمله وکړي تردی چې الله څه وغواړي هغه وشي .

خلکوپوښتنه وکړه ای ابوهریره داځنگه کیدای شي ؟ حضرت ابوهریره ﷛ ورته وفرمایل : هغه سړی چې دجنگ له سنگر نه تښتي هغه په دې خاطر تښتي چې دالله تعالی په مقابل کې، خپل جرئت ښکاره کوي اوکوم سړی چې بې زړه وي نه تښتي هغه له الله تعالی نه ویریږي اوله دښمن سره کلکه مقابله کوي.

(یادونه) داچې تښتیدونکي سړي ته بهادر ویل شویدي دایوقسم په هغه باندی طنز دی.

فصل

ددښمن د حاضريدو په وخت کې جهاد فرض عين دى

اى مسلمانه وروره ! په دى خبره ځان پوه کړه چې پد عمومي توګه جهاد کفايي فرض دی. خوکله چې د مسلمانانو اوکافرانو لښکرې يوبل ته مخامخ شي نو په دی وخت کې په هر مسلمان باندې فرض عين ګرځي.

که چيرته ددښمن تعداد له مسلمانانو نه دوه برابر زيات نه وي نوله مېدان نه تښتيدل حرام دي خوکه دښمن ته د دوکې ورکولو لپاره وروسته کيږي ترڅوله وروسته نه پردښمن يرغل وکړي نو بيا روادی. ياداچې له خپل مورچل نه وروسته کيږي او ځاى بدلوي ترڅو دښمن هغه پسې وګرځي او هغه پردښمن ناڅاپي يرغل وکړي. ياداچې دجنګ ځاى تنګ وي اودى شاته کيږي ترڅو په فراخ ځاى کی ورته کيني او چې کله دښمن هغه پسې هلته ورشي نو هغه ورباندې بريد وکړي يامخې ته لمر وي اونښي کولې چې په دښمن باندې ډزې وکړي اويا مخامخ ورته سخت بادلګيږي نودی خپله مخه بدلوي نوداورته جائزدی.

يادی يواځې وي اوپه دی مقصد شاته کيږي چې لښکر ته ځان ورسوي اوله همغه ځاى نه پردښمن بريد وکړي. برابر خبره ده چې دالښکر لوى وي ياوړوکې لرى وي يانژدې . دسختى ناروغى ، دوسلې دختميدو ترډېره وخته دجنګ دجاري ساتلو وس او توان نه لرلو له کبله هم وروسته کيدل ورته روادي. اوکه چيرته له يوسړي سره وسله ختمه شي او دی کولې شي چې دښمن په کاڼي وولي نوبيا ورته وروسته کېدل روانه دي.

کوم سړى چې دعذر په وجه تښتي نو هغه لپاره ښه داده چې په دښمن باندې د دوباره يرغل کولو په نيت وتښتي.

که چېرته ديومجاهد اس مړشي اودى پيدل جنګ نه شي کولې نو هغه ته له سنګر نه وروسته کېدل اوتښتيدل روا دی. اوکه دايقين يې وي چې که زه له دښمن سره په

جنګ کې په کلکه اوثبات سره وجنګیږم نو دښمن ته نقصان رسولی شم نو بیا ورته تښتیدل روا نه دي.

که چیرته د کفارو تعداد له مسلمانانو نه دوچندی نه زیات و نو وروسته کیدل ورته جائز دي خو ددښمن په خلاف کلک ودریدل او ورسره جنګ کول غوره دي خصوصاً چې دجنګ کولو طاقت او توان په ځان کی لري. اوکه چیرته ددښمن شمیره له دو چند نه زیات نه وي مثلاً دمجاهدینو شمیر سل تنه وي او ددښمنانو شمیره دوسوه وي نو سلو مجاهدینو ته وروسته کیدل او تښتیدل حرام دي.

نووي دابي القاسم قول نقل کړیدی چې که چېرته له مسلمانانو نه دکفارو زیادت له دوچندی نه زیات و نو دیته به کتلی شي چې که چیرته د مسلمانانو غالب ګمان داوچې که له دښمن سره په سختی اوثابت قدمي سره وجنګیږي نو کامیابیږي نو دوی لپاره همدلته کلک و[illegible] دل ښه دي. اوکه غالب ګمان یې داو چې په دی صورت کی مسلمانانو ته زیات ځاني نقصان رسیږي نو تښتیدل ورته روادي،خو غوره داده چې ونه تښتي، بلکې له دښمن سره دی تکلکه مقابله وکړي اګر که ټول شهیدان شي.امام النووي ویلي دي : صحیح خبره داده چې په داسی حالت کې تیښته وربانديې واجب نه دی بلکې مستحب دی.

دامام احمد بن حنبل مذهب دادی چې کله ددښمن تعداد له مسلمانانو نه ددوه برابري نه هم زیات و، او غالب ګمان داو چې دجنګ په حالت کې ټول مسلمانان وژل کیږي او دتښتي په حالت کې نجات مومي نو غوره داده چې له جنګ نه وروسته شي. خوکه ونه تښتي اوله دښمن سره خپل جنګ جاري وساتي نو دا ورته د شهادت داوچتې مرتبې دترلاسه کولو په خاطر رواده.

لیکن غوره قول دادی چې کله په داسې ځای کی له دښمن سره مقابله کوي چې هیڅ نقصان ورته نشي رسولې بلکې پخپله له نقصان سره مخامخ کیږي نوداسې کول ورته ګناه ده اوپخپل لاس هلاکت ته ځان سپارل دي، ددی مثال داسې دی لکه چې یو ړوند سړې خالي لاس ددښمن مقابله کوي اوددښمن له لاسه وژل کیږي.

[1] ـ روضة الطالبین للنووي : ۱۰/ ۲۴۹

خو که چېرته مسلمان په خالص نیت سره دشهادت مرګ د ترلاسه کولو په خاطر له دښمن سره په پوره مېړانه او بهادري سره جنګیږي او ورسره وسله هم وي چې دښمن ته نقصان رسوي نو په دې جنګ کې که مسلمان ووژل شي هم نودالله په نزد ورته ثواب ورکول کیږي ان شاء الله تعالى.

که چېرته یو مسلمان له دوه کافرو سره مخامخ شي او هغوی ورسره جنګ شروع کړي نو دده لپاره تیښته جائزه ده خو دهغوی په مقابل کې په استقامت او ثبات سره جنګیدل ورته غوره ده. څکه چې الله تعالى مؤمنانو ته دکفارو په وړاندې چې کله دهغوی شمېره له مسلمانانو نه دو برابره وي په استقامت او ثبات سره د ودریدو حکم کړیدی. لکه چې فرمایلي دي:

﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ○. الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [الانفال : ٦٥ - ٦٦]

ژباړه :اى پيغمبره ! مؤمنان جنګ ته وهڅه ه. که ستاسې شل صبرکوونکې وي نو پردوه سووبه برلاسی شي. او که ستاسې سل تنه وي نو په زرو کافرانو به برلاسې شي څکه چې کافران ناپوهه قوم دی. اوس الله تعالى پرتاسې اسانتيا راوستله او معلومه يې کړه چې په تاسې کی سستي او ناتواني ده نوکه ستاسې سل تنه صبرکوونکي ډله وه نو بايد پردو سوو برلاسی اوکه زر و نو بايد دالله په حکم پر دوه زرو برلاسی شي . الله پاک له صبر کوونکو سره دی.

ابن عباس رضي الله عنهما فرمايلي دي چې که چيرته يو مسلمان له درى تنو کافرانو څخه وتښتيد ګويا هغه نه دی تښتيدلی دا ورته رواده، اوکه له دوه کافرانو څخه وتښتيدنو هغه تښتيدلی دی او داتيښته ورته روانده.

امام قرطبی ویلي دي چې که چیرته لـه مسلمانانو نه دکفارو شمیره دوبرابر نه زیات و نو مسلمانانو ته تېښتیدل روا دي خوکه ونه تښتي او په استقامت او بهادري سره وجنګیږي نو د اورته غوره ده.

دموتی پـه غـزاکې د مسـلمانانو درې زره لښکـر د روم لـه درې لکـه دښمـن سـره جنګیدلی دی، او دطارق بن زیاد ۱۷۰۰ لښکر د اندلس په فتحه کې د اسپانیایې کفارو لـه نوي زره لښکر سره جنګیدلي دي. خو مسلمانانو لپاره تیښته هم جائزه ده کله چې دکفارو دلښکر شمیره د مسلمانانو لـه لښکر نه لـه دوچنده نه زیات وي ابن قاسم ویلي دي چې که چیرته دکفارو شمیره لـه مسلمانانونه دوچنده زیاته نه وه او دمسـلمانانو امیرلـه جنګ نـه وتښتید نـو مسلمان لښکـر لپـاره جائز نـه دي چې لـه جنګ نـه وتښتي بلکې ورسره جنګیدل پکاردي. خوکه لـه دوچند نـه زیات شمیریي و نوبیاورته تښتیدل جائز دي.

ځینو علماو ویلي دي چې کله دکفارو شمیره د مسلمانانوله تعدادنـه دوچنده زیاتـه وي نـو مسلمانانو تـه تېښتـه کول رواده،خوکه د مسلمانانو شمیر دولس زره و نوبیاکه ددښمـن دلښکر شمیره د مسلمانانو د شمیرې له دوه برابري نه هم زیاته وه نو تیښته وٌرته روانده. دغو علماو درسول الله ﷺ لـه دی حدیث نه استدلال کړیدی.

((اَنَّ رسولَ الله ﷺ وسلم قال : لَنْ يُغلبَ اثنا عَشر الفًا من قلَّةٍ .)) [1]

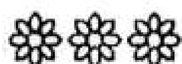
ژباړه : نبي کریم صلی الله علیه وسلم ویلي دي هیڅ کله به هم دولس زره کسیزه ډله دلګ والي (کموالي) له امله مغلوب نشي .

علماو ویلي دي چې دغه حدیث دهغه آیت دعموم لپاره مخصص دی چې وایي : کله ددښمـن شمیره لـه مسلمانانو نه دوچنده وي نو پر مسلمانانو واجب دي چې په ثبات او استقامت سره وجنګیږي اوکه له دوه چنده نه زیات وي نو تیښته ورته رواده

---

[1]ـ سنن ابي داود : ۳/ ۸۲ . وسنن الترمذي : ۳/ ٥٦ _ ٥٧ وسنن الدارمي : ۲/ ۲۱٥ ومستدرك الحاكم : ۲/ ۱۰۱ ، والحديث رجاله ثقات رجا ل الشيخين

علماء وايي: كله چې د مسلمانانو شميره دولس زروته رسيږي نو تېښته ورته روانده اگرچې ددښمنانو شميره له دوچند نه هم زيات وي.

فصل

دالله تعالى مرسته او نصرت له مجاهدينو سره دى

پوه شه چې دالله تعالى لـه خپلو بندگانو سره كيـدل په دوه ډوله دي، يو دعلم او احاطى په لحاظ سره دى اودا عـام دى ، مسلمان او كافر دواړو ته شامل دى اوله خپلو بندگانو څخه چې څوک هرڅه كوي په ټولو پوه دى اودهغه جل جلاله لـه علم نه پټ نـه دى. او هغـه پـه ټولو احاطـه كړى ده دمخلوق نـه هيڅوک لـه هغه نه غائبيدى نشي لكه چې الله تعالى پخپل كتاب قرانكريم كې فرمايي:

﴿ هُـوَ الَّذِي خَلَقَ السموات وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْـلَمُ مَـا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنْ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ﴾[الحديد:٤].

الله هغـه ذات دى چې اسمانونه او زمكه يې په شپږو ورځو كې پيدا اوبيايي پرعرش استواء وكړه هغـه څه ورته ټول معلوم دي چې په زمكه كې ننوځي اوترى را ووځي او هغـه چې لـه آسمان نـه رابښكته كيږي اودهغه په لور ورخيژي. هغه لـه تاسې سره دى تاسې چې هرچېرته ياست او الله ستاسې دكړنو ښه ليدونكى دى.

اوبل دالله تعالى داقول:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السموات وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾ [المجادلة:۷].

ایاته نه پوهېږې چې الله پاک د آسمانونو اوزمکې لـه هرڅه نه خبردې؟ هیڅکله داسې نـه کېږي چې د دریو تنو پټې خبرې دی وي او څلورم دې الله نه وي اونه داسې شوي چې دپنځو کسانو پټه غونډه دې وي اوشپږم دې الله نه وي که دپټو خبرو وال لدېنه لږ یا زیات وي او هرچېری او هر وخت وي الله ورسره دی. (هیڅ تری نشي پټولای.دویم ډول معیت خصوصي دی اوداد مرستې اوتائید معیت دی یعنی الله تعالی په ځانګړي ډول دهغو مؤمنو مسلمانانو مرسته اوتائید کوي چې صالح او عبادت ګذار وي. لکه چې دالله تعالی مبارک ارشاد دی:

﴿إِذْ يقولُ لصاحبه لاتَحْزَنْ إِنَّ الله معنا ﴾ [التوبة ٤٠]

کله چې محمدﷺ خپل ملګري ته ویل مه غمژن کیږه بېشکه الله تعالی لـه موږسره دی.

اوبل دالله تعالی دامبارک ارشاد:

﴿فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ﴾ [محمد۳۵].

نومـه سستېږئ اودسولې په لور بلنه ورکړئ ځکه چې تاسې غالب یې الله لـه تاسې سره دی او هیڅکله به ستاسې کړنې بابیزه نه کړي.

خودالله تعالی دا ډول معیت اوملګرتیا خپل بنده ته هله په برخه کیږي چې کله هغه دالله تعالی دبندګۍ صحیح حق اداکړي، اودهغـه پـه بندګۍ کی دسرغړونې هیڅ شائبه ونـه لیندلی شي. کوم مسلمان مجاهد چې دا ډول بندګي وکړي نوبیاپرهغه هیڅوک نشي بریالی کیدلی ځکه چې الله دهغـه ملګري دی اودهغه مدد اومرسته کوي لکه چې الله تعالی فرمایلی دي:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ﴾ [محمد :١١].

داځکه چې الله تعالی دمومنانو دوست اوکار جوړوونکی دي، اوکافران هیڅ دوست اوکار جوړونکي نه لري.

کله چې مجاهد دعبودیت اوبندګي له أوصافونه په یو صفت کې له تقصیر او سستي څخه کار واخلي اویاد ایمان په غوښتنو کې له کومې یوې غوښتنې څخه خالي او مجرد شو اویایې د کافرانوکوم یو صفت خپل کړ نو دده اود کافر ترمنځ دمشابهت دډولونو څخه په یو ډول ورته والی پېداکېږي اوتیاره یې په زړه کی ځای نیسي زنګن کېږي. دویرې ، بزدلي ، ذلت ، رسوایي اوبې غیرتي په ډندکې لویږي. له دنیا اوخپل ژوندسره یې مینه پیدا کېږي. اوله شهادت نه تېښته کوي. له الله تعالی نه سر غړونه چې څومره ډېره وي همغومره به یې اثرهم ډېر وي چې پدې حالت کې بیا خدایې نصرت او امداد ډېر کم وي اوکه لږ وي نو داثربه یې هم لږه وي. ایاتاسې کله دحنین په کیسه غورکړیدې ، کله چې له مسلمانانو نه څه اشخاصو وویل : نن ورځ به هیڅوک پرموږ غلبه ونه مومي ځکه چې زموږ دلښکر شمیره ډیره ده، په دی ورځ د مسلمانانوشمیر دولس زره و خوالله تعالی هغوی ته دکبر او ددې عقیدی دنه شهود او حضور په وجه چې بری دالله په نصرت سره ترلاسه کېږي ماته ورکړه. دغه دواړه صفتونه دکافرانو له صفاتو څخه دي. کله چې په مسلمانانو کی هم همدغه اوصاف پیداشول نو الله تعالی دهغوی په زړونو کې هم وېره واچوله اوله دښمن نه وتښتیدل .

لکه چې الله تعالی فرمایي :

﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ﴾ التوبة : ٢٥.

اودحنین په ورځ هم کله چې تاسې خپل ډېروالې وغولولئ خوڅه ګټه یې درته ونه رسوله اوپراخه زمکه درباندې تنګه اوبالاخر مو په تېښته مخ په شا منډه واخسته .

اوالله تعالی داحد دپیښی په ورځ دلاسته راوړنی په اړه فرمایي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا﴾ ال عمران ۱۵۵.

کومو کسانو چې د دوه ډلو دمخامخ کېدلو په ورځ تاسې ته شاه آړولې وه بیشکه چې شیطان دخپلو عملونو له مخې ښویولي وو.

څرنګه چې محمد ﷺ له دغو اوصافو څخه معصوم اوپاک و اودا دهغه له مقام سره مناسب هم دی نوالله پاک هغه ﷺ اوله هغه سره څه نور مسلمانان یې وساتل. الله تعالی پرهغوی سکینه او ډاډ راښکته کړه اودښمن هغوی ته درسیدو لاره پیدانکړه ، الله تعالی لـه هغوی سره مرسته وکړه دښمن یې رسوا اوماته یې ورکړه. زموږ ددی خبرې تائید دالله تعالی دافرمان کوي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنْ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾[التوبة: ۱۲۳]

ای مؤمنانو لـه هغوکافرانو سره وجنګیږئ چې تاسې تـه نژدې دي هغوی باید لـه تاسې سختوالی وویني. اوپوه شئ چې الله پاک دپرهیزګارانو مل دی.الله پاک آیت شریف په دی جمله ختم کړچې پوه شئ الله پاک دپرهیزګارانو مل دی.

ترڅو دعقل خاوندان په دی پوه شي چې دالله تائید او مرسته پرهیزګارانو لپاره مخصوصه ده.

ددې خبرې په تائید باندې دالله تعالی داقول هم دلالت کوي:

﴿ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ٥ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴾ [النحل۱۲۷-۱۲۸]

او ای محمده ! صبر وکړه . ستاصبر یوازې دیو الله په مرسته او کومک سره دی، اودهغوی په ناورینو مه غمژن کېږه. اوهم یې په دسیسو او چلونو مه زړه تنګی کیږه بې شکه چې الله دهغو مل دی چې لـه بدی نه خانونه ژغوري او غوره چارې سرته رسوي.

نبی کریم ﷺ هم خپل امت ته په .ی اړه لارښونه کړېدې ترڅو زده يې کړي او عمل ورباندې وکړي.

((روی الترمذی عن ابن عباس ﷺ قال : كنت خلف النبی ﷺ يوماً،فقال : يا غلام : إِنِّي أُعَلِّمُكَ كلمات: احفظ الله يحفظك ، احفظ الله تجدْ ه تجاهك ، إذا سألتَ فأسأل الله ، وإذا استعنتَ فاستعن بالله ، واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشي ء ، لم ينفعوك إلا بشی ء قد كتبه الله لك ، وإن اجتمعوا على أن يضروك بشی ء لم يضروك إلا بشیء قد كتبه الله عليك رفعت الأقلام ، وجفت الصحف .[1]))

له ابن عباس ﷺ نه روایت دی هغه وايي چې زه يوه ورځ دنبی کريم شاته روان وم. هغه ﷺ راته وفرمایل : ای ځوانه ! زه تاته ځوخبرې درښایم. دالله جل جلاله دحدودو حفاظت وکړه الله به ستا حفاظت وکړي ، دالله داحکامو حفاظت وکړه ته به خپل عزت او مقام ترلاسه کړې ، کله چې ته څه غوارې نو له الله نه وغواړه. کله چې مرسته غوارې نو له الله نه مرسته وغواړه. پوه شه چې که چیرته ټول امت تاته دګټې رسولو لپاره سره راغونډ شي نو هغوی تاته هیڅ ګټه نه شي رسولی مګر هغه چې الله درته لیکلي ، اوکه چیرته ټول امت تاته دنقصان رسولو لپاره پخپلو کې سره راغونډشي نو هغوی تاته هیڅ نقصان نه شي رسولی مګر هغه چې الله درته لیکلي دي. قلمونه پورته کړی شویدی او صحیفې وچې شویدي. مخکیني مجاهدين له ګناهونو نه ډير سخت ویریدل ځکه هغوی په جهاد باندې ددی له بدو اغیزو څخه خبر و اوپه دی هم پوهیدل چی داکله کله دهزیمت او ماتې سبب ګرځي.

حافظ ابن کثير رحمه الله پخپل تاريخ کې لیکلي دي چې دسلطان ظاهر بیبرس په زمانه کې يو مسلمان مجاهد به دالله په لاره کې پخپل آس باندې غزا کوله، دهغه داس عادت وچې میدان ته به يې په منډه اوتيزي سره حرکت کاو. يوه ورځ هغه خپل

---

[1] ــ سنن الترمذي : ٤/ ٧٦ والحديث صحيح .

آس وزغلولو خوآس میدان ته ونه زغلید او وروسته شو څومره یې چې وواهه هیڅ اثر وربانديې ونه شو اوددښمن په لوری ګام اوچت نکړ. هغه داس په دې کار باندې ډېر حیران شو. کله چې هغه په دی باره کې ژور غور وکړ نو هغه پوه شو چې خپل اس ته په یوه کوټه او بیکاره روپۍ باندی ګیاه آخستی وه یعنی آس ته یې حرامه ګیاه ورکړې وه. اودې ګیاه دهغه په اس باندی اثر کړی و اود جهاد له لاری نه یې وروسته کړی و.

یوچاداحکایت او کیسه کړی ده چې ځینې مسلمان عسکرو دکفارودکلاګانو څخه یوه کلا محاصره کړه اوپر کفاروباندې دغلبې اوفتحې ترلاسه کولو کې وروسته والی راغی. دهغوی امیر ورته وویل : له تاسونه دافتح او برې دیوسبب په وجه وروسته شویدی تاسې پخپلو عملونو نظر واچوئ چې کوم بدعت مو کړیدی اوکه یاکوم سنت موپرینبی دی؟ هغوی چې غور وکړ نو ورته معلوم شو چې دمسواک وهلو سنت یې پرینښي دې.

تاسې وګوری چې دغه تاثیردیوسنت دپرینښودلو په وجه و اوپه دی باندی نور حرام کارونه هم قیاس کړئ. لکه حرامه ډوډۍ خوړل او حرام لباس په تن کول اوداسې نور ګناهونه چې شیطان له همدی لارې نه یو مسلمان ښویوي اوپه ګناه اوتیښته کې واقع کوي.

اې مجاهده وروره! دالله له شریعت نه دسرغړاوې نه ځان په کلکه وساته ، ترڅوستا همت عزم او نیت کمزورې نکړي. خپل زړه دالله ددین مخالفت له خیرې نه پاک کړه د وسوسو په تیارو کې دیقین اوتوکل ډیوې بلې کړه. دهغه چاپه شان اقدام وکړه چې یقین ولري له مرګ نه په هیڅ حالت کی خلاصون نشته. او تیښته له مرګ نه څوک نه شي خلاصولې. اګرچې ستا دامنډه دغرونو لوړو څوکوته ولې نه وي. که ستا نیته پوره شوې وي نو هملته به دریسې راشي او مړبه شی. دانسانانو هیڅ قسم حیله او چل ول له مرګ دخلاصون لپاره په کار نه راځي لکه چې الله تعالی فرمایلی دي:

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُمْ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ﴾ (النساء : ۷۸).

تاسي چې هرچيرته ياست مرګ درته همغلته درځي اګرکه په کلکو برجونوکې واست الله تعالى چې دچالپاره مرګ ليکلې وي هغه لدينه دخلاصيدو لپاره هيڅ لاره نه شي موندلې. لکه چې الله تعالى فرمايلى دي:

﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِى بيوتكم لبرزالَّذِينَ كتِبَ عليهِمْ الْقَتْلُ اِلَى مَضاجِعِهِمْ﴾ [آل عمران : ١٥٤]

ورته ووايه که واست تاسې په کورونو ستاسې کې نوچالپاره چې وژل ليکل شوې و هغه به خامخا د وژلو ځای ته وروتلو.

اوالله تعالى فرمايلى دي:

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ الله مَنْ يَنْصرهُ اِنَّ الله لقويٌ عزيزٌ﴾ [الحج : ٤٠].

اوالله بـه خامخا دهغوخلکو ملاوتړي چې دهغـه ددين ملاتړي وي. بی له شکه الله ډېر توانا اوپرهرڅه برلاسی دی.

ای تښتيدونکيه ! کـه ددی لپاره تښتی چې عمر دی زيات شي نوپوه شه چې په تښتيدو سره دی عمرنه زياتيږي اوددښمن په مقابله کې په کلکه ودريدو سره عمر دی نـه کميږي. پـه دی ځان پوه کړه چې دمرګ نيټه نـه مخکې کيږي او نه وروسته کيږي.

پوه شه چې تاپـه تېښته کولو سره دالله نافرماني کړيدی اودجبار ذات قهرته راغلی يې د ذلت اوبی غيرتی جامی دې په تن کړيدي اود مسلمانانو او کفارو په نظر کی سپک شوې يې.که چيرته تـه لـه دی ويريږي چې دښمن به دې ونيسي اوبندي به دی کړي نـو تـه خپل آخرت خرابوې. په دې کې هيڅ شک نشته چې دهر عقلمند سړي په نزد کله چې دمرګ وخت رانژدی شي له هغه نـه دتښتيدو پرځای هرکلی کول ورته پکار دي.

په دې باره کې متنبی ښومره ښه ويلي دي:

واذالم يكن من الموتِ بُدٌّ - فَمَنْ العجزانِ تموت جباناً.

کله چې لـه مرګ نـه خلاصی نـه وي.نودا ډير د ذلت خبره ده چې په بې غيرتي سره مړشي .

يزيد ابن الحکم ابن ابی العاص ويلي دي .

وعش ملکا اومت کريما فان تمت   وسيفك مشهور بکفك تعذر

يعنې دپاچا پـه شان باعزته او ازاد ژوند تيـروه اويادعزت په مرګ سره مړشه او که تاتـه مرګ پـه داسې حال کې راغې چې لغړه توره (يعنې لـه پوښ ايستل شوې) ساپه لاس کې وي نو ته معذور يې.(يعنې دادعزت مرګ ده .)

دزړه ورونه يو زړه ور دا اشعار ويلي دي :

اقول لها وقد طارت شعاعا   من الابطال ويحك لا تراع

زه خپـل نفس تـه په داسې حال کې داوايم چې دپهلوانانو بهادرانو نه دويرې لـه امله يې واني تبنتيدلې تالره دی هلاکت وي مه ويريږه !

فانك لوسالت بقاء يوم   علی الاجل الذی لك لن تطاع

ځکه کـه تـه پـه خپـل اجـل باندې ديوې زياتی ورځې سوال وکړ نو هيڅ کله به هم ستاداسوال قبول نشې .

فصبرا فی مجال الموت صبرا   فمانيل الخلود بمستطاع

نـو دمرګ پـه جولانګاه (دګرځيدو ځای) کې صبر وکړه ځکه هميش ژوندی پاتې کيدل دهيڅ چا په وس کې نشتـه .

ولا ثوب البقاء بثوب عز   فيطوی عن اخ الخنع اليراع

دبقاء او زيات عمر جامـه ذلـيل او ډارن سړي تـه کـوم عزت او شرافت نه ورپه برخه کوي ترڅو ترينه ونغښتل شي .

سبيل الموت منهج کل حی   وداعيه لاهل الارض داع

هر ژوندی شی دمرګ دلارې لاروی دی او دمرګ داعي او دابلوونکي دځمکې دټول اهل داعی دی

ومن لم يعتبط يسأم ويهرم　　　　وتسلمه المنون الى انقطاع

ځوک که په ځوانی کې مړنشي نو هر مرو به سپین ګیرې (بوډا) شي اوله ژوند نه به په تنګ شي او بلا خر به يې مرګونه پناه کړي.

لموت المرء خير من حياة　　　　اذا ماعدمن سقط المتاع

بې له شکه په هغه وخت کې سړي ته مرګ له ژوند نه خورا غوره او بهترده کله چې هيڅ شې وبللی شي

بهلول ابن بشر چې دعربو يو شجاع او زړه ورشاعر و هغه ويلي دي .

من كان يكره ان يلقى منيته　　　　فالموت اشبهى الى نفسي من العسل

ځوک چې دخپل مرګ سره ملاقات او يوځای کيدل بدګڼي (نو دادی هغه ته ورمبارک وي) زما نفس ته خو مرګ له شهدو (ګبينو) نه هم زيات خوږ دی .

فلا التقدم فى الهيجاء يعجلنى　　　　ولا الحفرار نيجيني من الا جل

خکه په سخته نښته کې پرمختګ کول زما مرګ نشي رامخکې کولی . اونه تيښته ماته له اجل (مرګ) نه نجات راکولی شي .

دتاريخي آثارو ديوې چاړې په موټي داشعر ليکل شوی و.

فى الجبن عار وفى الاقدام مكرمة　　　　غمن قعز فلا ينجومن القدر

دارتنوب عار او عيب ده اوپه پرمختګ کې عزت ده نوکه کوم سړې له جنګ نه تيښته هم وکړي له تقدير نه خونشي خلاصيدلی .

دابيت ديوې جنګي خولی نه ترلاسه شوې .

والحرب ان لاقيتها فلايكن منك الفشل　　　　اصبر على اهوالها لاموت الابالاجل

که دجنګ سره دی مخه شوه نو بزدلي او دارتنوب مه ښکاره کوه دجنګ په سختيو صبر وکړه (اوله مرګ نه مه ويريږه) خکه له اجل نه پرته مرګ نشي راتللای .

يوشاعر ويلي دي :

لئن كانت الارزاق قسما مقدرا　　　فقلة حرص المرء فى الرزق اجمل

کچېره درزقـو نو تقسيم په تقدير کې ليکل شوې وي نو ديوسړي له رزق سره زيات حرص زيبا نه دی .

وان كانت الاموال للترك جمعها　　　فما بال متروك به المرءيبخل

اوکه دمـال اودولـت راټولـو نـه دپرېښودو لپاره وي نو په خلکو څه شوي چې په پاتې کيدونکي څيز باندې بخل کوي .

وان كانت الدنيا تعدنفيسة　　　فقدر ثواب الله اعلى وانبل

اوکه دنيا ته هم څوک دعزت په سترګه ګوري (يعنې قيمتي يې ګڼي)
نو دالله تعالى دثواب اندازه ډيره اوچته او خورا غوره ده .

وان كانت الابدان للموت ا نشئت　　　فقتل امرء فى الله بالسيف اجمل

او کچېرته انساني جسمونه يواځې دمرګ لپاره پيداشوي وي نو دخدای جل جلاله درضا په خاطر په تورې سره ديوې سړي وژل کيدل ډير زيبا دی.

پوه شه لـه جنګ نـه تېښـتـه کـول دمـرګ لـه سفرونو څخه يوسفراوپه هغه څه باندې حرص کـول دي چې هيڅ بقانـه لـري. ډېر خلي ژوند مرګ ته د وړاندې کيدوپه سبب حاصـليږي اوډيـر خـلـى مـرګ لــه ژونـد نــه دتيښـتيدو پــه سـبب ترلاسـه کيـږي. جنګيدونکي سړي تـه لـه مرګ نه دټېدو لپاره ځای نشته چې خپل اجل وروسته کړي ترڅوپورې چې اجل يې وروسته نه وي ليکل شوې .

چاچې دالله په لاره کې خپل ځان مرګ تـه وسپاره نـو الله تعـالى هغـه تـه ژونـد هم ورکوي اودنيـک عمل کولو توفيق هم.

لـه جنګ نـه تښتيدونکی خپـل ځان مرګ تـه حوالـه کـوي او جنګيدونکي دخپـل نفس دفـاع کـوي. کله چې دمرګ دنيټې فيصله وشي نولدينه بياخلاصی نشته . ای تښـتيدونکيه ! تـه لـه دينـه نـه ويـريږې چې تاتـه بـه مـرګ راشي نوتـه دجهنم د اور خاشاک وګرځې. اياتـه لدينه نـه ويريږې چې پرتابه داسې وخت کی غشي ولګيږي چې ته تښتيدونکی يې اوشا دې ورته اړولی وي اوتابه په جهنم کی وسوځې.

دهغو خلکو کیسي هغوی دخپل دین په باره کې په امتحان کې آچول شویدي ځکه هغوی تښتیدل او ونیول شول او یادځه شهوت په بناء، له خپل دین نه ګرځیدلي او نصرانیان شویدي ډیر دي چې یوه دوه کیسي یې په لاندی ډول دي:

ابوالقاسم قشیري پخپل (رساله القشیریه) کې لـه منصور بن خلف المغربی نه روایت کړیدی هغه وایي چې دوه عابدان او زاهدان له ډیروخت راهیسې یوله بل سره ملګري ول. یوه وخت یو ترېنه په سفر لاړ او بل پخپل ځای کی پاتی شو او دواړه یو د بل له حال نه خبرنه وو.

صالح سړی د روم جهاد تـه لاړ. کله چې مسلمانان درومي عسکرو سره دجنګ میدان تـه حاضر شول . نـو یوسړي چې مخ یې پټ کړی و دروم دلښکر لـه منځ نه راووت او لـه مسلمانانونه یي د مقابلې غوښتنه وکړه. له مسلمانانو څخه یوه بهادر دهغـه د مقابلې لپاره میدان تـه ودانګل خـو هغـه یې شهید کړ. هغه پسې دوه نور مسلمان سپاهیان ووتل خـو هغـوی یې هم شهیدان کړل لـه هغوی نه وروسته دهغه دمقابلې لپاره دغه صالح او زاهد شخص میدان ته راغې. له هغـه سره یې مقابله وکړه په دی وخت هغه رومي لـه خپل مخ نه پرده لری کړه. ګوري چې همغه مَلګری یې دی چې لـه دی سره په مجاهده او عبادت کې څوکاله یوځای تیر کړي وو.

مجاهد چې هغه ولید نو حیران شو او داتوقع یې نه درلوده چې ګنې دهغه ملګري بـه لـه رومیانو سره یوځای شوې وي اولـه مسلمانانو سره به جنګیږي ، هغه ته یې وویـل څـه چـل درباندی شویدې ؟ ځواب یې ورکړ چې زه مرتد اونصراني شوی یم له رومیانو سره می ملګرتیا کړیده. زما اولادونه هم شته اوډیر زیات مال او حال می پیداکړیدی. مجاهد ورتـه وویـل : تاخوقران کریم هم ډیرښه لوست او ورباندې ښه پوهېدلی هم ، هغـه څـه شو ؟ هغه ځواب ورکړ چې دقران کریم یوحرف می هم اوس نـه دی یاد ټول می لـه یاده ویستلی دی. مجاهد ورتـه وویل بیرتـه اسلام تـه راوګرځه او مسلمان شه الله تعالی ستاتوبه قبلوي. هغه وویل زه داکارنشم کولی که داکار می وکړ نـو زمـا مـال او اولاد بـه رانه پاتی شي. ددواړو ترمنځ مقابله ګرمه شوه او مجاهد هغـه مرتد نصراني مردار کړ ، په دې دنیا اوهغه دنیادواړوکې لـه تاوان سره مخامخ شو او دا ډیر لوی تاوان دی.

بیهقي لـه عبده بن عبدالرحیم نه روایت کوي هغه وایي چې یوخل موږ دجهاد لپاره روم تـه لاړو. لـه موږ سره یوداسې دقرآن قاري ملګری شو چې دهغه په شان بل څوک زیات دقران تلاوت کوونکي موږ نه ولیدلی او نـه هم څوک دهغـه پـه شان په دین باندی ښه پوهېدل. هغه به دورځې روژی نیولې اودشپې به د تهجد لمونځونه کول. موږ درومیانو دیو کـلا لـه څنګ نـه تیرشوو. موږ تـه دا امر نـه و چې ددې کلاپه خواکې ودریږو خودقرآنکریم قـاري ددغـه کـلا پـه طرف لاړ. موږ فکـر وکړ چې متیازې به کـوي. هغـه د نصاراو یوه ښځـه ولیدله او ورباندی عاشق شو. په رومي ژبه کی یي ورتـه وویـل چې زه تاځنګه ترلاسه کړم ؟ هغی ورته وویل داخو اسان کار دی. نصراني شـه زه بـه تاتـه دروازه خلاصه کړم اوزه به ستاشم. هغه بدبخت نصراني شو . هغی ورته دروازه خلاصه کړه .

موږ خپـل سفر جاري و۔ اته اودهغـه پـه دی کـار ډیر سخت خفه او غمژن وو، څکه چې هغـه زموږ دټولو دزوی پشان و.بیاکله چې لـه جهاد نه واپس راغلو نو په همدغه کلا باندی بیا ورتیرشو. ګورو چې هغه دکلا په برج کې ناست اولـه نورو نصاراو سره یوځای دکلا حفاظت کوي. موږ ترینـه پوښتنـه وکړه چې ای ځوانه ستا قرآن او علم څـه شو؟ لمونځ او روژې دی څـه کړې ؟ هغـه وویـل ماقرآنکریم ټول لـه یاده ویستلی دی یواځې دغه آیت می په یاد دی:

﴿رُبَمَـا يَـوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمْ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾[الحجر: ٢- ٣]

ترجمه : کافران بـه یـو وخت آرزو وکـړي چې کاش ! دوی مسلمان وای. دوی پخپل حالت کې پرېږده چې خوړل څکل کوي او ګټه ترلاسه کوي. او ناوزګاره کړیدي دوی امیدونو خپلو ژرده چې پوه به شي.

کله چې یو مؤمن پـه صدق سره جهاد کوي اوددښمن په لاس کی بندي شي. دهغه دین پـه بـاره کـې ازمیښت اوابتلاء سره مخامخ کړی شي نوالله تعالی دهغه ساتنه اوحفاظت کوي اوپخپل دین باندې قائم اوکلک ساتي.

په دی لړ کې یوه بله کیسه دعبدالله بن خذافه السهمی ﷺ ده.

ابن الاثیرلمه ابن عباس ﷺ نه روایت کوي چې رومیانو عبدالله بن حذافه السهمی ﷺ بندي کړ. دهغوی پاچا لـه هغه نه وغوښتل چې نصرانیت قبول کړي . لیکن هغه انکار وکړ اوپخپل دین باندی کلک ودرید. پاچا تهدید وکړ چې که لـه خپل دین نه وانه وړې نو په خوټیدلو اوبو کې به یې واچوي. هغه د مسلمانانو لـه بندیانو څخه یوبندي راوغوښت اوپه خوټیدلو اوبو کې یې واچاو. او فوراً دهغه غوښې لـه هډوکي نه جلا شوې. ابن حذافه ته یې وویل که چیرته نصراني نه شوې نوتابه هم ددی پشان په اوبوکې واچوم او ددی پشان به ته هم مړشې .

هغه انکار وکړ اونصرانیت یې مسترد کړ. پاچا امر وکړ چې دی هم په دی خوټیدلو اوبو کې واچوئ. عبدالله بن حذافه ﷺ په ژړاشو.

پاچا فکر وکړ چې وویرید نو دواپس راوستو حکم یې وکړ. کله چې دهغه په وړاندی ودرید نو هغه ﷺ وویل : تاسې دافکر مه کوئ چې لـه ویرې نه ژاړم بلکې لـه دی کبله ژاړم چې زماخوصرف یوساه ده چې دالله په لاره کې یې قربانوم. زه داخوښوم چې کاش زما دسر دویښتانو په اندازه ساګانې وای اوهرځل می دالله په لاره کی داسې قربان کړی وای. پاچا دابن حذافه په دی خبره حیران شو. هغه کوشش وکړ چې ابن حذافه دوکه کړي او تیریې باسي ورته یې وویل نصراني شه زه به تاته خپله لور درواده کړم او خپله پاچاهي به درسره نیمه کړم، ابن حذافه ورته وویل زه داسې هرګز نه شم کولې پاچا ورته وویل بیانو زماسر ښکل کړه نوزه به تا خوشې کړم ابن حذافه ورته وویل په دی شرط یې ښکلوم چې له ماسره به نور بندي ملګري هم خوشې کوي ، حضرت ابن حذافه دپاچا سرښکل کړنوهغه دی هم خوشی کړ اونورمسلمانان بندیان یې هم ورسره خوشی کړل . حضرت ابن حذافه ﷺ حضرت عمر ﷺ ته راغی نو هغه رضی‌الله ودرید او دحضرت عبدالله بن حذافه ﷺ سر یې ښکل کړ. او نورو ته یې هم وویل چې په تاسو هریو باندې دحذافه ﷺ داحق دی چې تاسې ټول دهغه سرښکل کړئ. عمر ﷺ هم دهغه ﷺ سرښکل کړ او نورو هم.

مسلمان لپاره جائز نه دي چې دجنګ له میدان نه دمرګبدو له وېرې وتښتي. که چیرته دالله په لاره کي په وژل کیدوکې دمرګ لـه تکلیف نه دنجات موندلو نه علاوه

بل څه نه وای نو بیابه هم په قتال کې ثبات واجب و، پس کله چې لـه مړکیدونه وروسته هم لویه کامیابي اودجنت نعمتونه دي نو څنګه به په جنګ کې ثبات نه ښودل کیږي.؟

علي بن ابی طالب رضي الله عنه به مسلمانان جنګ ته وهڅول او فرمایل به یې : که شهیدان نشی نو مړه به شئ. قسم دی په هغه لوی ذات چې زما روح دهغه په اختیار کې دي چې دالله په لاره کې دتورې سل ګوزارونه په بستره باندی دمړکېدو له تکلیف نه زیات آسان دي.

شداد بن اوس رضي الله عنه فرمایلی دي چې مؤمن لپاره مرګ ددنیا آو اخرت لـه ټولو ویرونه زیات ویرووونکی او خطرناک دی. داپه اری سره د اره کیدو، په قینچي سره دشکولو ، اوپه دیګ کې لـه ایشدلو نه زیات سخت دی .

ای وروره ! تـه خپـل ځانته وګوره ، ته څه شی ځان ته خوښوې او ورته منډه وهې ؟ لـه دغـو دواړو نـه کوم یو ستا لپاره غوره دی؟ دالله په لاره کې وژل کېدل اوکه لدېنه تښتیدل ؟

کوم خلک چې پخپله بستره کې مړکیږي هغوی دمرګ سختي او ویره پخپلو سترګو ویني. اوله مرګ نه وروسته چې کوم حالت راځي هغه هم احساسوي چې هغه لدېنه هم زیات ویرونکی او بوږنوونکی وي لکه دقبر تنګېدل، ویره، دنکیر او منکر امتحان ، دهغوی پوښتنې. دقیامت چیغه، بیرته ژوندي کېدل ، دحشر میدان ، دقیامت دورځې سختیانې او تکلیفونه. د اعمال نامو تقسیمیدل ، په پل صراط باندی تېریدل ، حساب اوکتاب اوپه تله کې دخیراوشر تلل کېدل

دغو ټولو خبروته الله تعالی پخپل کلام کې اشاره کړیده:

﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ۝ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ [الحج : ۱-۲]

ای خلکوا لـه خپـل رب نـه وډارشئ اوپوه شئ چې دقیـامت زلزله خورا درنه ده. په کومه ورځ چې ورسره مخ شی نو وبه ګوری چې هره تي ورکوونکي له خپل تي خوړنه بې پروا، اوهره بلاربه ښځه به په خیټه کې خپل ماشوم ګوزار او خلک به درته نیشه ښکاره شي، هغوی لـه مستی نه نیشه نه وي بلکې دالله عذاب خورا ډیر سخت دی.

او الله تعالی پخپل کلام کی دشهیدانو د ژوند په باره کې فرمایلی دي:

﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ۝ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾.آل عمران[۱٦۹ - ۱۷۰]

ژباړه :اوهغـه کسـان چې دالله پـه لاره کې شـهیدان شویدي مړه یې مه ګڼئ. هغوی ژوندي دي اودرب پـه وړاندې روزي ورکول کیږي. په هغه څه خوښ دي چې الله پاک دخپلې لورینې لـه مخې ورکړیدي. اودهغو کسانو په هکله زیرې آخلي چې لـه دوی وروسته پاتی اوتراوسه ورسره نـه دي یوځای شوي چې نـه بـه پرې ډار وي او نه به غمژن کیږي.

داهغـه شـهیدان دي چې دالله پـه لاره کې وژل شویدي. دوی دقیـامت لـه سختو مشکلاتو او تکالیفو نه په امن کی پاتی شوي دي. دجنت په ډیرو ښکلو ښکلو بنګلو کې اوسېږي. دجنت د خوږو اوبونـه ډکې پیالې ورتـه ورکـول کیـږي. دجنت ښکلې لباس ورتـه آچول کیـږي د فـردوس جنت لـه ډول ډول نعمتونو څخه خوند اخلي او خوري یي. لـه ښکلو او پی مخو همځولو حورونه چې سینې به یې د انارو پشان وي ګټه اوچتوي. روحونـه بـه یې دشنو مرغانو په ججورو کې وي او په اووه واړو جنتونو کې بـه چکر وهـي . خـوراک څښـاک بـه ترینه کـوي اوبیـرته بـه هغـو قندیـلونو تـه داستراحت لپـاره راځي چې درحمن ذات عـرش لاندی ځوړند دي. دغې دنیـا تـه به دواپس راتلو امیدکوي ترڅوداالله جل جلاله په لاره کې بیابیا ووژل شي دهغه ثواب په وجه چې الله تعالی ورته ورکړیدی.

ځومره دشرم خبره ده چې دالله په لاره کې دجهاد لپاره له دې فرصت نه ګټه نه اخلو.
او ډيرافسوس دی چې مونږ جهادته دشاکولو لـه وجې نـه ددومره کړاوونوزغملوته خان اماده کوو.

هغه ځوک به سباته الله سره په کومو سترګو مخامخ کيږي چې نن يې دهغه له دښمنانو نه تيښته کړی.

اوله الله جل جلاله سره دسودا ترپوره کيدو وروسته يې دخپل خان په نه ورکولو سره يې سودا ماتله کړه.

الله جل جلاله دی خپل جنت ته رابللی و خو ده ترې منډه کړه او دالله له ملاقات نه دی خان مستغني کړ.

الله ته به ځه عذر وړاندی کوې چې دهغه لار دی پريښې وه او هغه چې دکومې ستری کاميابۍ خواته ترغيب درکړی و هغی نه تارغبت کړی و.

ای الله! دټولو زړونو واګی خو ستاپه لاس کې دي ته زمونږ زړونه ثابت کړی ای علام الغيوب ذاته! ته زمونږ قصدونه او نيتونه خالص کړی.

شپږ ویشتم باب

له صحیح نیت نه پرته دجهاد اجر نه ترلاسه کیږي

د الله تعالی فرمان دی:

﴿ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ [الزمر : ۳].

خبردار! سوچه اطاعت یواځې یو الله لپاره دی.

همدغه راز دالله تعالی فرمان دي:

﴿وَمَا أُمِرُوْا إِلاَّ لَيَعْبُدُوْا الله مُخْلِصِيْنَ له الدِّيْنَ ﴾[البينة : ٥].

اودوی ته صرف داحکم شوی و چې دالله عبادت په اخلاص سره کوئ.

((عَـنْ عمر بن الخطاب ﷺ قال : سمعتُ رسول الله ﷺ يقول :إِنَّمَا الاعمل بالـنيات ، وإِنَّمَـا لِكُـلِّ امرى ءٍ مانوى، فمنْ كانت هجرته إِلَى اللهِ ورسوله ، فهجـرته إِلى الله ورسوله، وَمَنْ كانت هجرته لدنيا يصيبهُمَا او امرأةٍ ينكحها ، فهجرته الى ماهاجر اليه .[۱]))

لـه عمـربن الخطـاب ﷺ نـه روایـت دی چی مالـه رسـول الله ﷺ نـه آوریـدلی دي : داعمـالو دار او مدار په نیتونو پورې دې او هر سړي ته هغه څه رسیږي چې د څه نیت یې کړی وي. پس دچاهجرت چې دالله اودهغه درسول درضالپاره وي نودهغه هجرت دالله اودهغـه درسـول لپـاره (یعنـې الله جـل جلالـه اودهغـه رسـول تـه مقبـول دی) دی. اودچاهجـرت چـې ددنیـا دترلاسـه کولـو لپـاره وي نـو هغـه بـه ورتـه پـه لاس ورشـي،

[۱] - اخرجه البخاري فى بدء الوحى :۱/ ۲ / ومسلم فى الامارة ۳/ ۱۵۱۵.

یادښتې لپاره وي چې ورسره واده وکړي نو هجرت یې دهغه څه لپاره دی دڅه څیز یې چې نیت کړیدی :

((عَـنْ جابـربن عـبدالله ﷺ: كُنَّا مَعَ النبى ﷺ فى غزوةٍ ، فقال : " إِنَّ بالمدينةِ لرجالاً، ماسرتُمْ مَسِيْراً، ولا قطعْتُمْ وادياً إِلاَّ كانوا معكم حَبَسَهُمَ المرضُ ". [۱]))

لـه جابرین عبدالله ﷺ نـه روایت دی هغه وایي چې موږ په یوه غزا کې لـه رسول الله ﷺ سره وو.. هغـه ﷺ وفرمایل : پـه مدینـه کې داسې خلک شته چې هغوی نه لاره کړیده اونـه پـه درو کې ننوتی دي مګر هغوی پـه ثواب کی لـه تاسو سره شریک دي ځکه چې ناروغی‌هغوی غزاته له ورتللو نه منع کړیدي.

((وروى البخاري عن أنسٍ رضي الله عنه قال : لما رجع رسول ﷺ من غزوة تـبوك ، ودنا من المدينة قال: إنَّ با لمدينة اقواماً ماسرتُمْ مسيراً ولاقطعتم وادياً إلاَّ كانوا معكم !

قالوا : وهم بالمدينة يارسول الله ؟

قل : وهم بالمدينة ، حبسهم العذر))[۲].

لـه انس ﷺ نـه روایت دی هغه وایي : کله چې رسول الله ﷺ دتبوک لـه غزا نه واپس تشریف راوړ او مدینې ته نژدی شۍ نو ویې فرمایل : په مدینه کې داسې خلک شته چې نـه یې لـه تاسی سره لاره وهلی ده او نـه پـه درو کې دننه شویدي مګر هغوی له تاسو سره وو .

---

[۱] – اخرجه مسلم فى الامارة : ۳/ ۱۵۱۸ .

[۲] – أخرجه البخاري في المغازي : ۵/ ۱۳٦ .

اصحابو وويل : يارسول الله ! هغوى خو په مدينه کې دي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هو هغوى په مدينه کې دي عذر هغوى غزاته له ورتلو نه ايسار کړيدي.قرطبی رحمه الله ويلي دي چې داحديث په دی دلالت کوي چې معذرو خلکو ته له غازي سره برابر ثواب ورکول کيږي. دالله فضل د هر پراخ دی اوثواب دهغه جل جلاله له لوری يوفضل دی نه استحقاق ، کله په نيت سره الله دومره اجر ورکوي چې په عمل سره يې نه ورکوي.

((وروی البخاري ومسلم عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه ، أنَّ أعرابيًا أتى النبي ﷺ فقال : يارسول الله : الرجل يقاتل للمغنم ، والرجل يقاتل ليذكر، والرجل يقاتل ليُرى مكانه ، فمن في سبيل الله ؟ [1]

فقال رسول الله ﷺ : ((مَنْ قاتلَ لتكونَ كلمةُ الله هي العليا ،فهوفي سبيل الله)). [2]

بخاري او مسلم له ابی موسی اشعري رضي الله عنه نه روايت کړيدی چی يو بانده چی محمد ﷺ ته راغی او ويې ويل يارسول الله ! يوسړی ددې لپاره جهاد کوي چې دغنيمت مال ترلاسه کړي بل سړی دی لپاره جهاد کوي چی خلک دهغه جهاد يادکړي او مشهور شي اوبل سړی په دی خاطر جهاد کوي چی خپل حيثيت خلکوته ښکاره کړي ، په دی کې کوم يوسړی دالله په لاره کی جهاد کړيدی ؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څوک چې دی لپاره جهاد کوي چی دالله دين سرلوړی شي همغه دالله دلارې مجاهد دی .

دابوموسی اشعري په يوبل روايت کې دا الفاظ راغلی دي چې له رسول الله ﷺ نه دهغه سړي په باره کې پوښتنه وشوه چې دخپل بهادري د ښودلو لپاره جهاد کوي، بل دخپل تربګينت لپاره جهادکوي. اوبل دخان ريا لپاره جهاد کوي په دې کې کوم

[1] ـ اخرجه البخاري في الجهاد : ۳/ ۲۰٦ ومسلم في الامارة : ۳/ ۱۵۱۲ .

[2] ـ سنن ابي داود : ۳/ ۳۱ . والحديث صحيح .

يو دالله دلارې دی ؟ رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک چې په دی خاطر جهاد وکړي چې دالله تعالی دین سرلوړې شي همغه دالله تعالی دلارې مجاهد دی.

((و روی أبو داود و البيهقي والحاكم عَنْ عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما انه قل يارسول الله : أخبرني عن الجهادِ والغزو؟

فقال ﷺ : ياعبدالله بن عمرو: إن قاتلْتَ صابراً محتسباً بعثَكَ الله صابراً محتسباً ، وإنْ قاتلتَ مرائياً مُكاثراً بعثَك الله مرائياً مكاثراً! ياعبدالله بن عمرو: على أيِّ حالٍ قاتلْتَ أو قُتلْتَ بعثكَ الله على تيكَ الحال. [1]))

له عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما نه روايت دی هغه وايي چې مارسول الله ﷺ ته وويل : ماته د جهاد اوغزا په باره کې معلومات راکړئ .؟

هغه ﷺ وفرمایل : ای عبدالله بن عمرو! که چېرته تا په صبرسره د ثواب په نيت جهاد وکړ نو الله تعالی به تاصابرپاڅوي او ثواب به درکړي اوکه چيرته تا جهاد دځان ښودنې اودمال د ډيرولو لپاره وکړ نو الله تعالی به تاپه همدغسې حالت کې پورته کوي. ای عبدالله بن عمرو! تاچې په کوم حالت کی قتال وکړ اوياقتل شوې الله تعالی به تاپه همغه حالت کې پاڅوي..

((و روی ابو داود وابن حبان والحاكم : عن أبي هريرة رضي الله عنه أنَّ رجلاً قال : يارسول الله رجلٌ يريدُ الجهاد وهو يبتغي عرضاً من عرض الدنيا ؟

فقل النبي ﷺ : لا أجرله.

---

[1] سنن ابي داود : ۳/ ۳۲ . واسنن البيهقي : ۹/ ۱٦۸ ومستدرك الحاكم : ۲/ ۸۵ والحديث حسن.

فـأعظَمَ ذلـك الـناس، وقـالوا لا جل : عُدْ لرسول الله ﷺ فلعلَّكَ لم تُفْهِمْهُ السؤال!

فقـل : يا رسول الله : رجلٌ يبتغي الجهاد في سبيل الله ، وهويبتغى عرضاً من عرضِ الدنيا ؟فقال النبي ﷺ لاأجرله!

فأعادَ الرجل سؤاله ، وأعا د الرسول ﷺ جوابه! [1]))

لـه ابی هريره رضـي الله عـنه نـه روايت دی چی يوسړي محمد ﷺ ته وويل : يارسول الله ! يوسړی جهـاد كـوي خـو ورسره ددنيـا مـال اومـتاع هـم غـواړي؟ نـبی ﷺ ورتـه وفرمايل هغه لپاره هيڅ اجر اوثواب نشته.

داخبره پـه خلكو ګرانه تمامه شوه اوهغه سړي ته يې وويل چی يوځل بياخپل سوال رسول الله ﷺ تـه تكرار كړه كيدی شي هغه ستاپه سوال نه وي پوه شوې! هغه وويل : يارسول الله ! يوسړی دالله پـه لاره كـې دجهاد اراده كوي خوهغه ورسره ددنيا مال او متاع هم غواړي. ؟

نبی كريم ﷺ ورته وفرمايل چی هغه لپاره هيڅ اجر نشتـه.

سړي خپل سوال يوځل بياتكرار كړ، رسول الله ﷺ هم دهغه ځواب تكرار كړ.

عمربن عـبيدالله لـه عبدالله بـن عمر ﷺ عنهما نه پوښتنه وكړه او ورته يې وويل : الله دی تاصالح كـړي. زه غـزاته ځم اودالله درضـا لپـاره مـال خرڅوم اوپـه همدی نيت سره اوځم ، خـو چې كله جنګ شروع شي نـوزه غـواړم چی خلـک زمـا جنګ او زما موجودګي وويني. هغه ورته وويل: بياخو ته رياكار سړی يې.

څه خلكو دعـبدالله بـن مسعود ﷺ پـه وړاندې دهغو خلكو يادونه وكړه چې دالله په لاره كی وژل شوي وو.

---

[1]ــ سنن ابي داود : ۳/ ۳۰ ومستدرك الحاكم : ۲/ ۸۵ وموارد الظمآن ص ۳۸٦ والحديث صبح لشواهده

ابن مسعود ﷺ وويل : اصل خبره داسې نده څنګه چې تاسې خيال کوئ بلکې خبره داده چې کله دوه لښکرې يوبل ته مخامخ شي نو ملائکې زمکې ته راځي چې دجنګيدونکو خلکو خپله خپله مرتبه وليکي ، ملايکې وايي. فلانکی سړې دپيسو لپاره فلانکې سړې د اقتدار اوپاچاهی لپاره فلانکی سړی دشهرت لپاره اوفلانکې سړی دالله تعالی درضا دترلاسه کولو لپاره جهاد کوي. څوک چې په داسی حالت کی ووژل شو چې دهغه نيت صرف دالله تعالی رضا اوخوښی وي نو خاص دهمده لپاره جنت دی.

په مسجد نبوي کې عمربن الخطاب ﷺ په هغه مجلس باندی تيرشو چې هغوی دهغې سړيې په اړه خبرې اترې کولې چی څه اصحابان دالله تعالی په لاره کې شهيدان شوي وو.

ځينو ويل چی هغوی دالله تعالی دکار لپاره وتلي وو اودهغه په لاره کی وژل شويدي اوپه الله تعالی باندې دهغوی اجر واجب شويدی. اوځينو خلکو ويل چی الله تعالی له هغوی نه ښه خبردی. هغوی لپاره هغه څه دي چې دڅه نيت يې کړی و، عمر ﷺ ورته وويل:تاسو دڅه په اړه خبرې کولې؟ هغوی وويل موږه ددغی سړيې په اړه خبرې کولې چاداسې ويل اوچاداسی. يعنی له ټولو خبرونه يې خبرکړ.

حضرت عمر ﷺ وويل : په الله تعالی قسم ، په خلکو کی داسی خلک هم شته چی ددنياپه خاطر قتال کوي. اوڅه خلک داسی هم شته چی دځان ښودنې لپاره قتال کوي. اوڅه خلک داسی هم شته چی يواځې دالله تعالی درضا لپاره قتال کوي، همدغه کسان شهيدان دي په کوم نيت سره چی مړشويدي په همغه نيت به پاڅول کيږي.

ابوا العجفاء السلمي وايي : ماله عمر ﷺ نه اوريدلي دي چی ويل يي:

له تاسو نه څه خلک دهغه چاپه اړه چی په جهاد کې وژل شويدي واياست چې فلان سړی وژل شويدی اوهغه شهيد دی او يافلان سړی مړشوی دی اوهغه شهيد دی. کيدی شي له هغونه دخپل ځاروي په آخری حصه باندی سره زر اوسپين زر بار کړي راوړي وي او دتجارت

کولو په مقصد وتلی وي تاسې داسې مه واياست بلکی درسول الله ﷺ پشان وواياست هغه داسی چی څوک دالله په لاره کې ووژل شو اويا دالله په لاره کی مړشو هغه په جنت کې دی.

((روى أبـوداود والبيهقي والحاكم عن يعلى بن منية رضي الله عنه ، قال: أَذَّن رسـول الله ﷺ بالغـزو، وأنـا شـيخٌ كـبير ليـس لـي خـادم، فالتمسـتُ أجيرأيكفيني ، وأجري له سهمه!

فوجـدت رجـلاً، ولما دنا الرحيل أتاني، فقال: ما أدري ما السهمان! فسمِّ لي شيئاً محدداً، سـواء كـان السـهم أم لم يكن. فسميت لـه ثلاثة دنانيرأجرة. فلماحضـرت غنيمـته ، أرد ت أن أجري لـه سهمه ، فذكرت الدنانير.فجئتُ النبيَّ ﷺ، فذكرت له أمره

فقـال ﷺ : ما أجِدُله في غزوته هذه في الدنيا والآخرة إلا دنانيرَه التي سَمَّى . [1]))

له يعلى بن منيه ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې زه ډير بوډاوم. رسول الله ﷺ جهاد ته دتلو لپاره عمومي حکم وکړ. ماخادم نه درلود ما يومزدور پيداکړ چې له ماسره مرسته وکړي اوزه دغنيمت لـه خپلې برخې نه څه حصه ورته ورکړم. کله چی لښکر روانيدو نو هغه ماتـه راغی او ويې ويـل : څه پته ده؟ تاتـه بـه څومره حصـه پـه لاس درځي اوبياپـه هغی کې بـه زماڅـه حصـه وي؟ مالپاره يوخاص مزدوري وټاکه ، که ستالاس تـه دغنيمت څـه حصـه رسيږي يانـه .ماهغـه لپـاره دری دنانيـره مـزدوري وټاکله. کله چی ماتـه دغنيمـت مـال پـه لاس راغی نوما وغوښت چی هغه ته څه برخه

[1] ـ سنن ابي داود : ٣/ ٣٧. وسنن البيهقي : ٩/ ٢٩ . ومستدرك الحاكم : ٢/ ١١٢ والحديث صحيح .

جداکړم نوماته دهغه دنانیر په یادښول اونیغ رسول الله ته ورغلم اوټوله کیسنه مې ورته بیان کړه. رسول الله ﷺ وفرمایل هغه چې دخان لپاره کوم دری دنانیره مخصوص کړیدي له هغونه علاوه دهغه لپاره په دی غزا کې په دنیا او آخرت کی بل هیڅ څیز نشته.

((وروى أبوداود والحاكم عن أبي هريرة رضي الله عنه: أنَّ عمروبن أقيش كان له ربا في الجاهلية ، فكره أن يسلم حتى يأخذه . فجاء يوم أحد فقال : أين بنوعمي ؟

قالوا: مشتركون في معركة أُحُد.

قال: أين فلان؟ قالوا: بأُحُد.قال : أين فلان ؟ قالوا: بأحُد.

فلبس لأمته ، وركبَ فرسه ،ثم توجَّه إلى أُحد.فلما رآه المسلمون قالوا: إليكَ عنَّا ياعمرو.

قال: أني قد آمنت.

فقاتل حتى جُرح ، فحُملَ إلى أهله جريحاً. فقال سعدُبن معاذ رضي الله عنه لأُخته : سليه ، هل قاتل حميةً لقومه ؟ أم غضباً لهم ؟ أم غضباً لله ورسوله ؟

قال:بل قاتلتُ غضباً لله ورسوله.فمات، فدخل الجنة، وماصلى لله صلاة .[1]))

له حضرت ابوهریره ﷺ روایت دی چی عمروبن اقیش ته دجاهلیت دزمانې څه سود پاتی وو هغه ددغه سود د ترلاسه کولو نه مخکی اسلام راوړل نه غوښت. تردی چی داحدجنګ راغی. هغه له خلکونه پوښتنه وکړه چی زماتره زامن چیرته دي ؟

---

[1] ـ سنن ابي داود : ۳/ ۴۳ . ومستدرك : الحاكم : ۲/ ۱۱۳ ، والحديث حسن.

خلکو ورته وویل : هغه داحد په جنګ کی شریک شویدی. بیایي وویل فلانکی سرړي چیرته دی خلکو ورته وویل هغه داحد جنګ ته تللی دی. هغه بیاپوښتنه وکړه چې فلان سړي چیرته وي ؟

خلکو ورته وویل داحد جنګ ته تللی دی. هغه هم خپل زره واغوسته اوپخپل اس باندې سورشو اواحد په طرف وخوځید. کله چې مسلمانانو هغه ولید نو ورته یې وویل ای عمره! له موږ نه لرې شه. هغه وویل ما ایمان راوړی دی. هغه له کفارو سره جنګ وکړ تردی چی زخمي شو او خپل کور ته زخمي راوستی شو. سعدبن معاذ ﷺ دهغی خورته وویل: ته ترینه پوښتنه وکړه چې ایادقومي غیرت اوتریزینت په وجه یې جنګ کړیدی اوکه دالله اورسول ددین لپاره دغیرت په خاطر یې جنګ کړیدی.؟ هغه وویل مادالله تعالی اودهغه درسول په دین باندی دغیرت په وجه جنګ کړیدی. بیامړشو اوجنت ته لاړ حال داچی یولمونځ یې هم نه و اداکړی.

((وروی أبـو داود والنسـائي عن معا ذ بن جبل رضي الله عنه، عن رسول الله ﷺ قـال : ((الغـزوُ غـزوان : فأمَّـا مـن ابـتغى وجـهَ الله ، وأطاعَ الإمام ، وأنفـقَ الكريمة ، وياسَرَ الشريك ، واجتنب الفسا د و فإنَّ نومه وانتباهه اجرٌ كلُّه.

وأمَّـا مـن غـزا فخراً ورياءً وسمعة ، وعصى الإمام ، وأفسدَ في الأرض ، فإنه لايرجعُ بالكفاف .[1]))

له معاذبن جبل ﷺ نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل :غزاګانې دوه قسمه دي. هرچاچې دالله رضا ولتولـه اودامام اطاعت یې وکړ. خپل ګران مال یې خرچ کړ، لـه خپل ملګري سره یې ښه سلوک وکړ. لـه فساد نه یې ځان وژغوره نودهغه خوب اوبیداري ټوله په ثواب کی حسابیږي .

---

[1]ـ سنن ابي داود :۳ ۳۰ وسنن النسائي ٦ ٤٩ ، والحديث حسن.

اوهرچاچې دفخر ريا اوځان ښودنې لپاره جهاد وکړ ، لـه امير نه يې سر غړونه وکړه اوپه ځمکه کې فساد وکړ نو هغه ته به برابرحساب نه ورکول کيږي.

((وروى مسـلم عـن أبـي هريـرة رضي الله عنه قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول:

((إنَّ أولَ الـناس يقضـى عليه يوم القيامة : رجلٌ استشهد ، فأُتِيَ به فعرَّفه نعمه فعرفها ، قال: فما عملْتَ فيها ؟

قال: قاتلْتُ فيك حتى استُشهد تُ!

قال : كذبْتَ. ولكنك قاتلْتَ ليُقال: هو جرى ء . فقدْ قيل. ثم أُمِرَبه فَسُحِبَ على وجهه حتى أُلقيَ فى النار.

ورجـلٌ تعلمَ العلمَ وعلَّمَهُ ، وقرأ القران. فأُتِيَ به فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعرَفَهَا ، قال: فَمَا عملْت فيها ؟

قال : تعلمتُ العلمَ وعلَّمْتهُ ، وقرأتُ فيك القرآن!

قـال : كذبْـتَ . ولكـنك تعلَّمْت ليقال : هو عالم. وقرأتَ القران ليقال: هو قارى ء. فقد قيل . ثم أُمِرَ به فسحبَ على وجهه حتى أُلقىَ في النار .

ورجـلٌ وَسَّـعَ الله عـليه ، وأعطـاه مـن أصـنافِ المـال ، فأتِيَ به فعرَّفَهُ نِعمهُ فعرفَهَا، قال :

فما عملْتَ فيها؟

قال: ماتركتُ من سبيلٍ تُحبُّ أن ينفقَ فيها إلاَّ أنفقْتُ فيهالك

قـال: كذبْـتَ. ولكنك فعلْتَ ليُقال: هو جواد . فقد قيل . ثم أمِرَبه فَسُحِبَ على وجهه ، حتى أُلقي في النار . [۱]))

له ابي هريره رضي الله عنه نه روايت دى چې ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چې فرمايل يې :

دقيـامت پـه ورځ چې لـه ټولـو نـه وړانديې دكوم سړي فيصلـه كيـږي نو هغه به هغه سړى وي چې شهيد شوې وي. هغه به راوستلى شي. او ورته به هغه نعمتونه وښودل شي چې الله ورتـه وركړې وې هغـه به دالله نعمتونه وپيژني او اقرار به يې وكړي. الله تعـالى بـه ورتـه ووايـي تـاددغو نعمـتونو پـه بـدل كـې څـه وكـړل؟ هغـه بـه ووايـي : ماستاذخوښى لپـاره جهـاد وكړ آن چې شهيدشوم الله تعـالى بـه ورتـه وايـي تـا دروغ وويـل، تـا خـو ددې لپـاره قتـال كړى و چې تاته بهادر وويل شي دا درته په دنيا كې وويـل شو. بيابه ورباندى امر وكړى شي چې پرمخې راكش كړئ اوپـه اور كې يې واچوئ. بـل هغـه سړى چې علم يې ياد كړى وي او خلكو ته يې هم ښودلى وي، قرآن كريم يې هم ويلى وي. هغـه به راحاضر كړى شي. هغه ته به الله تعالى خپل نعمتونه مخې ته كيږدي چې په دنيا كې ورته وركړي وو. هغه به ددغو نعمتونو اقرار وكړي چې هـو دا تاماتـه راكړي وو. الله تعـالى بـه ورته ووايي . تاپه دى څه عمل وكړ.؟ هغه بـه وايي مـا علـم حاصـل كړ او بـل چاتـه مى هم وښود او ستا درضا لپاره مې قران كـريم هـم ولوست. الله تعالى به ورته ووايي دروغ دى وويل . لكن تاپه دى خاطر علم حاصـل كړى و چې تاتـه عـالم وويـل شي او قران كريم دې دې لپاره ويلو چې خلك درتـه قـاري ووايـي تـه پـه دنيـاكې په دى نومونو يادكړى شوې. بيابه ملايكو ته امر وكړى شي ، پرمخې راكش كړي او په جهنم كې به واچوي.

بل هغه سړى چې الله ورته ښه مختلف مال او دولت وركړى وي. هغه به حاضر كړى شي. ټول نعمتونه بـه مخې تـه كيښـودل شي اوهغـه به وپيژني او اقرار به وكړي الله تعـالى بـه ورتـه ووايـي تاڅه عمـل وكړ. هغـه بـه وايي ماداسې لاره نده پريښې چې په

[۱] ــ اخرجه مسلم في الامارة : ۳/ ۱۵۱۳

هغه کې خرچه کول ستاخوښیده بلکې په هغه لاره کی می ستادرضا لپاره خرچه کړېده. الله تعالی ورته وايي تا دروغ وویل. لکن تا داکار ددې لپاره کړی و چې تاته سخي وویل شي. دا درته وویل شو. بیابه دهغه لپاره امر کولې شي اوپرمخې به راکشولې شي اوپه جهنم کې به واچولې شي.

فصل

په جهاد کې د مختلفو نیتونو بیان

په جهاد کې داواجب دي چې نیت خالص دالله درضا لپاره وساتلی شي. ځکه چې الله تعالی دمجاهد جهاد ترهغه نه قبلوي ترڅوپورې چې نیت یې خالص او سوچه دالله لپاره نه وي. څرنګه چې الله تعالی همداسی امرکړېدی نو مجاهد ته دخالص او صفانیت له خپلولواو استحضارنه پرته بله چاره نشته. ځکه چې کله مجاهد په جنګ کې وژل کیږي نوکه هغه مخلص وي نو ددی اجر اوثواب به خامخا ترلاسه کوي.

دمجاهدینو نیتونه دهغوی دمختلفو مقصدونو له کبله مختلف وي، ځکه مجاهدین په خپلو نیتونو کې په څوډوله دي اود هریوه لپاره جلا جلا حکم دی.

لومړی هغه مجاهدین دي چې دهغوی قصد اونیت صرف دالله تعالی خوښي ترلاسه کول وي ځکه چې یواځې یوالله دهمدغه عبادت مستحق دی. او همغه جل جلاله ددی امرکړیدی اوپخپلو بندګانو باندی فرض ګرځولی دی ، دایي ورته خوښ کړیدی اوپه دی سره ثواب او اجر ورته ورکوي. نومجاهد صرف دالله تعالی دخوښې لپاره جهادکوي او د آخرت ثواب ته نه ګوري. داډول مجاهدین ډیرلږدي بلکې په ډیر ګرانه پیداکیږي.

ابوالمظفربن الجوزي ديومجاهدکیسه بیان کړیده چې هغه دجنت اودهغه دنعمتونو لپاره نه بلکې یواځې اویواځې دالله تعالی دخوښې اورضا لپاره سهـ کړيدی .

میسرة الخادم ویلي دي چې موږ په یوغزا کې وو ، زموږله منځ نه یوځوان چی په سربې داوسپنې ټوپۍ وه راووت اوددښمن په ښي اړخ حمله وکړه او هغوی یې میده میده کړل بیا ددښمن په چپ اړخ باندی برید وکړ هغه یې میده میده کړل بیایې ددښمن په قلب (دلښکر په منیځ) باندی برید وکړ او هغوی یې په ځټونو ووهل په دی وخت دهغه بدن زغره وه او په خوله یې دا اشعار جاري وو.

احسن بمولاك سعيد ظناً هذا الذي كنت له تمنى

تنحَّ يا حور الجنان عنا لافيك قاتلنا ولا قتلنا

ای سعیده ! (ظاهره داده چې سعید دده ځوان نوم و) ته پخپل رب باندې ښه گمان کوه داهغه څیز دی چی تا یې هیله کوله (یعنې ددی جنگ ارزو اوتمنا تاکوله) ای دجنت حورو! له موږ نه لری شئ موږ ستاسو لپاره نه څوک وژلي دی اونه وژل شوي یو.

موږ خویواځې دخپل مالک عاشقان یو چې زموږ په ظاهر اوباطن باندی پوهیږي هغه بیاپر دشمن برید وکړ اوپه ژبه یې د اشعار جاري وو.

قد كنت ارجو ورجائي لم يخب ان لايضيع اليوم كدي والتعب

يامن ملاتلك القصور باللعب لولاك ماطابت ولا طاب الطرب

زه امید لرم اوزما امید ناکام نه دی چی دنن ورځې داخواري اوستړیا به ضائع نه شي ای هغه خدایه چې دجنت قصرونه او مانۍ دې په ښایسته حورو ډک کړیدی.له تانه پرته نه خوداڅیزونه دمینې دي اونه هم دعیش په شیانو کې څه مزه شته.

هغه ځوان بیا برید وکړ او ګڼ شمیر دشمنان یې ووژل، او هغه دا اشعار ویل:

يالعبتي الخلد قفي ثم اسمعي لافيك قاتلنا فكفي وارجعي

ثم ارجعي الى الجنان واسرعي لاتطمعي لاتطمعي لاتطمعي

اى زما دجنت حورې ! ودريږه او واوره. موږ ستا لپاره جهاد نه دی کړی نودراتللو نه منع شه او واپس لاړه شه، ته ډیر ژر جنت ته واپس لاړه شه ، ته تمه مه کود ، ته تمه مه کوه، ته تمه مه کوه.

دویم ډول مجاهدین هغه دي چی په اسلام باندی دغیرت اوداسلام دبري په خاطر جهادکوي او غواړي چې کفري کلمه او کافران ذليل او خوارشي.ددغو دواړو نيتونو په خالص والي کی هيڅ شک نشي کيدای او خاوندان يې دالله په نزد کامياب دي. خومجاهد ته پکار دي چې خپل عمل او جهاد پټ وساتي او فخر دی ورباندې نه کوي خپل کوم يو عمل اه جهاد دی نه يادوي. هغه دی دا آرزو او هيله نه کوي چې خلک دهغه صفت او تعريف وړ بلکې له الله نه د ثواب اميددی وساتي. ځکه داکارونه په دی دواړو نيتونو کې داخلاص په زياتوالي باندی دلالت کوي.

دريم : ډول مجاهدين هغه دي چې دجنت اوپه هغه کې چې څه نعمتونه دي دهغوی دترلاسه کولو لپاره جهاد کوي او غواړي چې د دوزخ له اور اودهغه له عذاب نه نجات بيامومي.

اودداسې مجاهدينو شمير زيات دی.

ځينې علماء وايي : يواځې دانيت دشهادت دمرتبې دترلاسه کولو لپاره کافي نه دی ليکن راجح اوصحيح قول همدادی چی همدغه نيت دشهادت دمرتبې دترلاسه کولو اودجهاد دثمرې او اجر دموندلو لپاره کافي دی. ځکه چې په دی باندی نصوص او داصحابو افعال دلالت کوي.

الله تعالى مجاهدينو ته دجنت اودهغه د نعمتونو ترغيب ورکړيدی او فرمايلی يي دي.

﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة ﴾ [التوبة: ١١١]

بیشکه الله تعالی لـه مؤمنانو دهغوی ځانونـه اومالونه دجنت په بدله کې آخستی دي بـل داچې الله تعـالی فرمایـلی دي چـې جهـاد ګټـور تجـارت دی اوپـه دی سـره مسلمان د جهنم له اورنه ساتل کیږي.

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ٥. تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ٥. يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [الصف: ١٠-١٢].

اې مؤمنانو! ایاداسې یوتجارت درتـه وښایم چې تاسې لـه دردنـاک عـذاب څخـه وژغوري. پـه الله اورسول یـي پـوخ ایمـان راوړئ، پـه مال اوسر دالله په لیار کې جهاد وکړئ کـه پوهیږئ نـو دا درته خورا غوره ده. الله پاک به ستاسې ګناهونه وبخښي او هغـو باغونو کې بـه موداخـل کـړي چې لانـدی لـه ونو او ماڼیو یي ویالې بهیږي. اوپه تل پاتی باغونو کې به ډیر غوره اوښه کورنه درکړي همدغه ډیر لوی بری دی.

((روى مسلمٌ عن أنس بن مالك رضي الله عنه أن النبي ﷺ قال يوم بدر: قوموا إلى جنةٍ عرضُها السموات والأرض.فقال عُمَيْرُبن الحمام : يا رسول الله : جنةٍ عرضُها السموات والأرض ؟

قال نعم.

قال عمير: بخٍ بخٍ.

قال ﷺ : مايَحملُكَ علىقولك بخ بخ ؟

قال : لا والله يارسول الله إلاَّ رجاءَ أنْ أكونَ منْ أهلِهَا!

قل ﷺ : فإنك من أهلها.

فأخرج تمراتٍ من قرنه ، فجعل يأكلُ منهن، ثم قل: إنْ أنا حييتُ حتى آكلَ تمراتي هذه، إنها لحياةٌ طويلة!!

فرمى بماكان معه من التمر، ثم قاتلهم حتى قُتِل [1])).

له انس بن مالک ﷺ نه روايت دى چې نبی ﷺ دبدر په ورځ وويل :
جنت لپاره ودريږئ چې پراخوالی يې دآسمانونو او زمکې هومره دی.
عمير بن الحمام ﷺ وويل :

يارسول الله! داسې جنت چی پراخوالی د آسمانونو اوزمکې هومره دی؟ محمد ﷺ وفرمايل هو.

عمير ﷺ وويل واه واه.

رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل په څه خبره دی واه واه وکړه؟

هغه وويل : يارسول الله ﷺ په دی اميد می واه واه وکړه چې زه دجنت اوسيدونکی شم. رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل ته دجنت لـه اوسيدونکو څخه يې لدينه وروسته يې لـه خپلې دچانتې نه کجورې راوويستلې اوپه خوړلو يې شروع وکړ. بيايې وويل ترڅوپورې چې زه داکجورې خورم نودا ډير ژوند دی. کجوری يې وغورځولې اولـه کفارو سره يې قتال شروع کړ او تـرهغه وجنګيد تـرڅوچې شهيد شوی نه و.

((وروى النسايي عن شداد بن الهاد رضي الله عنه أنَّ رجلاً من الأعراب جاء إلى النبي ﷺ فآمن به واتَّبعه ، ثم قال لـه : أهاجرُمعك. فأوصى به النبى ﷺ بعض أصحابه.

[1] ـ رواه مسلم : ۳/ ۱۵۱۰

فـلما كـانت غـزوة خيبر ، غنم النبي ﷺ غنيمة ، فقسَّم منها لذلك الرجل ، وكان يرعى ظهرهم. فلما جا ء دفع أصحابه له نصيبه . فقال: ماهذ ا؟

قالوا : قسمٌ قسمه لك رسول الله ﷺ .

فأخذه فجا به إلى النبي ﷺ فقال : ماهذا ؟

قل ﷺ : قسمٌ قسمته لك !

قـل : مـا عـلى هذا اتبعتك ! ولكن اتبعتك على أن أرمى هاهنا- وأشار إلى حلقه- بسهم ، فأموت فأ دخل الجنة !

قـل ﷺ : إنْ تصـدُقِ الله يَصْـدُقْكَ فلبـثوا قليلاً ، ثم نهضوا في قتل العدو ، فأتي بالرجل محمولاً إلى النبي ﷺ ، قد أصابه سهم حيث أشار!

فقـال النبي ﷺ صَدَقَ الله فصدقهُ.ثم كفَّنه ﷺ في جُبَّتِهُ ، ثم قدَّمه فصلى عليه ، ودعـا الله لـه قائلاً: اللهم هذا عبدك خرج مهاجراً في سبيلك فقُتِلَ شهيداً وأنا شهيدٌ على ذلك [1])).

لـه شداد بن الهاد ﷺ نه روايت دی چی یوبانده چی رسول الله ﷺ ته راغی پرهغه ﷺ یې ایمان راوړ اودهغه تابعداري یې وکړ. بیایي وویل: زه به لـه تاسې سره هجرت هم کوم. رسول الله ﷺ اصحابوته لـه هغه سره دښه سلوک کولو وصیت وکړ کله چې دخیبر دغزا ورځ راغله نـو نـبی ﷺ د غـنیمت مـال ونیـو هغـه یې داصحابو ترمنځ وویشلو اولدینه یې دهغـه بانديچي لپاره هم برخه وویستله هغه په دی وخت اوښان څرولو تـه بیولـي وو. دهغـه برخه دهغـه مـلگروتـه ورکړه. کله چې هغه واپس راغی نو

---

[1] ـ سنن النسائي : ٤/ ٦١ ، والحديث صحيح .

پوښتنه يې وکړه چې داڅه دي ؟ ملګرو ورته وويل رسول الله ﷺ تاته د غنيمت له مال نه حصه درکړيده . هغه دغه مال را واخست اوسيده د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضرشو او عرض يې وکړه داڅه دي؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل داستاحصه ده . هغه وويل : ماستا تابعداري دی لپاره نه دی کړې بلکې ددی لپاره می کړيدی چې زه په غشي سره په دی ځای کی وويشتلې شم (اود خپلی مرۍ په طرف يې اشاره وکړه.) مړشم او جنت کې داخل شم. محمد ﷺ وفرمايل : که ته رښتياوايې نو الله تعالی به تارښتونی کړي. لږ وخت يې تيرکړ اوبياله دښمن سره دقتال لپاره ووت او شهيد شو. هغه يې محمد ﷺ ته راوړ، هغه ته په همغه ځای کی غشې لګيدلې و دکوم په طرف يې چې اشاره کړې وه يعنې په مرۍ کې . نبی کريم ﷺ وفرمايل : دی رښتيا ويلي وو نو الله دی رښتونی کړ. دهغه خپل چغنه ور ته کفن کړه او دجنازی لمونځ يې وربانديې اداکړ. هغه لپاره يې داسی دعا وکړه : ای الله ستادابنده ستاپه لاره کې مهاجر شوی و. او اوس شهيد کړی شو اوزه په دی باندی ګواه يم.

الله تعالی دی دربانـدی رحم وکړي ته وګوره چې نبی کريم ﷺ څنګه دهغه په شهادت باندې ګواهي ورکړه حال داچې هغه له جنت نه علاوه دبل څه اراده نه لرله. که چېرته دانيت او اراده صحيح نه وای نو نبی کريم ﷺ به هغه ته خامخا لارښونه کړی وه چی داسی نيت مه ساته.

امام ابن دقيق العبد په عمـدة الاحكـام ٤/ ٢٤٨ کې ويلي دي چې کوم مجاهد دالله تعالی دثواب د ترلاسه کولو اودجنت دائمي نعمتونو دګټلو په خاطر جهاد کوي هغه دالله دلارې صحيح مجاهد دي او داصحابو فعل او عمل په دی باندی ګواهي ورکوي.

شريعت په دی طرف اشاره کوي چې دجنت دترلاسه کولو په خاطر دصالحو اعمالو ترسره کول صحيح کاردی. ځکه چې الله تعالی دجنت اودهغه د نعمتونو يادونه په دی خاطر کړيده چې دخلکو په زړونو کې دهغوی ترغيب اومينه پيداشي اونيک عملونه وکړي ، الله تعالی دجنت اوثواب ترغيب ددې لپاره ورکړې دی چې خلک نيک عملونه وکړي نوبياڅنګه کيدی شي چې دجنت نيت کول صحيح نه شي.

پورتني درې واړه نيتونه چې او س اوس دهغوی يادونـه وشوه مقصد تـه درسيدو لپاره كـافي دي او پـه دی سرد بـه مجاهد هميشني اوتـل پـاتې جنت تـه لاړشـي.
هوداخبره ده چې ددريم نيت نسبت اول او دويم نيت تـه داسې ده لكـه دپوستكي نسبت مغزته .

څلورم : ځيني مجاهدين داسی دي چې كلـه جنگ تـه ننوځي نـو مخامخ ورسره جنگيږي اوشاورته نه آړوي، دهغه نيت صرف دخپل ځان دفاع وي او بس.

دا ډول مجاهدين د دريم ډول نيت لروونكی مجاهد ته نژدی خو دي ليكن دهغه په شان نـه دي كـه داسې مجاهد هم په همدی جهاد كې ووژل شي نو شهيد دی ، ځكه چی چا لـه لار شكوونكو سره دخپل دفاع لپاره جنگ وكړ او ووژل شو نو هغه شهيد دی بيابه هغه سړی څنگه نه شهيدكيږي چې داسلام ددښمنانو په تورو باندی مړشي.

كله چې يومجاهد لـه جنگ نـه داسې وتښتي اوشا واړوي چی ورته حرام دې اوپه دې حـالت كـې ووژل شـي نـو هغـه شـهيد نـه دی . اگـركه پـه دنيـاكې دشـهيدحكم ورباندې جاري كيږي.

((روى مسـلم عـن أبي قتادة الأنصاري رضي الله عنه أنَّ رسول الله ﷺ قام في المسلمين خطيبًا ، فذكر أنَّ الجهاد في سبيل الله والإيمان به أفضل الأعمل.

فقـام رجـلٌ فقـال : يارسـول الله : أرأيـت إن قتلتُ في سبيل الله أتكفَّرُ عني خطايای ؟

فقـال رسـول الله ﷺ : نعـم ، إن قتـلْتَ في سبيل الله وأنتَ صابرٌ محتسب، مقبلٌ غيرمدبر .

ثم قل رسول الله ﷺ كيف قلت:

قل : أرأيت إن قتلت في سبيل الله أتكفَّرُ عني خطايا ي ؟

قـال ﷺ : نعم ، وأنـت صـابرٌ محتسب ، مقبلٌ غيرمدبر، إلاَّ الدَّينَ... فإنَّ جبريلَ قال لي ذلك!)).

لـه ابي قتادة الانصاري څخه روايت دی چی رسول الله ﷺ دمسلمانانو په منځ کې ودريـد او خطاب يـې ورتـه وکړ. هغـه ﷺ وفـرمايل : دالله پـه لاره کی جهـاد کـول اوپرهغه ايمان لرل لـه غورو عملونو څخه دی. يوسړی پاڅيد او ويې ويل: يارسول الله ! ماتـه خبر راکړئ چی کـه چيرته زه دالله پـه لاره کی ووژل شـم نـو ايـا زمـا گناهونه بخښـل کيږي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هو هله چې ته دالله په لاره کې ووژل شې او ته پـه دی بـاندی صبر کوونکی اودثواب اميدلروونکی يـې او مخـامخ جنگيدونکې اوشاه نه اړوونکی يې.

بيارسول الله ﷺ وفرمايل : څنگه دی ويلي وو؟

هغـه وويـل : ماتـه ددې خبر راکړی چی که چيرته زه دالله په لاره کې ووژل شم نو ايا زماگناهونه بخښـل کيـږي ؟ رسـول الله ﷺ وفـرمايل هـو. پـه دی شرط چـې تـه صـبر کوونکی دثواب اميدلروونکی، مخامخ جنگيدونکی اوشاه نه آړوونکې وې. مگر پـه تاچې دچاقرض وي هغه درته نه بخښل کيږي څکه چی جبريل آمين ماته همداسې ويلي دي.

لـه دی حديث نـه دامعلوميږي چی کوم سړی لـه دښمن نه تېښته کړې وي او داسې شـايې ورتـه آړولی وي چی ورتـه حـرام دی. نوداشـهيد نـه دی بـلکې دالله تعـالی پـه غضب او قهر کی اختـه دی.

پـه دی باندې دالله تعالی داقول دليل دی :

﴿ وَمَـنْ يُوَلِّهِـمْ يَوْمَـئِذٍ دُبُـرَهُ إِلَّـا مُـتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [الأنفال :١٦.]

اوهرڅوک چې پـه داسې ورځ تيښتـه وکړي پرتـه لـه دې چې دجنگ تاکتيک يې غوښتنه کوي اويا يوې بلې جنگيالی ډلې سره يوځای شي نوپه تحقيق سره چی دالله

غضب يې په برخه اوجهنم يې د ورتګ خای دی او هغه دورتګ لپاره ډير بدخای دی
.

((وروی النسائي عن ابی اليسر ﷺ اَنَّ رسول الله صلی‌الله ليه وسلم كان يقولُ فِي دعائه "و اعوذبك اَنْ اُقْتُلَ فی سبيلك مدْبراً [1])).

له ابی يسر ﷺ نه روايت دی چې بيشكه رسول الله ﷺ به پخپل دعا كې داسی ويل : (اوزه لـه تانـه پناه غواړم لدينه چې ستاپه لاره كې دشاه لـه طرف نه ووژلی شم).امام نـووي رحمـه الله ويلي دي چې شهيدان پـه دری ډولـه دي. يـو ددنيا او آخرت شهيد دی اوداهغه څوک دی چی دالله په لاره كې ووژل شي. بل د آخرت شهيد دی اوپه دنيا كې پر هغه دشهيد احكام نه جاري كيږي. داهغه شهيد دی چی دګيډې لـه روانيدو د طاعون لـه ناروغی اوپه اوبو كې د ډوبيدو پـه وجه مړشي. اودی ته ورتـه نـور. بـل ددنيـا شهيد دې اوپـه آخرت كې شهيد نه حسابيږي، داهغه سړی دی چې پـه غنيمت كی خيانت وكړي او ياله دښمن نه دتښتې پـه حالت كې دشاله طرف نه ووژل شي . [2]

پنځم: لـه مجاهدينو نه څه خلک داسې هم شته چې جهاد ته صرف په دی خاطر ځي چې دمجاهدينو لښكر زيات شي او نيت يې دانه وي چی كافران ووژني اوياپخپله دالله پـه لاره كې ووژلی شي. داسې خلک چې ووژل شي نوپه شهيدانو كې حسابيږي خكه هرچا چې دقوم تعداد اونفوس زيات كړ داهم له همغوڅخه دی.

شپږم : لـه مجاهدينونه ځينې داسې كسان دي چې لـه جهاد نه مقصد او نيت يې دالله رضا او ورسره د غنيمت دمال ترلاسه كول هـم وي. يعنې پـه نيت كې يې دالله تعالی لـه رضا سره ددنيا مال ترلاسه كول هم شريک كړې وي.

ددغسې نيت اودی ته ورته نيتونو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی.

---

[1]ـ رواه النسائي في الاستعاذة : ۸/ ۲۸۲ ، والحديث صحيح .

[2]ـ صحيح مسلم بشرح النووي : ۱۳/ ۶۳

ځينې علما وايي چې دانيت فاسد دی او داسې نيت درلودونکي ته هيڅ اجر نه ورکول کيږي بلکې ورته عذاب ورکولی شي ځکه چې ددنيا نيت يې دآخرت له عمل سره ګډکړې دی، خو جمهور علماء وايي چې دانيت صحيح دی اوداسې نيت درلودونکي ته ثواب ورکول کيږي .

دجمهور علماو دا وينا صحيح ده اوداصحابو لـه فعل سره موافقه ده.

امام قرطبي رحمه الله وايي چې دنبی کريم ﷺ دابي سفيان په قافله باندې بريد کول چې لـه شام نه را روان و پـه دې خبره دلالت کوي چې دغنيمت ترلاسه کول حلال کار دی. اوداحديث دامام مالک پـه دې خبره رد دی چې وايي : داددنيا دترلاسه کولو لپاره قتال دی.

پـه کوم حديث کې چې دا راغلي دي چې دالله دلارې مجاهد يواځې هغه څوک ګڼل کيږي چې يواځې او يواځې دالله تعالی دکلمې دسرلوړي لپاره جنګېدلی وي نه د غنيمت لپاره ، نو ددی مطلب دادی چې هغه يواځې د غنيمت لپاره جنګيدلې وي او ددين سرلوړي لپاره يې نيت نه وي کړې .[1] مصنف وائي چې قرطبي پـه کوم دليل استدلال قائم کړی ډير ښه دی .

همدغه راز رسول الله ﷺ زيد بن حارثه ﷺ وليږه چې دقريشو په قافله باندی حمله وکړي . پـه دی قافلـه کې صفوان بن اميـه اودقريشو نور مشران هم موجود وو پـه قافله کې ډير زيات مال اودسپينو زرو لوښي اوداسې نور قيمتي سامان و. حضرت زيد ابن حارثه رضی الله عنه دسلو مجاهدينوپه ملګرتيا پـه دی داقافلـه باندی په نجد کې د (القرده) نومې خای کی بريد وکړ لـه هغوی نه يې ټول مال ونيو مشرکان وتښتيدل. بيازيد بن حارثه داټول مال درسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر کړ .[2]

ددی نيت پـه صحت ، اوپه دی نيت بـاندی شهادت تـه رسيدو باندی داخبردلالت کوي چی الله جل جلالـه مومنو مجاهدين دغنيمت پـه ترلاسـه کولـو بـاندی جهاد تـه هڅولي دي لکه چې فرمايي :

---

[1]ـ تفسير القرطبي : ٤/ ١٨١٢

[2]ـ طبقات ابن سعد ٢/ ٣٦.

﴿ وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ ﴾. [الفتح : ۲۰]

الله لـه تاسو سره د ډيرو غنيمتونو د ترلاسه كولو وعده كړې وه نودغه غنيمت يې ژر دركړ اودخلكو لاسونه يي له تاسې نه بند كړل.

دابه معقوله نه وي چې الله يوطرف ته خپلو بندګانو ته دغنيمت ترغيب ورکوي اودا وربانديې خپل احسان ګڼي وعده ورسره كوي مګربل طرف ته دهغه له نيت او قصد كولو نه منع وكړي.

همدغه راز ددغه نيت په صحت بانديې داهم دليل دى چې رسول الله ﷺ به سريه دديې مقصد لپاره ليږله چې دكافرو په خارويو، مالونو او دمشركانوپه اهل وعيال باندى حمله وكړي او ترينه وايې خلي. كله به چې له مشركانو سره مخامخ شول نو دخپلومالونو او ځانونو دفاع اودكلمة الله دسرلوړۍ لپاره به ورسره جنګيدل هم ډير خلي به مجاهدينو د غنيمت مال ترلاسه كړ او مقصد به يې دالله تعالى دكلمې اوچتول و. ډيرخلې به مجاهدين بريالى شول اوډيرخلي به خالي لاس پاتى شول اوډيرمجاهدين به شهيدان كيدل. كله به چې كفارو ماته وخوړه او وبه تښتيدل نو مجاهدينو به دهغوى تعاقب نه كاو بلكې له هغوى نه پاتى شوى مال به يې راټول كړ او له ځان سره به يې راوړ.

همدا ډول ددغه راز نيت دصحت د جواز لپاره د محمدﷺ څرګندوضاحت دى چې په لاندينې حديث كى مخې ته راځي .

((روى أبوداود عن عبدالله بن حوالة رضي الله عنه ، قل : بَعَثَنَا رسولُ الله ﷺ لِنَغْنَمَ على أقدامنا. فرجعْنا فلم نغنَمْ شيئًا ، وعرف الجهدَ في وجوهِنا ،

فقامَ فينا فقال اللهمَّ لاتكلهم إليَّ فأضعف ،ولا تكلهم إلى أنفسهم فيعجزوا عنها ، ولا تكلهم إلى الناس فيستأثروا عليهم [١])).

له عبدالله بن حواله ﷺ نه روايت دى هغه وايي چې موږ رسول الله ﷺ دى لپاره پياده وليږلو چې دغنيمت مال ونيسو. موږ بيرته دغنيمت دمال له ترلاسه كولو نه پرته خالي لاس راغلو. دهلو ځلو او مشقت نښې زموږ له مخ نه ښكاره كېدلې هغه صلى الله عليه وسلم زموږ په منځ كې ودريد او ويې فرمايل:

اى الله! دوى ماته مه متكي كوه ځكه زه ضعيب يم ددوى كفايت به ونكړلى شم اومه يې خپلونفسونوته سپاره چې ترينه عاجز به شي اونه خلكوته متكي كوه ځكه هغوى به نه په دوى باندى خپلو نفسونوته ترجيح وركوي.

پس داحديث په دې باندى صريح دليل دى چې دغنيمت دترلاسه كولو په خاطر غزاته تلل جائز دي اوثواب ورته هم وركول كيږي. ځكه چې ابن حواله ويلي دي چې مونږ رسول الله ﷺ دى لپاره ليږلي وو چې د غنيمت مال ترلاسه كړو. لدينه مخكې دجابربن عبدالله ﷺ هغه حديث هم تيرشويدى چې په هغه كې نوموړي ويلي دي :

موږ رسول الله ﷺ دى لپاره وليږلو چې دقريشو قافله وځارو او وررباندى حمله وكړو زموږ دسرېي مشرعبيده بن الجراح و او موږ دسمندر په غاړه كې اوسيدلو.

ددې سره سره مجاهد ته داجائزدي چې له جهاد سره دغنيمت د مال نيت هم وكړي خو سره له دى چې دچانيت داسې وي له هغه چاسره برابر نه دى چې نيت يې خالص دجهاد كول وي غنيمت ته يې بالكل التفات نه وي ځكه چې له جهاد سره د غنيمت دمال ترلاسه كيدل په اجر كې دكمي باعث ګرځي. اګركه دغنيمت نيت يې هم نه وي كړى لكه نبي اكرم صلى الله عليه وسلم پدې خبره تصريح فرمايلې ده .

---

[١] ــ رواه ابو داود في الجهاد : ٣/ ٤١ والحديث صحيح .

((روی مسلم عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ، أنَّ رسول الله ﷺ قال : ((مامن غزيةٍ اوسريةٍ تخفقُ وتخوَّفُ وتُصاب إلاَّ تَمَّ أجرُهم .)) [1]

له عبدالله بن عمرو بن العاص ﷺ عنهما نه روايت دی چی رسول الله ﷺ فرمايلی دي : داسې کومه غزوه اوسريه نشته چې هغه د غنيمت دمال له ترلاسه کولونه پرته خالي لاس راشي ياوويرول شي اوياورته تکليف ورسيږي مګرهغوی ته پوره اجر ورکول کيږي.

په دويم روايت کی دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : کومه غزاکووونکې ډله او سريه چی دالله په لاره کې جهاد کوي اود غنيمت مال ترلاسه کوي هغوی د آخرت دوه يا په نورو الفاظوداچې دوه برخې اجر لپاره عجلت وکړ او ثلث ورته پاتې شو. اوکه چيرته دغنيمت مال ترلاسه نکړ نوپوره اجر ورته ورکول کيږي .

په همدې خاطر دمخکينيومجاهدينو يوه ډله به لدې ويرى نه چې د غنيمت مال ترلاسه کول اجر کموي دهغه له آخستلونه به يې ډډه کوله ترڅو د آخرت له پاره ثواب يي کم نه شي.

ابراهيم بن ادهم رحمه الله به چې کله د غزاو او جهاد لپاره تللو نو دغنيمت له مال نه به يې هيڅ څيز نه آخست. خلکو به هغه ته ويل ايا ددی په حلت باندې شک کوې ؟

هغه رحمه الله به ويل : زه داشک نه کوم بلکې زه په حلالوکې زهدکوم .

څينو ددې ځای په مناسبت دشاعر داقول راوړيدې:

هــلاً سـألـت الخيل يا ابنـة مـالكٍ

ان كنـــــت جاهـــلة بمالم تعلمى

---

[1]ـ رواه مسلم في الامارة : ۳/ ۱۵۱۵ .

يخـــبرك مـــن شهد الوقيعـــة انّنى

اغـــشى الـــوغى واعف عندالمغنم

داشعاراو ژباړه يو شاعر خپلې ميرمنې ته خطاب کوي او ورته وايي . اى دمالک لورى ! که ته جاهله او ناخبره يې نو ولې اس سوارانونه زما پوښتنه نه کوې ؟
دمعرکې عينى شاهدان به تاته داخبردرکړي چې زه دجنګ په وخت کې ګوزارونه کوم اوله غنيمت نه ځان ساتم .

کله چې مجاهد غنيمت نه آخلي نو هغه ته غوره داده چې دايثار له کبله يې وانخلي. په دې معنى چې خپلو نورو وروڼو ته يې، ورکړي. اوکه چيرته غنيمت دزهد په خاطر نه آخلي نو دا ورته ښه ده.

اوکه غنيمت دى لپاره نه آخلي چې ددى له نفس نه سره د غنيمت دترلاسه کولو ماده ختمه شي نوداډيرښه کاردى. ځکه چې کله نفس ته دغنيمت دترلاسه کولو تمه اوتوقع پيداکيږي نو داد هغه په اخلاص کې نقصان راولي.

اووم : له مجاهدينو نه ځينې خلک داسى دي چې نيت يې صرف ددنيا مال او متاع ترلاسه کول وي. جهاد نه عبادت ګني اونه هم الله ته دنژدى کيدو ذريعه ، کله چې هغوى ته دکافرو له داسى طائفې سره دجهاد کولو بلنه ورکول کيږي چى هلته غنيمت نه ترلاسه کيږي نو هلته نه ځي. همدغه راز که هغه ته معلوم شي چى له غنيمت نه منع کولى شي نوبياهم جهاد ته نه ځي.

بياکه داسى سړى دغزا په حالت کې ووژل شي نوداپه حقيقت کى شهيد نه دې اګرکه په ظاهره دشهيد حکم ورباندې جاري کيږي. ده ته هيڅ ثواب نه ورکول کيږي ځکه چې دهغه نيت پاک اوصفانه دى.

اتم :له مجاهدينو نه څه کسان داسى دي چې دځان ښودنې اوفخر لپاره جهادکوي چې خلک دهغه صفت اوتعريف وکړي غازي يا بهادر ورته ووايي. دا داسې کاردى چى هغه په غزا کې دالله تعالى درضا نيت نه دى کړې. که داسړې ووژل شي نو شهيد نه دى او نه دشهيد ثواب ورته ورکول کيږي. داپخپله بيه کې تاواني شويدې

اوپه آخرت کې ددې ورړدې چې خوار او ذليل شي. داد هغو خلکو لـه جملې څخه دی چې لومړی بـه پـه هغوی بـاندی د جهنم اوربـل کړی شي لکه چې په مخکيني حديث کی تيرشو. دادالله تعالی دلوی قهر او غضب مستحق دی اوپـه دردوونکی عذاب کی بـه اخته کيـږي ځکـه چې پـه عبادت کې دهغـه څـه تقرب ترلاسـه کړيدی چې پـه شريعت کی ورتـه روا نـه و او هغـه دعبادت مستحق نـه و. نوځکـه رياکـار انسـان مشرک دی کـه چيرتـه پـه جهـاد کې پـه دی نيت شريک شو چې ثواب هم وګټي او خلک يې صفت او تعريف هم وکړي نو داسې سړی هم شهيد نه دی. او اجر ورته نه ورکـول کيـږي. اګـرکه پـه ظاهـره شـهيد دی او دشـهيد حکـم وربـاندی جـاري کيـږي نصوص پـه دې باندې دلالت کوي چې که چيرته همداسی نيت يي وي نو دهغه لپاره نه ثواب شته او نه عذاب بلکی دهغه جهاد او عمل ضائع کيږي، بلکې په عقوبت او عذاب کی دا ورتـه کـافی ده چې عمل او جهـاد بـه يې بابيـزه شي او اجر اوثواب يې ختميږي اوپه دنياکې يې خساره داشوه چې خپل ګران او خوږ نفس يې بې ځايه لاړ، لـه دی سره چې پـه جهاد کی ديته دقتال او وژل کيدو تکليف رسيږي خوداله هغه نه دالله پـه لاره کی دوژل کيدو تکليف نـه شي کمولې لکه چې لـه مخلص سړي نـه دقتال او وژل کيدو تکليف لرې کوي .

((عـــن ابـی هريـره ﷺ عـن رسول الله ﷺ: قال : قال الله عزوجل : " انا اغـنی الشرکاء عن الشرك فمن عـمل عملاً نْ ، اشرك فيه غيري ، فانا منه بری ءٌ ، وهوللذی اشرك " .[1]))

لـه ابی هريـره ﷺ نـه روايـت دی هغـه رسـول الله ﷺ نـه روايـت کـوي چې هغـه ﷺ وفرمايل الله تعالی فرمايلی دي : زه لـه شرک نـه بی نيازه اوبې پروا يم. څوک چې زمـا لپاره کوم عمل کوي او پـه هغه کی بل څوک هم شريکوي ، نوزه لـه هغه نه بيزاره يم هغه دهغه چالپاره دی چې لـه ماسره يې شرک کړيدی .

---

[1] ـ رواه مسلم في الزهد والرقائق : ۲/ ۱٤۰۵.

((عن ابی سعید بن ابي فضاله ﷺ قال : سمعت رسول الله ﷺ يقولُ : اذاجمع الله الاولین والاخرین یوم القیامة لیوم لاریب فیه ، نادی منا دٍ من كان اشرك في عمله احداً فليطلبُ ثوابه من عنده ، فان الله اغنى الشركاء عن الشرك [1])).

له ابی سعید بن ابی فضاله ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې ماله نبی کریم ﷺ نه آوریدلي دي چی فرمایل یې: کله چې الله تعالی ټول مخکیني او روستني خلک دقیامت په ورځ چی هیڅ شک په کې نشته راجمع کړي نو یو آواز کوونکی به آواز وکړي: چاچی پخپل عمل کې بل څوک شریک کړې وي نودهغه ثواب دی له همغه نه وغواړي. بیشکه الله تعالی له هر ډول شرک څخه غني اوبی پروا دی.

نهم : له مجاهدینونه څه ... داسی دي چې جهاد او غزاته په دی خاطر ځي چې ووږل شي او له هغه څه نه په آرام شي چې په دنیاکې یې هغه پریشان کړیدې لکه دبل چاقرضدار وي یاډیر غریب او محتاج وي یا ناروغ وي اویاپه بل کوم مصیبت کی اخته وي ، او دده په زړه کی دثواب ګټلو اودالله تعالی ددین دسرلوړي کولو هیڅ آرمان نه وي.دداسې سړي په باره کی دا احتمال دی چی دادالله په نزد شهید نه وي ځکه چې دهغه په زړه کې چیرته داخبره نه ده راغلی چی په دې سره به دالله تعالی تقرب اویادالله دین سرلوړی کړي لکه څنګه چې ددی احتمال هم دی چې داشهیدَ وي ځکه چې هغه دځان د وژلو لپاره دجهاد لاره غوره کړېده نه بله لاره ،لکه خودکشي اوداسی نور. او دده په زړه کې له مخکې نه ایمان موجود وي او همدا ایمان دشهید کیدو لپاره بس دی خوداسی سړي ته دمخلصو مجاهدینو مقام او مرتبه نه ورکول کیږي .

***

[1] ـ رواه الترمذي في التفسير ٥/ ٣١٤ وابن ماجه في الزهد : ٢/ ١٤٠٦ . واحمد : ٣ : ٤٦٦ والحديث حسن .

فصل

دهغه چاپه باره کی چی په مزدوري سره جهاد کوي

پوه شئ چې ائمه و رضی‌الله عنهم په جهاد باندی د اجرت آخستلو په مسئله کې اختلاف کړېدی ، ځینو علماو ممانعت کړیدی او ځینو اجازه ورکړیده.

څوک چې د مزدوري داخستلو دجواز په حق کی دي هغوی وایي چې اجوره آخستونکي ته دا رواندی چې کله مزدوري ورته نه ورکول کیږي نو جهاد ته نه ځي یعنی خپل جهاد له مزدوري سره موقوف نکړي په دی معنی چی کله اجوره ورته ورکول کیږي نو جهاد ته ځي او چی کله نه ورکول کیږي نو نه ځي. که څوک داسی جهاد کوي نو هغه لپاره اجر اوثواب نشته. او کله چی ووژل شي نو ظاهره داده چی داشهیدنه دی .

لکه چی یو مجاهد په مزدوري سره دجهاد میدان ته حاضر شي اوبیا الله پاک هغه ته پاک نیت ورپه برخه کړي، له دښمن سره مخامخ وجنګیږي اوشا ورته وانه ړوي دجنګ په حالت کې ددښمن له لاسه ووژل شي نو امید دی چی دابه شهید وي خودهغو عملونوثواب ورته نه ورکول کیږي چی داستحضار دنیت نه یې مخکی کړی لکه سهاریابیګا دالله جل جلاله په لاره کې وتل ، دالله دلارې ګرد ؛ دالله جل جلاله په لاره کې دخوف اوډارسره مخ کیدل اودی ته ورته نور عملونه ، ځکه چی دهغه نیت له وړاندی نه صحیح نه و که مزدوري ورته نه وای ورکول شوې نو جهاد ته نه راتلو.

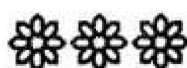
اوکه چیرته محتاج وي او دومره څه نه لري چې جهاد لپاره یې پخپل ځان ولګوي دخپل ځان د مجهز کولو او تیارولو لپاره څه مزدوري واخلي نوهغه ته دهغه جهاد په وجه ثواب ورکول کیږي اوکومه مزدوري یې چی آخستې دی هغه دهغه په جهاد کې څه نقصان نه پیداکوي.

((عن عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما ان رسول الله ﷺ قل: للغازي اجرهٌ وللجاعل اجرهُ و اجر الغازی.[1]))

له عبدالله بن عمرو ﷺ نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل:

غازي لپاره ثواب دی او څوک چې غازي مجهز کوي هغه لپاره خپل اجر هم دی او دغازي په اجر کی هم شریک دی .

چاچې په جهاد کې دخدمت په خاطر مزدوري واخیسته نه دجهاد اوقتال په عوض کې لکه دجهاد دسامان ښکته اوپورته کولو لپاره نوددغسی سړي لپاره کله چی په جهاد کی شریک شي اجر ورته شته خوپه دی شرط چی نیت یي خاص دالله تعالی لپاره وي. همدغه شان دتجارانو او جهادلپاره دسامان جوړوونکو حکم دی کله چی هغوی په ربنتوني نیت دالله پہ ..ہ کی جهاد وکړي نو له الله سره دهغوی اجر شته اوکه په جهاد کې ووژل شي نو شهیدان دي.

فصل

په جهاد کې له رښتوني نیت نه وروسته دریاکاري پیداکیدل

چاچی دالله په لاره کې په خالص نیت سره غزا ته ووت بیا ورته ریاپیداشوه وروسته لدینه چې دجهاد په افعالو کې یې شروع کړی وه نو په دی مسئله کې تفصیل دی .

کوم عبادتونه او الله ته دنژدې کیدلو کارونه چې ثواب یې له قتال پورې موقوف نه وي دریاله پیداکیدونه وړاندې ترسره کړی شي لکه دالله په لاره کی مال اوسامان

[1] ـ رواه ابو داود في الجهاد : ۳/ ۳۷ والحديث صحيح

خرچول ، دمجاهدینو مجهز کول اودسرحدونو حفاظت کول نوپه دې سره هغه ته اجر ورکول کیږي.

ریا هغه عمل ضائع کوي چی لـه ریا نـه وروسته ترسره کړی شي خو هغه عمل نه ضائع کوي چی دریالـه پیداکیدو نـه وړاندې ترسره شوی وي، مومن دالله دلـوی اوپراخ رحمت تمه لري اوامید کوي چې الله تعالی به ورسـ ه دمهرباني او گذشت معامله وکړي.

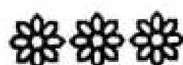
کـه چېرته دریالـه پیداکیدونـه وړاندی کوم عبادت یي نه وي کړی بلکې جهاد ته دتللو پـه وخت کی پـه زړه کی ورتـه ریاپیداشي نوپـه دی جهاد کې ورتـه ثواب نشته ځکه چې ریا دهغه ټول عمل ضائع کوي. اوکه چیرته جهاد ته په صفا او خالص نیت سره دالله درضا لپاره لاړ اوبیاکله چې لـه دښمن سره مخامخ شي اودجنگ صفونه وگوري نـو هغـه خالص نیت یې لـه زړه نه ووځي چی په کوم نیت سره جهاد ته راغلـ ، و خودریاکاري داسی کوم کـار ترینه صادر نه شي چی دهغه په زړه کې پیداشویدی لکـه ځان ښودنـه اوفخر کول. نـو لومړنی نیت یې ورته کافی دی اوپه دې جهاد سره ورتـه اجر ورکول کیږي. ځکه چی دالله په لاره کې جهاد ته وتلی دی، او څوک چی په دی نیت دالله په لاره کی جهادکوي چی دالله دیـن سرلوړی شي نو هغه فی سبیل الله مجاهد دی اوثـواب ورتـه ورکـول کیـږي ، پـه جهاد کی دگډون کولو لپاره په عمومي ډول د جهاد نیت کافي دی اوداشرط نه دی چی دجهاد په جزئیاتو کی دهریو جزلپاره نیت متحقق کړی شي. اونه په هر آن اولحظی دتگ کې نیت ته اړتیالري همداکافي دی چی داسی کوم عمل تری صادر نه شي چی دجهاد نیت باطل کړي.

کـه چېرته یوسړی دالله درضـا لپاره جهاد تـه نـه ځي بلکې دشرم او عار له وجی نه جهاد کـوي چی هسـی نـه خلک ورتـه بی غیـرت او بزدل ووایـي اوپـه همدی خاطر د جهاد لـه میـدان نـه تـښتي نوداسی سړي لپاره په دی جهاد کی هیڅ قسم اجر اوثواب نشتـه ځکه چی دالله درضا لپاره یې جهاد نه دی کړی بلکې دخپل غیرت او بدنامي په خاطر یې کړیدی.

هریو مجاهد ته پکار دي چې ریا او افتخارله خپل زړه او دماغ نه بالکل وباسي او ترینه لـرې واوسي ، هیڅکله دې په زړه کې دې خبرې تـه ځای ورنکړي چې خلک

دهغه تعریف وکړي بهادر ورته روايي خلکوته دی نه ګوري چې هغوی به بد رد ورته روايي او دهغوی دسپکو سپورونه دی نه ویریږي اوداسی نور

بلکی مجاهد ته پکار اولازم دي چې دجهادبابیزه کوونکو وسوسو په خلاف لـه خپـل نفس سره مبارزه وکړي اوخپل ځان ترینه وساتي.پخپل دماغ اوزړه کې اخلاص اوربښتونې نیت قوي کړي او ورباندی ټینګ واوسي، لـه الله تعالی نه دی قوي امید وساتي او الله تعالی ته دی دهغـه غرق کیدونکي پـه شان متوجه شي چې ددریاب زوره ورې څپی لـه ځان سره اخستی وي او هیڅ یې پـه وس نـه وي پـوره تـرڅو الله تعالی دهغـه عجز او کمزوري تـه وګوري اوپـه خالص نیت باندې یې قائم وساتي، دژوند تر آخرنی. سلګیو پورې اخلاص ورتـه په نصیب کړي اودشهادت په مرګ یې مړکړي. اودفقر نـه وروستـه دسعادت پـه خزانه باندی کامیاب شي او الله هغه څوک ساتي چې ورته ارادیې شي او چې چاته یې خوښه شي سمه سیده لار ورته ښایي.

فصل

دهغه مجاهد حکم چې خپل جهاد دخلکو په وړاندې اعلانوي

کله یومجاهد خالص دالله درضالپاره په پاک نیت جهاد ته لاړشي اودغزا ترپای ته رسیدو پورې هغه په دې نیت قائم وي . بیاکله چې جهاد ختم شي اوهغه ترېنه روغ رمټ کورته ستون شي نو دهغه په زړه کې داشوق پیداکیږي چی خپل جهاد خلکوته بیان کړي اوپه خلکو کی مشهور شي چی دی مجاهد دی .

دی مقصد لپاره هغه خلکوته دخپل جهاد کیسې کوي اودخپل جرئت او بهادري واقعات بیانوي.

له احادیثو او آثارونه داسی معلومیږي چې داشان کارونه او دا ډول خبرې دهغه دمخکیني جهاد ټول ثواب ختموي اوضائع کوي يې.

((عَنْ ابی قتادة الانصاری ﷺ ان رسول الله ﷺ قال لرجلٍ : قال:((صُمْتُ الدهرُ یارسول الله !)) فقال : (ماصمتَ ولا افطرتَ)) [1]

له ابي قتاده الانصاري نه روایت دی چی رسول الله ﷺ ته یوه سړي وویل یارسول الله ! ماټول عمر روژه نیولی ده. رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : نه دی روژه نیولي ده اونه دی ماته کړېده (یعنی هیڅ ثواب دی نه دی ترلاسه کړې . هغه سړي داخبره دریا اوځان ښودنې لپاره کړی وه)

((وسمِعَ عبدالله بن مسعود ﷺ رجلاً یقول : قرأتُ البارحة سوزة البقرة ! فقال ذالك حظُّه من قراء ته!))

---

[1] ـ رواه مسلم في الصیام : ۲/ ۸۲۸

عبدالله بن مسعود ﷺ دیوسړي لـه خولې نه واوریدل چی ویل یې ماسهار دبقری سورت تلاوت کړیدی عبدالله بن مسعود وویل دهغه له خپل قرائت نه همدا برخه ده .
په هر مسلمان باندی لازم دي چې خپل جهاد او نور ټول عملونه بی فائدې چاته بیان نه کړي ترڅودهغه نیک عملونه ضائع نـه شي. اوکـه چیرته دخپل جهادي کارنـامو پـه بیانولو سره څه ګټه مرتب کیږي او خلک جهاد تـه شوق پیداکوي نوبیاپکې څه حرج نشته خوشرط دادی چی نیت یې لـه ریانه پاک وي اوصرف په دې خاطر یې بیانوي چی دخلکوپه زړونو کې دجهاد شوق اوجذبه پیداکړي، شجاعت اوقوت وریـه برخه کړي. مثلاً هغه داسی ووایي: ماپه فلانکی فلانکی غزاګانو کې دومره جرئت اواستقامت وښود دالله په لاره کی مې دا دا مالونه خرچ کړل. خپل ځان مې په فلاني فلاني ځایونوکې لـه خطر سره مخامخ کړ او داسی نور. په دی سره داوریدونکي سړي زړه قوي کوي اودخپل ځان او مال دقربانولو لپاره هڅوي دهغه لـه زړه نـه بی غیرتي اوبخل ختموي ځکـه دافطري خبره ده چې نفسونه چیلنج زرقبلوي اودخپلو همځولو سره پـه ورتـه والي کې زیار باسي ؟سلف صالحینو بـه د همدی مقصدلپاره دجهادکیسې اوجهادي کارنامې بیانولې اوبس. که هغه ته داویره وي چی دخپل ځان دیادولو پـه صورت کی دریـا ء احتمال پیداکیدای شي نوبیا دې خپل ځان نـه یادوي بلکې داسی دی ووایي : مایوشخص ولید چې هغه په جهاد کې دادا کارنـامې ترسره کړې یایوسړی زه پیژنـم چی هغـه دالله پـه لاره کی داسی داسی قربانیاني ورکړیدي او خپل مال حال یې لګولی دی. په داډول وینا سره څوک په دی نه پوهیږي چې ددغـو کـارونو فـاعل هغـه پخپلـه دی اوپـه دی سره هغـه مقصد هم حاصلیږي چې ددی پـه زړه کې دی یعنی دخلکو په زړونو کې دجهاد شوق او ولولـه پیداکول. زیاتره سلفو بـه خپل اعمال مطلقاً پټ ساتل اوچاتـه یې نه ښکاره کول، اګرچې پـه خپلـه بـه قدوه وو اوخلکو ورپسې اقتداکولـه. هغوی داکار لـه دی وېرې نه کاو چی هسی نه په ریاکی رانشي.

((عـن عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما قل : قل رسول الله ﷺ : مَنْ سَمَّعَ النَّاس بعمله سَمَّعَ الله به سامع خلقه وصغَّره وحقَّرهُ .[1]))

له عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهما نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل:

چاچی خپل عمل ددی لپاره ښکاره کړ چی خلک ورباندی خبر کړي اوخپل ځان ورته ښکاره کړي نو الله تعالی دهغه فاسد نیت خلکوته ښکاره کوي اودخلکو په وړاندې یې سپکوي او ذلیلوي یې .

((وروی البخاري ومسلم عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما ، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قل : " من سَمَّعَ سَمَّعَ الله به "[2]))

عبدالله بن عمر رضی الله عنهما لـه رسول الله صلی الله علیه وسلم نه روایت کوي چه هغه صلی الله علیه وسلم وفرمایل : چاچې خپل عمل ددې لپاره وکړ چې خلک وربانديې خبر کړي نو الله تعالي دهغه دعمل (فاسد نیت)خلکوته دقیامت په ورځ ښکاره کوي .

کله چې نېکـان خلک په دی پوه شول چې دعبادتونو اونیکو اعمالو ښکاره کول لوی خطر لري او دنفس په مختلفو ډولونودسیسو باندی احاطه نه شي کیدی نو هغوی خپل عبادتونه لدی وېرې نه پټ وساتل چې هسې نه ضائع اوبرباد نه شي. هغوی په همدی باندی اکتفا وکړه چې الله تعالی زموږ لـه ټولو عملونو نـه ښه خبردی اویواځې همغه به ددغو عبادتونو اونیکو کارونو اجر راکوي.

په عبادتونو کې لـه ټولونه مهم عبادت چې پټول یې ضروري دی هغه جهاد دی، ځکه چې داکه چیرته خالص دالله درضا لپاره وي نود ابدي سعادت سبب دی. اوکه په ریاء سره ضائع کړی شو نو د دائمي بدبختۍ باعث دی .

دصـالحو سلفو یو څومثالونه چی خپل جهادونه به یې لـه خلکونه پټ ساتل په لاندی ډول دي :

---

[1]ـ رواه الهيثمي في مجمع الزوائد ، وقال رواه الطبراني في الكبير . مجمع الزوائد ١٠/ ٢٢٢ ، والحديث صحيح .

[2]ـ رواه البخاري في الرقائق : ٧/ ١٨٦ ومسلم : في الزهد : ٤/ ٢٢٨٩

ابن عساکر لـه عبدالله بن سنان نه روایت کړیدی هغه وایي چې زه لـه عبدالله بن المبارک او معتمر ابن سلیمان سره په طرطوس کی وم. خلکو جهاد ته ووخئ جهاد ته ووخئ چیغې وکړې. ابن المبارک ، معتمر او نور خلک جهاد ته ووتل. کله چی مسلمانان اودښمنان یخپلو کې سره مخامخ شول نوله رومي لښکر نه یوسړی مېدان ته ووت اویوه په یوه دمقابلې غوښتنه یې وکړه. دهغه دمقابلې لپاره یو مسلمان ووت رومي کافر په مسلمان غالب شو او وېې واژه، بل مسلمان ورته ووت، خو هغه یې هم وواژه ان تردی چې شپږ مسلمانان یې ووژل.

رومي په مېدان کی په تکبر سره چیغې وهلې دهغه دمقابلې لپاره څوک ووخي خوله مسلمانانو نه هیڅوک ونه وتلو.معتمر وایي چی ابن المبارک ماته وکتل او راته یي وویل که چېرته زه مړشوم نو ماته دا دا کارونه وکړه.هغه خپل آس روان کړ او درومی کافر مقابلی ته ووتلو، لـه هغه سر یې یو ساعت مقابله وکړه اوبالاخره هغه یې وواژه. بیاله نورو نه دمقابلې غوښتنه وکړه نو یوبل رومي کافر مقابلې ته راغی هغه یې هم وواژه آن تردی چی شپږ رومیان یې ووژل. بیایي دمقابلې غوښتنه وکړه خو لـه وېرې نه یو رومي کافر هم ورته ونه وتلو.ابن المبارک خپل آس روان کړ دوارو صفونو ته یې وکتل اوبیرته همغه ځای ته راغی چی لـه کوم ځای نه وتلی و. او زما په څنګ کې ودرید، ماته یې وویل : ای عبدالله ترڅوپورې چې زه ژوندی یم زما داکیسه هیچاته مه کوه که نه نو..... معتمر وایي ترڅوپورې چې هغه نه وه مړشوې ما دهغه داکیسه هیچاته ونکړهمدغه راز ابن عساکر لـه اصمعی نه روایت کړیدی، هغه وایي چې مسلمه بن عبدالملک په روم کی دننه یوقلا محاصره کړه. ډېر زیات کوشش وشو چې کلاته مسلمانان ورننوځي او خلاصه یې کړي خو هیڅ لاره ورته پیدانه شوه.لـه لښکر نه یوسړی راغی او لـه یوی سوړی نه په قلا کې دننه داخل شو او الله پاک مسلمانانو ته فتح اوبری ورکړه کله چی جنګ دمسلمانانو په بری پای ته ورسید نو دمسلمه بن عبدالملک لـه لورې آواز کوونکي آواز وکړ چې په سوري کې دننه کیدونکی سړی چېرته دی ؟ هیچا ورته ځواب ورنکړ . دویم ځل دریم ځل او څلورم ځل یې آواز وکړ خوهیچا ورته ځواب ورنکړ. لدینه وروسته یوسړي مسلمه ته لاړ او ورته یې وویل چې دسوړې لـه لارې دننه کیدونکی سړی پرتا دری شرطونه ږدي. یوداچی نوم یې په کتاب کی ونه لیکی. بل داچی څه انعام او مکافات ورته ورنکړې اوبل داچی لـه خپل کارنه لرې نه کړی. مسلمه ورته وویل زه دهغه شرطونه منم او التزام یې کوم. هغه ورته وویل: هغه سړی زه یم چې په قلاکې مې سوری کړی وه او ننوتی وم. داخبره یې وکړه او ترېنه لاړبیاچېرته ونه لیدی شو. مسلمه رحمه الله به لدېنه وروسته لـه هرلمونځ نه بعد ویل : ای الله! ماله سوري کوونکي سړي سره وګرځوه.

اووه ویشتم باب

څوک چې دجهاد لپاره ووت اوله جنګ نه پرته مړشو هغــــه شهيد دی .

﴿ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ٥.وَلَئِنْ مُتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴾.

[آل عمران : ۱۵۷ - ۱۵۸ .]

اوقسم دی که چیرته تاسې دالله په لاره کې شهیدان اویاپخپل مرګ مړه شئ نودالله له لورې ښښنه لـه هغه مال څخه ډیره غوره ده چې هغوی يې راټولوي. اوقسم دی که تاسې پخپل مرګ مړه شئ اویا ووژل شئ نو خامخا به الله ته راټول کړای شئ.

﴿ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ [النساء :۱۰۰].

او هرڅوک چې دالله په لياره کې هجرت وکړي په زمکه کې به د آرام ډېر ځايونه او په ژوند کې به پراخي مينده کړي او هرڅوک چې له خپل کور نه دالله اودهغه درسول په لور هجرت کوونکی ووزي، بيايي مرګ راګير کړي نوپه تحقيق سره چې اجر يې پرالله ثابت شو اوالله پاک ډېر ښوونکی او د ډير رحم څښتن دی .

﴿ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ٥. لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴾ [الحج : ۵۸ - ۵۹ .]

اوهغو کسانو چې دالله په لیارکې هجرت کړیدی اوبیا په همدی لاره کی وژل شویدي اویاپخپل مرګ مړه شویدي الله پاک به غوره اوښه روزي ورکړي. بې شکه الله پاک دېرښه روزي ورکوونکی دی. او ارومرو به يې دهغوی دخوښې ځای ته ننه باسي. اوبې له شکه الله پاک په هرڅه پوه او داوړد زغم والا دي.

((روى البخاري ومسلم عن ابي هريرة رضى الله عنه ، ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:" مثل المجاهد في سبيل الله كمثل القانتِ الصَّائمِ ، لايَفتُرُ صلاةً ولا صياماً ، حتى يُرجعَه اللهُ الى اهله بما يُرجعُه اليهم من غنيمة او اجر ، او يتوفَّاه فيدخُله الجنة "[١]))

له ابي هريره رضى الله عنه نه روايت دى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي دالله دلارې دمجاهد مثال دهغه لمونځ ګذار او روژه دار دی چه نه ستړي کيږي ترهغه چې خپل کورنۍ ته دغنيمت او اجر سره واپس شي او يا هغه ته مرګ راشي او جنت ته داخل شي.

((وروى مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه ، أن رسول الله ﷺ قال : ماتعُدون الشهادة فيكم ؟

قالو: من قُتل في سبيل الله فهوشهيد.

قال : إنَّ شُهداء أمتي إذنْ لقليل !

قالوا : فمن هم يارسولَ الله ؟

---

[١] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٣/ ٢٠١ ومسلم في الامارة : ٣/ ١٤٩٨

قـل : مَـنْ قُـتل في سبيل الله فهوشهيد ، وَمنْ ماتَ في سبيل الله فهوشهيد ، ومَنْ مات في الطاعون فهوشهيد ، ومن مات في البطن فهوشهيد ، ومن غرق فهو شهيد[١])).

لـه ابی هریره ﷺ نـه روایت دی چی رسـول الله ﷺ وفرمایل : تاسې پخپلو کې چاته شهیدان وایاست ؟

اصحابو ورتـه وويل: څوک چې دالله په لاره کې وژل شوی وي هغه شهيد دی. رسول الله ﷺ وفرمايل : بياخو زماد امت شهيدان ليږ دي.

اصحابو وويل : يارسول الله نو شهيدان څوک دي؟

رسول الله ﷺ وفـرمايل : څـوک چې دالله په لاره کې ووژل شي هغه شهيد دی. څوک چې دالله په لاره کی مړشي هغـه شهيد دی ، څوک چې دطاعون لـه امله مړشو هغه شهيد دی ، څوک چې په اوبو کې غرق شو هغه شهيد دی.

((عـن عقبة بـن عامـر ﷺ عـن النبي ﷺ قل: ((خمسٌ مَنْ قُبضَ في شيء منهن فهـو شهيد: القتيل في سبيل الله شهيد ، والغريق في سبيل الله شهيد، والمطعـونُ في سـبيل الله شـهيد ، والمـبطونُ في سـبيل الله شهيد، والنفساءُ في سبيل الله شهيدةٌ[٢]))

له عقبه بن عامر ﷺ نه روايت دی چی نبی کريم ﷺ وفرمايل:

پنځه شيان داسی دي چی کـه چيرته پـه دی کی دکوم مسلمان روح قبض کړی شي نوهغه شهيد دی .

---

[١] - رواه مسلم في الإمارة : ٣ / ١٥٢١ .

[٢] - رواه البخاري في الجهاد والسير : ٣ / ٢١١ ومسلم في الإمارة ٣/ ١٥٢١.

(۱) دالله په لاره کې وژل شوی سړی شهید دی (۲) دالله په لاره کې په اوبو کې ډوب شوی سړی شهید دی. (۳) دالله په لاره کی دطاعون په مرض کی مړشوی شهید دی، (۴) دالله په لاره کی دګیډې دجاري کیدو په ناروغۍ کې مړشوی شهید دی. (۵) او هغه ښځې شهیدانې دي چی دماشوم د زیږولو په وخت کی مړې شي.

((عن عبدالله بن عمر ﷺ عنهما عن النبی ﷺ فیما یَحکی عن ربَّه عزوجل: ((أیُّما عبد من عبادي خرجَ مجاهداً في سبیل الله ، ابتغاءَ مرضاتي، ضمنتُ له إن رجعته أن أُرْجعهُ بما أصاب مِن أجرٍ او غنیمة ، وإنْ قبضتهُ غفرت له.))[1]

له عبدالله بن عمر ﷺ عنهما نه روایت دی هغه له نبی کریم ﷺ نه روایت کوي چې الله جل جلاله ماته فرمایلی دي چی : زماله بندګانو نه چی کوم یوسړی زمادرضا لپاره جهاد ته ووځي نوزه دهغه ضامن یم چی که هغه له جهادنه واپس کړم نو په ثواب او غنیمت سره به یې واپس کړم اوکه می دهغه روح قبض کړ نو بخښنه به ورته وکړم.

((عن سَبُرةَ بن الفاکه رضي الله عنه قال :سمعت رسول الله ﷺ یقول : ((إن الشیطان قعدلابن آدم بأطرُقِهِ ، فقعدَ له بطریق الإسلام فقل : تسلمُ وتدع دینك ودین أبائك ؟ ثم قعد له بطریق الهجرة ، فقل : تهاجرُ وتدعُ مولدَك ؟ ثم قعد له بطریق الجهاد ، فقال : تجاهدُ فتقتل ، فتزوجُ امرأتك ویقسم میرائُك ؟

[1] - رواه الترمذی في فضائل الجهاد : ٤ / ١٦٤ . والنسائي في الجهاد: ٦/ ١٨، والحدیث صحیح.

فقال رسول الله ﷺ : فمن فعل ذلك ضمن الله له الجنة ، إن قُتل أو ما تَ غرقًا أوحرقاً أو أكله السَّبُع.[١]))

له سبره بن الفاکه نه روايت دی هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ نه واورېدل چې فرمایلی يي : ببشکه شیطان د بنی آدم په لارو کی کیناست. دهغه د اسلام په لاره کی کیښناست او ورته يې وويل: ته مسلمانېږي اود خپل پلار دين پرېږدی ؟ بیادهغه دهجرت په لاره کی کیښناست او ورته يي وويل : ته خپل وطن پرېږدی او هجرت کوی ؟بیادجهاد په لاره کی ورته کیښناست او ورته يي وويل: که ته جهاد وکړی نو وبه وژل شې، ستاښځه به بل چاته واده کړی شي او مال به دی په خلکو باندی ووېشل شي ؟.

رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چاچی دغه کارونه ترسره کړل الله پاک هغه لپاره دجنت ضمانت کړیدی. که ووژل شي یاپه اوبو کې ډوب شي یاوسوځيږي اویايې ځناور وخوري.

ابن عتیک د(مات حتف انفه) کلمې په متعلق وايي چې دا کلمه په عربو کې دهیچاله خولې نه ده اوریدلې لومړې مادرسول الله صلی الله علیه وسلم له خولی نه اوریدلی ده معنی يې داده چې پخپل بسترباندی مړشو ځکه عربو داګمان کاو چې په دی وخت کې دده روح په تنفس اخستو سره دخولې او پزی له لارې ووځي :

((روى البيهقي وأحمد عن حميد بن عبدالرحمن الحميرى أن رجلاً من أصحاب النبي ﷺ يقال له حممة، جاء إلى أصبهان في خلافة عمر رضي الله عنه ، فقال : اللهُمَّ إن حَمَمَةَ يزعمُ أنَّهُ يحبُّ لقاءك ، فإن كان حممةُ صادقاً

---

[١] - رواه النسائي في الجهاد : ٥/ ٢٩٣ . وأحمد : ٣/ ٤٨٣. وابن أبي شيبة . ٥ / ٢٩٣، والحديث صحيح .

فـيمايقول ، فاعـزم عـليه بصـدقه ، وإن كـان كاذبًـا فاعزم لـه عليه وإن كره.

اللهم لاتَرُدَّ حَمَمَةَ من سفرتِهِ هذه !

فأخذ ه بطنه فمات بأصبهان .

فقـام أبـو موسـى الأشـعرى رضـي الله عـنه فقـا ل : ياأيها الناس: إنا والله ماسمعـنا فـيما سمعـنا مـن نـبيك ﷺ ، ولا فـيما بلَّغ علمنا ، إلاَّ أنَّ حممة مات شهيداً[1]))

لـه حميـد بـن عـبدالرحمن نـه روايت دی چی نبی کـريم ﷺ يو اصحابي چی حممه په نوم يـاديدو دحضرت عمر ﷺ دخلافت په زمانه کې اصبهان ته راغی. هغه وويل: ای الله ! بيشـکه حممـه دافکرکوي چې ستا ملاقات ډېر خوښوي. که چېرته حممه پخپله وېنا کې رښتونی وي نـو تـه دده گمـان رښـتونی کړه اوکه دروغژن وي نو هم ورته دا ورکړه اګرکه يې نـه خوښوي. ای زمـا پالونکيه ! حممه لدی سفر نه مه واپس کوه.له دی دعانـه پس دهغـه پـه ګـيډه کـې درد پېداشـو اوپـه اصفهان کـې مړشـو. حضرت ابوموسی دخلکوپه وړاندې ودرېد او ويې فرمايل : ای خلکو! موږ چې دالله له رسول نـه څـه آوريدلي دي او څـه چې دالله لـه نبی نـه مـوږ تـه رارسيدلي دي دهغـه مطابق حممه ﷺ دشهادت په مرګ مړشويدی.

ځينو ويلي دي چې دالله پـه لاره کـې قـتل شوې او مړشوې خلک په شهادت ، اجر اوثواب کی برابر دي. لېکـن غـوره قول دادی چی د ادواړه برابر نه دي. بلکې ددواړو ترمنځ فـرق دی، اوپـه دی کی هيـڅ شک نشـته چې دالله په لارو کې وژل شوي له هغه چانـه افضـل دي چی دالله په لاره کې پخپل مرګ مړشوې وي. څکه ددی دواړو ترمنځ ډيرفـرقونه دي چې ځينې يې دادي : لومړې : مقتول فی سبيل الله لـه ميت فی سبيل

[1] - أسد الغابة لابن الأثير : ٢ / ٥٨ . ومجمع الزوائد للهيثمی : ٩/ ٤٠٠.

الله نه غوره او بهتره ده ځکه چې وژل شوي او وينې يې بهيدلي دي په دی باندې دجابر رضی الله عنه روايت دلالت کوي .

((عـن جابـر بن عبدالله رضی‌الله عنهما: أنه سُئِلَ رسول الله ﷺ ایُّ الجهاد افضل ؟ قال : اَنْ يُعْقَر جوادُكَ ويُراقَ دمُكَ.[1]))

له جابر ﷺ نه روايت دی چی لـه رسول الله ﷺ نه پوښتنه وشوه چې کوم يو جهاد افضل دی ؟

هغه ﷺ وفرمايل : چې اس دې زخمي شي او وينه دې تويه شي.

۲. دالله پـه لاره کی وژل شوی لـه هغـه چانـه غـوره دی چی‌پخپـل مـرګ مړشوې وي اګرکه دالله په لاره کی وتلی وي. ځکه چې چاديوعمل نيت وکړ او وربانـدی عمل وکړ دالـه هغـه چانـه افضـل او غـوره دې چی دعمـل نيت خو وکړي مګر ددغـه کار پـه کـولـو بريالی نـه شي. پس مقتول چی کوم نيت کړی و په هغه باندی يې عمل هم وکړ او په خپل مرګ مړ دهغه عمل په کولو بر لاسی نه شو چې د هغه نيت يې کړی و.

۳. پخپـل مـرګ کـې مړشوي سړې دمړپـه نـوم يادیږي اګرکه هغـه تـه دشهيد داجـر پشـان اجـر ورکـول کيږي. خودالله پـه لاره وژل شوی تـه څوک مړ نـه وايي بلکې شهيد ورتـه وايـي او الله تعـالی لدينـه مـنع کړېـده چی شـهيد تـه مـړ وويـل شي.لکـه چې فرمايي.

﴿وَلاَ تَقُوْلُوْا لِمَنْ يقتل فی سبيل الله امواتٌ بل احْيا ءٌ ولاكن لا تشعرون﴾

[البقرة : ١٥٤].

دالله پـه لاره کـې چی څـوک وژل شـويدي هغـوی تـه مـړه مـه واياست بـلکې هغـوی ژوندي دي لکن تاسې دهغوی په ژوند نه پوهيږئ.

۴. دالله پـه لاره کې وژل شوی شـخص تـه هغـه ثـواب ورکـول کيـږي چی تـپونـه ورتـه رسيدلي دي کله چی دقيامت په ورځ راوستل کيږي نو دهغه لـه بدن نه تازه تازه وينه

[1] - مـــوارد الـظـمآن ص : ٣٨٧ ، والـحديـث صحيحٌ.

بهيږي. رنګ به يې دويني رنګ وي اوبوی به يې بوی دمشکو وي. په خپل مرګ مړشوي سړي لپاره دافضيلت او اعزاز نشته.

۵. دالله تعالى په لاره کې وژل شوی شخص هيله کوي چې بېرته دنياته ولیږل شي ترڅو دالله په لاره کې بياقتال وکړي داهيله به دقتل دثواب دليدو په وجه وکړي.

مګر پخپل مرګ مړشوی انسان داهيله نه کوي.

((عَـنْ انـسٍ بـن مالك ﷺ، عن رسول الله ﷺ قال : مامِنْ نفسٍ تموتُ لها عـندالله خـير، يسرُّها ان ترجعَ اِلىَ الدنيا ، وان لها الدنيا ومافيها اِلاَّ الشهيد. يتمنَّى ان يرجع، فيُقْتَل فِي الدُنيا لمايرى من فضل الشهادة [1])).

لـه انس بن مالک رضی الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلى دي :

څوک چې مړشي او هغه لپاره لـه الله سره خير اوښيګڼه وي، مګر هغه دانه خوښوي چې بيرته دنيا ته راشي او هغه لپاره دنيا اوددنيا هرڅه ورته ورکړی شي. مګر شهيد دنيا تـه په دی آرزو راتلل غواړي چې په دنيا کې ووژل شي داپه دی خاطر چې هغه دشهادت لوی فضيلت او مرتبه ليدلی وي .

(۶) دالله په لاره کې چې وژل کيدلو سره ټول ګناهونه معاف کيږي مګر دالله په لاره کې پخپل مرګ مړکيدلو سره ټول ګناهونه نه بخښل کيږي.

(۷) دالله په لاره کی پخپـل مرګ دمړشوي سړي باندی دجنازې لمونځ لوستل کيږي خودالله په لاره کې په وژل شوي سړي باندی نه دجنازی لمونځ (دامام شافعي په مذهب) لوستل کيږي اونه ورته غسل ورکول کيږي. ځکه چې په مړي باندی دجنازی لمونځ په دی خاطر لوستل کيږي چې هغه لپاره دبخښنې دعاوغوښتل شي. مګر دشهيد سړي ګناهونه الله تعالى دهغه لـه وژل کيدو سره سم بخښلي وي. نوځکه پرهغه دجنازی لمونځ نه لوستل کيږي .

---

[1] - رواه مسلم فى الامارة : ۳ / ۱۴۹۸ .

(۸) دالله په لاره کی د وژل شوي سړي روح په جنت کی دشنو مرغانو په ججورو کې وي (چې هغه دده لپاره دطياري پشان وي هر چېرته يې وړي راوړي) مگر دالله په لاره کی پخپل مرگ مړشوي سړي لپاره نشته.

(۹) دالله په لاره کی وژل شوي سړي دخپلې وينې لـه وچيدونـه مخکـې دجـنت حورعين ويني. مگرپخپل مرگ مړشوی حورې نشي ليدلی.

(۱۰) مقتول فی سبيل الله بـه دقبر لـه عذاب نه په امن وي او دميت فی سبيل الله لپاره داضمانت نشته.

(۱۱) : مقتول فی سبيل الله شفاعت دوروستنيو خلکو په اړوند قبلیږي او ميت فی سبيل الله داسې نه ده.

هودالله په لاره کې مړشوي سړی لـه هغه خلکونه جدا او ممتاز دی چی دطاعون دگيدې دجاري کيدو، په اوبو کې د ډوبيدو، په اور کې دسوځيد او داسی نـورو ناروغيو پـه وجـه چی رسول الله ﷺ دهغو يادونه کړېده مړشي، اوداپه دی خاطر چې هغوی جهاد تـه دتللو پـه وجـه داجر مستحق گرځيدلي دي. په جهاد کې يې ورځې شپې تيرى کړيدي، وجوديې په دوړو کې ککړشوې لوږه اوتنده يې زغملی ده، دالله په لاره کی خپل مالونـه خرچ کړيدي اوداسې نور عبادتونه اوطاعتونه يي کړيدي. چې دهغو ثواب ورته دجهاد فی سبيل الله په برکت په څو چنده ورکول کيږي.

کله چې دالله په لاره جهاد تـه وتلي سړي ناروغ شي يادسر دردي په ناروغي کی اخته شي اوياهم دجسم کومه برخه يې په دردشي، الله تعالی ددی په عوض کې دهغه ټول مخکيني گناهونه بخښي.

اتــه و يشتم باب

د شهادت دمرگ لپاره دسوال کولو ترغيب اوحرص کول

الله تعالى په مسلمانانو باندی دافرض کړيدی چی په هرلمونځ کی لـه الله جل جلالـه نه دهغې دنيغې لاری دښودلو سوال وکړي لاردهغه کسانو چی اللهورباندی انعام کړيدي.

﴿اهْدِنَـا الصِّـرَاطَ الْمُسْـتَقِيمَ ۝ صِـرَاطَ الَّذِيـنَ أَنْعَمْـتَ عَـلَيْهِمْ غَيْـرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴾ [الفاتحة : ٦ -٧.]

ترجمه: موږ ته سمه لياره وښايه دهغو خلکو لپاره چې تاپری لورينه کړېده، رټل شوي نه دي اوليا ره يې نده ورکړې.

په کومو کسانو چې الله تعالى انعام کړی دی دهغوی يادونه دالله تعالى په دی قول کې شوېده.

﴿ وَمَـــنْ يُطِعْ الـلَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَـئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ النَّبِيِّينَ وَالـــصِّدِّيقِينَ وَالشُّـهَـداءِ وَالصَّـالِحِينَ وَحَسُـنَ أُوْلَئِكَ رَفِيقًا ﴾ [النساء : ٦٩ .]

اوهغه څوک چې دالله اودرسول مننه وکړي نوله هغو کسانو سره به وي چی الله پرې لورېنه کړېده چی عبارت دي لـه پيغمبرانو، صديقانو، شهيدانو او نيکو کارانو څخه او دوی خورا ډېر ښه ملګري دي.

((عـن سـهل بـن حـنيف ﷺ ان رسـول الله ﷺ قــال : مَـنْ سأل اللهَ تعالى الشَّهادةَ بصدق بلَّغه اللهُ منازلَ الشهداءَ وإنْ مَاتَ على فراشهِ[1].))

---

[1] -رواه مسلم في الإمارة: ۳ / ۱۵۱۷ .

له سهل بن حنيف ﷺ نه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک چې له الله تعالی نه دشهادت سوال وکړي، الله تعالی هغه دشهیدانو مرتبې ته رسوي اګرکه په خپل بستره کې مړشي.

((عن انس بن مالكٍ رضي الله عنها قل : قل رسول الله ﷺ مَنْ طلب الشهادة صادقاً اعْطيها ولولم تصبهُ.[1]))

له انس بن مالک ﷺ نه روايت دی چی رسول الله ﷺ فرمایلی دي: چاچی په ربښتوني زړه دشهادت مرګ وغوښت نو هغه ته به دشهادت درجه ورکول کیږي اګرچې شهید نه شي.

((وروى أبوداود والترمذي والنسائي عن معاذ بن جبل رضي الله عنه ، أنه سمع رسول الله ﷺ يقول : ((مَنْ قاتلَ في سبيل الله فُواقَ ناقة فقد وجبتْ له الجنة ، وَمَنْ سألَ الله القتل من نفسه صادقاً ثم مات أوقتل فإن له أجر شهيد)).[2]

له معاذ بن جبل ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ اوريدلي دي چی فرمایلی یی : څوک چې دالله په لاره کې داوښې دفواقې هومره جهاد وکړ په تحقیق سره هغه لپاره جنت واجب شو.اوچاچی په ربښتوني زړه له الله تعالی نه دالله په لاره کې دشهادت قتل کیدو سوال وکړ اوبیامړشو یاووژل شو نو هغه لپاره دشهید اجر دی.

(يادونه) فواقه داوښې دلوشلو هغه وقفې ته ویل کیږي چی کله اوښه لږغوندې ولوشلی شي نو هغه خپلې شیدی بندوي نوبیادهغې جونګې ورته خوشې کوي چې

[1] - رواه مسلم في الامارة : ٣/ ١٥١٧ .

[2] - رواه ابوداود في الجهاد : ٣/ ٤٦. والترمذي: ٤/ ١٨٥ . ولنسائي :٦/ ٢٥ والحديث صحيح.

دهغې تې ورويِ اوپټې شيدی بيرته لاندی راښکته کړي. چی کله شيدی بيرته لاندی راښکته کړي نو بيرته دهغې دشيدی دلوشلو لپاره ورځي. دغه لړغوندی وقفې ته فواقه ناقه وېل کيږي.

((عن ابی هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ : ((تضمَّنَ الله لمن خرجَ في سبيله ، لايخرجه إلا جهاد في سبيلي، و إيمانٌ بي، وتصديقٌ برسلي، فهو عليَّ ضامن أن أُدخله الجنة ، أو أرجعه إلى مسكنه الذى خرج منه نائلاً مانال من أجرٍ أو غنيمة. والذي نفس محمدٍ بيده ، ماكلمٌ يكلمُ في سبيل الله إلاَّ جاء يوم القيامة كهيئته يوم كُلم ، لونه لونُ دم. وريحه ريحُ مسك. والذى نفس محمد بيده لولا أن أشقَّ على المسلمين ماقعدتُ خلافَ سريةٍ تغزو في سبيل الله ، ولكن لا أجدُ سعةً فأحملهم، ولا يجدونَ سعةً ، ويشقُّ عليهم أن يختلَّفوا عني.

والذى نفسُ محمد بيده لوددتُ أني أغزو في سبيل الله فأُقْتل، ثم أغزو فأقتل، ثم أغزو فأقتل)).[1]

له ابی هريره ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل الله تعالی دهغه چا ضمانت کړيدی چی يواځې زماپه لاره کی دجهاد لپاره ووځي، او ددی لپاره ووځي چې په ماباندی ايمان لري اوزما درسولانو تصديق کوي. زه دهغه ضامن يم چی په جنت کی يې داخل کړم. اويا هغه ځای ته بيرته واستوم چې ترېنه وتلی وي په اجر او غنيمت سره، په هغه ذات قسم چې زما روح دهغه په لاس کی دی کوم زخم چی دالله په لاره کی چاته ولګيږي مګردقيامت په ورځ به دهمغې ورځې په شکل کی راځي چې زخمي شوې و. رنګ به يې دوينې درنګ په شان وي اوبوی به يې دمشکو پشان وي.

[1] -رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ١١ . ومسلم في الإمارة : ٣/ ١٤٩٥ .

زما دی په هغه ذات قسم وي چې دمحمد ﷺ روح دهغه په لاس کی دی که چیرته په مسلمانانو باندی داګران نه تمامیدای .په هغوی داګران تمامیږي چې زما نه وروسته پاتې شي (یعنې زه غزاته لاړشم او هغوی وروسته پاتې شي) نو زه به دیوې سریې نه هم چې دالله په لاره کې غزاکوي وروسته نه پاتې کیدم خونه زما دومره وس شته چې هغوی هم له ځان سره بوځم . اونه هغوی دومره وس لري چې لاړ شي زمادی قسم وي په هغه ذات چې دمحمد صلی الله علیه وسلم روح دهغه په قبضې کې ده زه دی زړه لـه کومې نه داخوښوم چې دالله په لاره کې غزاوکړم او ووژل شم بیا غزا وکړم بیا ووژل شم بیا غزا وکړم بیا ووژل شم .

((و روى الحاكم عن سعدبن أبي وقاص رضي الله عنه ، أن عبدالله بن جحش رضي الله عنه قل له يوم أحد: ألا تأتي ندعو الله.

فدعا سعد ربَّهُ قائلاً : يا رب: إذا لقينا القوم غداً، فلقِّني رجلاً، شديداً بأسهُ، شديداً حرْدُ هُ، فأقاتله فيك ويقاتلنى ، ثم ارزقني عليه الظفَر حتى أقتله !.

ودعا عبدالله بن جحش رضي الله عنه ربَّهُ قائلا: اللهمَّ ارزقني رجلاً، شديداً حرده شديداً بأسُهُ، أقاتله فيك ويقاتلني ، ثم يأخذني، فيجدعُ أنفي وأذني، فإذا لقيتُكَ غداً، قلت لي: يا عبدالله : فيم جدع انفك واذناك ؟

فاقول : فيك وفي رسولك. فتقول : صدقت .

وقد استشهد عبدالله بن جحش رضى الله عنه في المعركة .

وقال سعد لابنه اسحاق : يابني : كانت دعوة عبدالله خيراً من دعوتي ، لقيته آخر النهار ، وهو قد جدع انفه واذناه !))

حاکم لـه سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه نه روايت کړيدی چی عبدالله بن جحش ﷺ د احد دغزا پـه ورځ راتـه وويـل: ایازماخواتـه نـه راځي چې دواړه لـه الله نـه دعـا وغواړو؟

لومړي سعد ﷺ له خپل رب نه داسی دعا وغوښتله :

ای ربـه ! کله چې سباتـه لـه دښمن سره مخامخ شو نو ماله داسې سړي سره مخامخ کړې چې ډير سخت جنګيالی اوغصـه نـاک وي. ستا درضا لپاره زه لـه هغـه سره وجنګيږم او هغـه لـه ماسره وجنګيږي. بیاماتـه پرهغه غلبه په نصیب کړې ترڅو هغه ووژنم.

بیاعبدالله بن جحش له الله نه داسې دعاوغوښت :

ای الله ماتـه پـه جنګ کې داسی سړی په لاس راکړه چې ډير غصه ناک او جنګيالی وي ستا درضا لپاره زه لـه هغه سره وجنګيږم او هغه لـه ماسره وجنګيږي. بیاهغوی ماونيسي اوزماپوزه او غوږونه غوڅ کړي کله چې سباته لـه تاسره وینم نو ته به راته ووايي : ای عبدالله ! ستا داپوزه اوغوږ په څه کی پری شوی دي ؟

زه بـه خواب درکړم ستا اوستا درسول په لاره کې. ته به راته وايې: رښتیا دی وویل : عبدالله بن جحش په دی جنګ کی شهید شو.

سعد خپـل زوی اسحاق تـه وويـل : ای زويـه د عبدالله دعا زما لـه دعـا نـه ښـه وه. ماهغـه د ورځې پـه آخري حصـه کې وليد چې پوزه او غوږونـه يې پری شوي وو ابن اسحاق روايت کړيدی کله چی د موتی جنګ ته دلښکرو ورتلو وخت رانژدی شو نو خلکو لښکر سره خدای پاماني وکړه. کله چی لـه عبدالله بن رواحه سره يې خدای پاماني وکړه نو هغه په ژړاشو. هغوی ورته وويل : ای ابن رواحه ! ته ولې ژاړې ؟ هغه ورته په خواب کی وويل :

نه مې له دنیاسره مینه ده اونه عشق. لېکن ماله رسول الله ﷺ نه آوریدلي دي چې یو ایت يې له قرآنکریم نه لوست اوپه هغه کې يې د اور يادونه يې کوله . .

﴿ وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۝. ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴾ [مريم ٧١-٧٢]

ستاسې هريوبه يوځل په جهنم ورځي. دا آخري خبره ده پوره کول يې ستا د رب په غاړه ده. بيابه پرهېزګاران ترينه خلاص او ظالمان به په ګونډو پرېږدو.زه نه پوهيږم چې له ورتلو نه وروسته به زه څنګه ترينه ووځم .مسلمانانو ورته دعا وکړه چې الله دې ستاملګرې شي له تانه دې دښمنان دفع کړي اوموږ ته دې بيرته روغ رمټ راوګرځوي.

حضرت عبدالله بن رواحه ﷺ دهغو په وړاندې داشعرونه وويل : او رد يې وړاندې وکړ.

لکننی اسأل الرحمن مغفرةً، وضربةً ذات فرغٍ تقذف الزبدا

اوطعنة بيـاو حـرّان مجهـزة. بحربةٍ تنفذ الاحشـاء والكـبدا

حتى يقال اذا أمرّوْا على جدثی یا ارشد الله من غازٍوقد رشد ا.

دشعرونو ژباړه : لاکن زه خوله رحمن خدای نه مغفرت غواړم ، اوپه خپل بدن کې دتوری داسې ژور زخم او ګوزار غواړم چې له څک نه ډکه وينه ترې بهيږي . يادحرّانی زړه ور سړې له لاسونه دنيزې داسې کوذار غواړم چې زما په کُلمو او ځيګر هغې خواته ووځي . تردې چې کله خلک زما په قبر تيريږي . نو ووايي . واه واه څنګه غازي و او څنګه صحيح مقام ته ورسيد.

په موته کې مسلمانانو له روميانو سره جهاد وکړ او عبدالله بن رواحه د مسلمانانو دريم اميرو اولدينه مخکې دوه اميران زيد بن حارثه او جعفربن ابي طالب شهيدان شوي وو او دادريم اميرهم شهيد شو.رضی الله عنهم اجمعين .

له زيد بن اسلم نه روايت دی چی عمربن الخطاب رضی الله عنه به ويل : ای الله زه له تانه ستا په لاره کی شهادت غواړم او ستا درسول په ښارکې مرګ‌بدل غواړم. الله تعالی دهغه ﷺ دعاقبوله کړه اوپه مدينه منوره کې ورته دشهادت مرګ په نصيب کړ ذهبي له سليم بن عامر ﷺ نه روايت کوي هغه وايي چې زه دعبدالله الحکمي زوی جراح بانډی داخل شوم . هغه دواړه لاسونه ددعا لپاره پورته کړل ورسره نورو اميرانو هم لاسونه پورته کړل. بياله دعانه وروسته جراح ماته وويل : يا ابايحيی ! ايا

ته پوهیږی چی موږ په دعا کې څه وویل : ماورته وویل نه . بلکې ماتاسې ددعاپه حالت کې ولیدلئ نو ماهم له تاسو سره لاسونه پورته کړل. هغه راته وویل : موږ الله ته سوال وکړ چې موږ ته شهادت په نصیب کړی. سلیم بن عامر وایي : په الله قسم چی په دی غزوه کې ټول شهیدان شول اویو پکې هم پاتی نه شو.

ابن المبارک لـه حمید بن هلال نه روایت کړیدی هغه وایي چی اسود بن کلثوم جهاد ته ووت او الله نه یې دا دعاوغوښت . ای الله! زما دانفس خیال کوي چې لـه تاسره مینه لري. که چیرته زمادانفس رښتوني وي نوخپل دیدار او ملاقات ورته په نصیب کړه اوکه رښتوني نه وي نو بیاهم خپل دیدار ورته وښایه اګرکه نه یې خوښوي اوما ستا په لاره کی شهید کړه اوزما غوښه دمرغانو اودرندو خوراک وګرځوه. پس کله چی اسود جهاد ته لاړ اوله دښمن سره قتال یې وکړ نو دالله په لاره کې ووژل او شهید شو.

حضرت عمر بن العاص ﷺ وایي چې زه او ورور مې هشام دیرموک په جهاد کې شریک شوو. نو موږ ټوله شپه لـه الله تعالی نه دعا وغوښتله چی موږ ته دشهادت مرګ په را نصیب کړې ، کله چې سهار شو نو الله هغه ته دشهادت مرګ په نصیب کړ خو زه یې محروم کړم.

((وروى مسلم عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : انطلق رسول الله ﷺ وأصحابه ، حتى سبقوا المشركين إلى بدر، وجاء المشركون بعد ذلك . وحثَّ رسول الله ﷺ المسلمين على الجهاد ، وقال : ((قوموا إلى جنة عرضها السموات ولأرض))

قل عمير بن الحمام : يارسول الله : جنةٌ عرضها السموات والارض ؟

قل نعم :

قل ابن الحمام ، بخ ، بخٍ

فقال رسول الله ﷺ : مايحملك على قولك بخٍ بخٍ؟

قال : لا والله إلا رجاء أن أكون من أهلها.

قال ﷺ : فإنك من أهلها !

فأخرج تمراتٍ من قرنه، فجعل يأكل منهن. ثم قال: إنْ أنا حييتُ حتى آكَلَ تمراتي هذه إنها لحياةُ طويلة !

فرمى بما كان معه من تمر، ثم قاتلهم حتى قتل. رضى الله عنه.[١]))

حضرت انس بن مالک ﷺ نه روايت دی هغه وايي: رسول الله ﷺ اودهغه اصحاب رضوان الله عليهم دبدر غزاته روان شول او هلته لـه مشركانو نه وړاندې ورسيدل او مشركان لـه هغوی نه وروسته راورسېدل رسول الله صلی الله عليه وسلم مسلمانان دجهاد لپاره چمتو کړل او ورته يې وويل : تاسې هغه جنت لپاره جهاد وکړئ چې پراخ والی يې دآسمان او زمکی هومره دی.

عميرين الحمام وويل : ای دالله رسوله ! داسی جنت چې پراخ والی يې دآسمان اوزمکې هومره دی ؟

رسول الله ﷺ وفرمايل هو .

ابن حمام وويل : واه واه .

رسول الله ﷺ ورته وويل په څه خبره دی واه واه وکړه؟ هغه وويل په دی اميد مې واه واه وکړې چې زه ددغه جنت اوسيدونکی وګرځم. رسول الله ﷺ ورته وفرمايل ته دهغه اوسيدونکی يې بيايې لـه خپلې چانتی نه کجورې راوويستلې او خوراک يې ترېنه شروع کړ، بيايې وويل ترڅو پورې چې زه دا خورم پـه دی بـاندی خـو اوږد ژوند

---

[١] - رواه مسلم في الإمارة : ٣/ ١٥٠٩ .

تیریږي. په لاس کی چی څومره کجوري وي هغه ټول یې وغورځولې اوله کفارو سره جنګ شروع کړ او بالاخر شهیدشو.

ابن المبارک لـه انس بن مالک ﷺ نه روایت کوي هغه ﷺ وايي چې دیمامې دجنګ په ورځ زه دثابت بن قیس ﷺ له څنګ نه تیرشوم ګورم چی هغه خوشبوي لګوله . ما ورتـه وویـل : ای تره ! ایاتـه نـه وینی چی په مسلمانانو څه تیریږي او ته لا دلته ناست یې ؟

هغه په مسکاشو او ویې ویل : ای وراه دغه ده در روان یم. هغه خپله وسله واخسته اوپخپـل اس باندی سور شو ان چې دجنګ ډګر تـه راغـې. له کفارو سره یې جنګ شروع کړ او ترهغه وجنګیدچې ترڅوشهید شوې نه و. یادونه : حنوط هغی خوشبوی ته وایې چې په مړي اچول کیږي .

هغوی شاید خوشبوي یې ځکه لګوله چی خپل ځان دالله په لاره کې مرګ ته اماده کړي.

((و روى النسائى وأبو عوانة والحاكم عن أنس بن مالك رضي الله قل : قـل رسـول الله ﷺ : ((يُوتـي بالرجل من أهلِ الجنة ، فيقولُ اللهُ له : يا ابنَ آدم .كيف وجدت منزلَك؟

فيقول : يارب :خيرُ منزل .

فيقول الله : سل وتمنًّ

فيقول : أسألُكَ انْ تَرُدُّني إلى الدنيا، فأُقتلَ في سبيلك عشر مرات!

وذلك لما يرى من فضل الشهادة.[1])).

---

[1] - رواه النسائي : ٦/ ٣٦ وأبو عوانة في مسنده : ٥/ ٣٣، والحديث صحيح.

له انس بن مالک ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ وفرمایل : دجنت یوسړی به راحاضر کړی شي. الله تعالی به ترینه پوښتنه وکړي چی ای دآدم زویه ! تاخپل کور اوځای څنګه وموند ؟

هغه به ووایي ای ربه ! له ټولونه ښه کور دی.

الله ورته وایي له مانه نور وغواړه ؟

هغه وایي : ای الله زه لـه تانه داسول کوم چی مادنیا ته واپس ولېږه چی ستاپه لاره کی لس کرته ووژلی شم. اوداسوال ځکه کوي چی دشهادت فضیلت یي لیدلې وي .

کله چې دجنت اوسیدونکي دشهادت آرزو کوي حال داچې هغوی لوی کامیابي ته رسیدلي دي او همیشني نعمتونه ورته ورکول شویدي نو ددی دنیاخلک چی په امتحان اوسختي کې اوسیږي څنګه دشهادت دمرګ سوال ونکړي.

ابن اسحاق پخپل سیرت کې لـه محمود بن لبید ﷺ نه روایت کوي هغه وایي چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم داحد غزاته تشریف ویوړه. نو حسیل بن جابر (دایماني و دحذیفه ابن الیمان پلار و) اوثابت بن وقش دکلا په یو اوچت ځای کی له ښځو اوماشومانو سره ناست وو.

دغو دواړو یوبل ته وویل موږ ښه بوډاګان یو. په الله قسم چې زموږ عمر دخر دتندي پشان پاتی دی موږ نن یا سبا مړکیدونکی یو. موږ باید خپلې تورې راواخلو اولـه رسول الله ﷺ سره یوځای شو. ښایي الله تعالی موږ تـه دشهادت مرګ راپـه نصیب کړي. هغوی خپلې تورې را واخستلې او دجنګ ډګر ته ورننوتل او مسلمانان دهغوی په راتلو پوه نه شول ثابت بن وقش مشرکانو وواژه اوشهید یې کړ خو حسیل بن جابر دمسلمانانو د تورو لاندی په غلطي کې ووژل شو مسلمانانو هغه نه و پیژندلي اوګمان یې ورباندی کړی چی دابه لـه مشرکانو نه کوم سړې وي.

حذیفه ﷺ خپل پلار ولید چې ووژل شویدي. نو اوازیې وکړ په الله قسم چې دا زما پلار دی. مسلمانانو وویـل والله چی موږ نـه وپیژندلې او مونږ فکـر وکـړ چـې داد مشرکانو کوم سړی دی.

حذیفه ﷺ وویل : الله دی تاسې وبښي هغه ډیر رحم کوونکی دی. لدینه وروسته رسول الله ﷺ دهغه رضی الله عنه ددیت ورکولو اراده وکړه څکه چې په خطاسره وژل شویدی.

حذیفه ﷺ دهغه دیت پر مسلمانانو صدقه کړه اوداښیګڼه یې دمحمد ﷺ په وړاندې زیاته کړه.ابونعیم لـه عبدالله بن عمر ﷺ عنهما نه روایت کوي چې عمربن الخطاب ﷺ داحدپه ورځ خپل ورور زید ﷺ ته وویل : زما زغره در واخله. زید ورته وویل : زه هم ستاپشان شهادت غواړم، دواړو زغره لـه شهادت سره دمینې په وجه پرېښودله. اوزید بن الخطاب دیمامې په جنګ کی شهید شو په هغه وخت کې چې عمر په محراب کی شهیدکړی شو رضی الله عنهما .ابن اثیر په اسدالغابه کی‌له سعد بن ابي وقاص ﷺ نه روایت کوي هغه وایي چې ماخپل ورور عمیر بن ابي وقاص لدینه مخکې چې رسول الله ﷺ موږ بدر جنګ ته ولیږي ولید چې پټ پټ ګرځي. ماورته وویل ای ورورہ ! ولې پټ پټ ګرځې ؟ راته یې وویل : زه وېرېږم چې هسې نه رسول الله ﷺ ماووینې او راته ووایي چی ته لاورکوټې یې اوزه لـه الله سره یوځای کېدل غواړم. رسول الله ﷺ ته چې ورووړاندې شو نو هغه ﷺ ورته وویل چې ته وکورټې یې بیرته خپل کور ته لاړشه . عمیر ﷺ په ژړاشو او رسول الله ﷺ ورته اجازه ورکړه.

څرنګه چې دهغه قد ورکوټې و نو ما دهغه دتورې پټې ته غوټه ورکوله چې په زمکه ترینه ونه لګیږي. دبدر په جنګ کې هغه عمروبن عبدود لـه لاسه ووژل شو. په دی وخت دهغه عمر سپاړلس کاله و.

ابن مبارک دجهاد په باب کی روایت کړیدی چې دصله بن اشیم العدوي ﷺ لـه قوم نه یوسړي صله ته وویل:

ای دصهباء پلاره ! ما په خوب کی ولیدل چې ماته دشاتو یوګبین اوتاته دشاتو دو ګبینونه درکړل شول. صله ابن اشیم ورته وویل ښه خوب دی لیدلی دی ته به ډیر ژر به دالله پـه لاره کی دشهادت مرګ ترلاسه کړي او ډیر ژربـه زه اوزما زوی هم دشهادت مرتبه ترلاسه کړو.

صله بن اشیم جهاد ته لاړ په دې وخت دهغه عمر ۱۳۰ کاله و، له هغه سره دهغه زوی هم جهاد ته لاړ. اوپه افغانستان کې دسجستان نومې ځای کې له ترکانو سره وجنګیدل.

کله چې جنګ ډیر سخت شو نو صله خپل زوی ته وویل چې بیرته خپل مور ته لاړشه. زوی ورته وویل : پلاره ته دخپل ځان لپاره خیر خوښوې اوماته بیرته راتلو امر کوې ؟ په الله قسم چې مور ته مې له مانه ته زیات ښه یې. پلار یې ورته وویل: بیانو جنګ ته مخامخ شه. هغه ډکر ته ووت اوله دښمن سره له سختې جګړې نه وروسته شهیدشو. بیا صله بن اشیم جګړې ته مخامخ شو ترهغه یې جنګ وکړ چې ترڅوشهید شوی نه و.

دصله اودهغې دزوی دشهادت دمرګ خبردهغه دښځې معاذې ته ورسید. هغې نورو ښځوته وویل : که چیرته تاسې ماته چې الله پاک کوم عزت راکړیدی دهغه دمبارکی لپاره راغلی یاست نو ډیر ښه که نه نواپس لاړې شئ.

ابن ابی شیبه له سعد بن ابراهیم نه روایت کړیدی چې هغوی دقادسیه په ورځ په یوسړي باندی تیرشول دهغه لاسونه اوپښې غوڅې کړې شوی وی اوپه وینو کې لت پت وو اوپه خوله یې دا آیت شریف جاري و:

﴿ وَمَـنْ يُطِعْ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُوْلَئِكَ رَفِيقًا ﴾ [النساء : ٦٩].

اوهغه څوک چې دالله او رسول مننه وکړي نوله هغوکسانو سره به وي چې الله پرې لورېنه کړېده چې عبارت دي له پیغمبرانو، شهیدانو اونیکوکارانو څخه اودوی خورا ډېر ښه ملګري وي خلکو ترېنه پوښتنه وکړه چې ای دالله بنده! ته څوک یې ؟

هغه وویل . زه دانصارو دقوم یوسړی یم.

نهه ویشتم باب

دالله په لاره کې د وژل شوي شهید فضیلت

پوه شه چې شهادت لویه مرتبه اوغټ مقام لري، دادهغه چاپه برخه کیږي چې دلوی عزت خاوند وي په تقدیر کې ورته همیشنې برې لیکل شوي، شهیدان په جنت کې له انبیاو سره یوځای اوسیږي. الله تعالی فرمایي :

﴿ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴾

اوهغه څوک چې دالله اودرسول منته وکړي نوله هغو کسانو سره به وي چې الله پرې لورینه کړیده چې عبارت دي له پیغمبرانو صدیقانو، شهیدانو اونیکو کارانو څخه او ددی خورا ډېر ښه ملګري دي.

علماو دشهید دتسمیې په وجه بیلا بیلې خبرې کړي دي.

چاویلي دي چې په دی نوم سره څکه یادیږي چې په دی ګواهي ورکول شویدي چې داجنتي دی.

چاویلي دي په دی خاطر ورته شهید ویل کېږي چې دهغوی روحونه جنت او دارالسلام ته حاضریږي اوهغوی دخپل رب په نزد ژوندي دي. شهید دشاهدپه معنی دی، اودشاهد مطلب دی په جنت کی حاضریدونکي.

امام قرطبي ویلي دي چې همدا صحیح خبره ده.

ابن فارس په (مقیاس اللغة) کی ویلي دي شهید دالله په لاره کی وژل شوي ته ویل کیږي اوشهید ورته څکه ویل کیږي چې پرښتې ورته حاضریږي یاداچې الله پاک دهغه ځان دجنت په بدله کې آخستی دی اوپرهغه یې لازم کړی و چې په عهد باندی

به ودریږي نو شهید دالله په لاره کې دخان په قربانولو ګواهي کوي چې دادی خپل کړی عهد مې ترسره کړ او ګواهي یې دالله جل جلاله له ګواهي سره موافق شو. دالله تعالی په وړاندی دخپل خان دشهادت په وجه هغه ته شهید ویلی شي، لکه چې په آیت شریف کی راځي .

﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾ [التوبة :۱۱۱].

بیشکه الله تعالی لـه مؤمـنانو نـه دهغـوی ځانونـه او مالونـه دجنت پـه بـدل کـې آخستی دي. هغوی به دالله په لاره کې قتال کوي دالله دښمنان به هم وژني اوپخپله به هم وژل کیږي.

انباري رحمه الله علیه وایي چې شهید ته ځکه شهید ویل کیږي چې الله تعالی اودهغه پرښتې دهغه لپاره دجنت ګواهي ورکوي.

داهم ویل شویدي چې شهید ته ځکه شهید وېل کیږي چې کله دهغه روح اوځي نوپه دی وخت الله پاک چې هغه لپاره کوم ثوابونه او عزت تیار کړیدی هغه ته وړاندی کولې شي او هغه یې ګوري.

اوداهم ویل شویدي چې شهید ته ځکه شهید وېل کیږي چې لـه هغه سره ګواه وي چې دهغه په شهادت ګواهي ورکوي اوهغه دده وینه ده چې کله دقیامت په ورځ شهید پاځیږي نو لـه رګونونه به یې تازه وینه بهیږي.

الله تعالی په شهیدانو ډېر لوی انعامونه کړیدی او ځانګړی مرتبې او مقامونه یې ورته ورکړیدي.

دالله تعالی لـه دغو لورینو اوپیرزونو څخه یودادی چې هغوی ته یې پخپل نزد ژوند ورکړي او دجنت کومې میوې یې چې خوښې وي ورته ورکوي یې .

الله تعالی دشهیدانو په باره کې فرمایي :

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴾ [البقرة : ۱۵٤].

کوم خلک چې دالله په لاره کې شهیدان شویدي هغوی ته مړه يې مه وایاست بلکې هغوی ژوندي دي خوتاسې پرى نه پوهېږئ.

همدغه راز الله تعالى فرمايي :

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ۝ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ۝ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [ال عمران : ۱۶۹-۱۷۱]

اوهغه کسان چی دالله په لیار کې شهیدان شویدي مړه يې مه ګڼئ، هغوی ژوندي دي اودرب په وړاندی روزي ورکول کیږي. په هغه څه خوښ دي چی الله پاک دخپلې لورینې له مخې ورکړیدي

اودهغوکسانو په هکله زیرې آخلي چی له دوی وروسته پاتی اوتراوسه ورسره ندي یوځای شوي. نه به پرى ډار وي اونه به غمژن کیږي. دالله پاک په نعمت اومهربانی خوشاله اوپدې خبره به هم خوښ وي چی الله پاک دمومنانو اجر نه ضائع کوي.

((عن ابن عباس رضى الله عنهما ، قل : قل رسول الله صلى الله عليه وسلم الشهداء على بارق نهرٍ ببابِ الجنَّةِ فى قبة خضراء يخرج عليهم رزقهم من الجنة بكرةً وعشيًّا)).[1]

له ابن عباس رضى الله عنهما نه روایت دی هغه ﷺ وایي چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي شهیدان دجنت د دروازی خواکی دویالې په غاړه په شین محل کی وي اوهغوی ته له جنت نه سهار اوبیګاه رزق راوړل کیږي.

[1] - رواه احمد: ۱/ ۲٦٦. والحاكم ۲/ ۷٤، وابن شيبه ٥/ ۲۹۰، والحديث.

((وروى الترمذى والحاكم عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما قل: نظرَ إليَّ رسول الله صلىٰ الله عليه وسلم ذات يوم، فقال: يلجابر: مالي أراكَ مهتَماًّ؟

قُلتُ: يارسول الله : استشهد أبى ، وترَكَ عليه ديناً وعيالاً.

قل: ألا أخبرُك ؟ ماكلَّمَ الله أحداً إلاَّ من وراء حجاب، وإنه كَلَّمَ أباك كفاحاً. [والكفاح : المواجهة] فقال: سَلْني أُعطك ؟

قل: أسألُكَ أن أُردَّ إلى الدنيا، فأقتل ثانية!

فقل الرب : إنه سبق مني أنهم إليها لايرجعون.[1])).

له جابربن عبدالله رضي الله عنهما نه روايت دى هغه وايي چې يوه ورځ ماته رسول الله ﷺ وكتل اوراته يې وويل: اى جابره زه تاولى خفه وينم؟

ماوويل : يارسول الله ﷺ . زماپلار شهيد شِويدى او هغه قرض اوعيال راته پريښى دى.

هغه ﷺ راته وفرمايل : ايا زه تا خبر نكړم چى نن ورځې پورې الله تعالى چې چاسره خبرې كړي دي نو دپرې ترشايې كړيدي اوالله تعالى ستاله پلار سره بى له پردى نه مخامخ خبرې كړيدي؟ الله تعالى ورته وفرمايل له مانه وغواړه چې دريې كړم؟ هغه رضى الله عنه وويل له تانه سوال كوم چى مابيا دنيا ته واپس ولېږې چى دويم ځل بيا ستاپه لاره كې ووژل شم.

الله تعالى ورته وفرمايل : دازما مخكينى فيصله ده چى له مرگ نه وروسته څوک دنيا ته نشي تللې.

---

[1] - رواه الترمذى فى التفسير : ٥/ ٢٣٠ . والحاكم في معرفة الصحابة :٣/ ٢٠٣ واسناده حسن.

علماو دشهيد دژوند دمانا په باره کې اختلاف کړيدی قرطبی رحمه الله وايي چې دشهيدانو ژوند ثابت او حقيقي ژوند دی لکه چې الله تعالی دهغوی د ژوند په باره کې مونږ ته خبر راکړيدی. دزياترو علماو دارايه ده چې هغوی په جنت کې ژوندي دي او دجنت روزي ورته ورکول کيږي.

لکن هغوی ته په ټولو خلکو باندې په جنت کې په رزق سره فضيلت ورکول شويدی ګويا هغوی دايمي ژوندي دي. ځينو علماو ويلي دي چې دهغوی روحونه په قبرونو کې دهغوی جسدونو ته واپس کول شي اوهغوی په باقاعده ډول په قبرونو کې ګټه اوچتوي.

حضرت مجاهد رحمه الله ويلي دي چې شهداوته دجنت له ميوو نه رزق ورکول کيږي او دهغه بوی محسوسوي ددی سره سره چې په جنت کی نه دي.

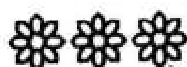
خوصحيح اوراجح: خبره داده چې دشهيدانو روحونه دشنومارغانو په ججورو کې وي اوپه جنت کې دي اوهغوی ته جنت کی خوراک څښاک کوي. اوپه دې باندې آيتونه او احاديث چی وړاندی تيرشويدي دلالت کوي.

دشهيدانو مرتبې دالله په نزد يوبرابری ندي بلکی هغوی په مرتبو او مکانونو کې تفاوت اوفرق لري. دغه تفاوتونه دهغوی په اخلاص کې دتفاوتونو دقرباني ورکولو تفاوتونو اوله شهيد کيدونه مخکې دنيکو اعمالو په وجه دي. له شهيدانو نه ځينې هغه دي چې روحونه يې دشنو مارغانو په ججورو کې وي جنت کې يې چې چېرته خوښه شي هلته ځري او شپه هغو قنديلونوته راوړي چې دعرش نه لاندی زوړند دي.

له شهيدانو ځينې هغه دي چی روحونه دجنت دروازی ته نژدی نهر په غاړه په محل کی اوسيږي اوله جنت نه ورته سهار اوماښام روزي راځي.

له شهيدانو نه ځينې داسی دي چی له ملائکو سره په جنت کی هر طرف وغواړي الوتنه کوي.

له شهيدانو نه داسی هم شته چې په جنت کی په پالنګونو باندی ناست وي.

زمکه د شهیدانو جسدونه نه خرابوي :

((روى مالك وابن سعدعن عبدالرحمن بن أبي صعصعة ، أنه بلغه أنَّ عمروبن الجموع وعبدالله بن عمرو الأنصاريين استشهدا يوم أحد ، فوضعهما رسول الله ﷺ في قبرٍ واحد وفي خلافة معاوية بن أبي سفيان رضي الله عنهما جاء السيل فأخذ جزاء من قبرهما ، فحفر عنهما ليغيًّرا من مكانهما، فوجدا لم يتغيرا، كانما ماتا بالأمس.

وكان أحدهما قد جرح فوضع يده على جرحه ، فدُفن وهو كذلك ، فأميطت يده عن جرحه ، ثم أرسلت ، فرجعت كماكانت!

وكان بين يوم أحد وبين يوم حُفِرَ عنهما ست وأربعون سنة ![1])).

مالک اوابن سعدله عبدالرحمن بن ابی صعصه نه روایت کوي ، هغه ته دا خبر ورسید چی عمروبن الجموع انصاري او عبدالله بن عمرو انصاري داحد دجنګ په ورځ شهیدان شول، رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه دواړه په یوقبر کې کینبودل اود معاویه بن سفیان ﷺ دخلافت په زمانه کې لوی سیلاب راغی اودهغوی دقبرونو څه حصه یې ورانه کړه. خلکو دهغوی دواړو قبرونه وکاڼل چی دهغوی جسدونه له دی قبرنه وباسي. ګوري چی جسدونه یې روغ رمټ دي او داسې ښکاره کیدل ګویا پرون مړه شویدی. له هغونه یو زخمي و اوخپل لاس یې په زخم باندی اینبی و او په همدې حالت کې خښ کړی شوی و دهغه لاس یې دزخم له سرنه لری کړی شو با پریښودلې شو هغه بیرته پخپل زخم باندی کېښود.
داحد دجنګ اودغه وخت ترمنځ ۴۶ کاله تیرشوي وو.

---

[1] - موطا مالك: كتاب الجهاد :٢/ ٤٧٠ ، وطبقات ابن سعد: ٣/ ٥٦٢-٥٦٣.

((وروى ابـن الـمـبارك عـن جابـربن عبدالله رضي الله عنهما قل: لما أراد معاويـةُ رضـي الله عـنه أن يُجـري الكظامـة في أحـد ، قـل:من كان لـه قتيلٌ فـليأت قـتيله ، فأخـرجهم رطابـاً يتثنّوْن! وأصابتِ المسْحةُ رِجْل رَجُلٍ منهم فانفطرت دماً .[1]))

له جابرين عبدالله رضي الله عنهما څخه روايت دی هغه وايي: کله چې معاويه ﷺ په احد کې دکظامه نهر دجاري کولو اراده وکړه نو خلکوته يې وفرمايل : که دچادلته مړي ښخ وي نو هغوی دې خپل خپل مړي راوباسي هغوی چې مړي راوويستل نو بالکل تر اوتازه وو. ديومړي په پښه کوداله ياکولنګ ولګيده نو دهغه له پښې نه وينې رواني شوې.

((وروى عبدالرزاق في المصنف عـن قيـس بن أبي حازم قل: روى بعض أهـل طـلحة بـن عـبيدالله رضي الله عنه ، أنه رآه في المنام، فقال لـه طلحة : إنكـم دفنـتموني في مكـانٍ قـد آذاني فيه الماءُ، فحوِّلوني عنه !فأخرجوه كأنه سلفة (هي جلد رقيق) لم يتغير منه شي ء، إلا شعراتٌ من لحيته .[2])).

له قيس بن ابي حازم نه روايت دی هغه وايي: دطلحه بن عبدالله دکور يوسړي خوب وليد چې طلحه ورته ويل: تاسی زه په يوداسی ځای کی خاوروته سپارلی يم چې اوبه ماته تکليف رسوي تاسې مالدی ځاينه بل ځای ته يوسئ. مونږ هغه وويست دهغه څرمن تر او تازه و. دږيرې دڅو ويښتانو نه علاوه نور ټول صحيح سالم و.

((وروى الحاكم في المستدرك عن ابنة ثابت بن قيس بن شماس رضي الله عنه ، أنه خرج مع المجاهدين إلى اليمامة فقاتل فيها حتى لقي الله شهيداً.

---

[1] -الجهاد لابن المبارك : ص ٨٤ ومصنف عبدالرزاق :٥/ ٢٧٧.

[2] _ مصنف عبدالرزاق : كتاب الجهاد : ٥/ ٢٧٧

وكان عليه درعٌ نفيس، وبعدما استُشهد مرَّبه رجلٌ فأخذ درعه!

وبينما رجلٌ من المسلمين نائم إذ أتاه ثابتٌ في منامه ، فقل له: إني موصيكَ ، بوصية، فإيَّاكَ أن تقولَ: هذه حُلُمٌ فتضيَّعُها.

إني لما قُتلتُ بالأمس ، مرَّبي رجل من المسلمين ،فأخذ درعي، ومنزله في أقصى الناس، وعند خيمته فرس يستنُّ في طوله [يرعى ضمن حبله] وقد كفأ على الدرع بُرْمَةً [هي القدر] وفوق البرمةِ رحْل [الذي يوضع على الجمل] فائت الأمير خالدَبن الوليد،فمره أن يبعث إلى درعي فيأخذه ، فإذا قدمتَ المدينة على خليفةِ رسول الله صلى الله عليه وسلم فقل له: إنَّ عليَّ من الدين كذا وكذا، وفلانٌ من رقيقي عتيق! وإياك أن تقول: هذا حُلُمٌ فتضيِّعه!!

وفى الصباح أتى الرجلُ خالدبن الوليد رضي الله عنه فاخبره بذلك ، فبعث خالد إلى الدرع، فأتى به. ثم أُخبر أبوبكر رضي الله عنه بو صيته ، فأجازها وأنفذها.

ولانعلم أحداً أجيزتْ وصيته بعد موته إلاَّ ثابت بن قيس رضى الله عنه. [١]))

حاكم په مستدرک کی دثابت بن قیس بن شماس له لورنه روایت کوي چی هغه له مجاهدینو سره دجهادلپاره ووت هغه قیمتي زغره لغوستی وه کله چی شهید شو نویوسړی دهغه څنګ ته ورغی او زغره یې ترینه واخستله. له مسلمانانو نه یوسړي

---

[١]- المستدرك للحاكم : كتاب الصحابة :٣/ ٢٣٥. ومجمع الزوائد للهيثمي:٩/ ٣٢١- ٣٢٢).

ثابت ابن قیس ابن شماس په خوب کې ولید چې ورته یې وویل چی زه تاته یو وصیت کوم هسې نه چې تش خوب یې وګڼې اوڅه خیال یې ونکړې. کله چی زه پرون ووژل شوم نوزماخواته یومسلمان سړی راغی اوهغه لـه مانـه زما زغره واخستله دهغه ځای دخلکوپه آخري حصه کی دی. دهغه دخیمې په څنګ کې یو اس په رسۍ کی تړل شویدی اوپه رسي کې دننه ځري هغه زماپه زغره باندی یوه کتوه ایښې ده او په کتوه باندی یې داوښ کجاوه ایښې ده ته دمسلمانانو امیرخالد بن ولید ته لاړشه او ورته ووایه چې څوک زما زغرى پسې ولیږي اوترینه وایې خلې. اوکله چی مدینې ته لاړې نو دمسلمانانو خلیفه ته ووایه چې پرما دخلکو دومره دومره پورونه دي، اوفلانکی غلام می آزاد دی.چیرته داونه وایې چې زه داهسې یو خوب دی اوپروایې ونکړې !! او ضائع به یې کړي .

سهار ته داسړی خالدبن ولید ته راغی اودهغه له خبرونه یې خبرکړ. خالد رضي الله عنه دهغه زغرې پسې یوسړې ولیږه نو هغه یې راوړ بیادهغه وصیت ابوبکرصدیق رضی الله عنه ته بیان کړ نو هغه رضي الله عنه دهغه وصیت نافذ او عمل یې وربانديې وکړ ، مونږ داسې څوک نه پیژنو چې له مرګ نه وروسته به یې وصیت نافذ شوی وي مګر دثابت بن قیس رضي الله عنه لـه مرګ نه وروسته یې وصیت نافذ کړی شو.

ډیرشهیدان حکماً ژوندي دي نوځکه دهغه جنازې لمونځ نه اداکیږي لکه حساچې څوک ژوندی دی دهغوی پشان علماوشهیدانو ته غسل ورکولو په باره کې اختلاف کړیدی :

امام مالک، امام شافعی، امام ابوحنیفه او امام ثوري رحمهم الله فرمایلی دي چې شهیدانو ته به غسل نه ورکول کیږي او وینه به یې نه وینځل کیږي.

((روی البخاري عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما ان النبی ﷺ امر بدفن شهداء احدبدمائهم، ولم یصل علیهم لم یغسِّلوا [1])).

---

[1] - رواه البخاري فی المغازي : ٥/ ٣٩.

بخاري لـه جابر بن عبدالله رضی الله عنهما نـه روايت کړيدی چی نبي صلی الله عليه وسلم داحد دشهيدانو لپاره پخپلو وينو کی دخښولو حکم وکړ پر هغوی نه دجنازې لمونځ ولوست اونه يي ورته غسل ورکړ . دنه وينځلو علت دادی چی دهغوی وينه دقيامت په ورځ پـه داسی حالت کې راخي چې رنګ به يې دوينو وي اوبوي به يې دمشکو وي.

حسن رحمه الله اوابن المسيب رحمه الله وايي چې شهيدانو ته غسل ورکول کيږي غوره قول لومړنی دی اوپه دی باندې لويو علماو قول کړيدی. شهيدانو ته غسل نه ورکول کيږي اوپخپلو وينو کې خاوروته سپارل کيږي.

علماوپه شهيدانو باندې دجنازې دلمونځ دلوستلو په باره کې هم اختلاف کړيدی امام مالک، امام شافعی او امام احمد رحمهم الله وايي چې پرشهيدانو دجنازې لمونځ لوستل پکارنـه دي. هغوی دجابر رضي الله عنه هغه حديث ددليل پـه توګه وايی چی وړاندی تيرشويدی او په هغه کې دا راغلي دي .

چی رسول الله صلی الله عليه وسلم داحدپـه شهيدانو دجنازې لمونځ ونـه لوست دکوفی، بصری او دشام فقهاء وايي چې دشهيدانو جنازې لمونځ دی ولوستل شي خولومړنی قول راحج دی.

شهيدانو تـه نـه غسل ورکول کيږي اونـه هم دجنازې لمونځ يې لوستل کيږي ليکن داحکم دهغو شهيدانو لپاره دی چی لـه کفارو سره په جنګ کې وژل شوي او شهيد شوی وي. مګرکوم شهيد چې دجنګ په ميدان کې زخمي شوی وي اوبياله هغه ځای نه په زخمي حالت کې بل ځای تـه وړل شوی وي . دوا درمل يې شوی وي ،خوراک څښـاک يې کړی وي او لدينه وروستـه دهمدغـه زخم په وجـه مړ شوی وي نوداسی شهيد تـه غسل هم ورکول کيږي اوجنازی لمونځ يې هم لوستل کيږي. لکـه چی اصحابو کرامو دعمر بن الخطاب رضي الله عنه سره وکړ کله چی هغـه پـه نيزه ووهل شو نوغسل يې هم ورتـه ورکړ اودجنازی لمونځ يې هم ولوست حال داچی دنيزی په زخم مړ شوی و.

فصل

د شهیدانو فضائل

دالله په نزد دشهیدانو ګڼ فضیلتونه دي ، رسول الله ﷺ دهغوی په اړه مونږ ته معلومات راکړیدی.

لومړی : هرڅوک چې په جنت کی داخل شي نو هغه دانه خوښوي چې له دې نه ووځي اګرچې په دنیاکې چی څومره شیان دي هغه ټول ورته ورکړی شي. مګر شهید داهیله کوي چې الله تعالی بیرته دنیاته ولیږي ترڅو یوځل بیاد الله په لاره کې ووژل شي داځکه چې هغه دشهادت فضیلت اودشهید کرامت او عزت لیدلې وي.

((روی البخاري عن أنس بن مالك رضي الله عنه ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : ((مامن أحد يدخل الجنة ، يحب أن يرجعَ إلى الدنيا ، وأنَّ له ما على الأرض من شيء ، إلاَّ شهيد فإنه يتمنىٌ أن يرجعَ إلى الدنيا ، فيُقتَلَ عشر مرات ، لما يرى من الكرامة .[1])).

له انس بن مالک رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ وفرمایل : هرڅوک چی په جنت کی داخل کړی شي له هغوی نه هیڅ یو دانه خوښوي چی دنیا ته بېرته راشي اوڅه چی په دنیا کی دي هغه ورته ټول ورکړې شي مګر شهید تمنا کوي چی دنیاته راشي اولس کرته ووژل شي . داتمنا له دې وجهی نه کوي چې هغه دشهید عزت لیدلی وي .

د مسلم دیو روایت په آخر کې دا الفاظ راغلي داتمنا دشهادت دهغه فضیلت په وجه کوي چی لیدلی یې دی.

[1] - رواه البخاري فی الجهاد :۳/ ۳۰۸. ومسلم فی الأمارة :۳/ ۱٤۹۸.

((روى النسائى وابو عوانه انس ابن مالك رضى الله عنه ان رسول الله قل " يو تى بالرجل من اهل الجنة فيقول الله لـه يا ابن ادم كيف وجدت منزلك . فيقول اى رب خير منزل . فيقول سل وتمن . فيقول واما اسألك واتمنى . اسالك ان تردني الى الدنيا فاقتل فى سبيلك عشر مرات .. لمايرى من فضل الشهادة "[1]))

له انس بن مالک رضى الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : يو جنتي به راوستل شي الله جل جلاله به ترې پوښتنه وکړي خپل ځاى (جنت) دى څنګه بيا موند . هغه به ورته ووايي اى زما ربه ډير ښه او غوره ځاى دى . الله جل جلاله به ورته ووايي که څه سوال او آرزو لرې نو ويې کړه . هغه به ورته ووايي دڅه شي به سوال او آرزو وکړم . هو داسوال درنه کوم چې ته ما بيا دنيا ته واپس کړه ترڅو ستاپه لار کې لس خله ووژل شم او داخبره به لـه دې وجهې نه کوي چې دشهادت فضيلت به يې په سترګو ليدلي وي .

((وروى البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قل: ((... والذي نفس محمدٍ بيده لوددتُ أني أغزو في سبيل الله فأقتل، ثم أغزو فاقتل، ثم أغزو فأقتل ...)).[2]

له ابى هريره رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي چى رسول الله ﷺ وفرمايل :

[1] _فضل الشهادة رواه النسائي فى الجهاد٦/ ٣٦ وابو عوانه فى المسند٥/ ٣٣ والحديث صحيح.

[2] - رواه البخاري فى الجهاد ٤/ ١١. ومسلم فى الاماره ٣/ ١٤٩٥.

په هغه ذات مى قسم چى دمحمد نفس دهغه په قبضى دقدرت كى دى. زه دزړه له كومى داخوښوم چې دالله په لاره كې غزا وكړم او ووژلى شم. بيا غزا وكړم او وژلې شم بيا غزا وكړم او ووژلې شم.

((وروى النسائي وأحمد عن محمدبن أبي عميرة المزني رضي الله عنه، أنَّ رسول الله ﷺ قال: مامن نفسٍ مسلمةٍ يقبضها ربُّها تحبُّ أنْ ترجعَ إليكم، وأنَّ لها الدنيا ومافيها، غيرَ الشهيد)).

وقال صلى الله عليه وسلم : ((لأَنْ أقتلَ في سبيل الله أحبُّ إليَّ من أن يكونَ لي أهلُ الوبر والمدر.[1]))

له محمدبن ابي عميرة المزني رضي الله عنه څخه روايت دى چى رسول الله ﷺ وفرمايل: دكوم مسلمان روح چى الله تعالى قبض كړي هغه بيا دانه خوښوي چى بيرته تاسوته راشي اگركه هغه ته دنيا اوپه دنيا كې چى څومره شيان دي وركړى شي له شهيد نه علاوه.

اونبى كريم ﷺ فرمايلى دي: كه زه دالله په لاره كى ووژل شم نو دامانه لدينه محبوب دى چى دخيمو، قريو او ښارونو خلك زمالپاره وي. (يعنې په ټوله دنيازما باچائي شي)

دويم : دالله په لاره كى شهادت دبنده هغه گناهونه رژوي چى دبنده اودالله ترمنځ وي .

((روى مسلم عن أبى قتادة الأنصاري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قام فيهم ، فذكر: أنَّ الجهادَ في سبيل الله والإيمانَ بالله افضل الأعمال.

---

[1] – رواه النسائي فى الجهاد : ٦/ ٣٣. وأحمد: ٤/ ٢١٦، وسنده حسن.

فقام رجلٌ فقال: يارسول الله : أرأيت إن قتلتُ في سبيل الله ، أتكفَّرُ عني خطايايَ ؟

فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : نعم إن قتلتَ في سبيل الله، وأنت صابرٌ محتسب مقبلٌ غير مدبرا ثم قال رسول الله ﷺ : كيف قلت؟

قال: أرأيتَ إن قتلتُ في سبيل الله ، أتكفَّرُ عني خطاياي ؟

فقال رسول الله ﷺ : نعم. وأنتَ صابرٌ محتسبٌ مقبلٌ غيرمدبر. إلاَّ الدَّين، فإنَّ جبريلَ قال لي ذلك [1])).

دابی قتاده الانصاري رضي الله عنه نه روايت دی چی رسول الله ﷺ زمونږ په منځ کې ودريد او ويی فرمايل: دالله په لاره کې جهاد اوپه الله باندی ايمان لـه ټـوره اعمالو څخه دی يوسړی پاڅيد او ويی ويل: يارسول الله صلی الله عليه وسلم! ماپوه کړه چې که چيرته زه دالله په لاره کې ووژل شم ايا زمادګناهونو لپاره کفاره ګرځي؟ رسول الله ﷺ وفرمايل : هو کـه چيرته تـه دالله پـه لاره کې ووژل شـی او تـه صابر ، دثواب اميدوار، مخامخ جنګيدونکي يې او شا اړوونکې نه يې. بيارسول الله ﷺ ورته وفرمايل: تاڅنګه وويل :

هغه رضي الله عنه وويل: ماته خبر راکړئ چی که چيرته زه دالله په لاره کې ووژل شم نو ايا زما ګناهونه ختميږي؟

رسول الله ﷺ وفرمايل هو. پـه داسی حال کې چې تـه صبرکوونکی، دثواب اميد کوونکي مخامخ جنګيدونکي اودښمن تـه شا نـه اړونکې واوسې، خودبل چا پور درته نه بخښل کيږي ځکه چې جبريل امين ماته همداسي ويلي دي.

---

[1] - رواه مسلم فی الاماره ۳/ ۱۵۰۱.

دلته لـه دین (قرض) نه مراد دخلکو تول حقوق دي،لکه غصب، په ناروا طریقې سره دبل چا مال آخستل ، دچاوژل، زخمي کول، غیبت، چغلي، په چاملنډې او استهزاء کول اوداسې نور.

عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ، ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال :

یغفر للشهید کل شيءٍ الاّ الدین. وفي روایة اخری قل: القتل في سبیل الله یکفرکل شي الا الدین. .(رواه مسلم). في الامارة ۳/ ۱۵۰۳

له عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنهما نه روایت دی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چی شهید لپاره له قرض نه علاوه نور تول شیان بخښل کیږي اوپه یو بل روایت کی دي چی رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : دالله په لاره کی وژل کیدل له قرض نه علاوه تول شیان بخښي .

امام قرطبی رحمه الله پخپل تفسیر کې ویلي دي چی هغه دین (قرض) چی مقروض او پور وړی له جنت نه بندوي. (والله اعلم) هغه دین دی چی وصیت یې نه وي کړی چی دا داین ته ورکړئ سره لدینه چې پخپله ترکه کی کافي مال په میراث کی پریښې وي یاهغه پور چی په ورکولو باندی قادروي خو هسی یې ځنډوي او تال متول پکی کوي .

یاهغه پورونه دي چی دبی وقوفی اواسراف لپاره آخستي وي اوله اداکولو نه پرته مړشوې وي خوکه چاد واجب حق د اداکولو په خاطر له چانه څه پور واخست مثلاً له لوږی نه دخان خلاصولو یاد ډیرې تنکسیا په خاطر پورېې آخستی وي،

خو بیا یې په اداکولو باندی نه وي قادر ځکه چې په وس کې یې څه نه وي اوپه داسې حال کې مرګ ورته راشي چې دایې په اداکولو نه وي قادر، نو دا سړې که شهید شي نو الله به یې لـه جنت نه نـه بندوي اصل خبره داده چی دا ډول پورونه د مسلمانانو په حاکم باندی لازمي دی چې ادایې کړي یادی لـه صدقاتو نه ورکړي. چی یادی د قرضدارانو لـه سهم نه ورکړي یادی فی د مال نه اداکړي.

اوپه دی باندې دلیل د حضرت محمد ﷺ داحدیث دی:

((روى البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن النبيٌ صلى الله عليه وسلم قال: ((ما من مسلم إلاَّ وأنا أولى الناس به في الدنيا والآخرة! إقرءوا إن شئتُمْ قوله تعالى: ﴿النبيُّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم﴾ [الاحزاب:٦] فإيُما مومنٌ مات وترك مالا فليرثه عصبته ، ومن ترك دينًا أو ضياعاً فليأتني فأنامولاه. [١])).

له ابى هريره رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې نبى كريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

زه هر يو مسلمان ته په دنيا اوآخرت كې له ټولو خلكو څخه ډير وړيم (يعني زه دهر مسمان ددنيا او آخرت په مصالحو باندى قائم اوزه يې ولي يم). كه غواړئ داالله تعالى داقول ولولئ چى فرمايي : (النبیُّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم (الاحزاب:٦) نبى مومنانو ته له خپلو ځانو څخه ډير ورنژدى دى. پس هريو مومن چى مړشي اومال پريږدي نودهغه عصبه دى ترينه داميراث واخلي. اوكوم مسلمان چى مړشي اوشاته يې قرض او اهل وعيال پريښي وي نوماته دى راشي زه يې مولايم (يعني زه يې مرسته كوم).

اوكه چيرته حاكم پاچا دهغه پور ورنكړ نو الله تعالى پور وركوونكى رضاكوي اودخپل پور ورته بخښي.

((روى البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن رسول الله ﷺ قل: من أخذ اموال الناس يريد أداء ها أدى الله عنه ، ومن أخذها يريد إتلافها أتلفه الله . [٢]))

---

[١] - رواه البخاري في التفسير : ٦/ ٢٢ ومسلم في الفرائض : ٣/ ١٢٣٧..

[٢] - أخرجه البخاري فى الاستقراض : ٣/ ٨٢.

له ابی هریره رضي الله عنه نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل: چاچی‌له چانه پدی نیت او اراده مال واخست چی بیرته به یې ورته ورکوي نو الله جل جلاله دهغه له طرف نه (په دنیاکې) اداکوي اوچاچی پدی نیت واخست چی بیابه یې نه ورکوي نو الله هغه ضائع کوي. (یعني مال یې له لاس نه بیایې هیڅ فائده نشي ترې اخستې او قرض ورباندی پاتې کیږي) مخکې چی کومه خبره وشوه چې چاد تنګلاسی او مجبوریت له کبله له چانه پور آخستې وي اوبیاله ورکولو نه وړاندی شهیدشي نوپه جنت کی یې له داخلیدونه نه منع کوي په دی خبره باندې درسول الله صلی الله علیه وسلم هغه حدیث دلیل دی چی دجابر پلار عبدالله بن حرام رضي الله عنه داحدپه جنګ کې شهیدشوی و اوپرهغه دېل چاپور و. محمدﷺ دهغه زوی جابر ولید چې دخپل پلار دپور په باره کې غمګین و ، نورسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ته خبر ورکړ چی الله تعالی ستاله پلار سره مخامخ خبری کړیدي. که چیرته هغه دجنت په دروازه کې په جنت کې له داخلیدو نه منع شوي وای نو هغه ته به دا دومره لویه مرتبه نه وه حاصله شوې.

دریم: ملائکې پخپلو وزرو په شهید باندې سوری کوي.

((روی البخاري ومسلم عن جابر بن عبدالله رضي الله عنهما قل: جيء بـأبي إلى النبی ﷺ قد مثِّلَ به ، فوضع بين يديه ، فذهبت أكشف عن وجهه ، فنهاني قوم !

فسمع صوت نائحةٍ فقيل : ابنةُ عمرو، أو اختُ عمرو.

فقال ﷺ لِمَ تبكين ؟ - أو: لاتبكي- مازالت الملائكة تُظِلُّه بلجنحتها .[1]))

له جابر رضي الله عنهما نه روایت دی چی کله زماپلار محمدﷺ ته راوړلی شو او هغه مثله کړی شوی و ، نوزه لاړم چی دخپل پلار مخ لوڅ کړم نو قوم زه منع کړم په

---

[1] - رواه البخاري فی الجهاد :۳/ ۲۰۸. ومسلم في فضائل الصحابة :٤/ ۱۹۱۷.

دی وخت دوېر کوونکي آواز واورېدی شو، چا وویل چی داد عمرو لور یاخور ده. په دی وخت رسول الله ﷺ ورتـه وفـرمایل: ولی ژاړې؟ بیـا یـې ورتـه وفـرمایل مـه ژاړه تراوسه پورې خوپرښتو په دوی باندی پخپلو وزرو سوری کړیدی.

څلورم : خاص دالله په لاره کې شهادت په جنت کې دداخلیدو قطعی وجوب ثابتوي.

الله تعالی فرمایلی دي :

﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة يقاتلون﴾

[التوبة : ١١١].

بیشکه الله تعالی لـه مؤمنانو نه دهغوی ځانونه اومالونه دجنت په بدل آخستي دي. دالله په لاره جنګیږي.

همدغه راز الله تعالی فرمایلی دي :

﴿والَّذيـن قتـلـوا في سـبيل الله فلنْ يضلَّ اعمالَهُمْ ۝.سيهديهم ويُصْلِحُ بالهم ۝. ويدخِلُهُمْ الجنَّة عرفها لهم ﴾ [محمد: ٤-٦].

ترجمه: او څوک چې دالله پـه لاره کی وژلی شویدي هیڅکله بـه یې کړنه ابتـه نشي دیر ژربـه الله ورتـه لیاره وښایي اوحال به یې ښه کړي. او هغو جنتونو ته به ننه باسي چی لـه پخوانه یې ورته په ګوته کړیدی.

((روى الـبخاري عن سمرة بن جندب رضي الله عنه قل: قل رسول الله ﷺ "رأيـت الـلية رجلين اتياني، فصعدابي الشجرة ، فأدخلاني داراً هي أحسنُ وأفضل، لم أر قط احسن منها.. وقالالي: أما هذه الدار فدار الشهداء".[1])).

[1] - رواه البخاري فی الجهاد : ٣/ ٢٠٢.

لـه سمره بن جندب رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي : رسول الله ﷺ وفرمايل : مانن شپه په خوب کی کسان وليدل هغوی زماخواته راغلل. هغوی دواړو زه ونی ته پورته کړم بيايي زه په يو داسی کورکی دننه کړم چی ډېر ښه اوښکلې و. ما وړاندې لدينه مخکې بل داسې ښايسته کور چيرته نه وليدلې. هغوی دواړو ماته وويل داد شهيدانو کور دی.

((وروى البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قل رسول الله ﷺ ((يضحكُ الله لرجلين، يقتل أحدُهما الآخر، كلاهما يدخل الجنة !

قالو: كيف يارسول الله؟

قال: يقتلُ هذا فيلج الجنة ! ثم يتوبُ الله على القاتل، ويهديه إلى الإسلام، ثم يجاهد في سبيل الله، فيستشهد !))[1]

له ابی هريره رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

الله دهغو دوه کسانو لپاره خاندي چې يو کس ولګيږي بل کس ووژني. اوبيا دواړه په جنت کې داخل شي. اصحابو پوښتنه وکړه يارسول الله داڅنګه ؟رسول الله ﷺ وفرمايل: هغه داسی چی کوم يو يې چی وواژه هغه جنت ته ځي بيا الله قاتل ته دتوبې او اسلام هدايت کوي اوهغه مسلمانيږي هغه بيا دالله په لاره کی جهاد کوي او شهيديږي.

((وروى البخاري عن أنس بن مالك رضي الله عنه ،أنَّ أمَّ الربيع بنت البراء – وهي أم حارثة بن سراقة – أتت النبيَّ ﷺ ، فقالت : يارسول الله : ألا تحدِّثني عن حارثة– وكان قد قتل يوم بدر. أصابه سهمٌ غَرْب – فإن كان في الجنة صبرت، وإن كان غيرذلك اجتهدت عليه بالبكاء.

---

[1] - رواه البخاري فى الجهاد :۳/ ۲۱۰. ومسلم في الإمارة :۳/ ۱۵۰۳.

فـقـل: يـا أمُّ حـارثـة: إنهـا جـنان في الجـنة! ، وإنَّ ابنَكِ أصاب الفردوس الأعلى ...))

وفي لفـظٍ اخر قل: ((أهَبِلْتِ؟ أجنةٌ واحدةٌ هي؟ إنها جنان كثيرة ، وإنه في الفردوس الأعلى)).[1]

ژباړه :له انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دی چی ام الربيع بنت البراء دحارثه بن سراقه رضي الله عنه مور دنبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کې حاضره شوه او ويی ويل : يارسول الله ايامـا بـه تاسي دحارثه پـه بـاره کې خبر نکړئ . هغه دبدر په جنګ کې ديو نامعلوم غشي دلګيدو په وجه شهيد شوی و. که هغه په جنت کی وي نـوزه بـه وريـاندی صبر وکړم اوکه په جنت کی نه وي نوزه وياندی ښه وژاړم. رسول الله ﷺ ورتـه وفرمايل : په جنت کی څو جنتونه دي اوستا زوی په فردوس اعلی کی دی. پـه بـل روايت کې دا الفـاظ راغلي دي ته بوره شې جنت خويو نه دی جنتونه خو ډير دي او ستازوی په فردوس اعلی کی دہ .

پنځم : کله چی شهيد ان دالله په لاره کی ووژلی شي نوالله تعالی دهغوی روحونه دجنتي شنو مرغانو ججورو کې داخلوي.

((روى مسلمٌ عن مسروق قل: سألنا عبدالله بن مسعود رضي الله عنه عن هذه الآية : ﴿ ولاتَحْسَبنَّ الَّذيْنَ قُتِلُوْا فى سبيل الله أمواتاً بَلْ أحيآءٌ عندربهم يرزقون ﴾[آل عمران ١٦٩.]

---

[1]- رواه البخاري فى الجهاد والمغازي رقم ٢٨٠٩.

فقال: أما إنّا قدسألنا عن ذلك رسول الله ﷺ، فقال: ((أرواحهم في جوفِ طير خضر، لها قناديل معلّقةً بالعرش، تسرحُ من الجنة حيث شاءت ، ثم تأوي إلى تلك القناديل !

فاطلعَ إليهم ربُّهم اطلاعةً ، فقال: هل تشتهون شيئاً ؟

قالوا: أيَّ شيء نشتهي ،ونحن نسرحُ من الجنة حيث شئنا؟

ففعلَ بهم ذلك ثلاثَ مرات ، فلما رأوا أنهم لن يتركوا من أن يسئألوا، قالو: ياربِّ نريدُ أن تَرُدَّ أرواحَنافي أجسادِنالحتى نُقْتَلَ في سبيلك مرةً أخرى. فلما رأى أن ليسَ لهم حاجه تُرِكُوا.[1]))

له مسروق رحمه الله نه روايت دى هغه وايي چې موږ له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه نه ددغه آيت په هكله كې پوښتنه وكړ.

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾.

(آل عمران ١٦٩).

اوهغه كسان چې دالله په لیار كې شهیدان شوي دي مړه مه ګڼئ هغوی ژوندي دي اودرب په وړاندی روزي وركول كیږي .

هغه رضي الله عنه موږ ته وویل : ماهم ددغه آیت په باره كې له محمد صلى الله عليه وسلم نه پوښتنه كړی وه. هغه ﷺ موږ ته وفرمایل چې دشهیدانو روحونه دشنو مرغانو په ججورو كې وي، هغوی لپاره عرش لاندی قندیلونه دي. دجنت په كوم ځای كی چی غواړي پكې ګرځي. اوبیا دغو قندیلونو ته راځي. الله تعالى هغوی ته خبر وركړ او ورته یې وویل چې ایاتاسې دڅه څیز اشتها اوشوق لرئ؟ هغوی وویل:

---

[1] - رواه مسلم فى الإمارة : ٣/ ١٥٠٢).

موږ به نور دخه ځيز اشتها ولرو موږ خو دجنت په کوم ځاى کى چى ګرځېدل وغواړو پکې ګرځو. الله تعالى داخبره ورته درې کرته وکړه. کله چى هغوى پوه شول چى الله تعالى لـه موږ نه داپوښتنه بيابيا کوي. نوهغوى وويل: اى زموږ ربه ! موږ دا غواړو چى زمونږ روحونه بيرته زموږ جسدونو ته واپس کړى شي ترڅو ستاپه لاره کى يوځل بيا ووژل شو. کله يې چى وليدل چى دبل څه حاجت نلري نوپرى يې ښودل.

((وروى أبـوداود عن ابن عباس رضي الله عنهما قل: قل رسول الله صلى الله عـليه وسلم : ((لـما أصيب إخوانكم جعل الله أرواحَهم في جوفِ طيرٍ خضـر، ترِدُ أنهارَ الجنة ، تأكُل من ثِمارها، وتأوي إلى قناديلَ من ذهب، معلَّقةٍ في ظلِّ العرش.

فـلما وجدو طيب مأكلهم ومشربهم ومقيلهم ، قالوا: من يبلِّغُ إخواننا ء ١٠ أنا أحياءٌ في الجنة نرزقَ ، لئلايزهدوا في الجهاد، ولاينكلوا عن الحرب !

فقل الله : أنا أبَلِّغُهم عنكم ، وأنزل قوله سبحانه :))

﴿وَلَاتحْسَبَنَّ الَّذينَ قُتِلُوْا في سـبيـل الله أمـواتا بـل احياءٌ عندرهم يرزقون ﴾ [1] [آلعمران: ١٦٩].

لـه ابن عـباس رضي الله عنهما نـه روايت دى هغـه وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم وفـرمايل : کلـه چى ستاسې ورونـه شهيدان شول نو الله تعالى دهغوى روحونه دشنو مرغانو پـه ججورو کې کيښـودل. هغـوى دجنت ويالو ته راځي اودجنت ميوى خوري او خپلو هغـو قنديلونو ته راځي چى لـه سروزرو نه جوړشويدى اوعرش لاندى ځوړند دي. کلـه چى هغـوى خپـل خونده ور خوراک ښـاک او آرام ځاى وليد نو ويى ويـل : څوک بـه زمـوږ وروڼوته زموږ داخبر ورسوي چى موږ ژوندي يو اوپه جنت کى

---

[1] ــ رواه ابو داود في الجهاد : ٣/ ٣٢ والحديث صحيح .

خوراک څښاک کوو ترڅو لـه جهاد نـه پـه څنګ نه شي او بزدلي ونکړي. الله تعالى ورته وفرمایل : زه ستاسې داخبر هغوی ته رسوم نو الله تعالى دا آیت نازل کړ:

﴿وَلَاتَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِي سبيل الله امواتاً بل احياء عندربهم يُرْزَقُوْن ﴾

العمران : ۱٦۹.

تاسې هغـه خلک مړه مـه ګڼئ چې دالله پـه لاره کې وژل شـویدي بـلکې هغـوی لـه خپل رب سره ژوندي دي او روزي خوري.

((عـن كعـب بن مالكٍ رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ارواحُ الشهداء في اجوافِ طيرٍ خضر تعلقُ من ثمرالجنَّةِ.[1]))

لـه کعب بن مالک رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ وفرمایل دشهیدانو روحونه دشنو مرغانو په ججورو کې دي اودجنت دمیوه دارو ونو په سرونه کې خیژي .

بیشکه محمدﷺ موږ ته ددی خبرې خبر راکړیدی چې الله تعالى دشهیدانو روحونه دشنومرغانو په ججورو کې اېښې دي. شاید په دی کی داحکمت وي چې شهیدانو دالله پـه لاره کی پخپلو کـلکو وجودونـو سره جهادونـه کړیدي او خپـل وجودونه یې تکلیفونو او دردونـو تـه وړاندی کړیدي او دالله تعـالى درضـا اوخوښـي ترلاسه کولو لپاره یې قربان کړیدی.

کلـه چې شهیدانو داکـار وکړ نـو الله تعـالى دهغـوی جسـدونه په دائمي جنت کی په لطیفو جسدونو بـدل کړل. هغوی هلته خوراک څښاک کوي اودجنت په کوم ځای کې چې خوښه وي ګرځي اوچکری وهي.

داچې دشنو مرغانو رنګ یې ورته خوښ کړیدی او داستراحت لپاره ترعرش لاندې قندیلونه یې ورتـه خوښ کړیـدي ښـایي ددی حکمت داوي چې پـه ټولـو رنګونـو کې لطیـف رنـګ شـین دی اوپـه جمـاداتو کې لـه ټولونه لطیف جماد شفافه شیشه ده، لـه

---

[1] - رواه الترمذی فی فضایل الجهاد: ٤/ ۱۷٦، والحدیث صحیحٌ.

همدی کبله دشهیدانو روحونه یې لـه ټولو نه زیات په لطیفو جسدونو یعنی مرغانو کې کیښودل اوپـه ټولـو کې ښـه اولطیـف رنـګ یې ورتـه خوښ کړ چې هغه شین ده اودغـه مـرغان چـې لسـه ټولـو نـه زیـات لطیـف جمـاد تـه راځـي هغـه روښانـه او خوشالوونکي قندیلونه دي چې دالله تعالی عـرش لاندی خوړند دي. تـرڅو هغـوی دنعمتونو ټول خوند دکریم الله په ګاونډ کې پوره کړي.

دافضل یواځې دشهیدانو پورې مخصوص نه دی بلکې عام دی چې ټولو صالحو مؤمنانو ته شامليږي.

((روى الإمـام بن أحمدبن حنبل عن الإمام محمدبن إدريس الشافعي، عن الإمـام مـالك بـن أنـس ، عـن الإمام الزهري عن عبدالرحمن بن كعب بن مـالك ، عـن كعـب بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قـال : ((نَسَمَةُ المؤمن طائرٌ يَعْلَقُ من شجرِ الجنة حتى يرجعه الله إلى جسدِهِ ، يوم يبعَثَهُ.[1]))

امـام احمدبن حنبل له امام محمدبن ادریس الشافعي، هغه له امام مالک بن انس، هغـه لـه امـام زهري هغـه دعبدالرحمن بن کعب بن مـالک، هغـه له کعب بن مالک رضي الله عنه او هغـه له نبی کـریم صلی الله علیه وسلم نه روایت کړیدی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: دمومن روح یوه مرغۍ ده چې دجنت لـه ونو نه ترهغه خوراک څښناک کوي ترڅو چې الله تعالی دهغه دبیا پیداکولو لپاره بیرته خپل جسد ته یې نه وي لیږلې.

داحدیث ډیرلوی عظیم صحیح او سند یې عزیز الوجود دی (وجود یې ډیر کم او نـادر ده) ځکـه چې ددی پـه سند کې لـه څلورو امامـانو څخـه دری امامـان راجمع شویدي.

---

[1] - مسند أحمد: ٦/ ٤٥٥، والحديث صحيح.

دشهید مؤمن روح، اوغیر شهید مومن روح ترمنځ دافرق دی چی دشهید مومن روح دشنومرغانو په ججورو کې وي. هغه مرغه ورته دسوارلی په شان وي (لکه هلیکوفتر او طیاره) خودمومن روح پخپله دمرغی په شکل کي وي اوپه جنت کی پخپله آلوځي اوچکر وهي.

شپږم: شهیدان په قبر کې نه امتحانیږي اوله قبر نه دراپورته کیدو په وخت کې به نه بې هوشه کیږي : داخبره ثابته شویده چی کوم سړی دالله دلارې څوکیداري کوي هغه په قبر کی نه امتحانیږي شهید باید په طریقه اولی سره په عذاب نشي ځکه شهید له څوکیداري کوونکي نه غوره دی نوځکه شهید په قبر کې نه امتحانیږي هغه لپاره دهغه په سربانډی دتورو وارونو اوگذارونه د امتحان لپاره بس دي.

په قبر کې دمړي امتحان په دی خاطر آخستل کیږي چی دهغه دایمان حقیقت معلوم کړی شي په دی کی شک نشته چی څوک دالله درضا لپاره قتال ته ووت دجنگ په میدان کې یې ددښمن پړقیدونکي تورې یې پخپلو سترگو ولیدلې چی دخلکو سرونه یې قلمول.

دغښویاران و او دخلکو وجودونه سوزي سوري کول سرونه یوې بلې خواته الوتل، وینې بهیدلې ، اندامونه یې غوځیدل، دمړو ، زخمیانو اوپرزمکه لتیدونکو خلکو ترمنځ محکم ولاړ وو نه یې دښمن ته شا اړوله اونه یې ماته خوړله اوخپل ځان یې په الله باندی دایمان لرلو اود هغه وعد او وعید رښتیا گڼلو په وجه دالله درضا اوخوښي دترلاسه کولو لپاره وقف کړی و نو دهغه دایمان لپاره همدغه ازمیښت کافي دی. دایوداسی امتحان او ازمیښت دی چی لدینه پورته بل ازمیښت نشته. که چیرته ددی په زړه کې دایمان په باره کې څه شک او شبه وای نو ده به ضرور تیښته کړی وای. اودجنگ په میدان کې به یې ثبات او استقامت نه وښودلې.

شهید چې کله له خپل قبرنه بیاپاڅول کیږي نونه بیهوشه کیږي.

((روی الحاکم عن أبي هریرة رضي الله عنه عن النبی صلی الله علیه وسلم أنه سأل جبریلَ عن هذه الآیة : (وَنُفِخَ فی الصُّوْرِ فَصَعِقَ من فی

السّموات وَمَنْ فى الأرضِ إلاَّ من شآء الله) الزمر: ٦٨. من هم الذين لم يشأ الله أن يصْعَقَهم؟

قال جبريل: هم شهداءُ الله .[1]))

له ابي هريره رضي الله عنه نه روايت دی هغه لـه نبی کریم ﷺ نه روایت کوي چې هغه لـه جبریل علیه السلام نه آیت شریف : " ونفخ فی الصور" په باره کې پوښتنه وکړه چی هغه خلک څوک دي چی الله دهغوی بیهوشه کول نه غواړي ؟ جبریل امین وویل: هغوی دالله دلارې شهیدان دي .

دآیت ترجمه: اوپه شپیلۍ کې به پوه وکړی شي د آسمانونو اوزمکې ټول مخلوق به پرته لـه هغه چا چې دالله خوښه وي نورټول بیهوشه پریوزي .

اووم: شهیدان دخپلو خپلو کورنیو د ۷۰ کسانو شفاعت کوي، له لوی ویری نه په امن کی وي اودوینې لـه لومړي څاڅکي پـه پری وتـو سره ګناهونه یې بخښل کیږي.

((عَنْ نِمْران بـن عتبة الذِمـاري قال: دخلنا على أم الدرداء ونحن ايتام ، فقـالت : ابشروا فأني سمعتُ رسول الله ﷺ يقول: "يشفع الشهيد في سبعين من اهل بيته ". [2]))

له نمران بن عتبه الذماري رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې مونږ ام درداء کره لاړو او مونږ یتیمان وو، هغی رضي الله عنه وویـل: تاسی خوشاله شئ، ماله رسول الله ﷺ نـه آوریدلي دي چی فرمایل یې :شهید د خپلې کورنۍ د اویاکسانو شفاعت کوي.

---

[1] - رواه الحاكم فی المستدرك : ۲/ ۲۵۳، والحديث حسن.

[2] - رواه ابوداود فی الجهاد :۳/ ۳٤، والبيهقي فی السنن ۹/ ١٦٤ والحديث صحيحٌ.

((روى أحمد والطبراني عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه ، عن النبى ﷺ قل: (إنَّ للشهيد عند ربه سبعُ خصال: أن يغفر له في أول دفعةٍ من دمه ، ويرى مقعده من الجنة، ويحلى حلية الإيمان ، ويجارَ من عذاب القبر، ويأمن من الفزع الأكبر، ويوضَعَ على رأسه تاج الوقار، الياقوتة منه خير من الدنيا ومافيها، ويزوَّجُ ثنتين وسبعين من الحور العين ، ويشفع في سبعين إنسانا من أقاربه .[1]))

له عباده بن الصامت رضي الله عنه نه روايت دى هغه له نبى كريم ﷺ نه روايت كوي چى هغه ﷺ وفرمايل: دالله په نزد دشهيد لپاره اووه انعامونه دي. دويني دلومړي څاڅكي له توئيدو سره سم دهغه ګناهونه بخښل كيږي، خپل ځاى په جنت كې ويني ، دايمان لباس به ورته آغوستل اودايمان په لباس كې به ښائسته كيږي، دقبر له عذاب به نجات ترلاسه كوي، دقيامت له لوى ويرې نه په امن پاتى كيږي، دهغه په سر دعزت تاج ايښودل كيږي چى دهغه يوه دانه ياقوت به ددنيا اوپه دنياكې چى څه دي غوره وي. له دوه اوياحورو سره به يې واده كولې شي. او دخپلو اقرباو د اويا كسو شفاعت به كوي.

((وروى البيهقي عن سهل بن حنيف رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ قل: ((إنَّ أول مايراق من دم الشهيد تغفرُ له ذنوبهُ.[2]))

له سهل بن حنيف رضي الله عنه نه روايت دى چى رسول الله ﷺ وفرمايل :چى دشهيد دلومړي څاڅكي له توئيدو سره سم دهغه ګناهونه بخښل كيږي.

---

[1] - مسند أحمد: ٤/ ١٢١. ومجمع الزوائد للهيثمي :٥/ ٢٩٣، وإسناده صحيح.

[2] - السنن الكبرى للبيهقي: ٩/ ١٦٣. ومجمع الزوائد للهيثمي:٣/ ٩٠ ، والحديث حسن.

مجاهد وايي چې يزيد بن شـ ـره الرهاوي دخپلو ملګرو په منځ کې ودريد او يې ويل :

الله تعالى تاسى ته ډول ډول نعمتونه درکړيدي اوپه کورو کې هم ستاسې لپاره نعمتونه موجود دي. پس کله چې تاسې لـه دښمن سره ګام په ګام مخامخ کيږئ نو داسمانونو، جنتونو اودجهنم دروازې خلاصيږي. حورې خپل ځان ښايسته کوي او هغوى ته ګوري. کله چې مجاهد دشمن ته مخامخ کيږي نو هغوى وايي: اى الله ته ورسره مرسته وکړه او چې کله دښمن ته شا واړوي نو ترينه ځان پټوي اودعاکوي چې اى الله بخښنه ورته وکړې. زمامور اوپلار دى لـه تاسونه قربان شي تاسي حورې مه خجالتوئ کله چې دشهيد يوڅاڅکې وينه تويږي نو الله پاک دهغه ټول ګناهونه معاف کوي د حورو څخه دوه ښځې ورتـه راځي او دهغه لـه مخ نه دوړه لرى کوي. ورتـه وايي چې په خير راغلې موږ تاته نژدى شوو. هغه ورته په خواب کى واي چې په خير راغلى. زه تاسو دواړو ته نژدى شوم.

((وقـا ل عـبدالله بـن عمـروبن العاص رضى الله عنهما : اذاقتل العبد في سبيل الله فاوّل قطرةٍ تقع على الارض من دمه يغفرالله ذنوبه كلها.[1]))

عبدالله بن عمروبن العاص رضي الله عنه وايي : کله چې يوبنده د الله په لاره کې ووژل شي نوپه زمکه کې دوينې دلومړي څاڅکي لـه تويدو سره سم الله تعالى دهغه ټول ګناهونه معاف کوي.

اووم : څـوک چـې دالله جـل جلالـه پـه لار کـې شهيد شي دا لـه هغه ځاغوره ده چې فتح بياومومي او روغ رمټ راستون شي .

((عن جابر بن عبدالله رضى الله عنهما .

قل : قل رجل : يارسول الله : اى الجهاد افضل؟

---

[1] - مجمع الزوائد للهيثمي : ۵/ ۲۹۸.

قل : ان يعقر جوادك ، ويراق دمك .[1]))

له جابر رضی الله عنهما نه روايت دی هغه وايي چی يو سړي وويل : ای دالله رسوله ! کوم يو جهاد غوره دی ؟ هغه صلى الله عليه وسلم وفرمايل: داچی ستا اس زخمي اوويني دی توی کړې شي.

((وروى أبوداود والنسائي والدارمي و أحمد عن عبدالله بن حبش الخثعمي رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ سئل: أىُّ الاعمال أفضل ؟

قل: إيمانٌ لاشكَّ فيه ، وجهاد لاغلول فيه وحجة مبرورة!

قيل: فأىُّ الصدقةِ أفضل؟

قل: جهدَ المقل!

قيل: فأىُّ الهجرة أفضل؟

قل: من هجر ما حَرَّم الله!

قيل: فأىُّ الجهاد أفضل؟

قل: من جاهد المشركين بماله ونفسه!

قيل: فأىُّ القتل أشرف ؟

قل: من أهريق دمه ، وعقر جوادُه.[1]))

---

[1] ـ مسند احمد : ۳/ ۳۰۰ وصنف ابن ابي شيبة ۵/ ۲۹۰. ومجمع الزوائد : ۵/ ۲۹۱ ، والحديث حسن.

له عبدالله بن حبش الخثعمي رضي الله عنه نه روايت دی چی لـه رسول الله ﷺ نه پوښتنه وشوه چې کوم يو عمل غوره دی؟

هغه ﷺ ورته وفرمايل : هغه ايمان چې هيڅ شک په کې نه وي بل هغه جهاد چې په مال غنيمت کې هيڅ قسم تکي په کې نه وي. اودريم قبول شوی حج.

بياوويل شو چې کومه يوه صدقه غوره ده؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هغه صدقه چې غريب سړي دخپل حال مطابق کوي . بياتپوس وشو چې کوم يوهجرت غوره دی؟ هغه ﷺ وفرمايل چاچی له هغه څه نه ځان وساته چې الله ورته حرام کړيدي.

پوښتنه وشوه چې کوم يو جهاد افضل دی ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل :

چاچی له مشرکانو سره په خپل نفس او مال سره جهاد وکړ.

پوښتنه وشوه چې کوم يو وژل کيدل زيات شريف دي؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : هغه مرګ چی وينه يې تويی کړی شي او اس يې زخمي کړی شي .(يعنې پښې يې غوڅې کړې شي)

((وروى أحمد والطبراني عن عمرو بن عبسة السُلمي رضي الله عنه ،

قل: قل رجل: يارسول الله : ما الإسلام ؟

قل: أن يسلم قلبك ، وأن يسلم المسلمون من لسانِك ويدِك ؟

قل الرجل : فأيّ الإسلام أفضل ؟

قل : الإيمان ؟

قل الرجل : وما الإيمان ؟

قل : أن تومن بالله وملائكته وكتبه ورسله والبعث بعدالموت .

---

[1] - رواه أبوداود في الصلاة : ٢/ ٦٤١. النسائي في الزكة:٥/ ٥٨ والدارمي فى الصلاة: ١/ ١٣٣. وأحمد: ٣/ ٤١٤، والحديث حسن.

قل الرجل : فأىُّ الإيمان أفضل ؟

قل : الهجرة.

قل الرجل: فأىُّ الهجرة أفضل ؟

قل: الجهاد.

قل: وما الجهاد؟

قل: أن تقاتل الكفار إذا لقيتهَم.

قل الرجل: فأىُّ الجهاد أفضل ؟

قل : من عُقِرَ جوادهُ ، وأُهريق دمُه.[1]))

لـه عمرو بن عبسه السُلمي رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې يوسړى رسول الله ﷺ ته وويل : يارسو ل الله ﷺ اسلام څه شى دى؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : چى زړه دى الله تـه تسليم شي او بـل داچى مسلمانان ستا دژبې اولاس نه په امن کی پاتی شي.

سړي تپوس وکړ: کوم يو اسلام افضل دى؟ رسول الله ﷺ وفرمايل ايمان.

سړي وويل: ايمان څه شى دى؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : داچى پـه الله ، دهغـه پـه پرښتو دهغه په کتابونو، دهغه په رسولانو او له مرګ نه وروسته په ژوند باندې ايمان راوړې .

سړي وويل : کوم يو ايمان افضل دى ؟

رسول الله ﷺ هجرت، سړي وويل: کوم يو هجرت افضل دى؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : جهاد.

---

[1] - مسند أحمد : ٤/ ١١٤. ومجمع الزوائد للهيثمي : ١/ ٥٩، ورجاله ثقات.

هغه وويل جهاد څه شی دی؟

رسول الله ﷺ وفرمايل: کله چی لـه کفارو سره مخامخ شې نو جنګ ورسره وکړئ سړي وويل: کوم يوجهاد غوره دی؟

رسول الله ﷺ وفرمايل: د چاچې اس هم زخمي کړی شي اوپخپله دهغه وينه هم توی کړی شي.

په دغو احاديثو کې دهغه چاپه خبره د بطلان واضح دليل موجود دی چی وايي غالب اوپردښمن باندی فاتح غازي لـه شهيد نه بهتردی. ابن المبارک لـه عبدالله بن عبيد بن عميرنه روايت کړيدی هغه وايي چې عمروبن العاص تيرشو هغه دبيت الله شريف طواف کاو. هغه دقريشو يوه حلقه وليده چې څه کسان پکي ناست وو.

کله چی هغوی داوليد نو ويی ويل: اياهشام بن العاص بهتر و ستاسو په رايه او که دهغه ورور عمرو؟ کله چی هغه لـه طواف نه فارغ شو نو د دوی خواته راغی او ورته ودريد. هغوی تـه يي وويل کله چی تاسو زه وليدلم نو زه پوه شوم چې تاسې څه وويل: تاسی څه ويل؟ هغوی وويل : موږ ستا او هشام په باره کې وويل چی لـه تاسونه کوم يو بهتر دی؟ هغه ورتـه وويـل : زه بـه تاسې ډير ژر خبر کړم زه ديرموک په جهاد کی شريک شوم هغـه اومـا دواړو شپه تيره کړه هغـه هم لـه الله نه دشهادت سوال کاو اوماهم دشهادت سوال کاو. کله چې سهار شو هغه شهيد شو اوزه محروم شوم. لدينه معلومه شوه چې هغه لـه مانه افضل دی. دعمرو ابن العاص داخبره هم په روڼ رمڼ راستون شوی باندی دشهيد په فضيلت دلالت کوي.[1]

[1]_الجهاد لابن المبارك.

نهم: شهید ته دوژل کیدو په وخت دومره درد حس کیږي لکه چې میږي چیچلی وي .

((عـن ابـی هریـره رضي الله عنه قل: قل رسول الله ﷺ : لایجد الشهیدُ من مَسِّ القتلِ الاَّ کمایجدُ احدکم من مَسِّ القرصة .[۱]))

لـه ابی هریره رضي الله عـنه نـه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل : شهید د وژل کیدو په وخت کی صرف دومره دردباندی پوهیږي لکه چی میږي چیچلی وي .

لـسم : پربنتې په شهیدانو بـاندې لـه هری دروازې نه راځي اوسلام ورباندې کوي.

((روی أحمـد والحـاکم وابن حبان عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عـنهما قـل: سمعت رسول الله ﷺ یقول: ((أول ثلةٍ تدخل الجنة الفقراءُ المهاجـرون ، الذیـن تُـتَّقی بهم المکاره ، إذا أمروا سمعوا واطاعوا، وإن کانت لـلرجل مـنهم حاجـةً إلى السـلطان لم تقض له ، حتی یموتَ وهي في صدره. وإنَّ الله عزوجل لیدعو یوم القیامة الجنة ، فتأتي بزخرفها وزینتها.

فیقـول : أیـن عـبادي الذین قاتلوا في سبیلي وقتلوا و أوذوا وجاهدوا في سبیلي؟ ادخلوا الجنة.

فیدخلونها بغیر حساب.

---

[۱] - رواه الترمذی فی فضائل الجهاد: ٤/ ١٩٠، والنسائي فی الجهاد:٦/ ٣٦ ومواد الظمآن س : ٣٨٨ واسناده حسن.

وتأتي الملائكة فيسجدون ، فيقولون : ربنّا نحن نسبّحُ بحمدك الليلَ والنهار ونقدسُ لك. من هؤلاء الذين آثرتهم علينا؟

فيقولُ الرب عزوجل: هؤلاء عبادي الذين قاتلوا في سبيلي، وأوذوا في سبيلي.

فتدخل عليهم الملائكة من كل باب : سلام عليكم بما صبرتم ، فنعم عقبى الدار .[1]))

له عبدالله بن عمروبن العاص رضي الله عنهما نه روايت دى هغه وايي : ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چې فرمايل يي :

لومړی دله چې په جنت کی داخلیږي هغه به فقراء مهاجرين وي، داهغه خلک دي چې دهغوی په وجه خلک له بدو او ناروا کارونو خلاصېدل. کله به چې ورته دکوم کار امر کیدو هغه به يې اوریده او ترسره کاو به يې. کله به چې له هغوی نه دکوم سړي پاچاته کوم خدمت پيداشو نو داحاجت به چانه پوره کاو . آن تردی چی مړيه شو او دابه يې په زړه کې پاتی شو. دقيامت په ورځ به الله پاک جنت راوغواړي او هغه به له خپلو ټولو ښکلاګانو اوتازګي سره حاضر شي. الله تعالی به ووايي : چيرته دي زماهغه بندګان چی زماپه لاره کې جنګيدلي دي وژل شويدي اوتکليف ورته رسيدلی دی اوزماپه لاره کی يې هلی ځلې کړيدي؟ داټول دی په جنت کی داخل شي هغوی به ټول له حساب اوکتاب نه پرته په جنت کی داخل شي.

ملائکې به راشي اوسجده به وکړي، بیابه ووايي: ای زموږ پالونکيه! موږ شپې ورځې ستا تسبيح اوحمد وايو اوستاپاکي بيانوو. داخلک څوک دي چی په موږ دی غوره کړل. الله تعالی به ورته وفرمايي : دازما هغه بندګان دي چی زماپه لاره کې يې

---

[1] ـ احمد في المسند : ۲/ ۱٦٨ والمستدرك للحاكم : ۲/ ۷۲ وموارد الظمان ص : ٦٣٦ ورجاله ثقات والحديث حسن.

قتال کړيدي اوزماپه لاره کې په تکليف شويدي. پس ملائکې پرهغوی باندې له هری دروازی نه ننوځي. او ورته به ووايي سلام دی وي پرتاسو باندی په سبب دهغه چې تاسی صبر وکړ. بيا نو داخرت کور ډېرښه دی.

((روی البخاري ومسلم عن أنس بن مالك رضي الله عنه قل: جاء أناسٌ إلى النبى ﷺ فقالوا: ابعث معنا رجالاً يعلموننا القرآن والسنة ، فبعث اليهم سبعين رجلاً من الأنصار، يقل لهم القراء- فيهم خالي حرام بن ملحان- يقرء ون القرآن ويتدارسونه بالليل يتعلمون ، وكانوا بالنهار يجيئون بالماء فيضعونه في المسجد ويحتطبون ، فيبيعونه ويشترون به الطعام لأهل الصُفّة وللفقراء.

فبعثهم النبي ﷺ ، فعرضوا لهم فقتلو هم قبل أن يبلغوا المكان.

فقالوا: اللهُمّ أبلغ عنا نبيًنا ، أنا قد لقيناك ، ورضينا عنك ، ورضيت عنا !

وأتى رجل حراما خال أنس فطعنه برمحٍ حتى أنفذها. فقل حرام: فزت وربِّ الكعبة؟

فقل رسول الله ﷺ : إن إخوانكم قدقتلوا. وإنهم قالو: اللهُمّ بلّغ عنا نبيًنا أنا قد لقيناك ورضيناك عنك ورضيت عَنا.)) [1]

له انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي څه خلک نبی کريم ﷺ ته راغلل هغوی وويل چی له مونږ سره څو کسان وليږه چی موږ ته قران کريم او سنت وښايي. رسول الله ﷺ ورته دانصارو اوياکسان وليږل چې قراء ورته وېل کيده. په

---

[1] - البخاري فى المغازي : ٥/ ٤٢ . ومسلم في الإمارة :٣/ ١٥١١.

دوی کی زما ماما حرام بن ملحان هم و چی قرانکریم به یې لوستلو او خلکوته به یې دشپې په وخت کی ښودلو.

دورځې به یې مسجد ته اوبه راوړلی هلته به یې کیښودلی او لرګي به یې راوړل او خرڅول به یې اوپرهغه به یې دصفې اوسیدونکو اوفقراو ته ډوډۍ اخسته. نبی کریم ﷺ دوی هلته ولېږل مګرهغوی په دوی باندې تعرض وکړ اوله رسیدونه وړاندی یې ووژل.هغوی دعاوکړه چې ای الله ! زموږ له طرف نه زموږ نبي ته زموږ داپیغام ورسوه چې موږ له خپل رب سره ملاقي شوو، موږ له تانه خوشاله یو او ته له موږ نه خوشاله یې .دانس ماما حرام نومی اصحابي ته یو سړی راغی او په نیزی سره یې سوری کړچی له بدن نه اخوا ترینه وتلی وه. حرام وویل: دکعبی په رب قسم چی زه بریالی شوم. رسول الله ﷺ صحابه وته وفرمایل: ستاسې ورونه وژل شویدي، اوهغوی داویلي دي چې ای الله! زموږ له لورې زموږ نبي ته زموږ داپیغام ورسوه چې موږ له تاسره ملاقي شوي یو ته له موږ نه خوشاله یې اوموږ له تانه خوشاله یو.

د ولسم : دشهادت لپاره له مخکی نه نیک اعمال شرط نه دي بلکی دارادی سبقت شرط دی .

((عـن البراء بن عازب رضي الله عنه قل:اتى النبيُّ ﷺ رجلٌ مقنَّعُ بالحديد

فقل: يارسول الله ﷺ اقاتل او اسلم؟

قل اسلم ثم قاتِلْ فاسلم ثم قاتل فقتِلَ.

فقل رسول الله ﷺ عمل قليلاً و اجركثيراً.[1]))

له براء بن عازب رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي: یوسړی رسول الله ﷺ ته راغې چی په سریاندې یې داوسپنی ټوپی وه. هغه وویل یارسول الله ! زه لومړی قتال وکړم اوکه اسلام راوړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: لومړی اسلام راوړه او بیاقتال

[1] - البخاري فی الجهاد: ۳/ ۲۰۶ ومسلم فی الامارة :۳۰/ ۱۵۰۹.

وکړه . هغه اسلام راوړ اوبیاقتال یې وکړ تردی چې شهیدشو. رسول الله ﷺ وفرمایل:
عمل یې لږ وکړ خوثواب یې ډیر زیات ترلاسه کړ.

((عـن الـبراء بـن عـاذب رضي الله عنه ، قل : جاء رجل الى رسول الله ﷺ
وهو يقاتل ، فقل له : اَهُوَ خير لي ان اسلم؟

قل ﷺ نعم.

فقل الرجل: أشهدُ أن لاإله إلا الله ، وأنك رسولُ الله.

ثم قل ؛ أهو خيرٌ لي أن أُقاتِلَ حتىأُقتل؟

قل : نعم .

قل الرجل : وإن لم أُصَلِّ لله صلاة ؟

قل : نعم .

فحمـل الـرجل عـلى الـمشـركين فقاتلهم ، ثم اعتنوا عليه ، فقتلوه! فقل
رسول الله ﷺ عملَ قليلاً، وأجِرَ كثيراً.[1]))

لـه براء بن عـازب رضـي الله عـنه نه روایت دی چې یوسړی رسول الله ﷺ ته راغی او
هغـه ﷺ پـه قـتـال کی بوخت وو. هغـه سړي وویل: که زه اسلام راوړم نو دابه زما لپاره
غوره وي؟ رسول الله ﷺ ورتـه وفرمايل هو. هغه سړي وويل: اشهدان لا اله الا الله
وانـک رسـول الله.بیـایی وویـل : دابـه زمالپـاره ښـه وي چی قـتـال وکـړم اوشهیدشم.
رسول الله ﷺ ورتـه وفـرمایل هـو. هغه وویل: اګرکه الله ته يولمونځ هم ونه کړم؟ رسول
الله ﷺ وفرمایل هو. پس هغـه پـه مشـرکانو بـاندی یـرغل وکړ او ورسره وجنګید خو

---

[1] - سنن سعيد بن منصور فى الجهاد : ٢/ ٣/ ٢٣٦ ، والحديث حسن.

کافرو په هغه باندی سخته حمله وکړ او ويې واژه . رسول الله ﷺ وفرمايل : لږ عمل يې وکړ اوډير اجر يې ترلاسه کړ.

((وروى الطبراني في الكبير والأوسط عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أنَّ النبيَّ ﷺ كان في غزوة. فبارز رجل من المشركين رجلاً من المسلمين فقتله المشرك ، ثم برزله رجل من المسلمين فقتله المشرك.

ثم جاء المشرك فوقف على النبى ﷺ فقال له: على ملذا تقاتلون ؟

فقال ﷺ : دينـنا أن نقاتل الناسَ ، حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله ، وأنَّ محمداً عبده ورسوله ، وأن نفي لله بحقه.

فقال الرجل: و الله إنَّ هذا لحسن، امنتُ بهذا، أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أنَّ محمداً رسول الله !

ثم تحوَّل إلى المسلمين ، وحمل معهم على المشركين ، فقاتل حتى قُتل! فوضع بجانبِ صاحبيه اللَّذين قتلهما قبل ذلك!!

فقال رسول الله ﷺ : هؤلاء أشدُّ أهلِ الجنة تحاباً.[1]))

له ابى موسى الاشعري رضي الله عنه نه روايت دى چى نبى كريم ﷺ په يوه غزوه كې و ، دمشركانو يوسړي له مسلمان سړي سره مقابله وكړه نومشرک هغه وواژه. بياورته بل مسلمان مقابلې ته ووت نومشرک هغه هم وواژه، بياهمدغه مشرک راغی اودنبى كريم ﷺ په څنګ كې ودريد او هغه ﷺ ته يې وويل تاسې دخه لپاره قتال كوئ؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمايل زموږ دين موږ ته داوايي چى ترهغه له خلكو سره

---

[1] - مجمع الزوائد للهيثمي : ۳/ ۲۹٦، والحديث صحيح.

قتال وکړو ترڅو چې لا اله الا الله و ان محمداً عبده ورسوله کلمه ونه وايي هغه سړي وويل : والله چې دابنه کاردی ماپه دی ايمان راوړ .

اَشْهَدُ ان لا اله الا الله ، واشهد ان محمداً رسول الله . يې وويل. بيا مسلمانانو طرف ته مخ واړاو اوله هغوی سره يوځای پر مشرکانو يې حمله وکړه له هغوی سره يې ترهغه قتال وکړ چې ووژل شو بيايې هغه له هغو دوکسانو سره کيښود چې وړاندی ده وژلي وو. رسول الله ﷺ وفرمايل. دجنت په اوسيدونکو کې به داخلک پخپلو منځو کې ډيرمحبت کوونکی وي ځکه مقتول به دايقين کوي چې دغو سترو هميشوو نعمتونو ته زماددخول سبب يواځې همدا قاتل وګرځيد.

د يارلسم انبياء په شهيدانو باندی صرف دنبوت ددرجې په وجه فضيلت لري.

((عـن عتبة بـن عبدالسلميُّ رضي الله عنه. أنَّ رسول الله ﷺ : قال: القتلى ثلاثـةٌ رجـلٌ مؤمـن جـاهد بنفســه ومالــه في سبيل الله ، حتىً اذا لقي العدوَّ قاتـلهم حـتى يُقْـتَلْ ، فذلـك الشـهيدُ الممْتَحَنُ، في جنةِ الله، تحتَ عرشه ، لا يفضله النبيون إلاًّ بفضل درجة النبوة.

ورجـل فَـرِقَ على نفسه من الذنوب والخطايا. جاهد بنفسه وماله في سبيل الله ، حـتى إذا لقـي العـدوَ قـاتلَ حتى يُقتل ، فتلكَ مَصْمَصةٌ ، مَحَتْ ذنوبه وخطاياه ، إنَّ السيفَ مَحَّاءً للخطايا، وأُدخل من أىِّ أبواب الجنة شاء ، فإنَّ لها ثمانيةَ أبواب ، وبعضُها أفضل من بعض ، ولجهنم سبعة أبواب.

ورجلٌ منافق. جاهدبنفسه وماله ، حتى إذا لقيَ العدو وقاتل في سبيل الله حتى يُقتل، فذلك فى النار، لأنَّ السيف لايمحو النفاق.[1]))

له عتبه بن عبدالسلمي رضي الله عنه نه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل: دالله په لاره کې وژل شوي دری قسمه دي :

یوهغه مومن سړی چی پخپل ځان اومال سره دالله په لاره کې جهاد وکړي ترهغه چی له دښمن سره مخامخ شي اوجنګ ورسره وکړي او ووژل شي. پس دا ممتحن شهيد دی. دابه په جنت کی دالله دعرش لاندی وي. په دی باندی انبيا صرف دنبوت ددرجې په وجه فضيلت لري.

دويم هغه سړی دی چی له ګناهونو اوخطاګانو څخه ويرېږي، پخپل ځان اومال سره دالله په لاره کې جهاد کوي. تردی چی کله له دښمن سره مخامخ شي نو له هغه سره جنګ کوي چی پخپله ووژل شي نودا مصمصه شهيد دی.دهغه ګناهونه اوخطاګاني محوه کوي بېشکه سوره دخطاګانو محوه کوونکې ده او دجنت له هری دروازې نه چی غواړي داخلولی شي اودجنت اته دروازې دي چی ځينې يې له نورو ځينو نه بهتر دي. اودجهنم اووه دروازی دي.

دريم هغه منافق سړی دی چې پخپل مال اوځان سره جهاد کوي تردې چې له دښمن سره مخامخ کيږي اودالله په لاره کی ترهغه قتال کوي چی پخپله ووژل شي. نوداسړی به په اور کې وي ځکه چی توره نفاق نه شي محوه کولی.شهيد ممتحن دی ته وایې چې شرح صدر يې شوې وي الله دهغه زړه دتقوی لپاره انتخاب کړې وي اوسينه يې داسلام لپاره خلاصه کړي وي اوپه هغه باندی دالله جل جلا له داقول چسپان کيږي.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى .﴾ [الحجرات : ۳.]

---

[1] - رواه أحمد فى المسند: ٤/ ١٨٥. والبيهقي فى السنن: ٩/ ١٦٤. وابن حبان انظر موارد الظمآن. ص : ٣٨٨. ومجمع الزوائد :٥/ ٢٩١ والحديث حسن.

کوم کسان چې درسول الله په وړاندی خپل غږونه ټیټوي په حقیقت کې هغه کسان دي چې الله يې دپرهيزګارۍ لپاره زړونه له ازمېښت نه تیر کړي دي.

اود مُمْتَحَنَةٌ معنی مُمَحَّصَةٌ یعنی دالله درضا لپاره دهغه شهادت دهغه ګناهونه کنګال اوپاک کړل لکه عرب مصمص الاناء په هغه وخت کې وايي چې کله په لوښي کې اوبه واچوي او ويې ښوروي. مطلب داچې دالله په لاره کې چې ووژل شي نو هغه له ګناهونونه داسې پاکیږي لکه چې کټوه په وینځلو سره له خیرې نه پاکیږي.

فصل

الله جل جلاله حورعين دمؤمنانو لپاره تيارى كړيدي

الله تعالى په جنت كې دمؤمنانو له حورعين سره واده كوي. اوپه دى كى له شهيدانو په خصوصي ډول انعامونه او پيروزويني كړي دي پرديسه سرې دخپل وطن دحال احوال له اوريدو نه نه ستړى كيږي په عاشق باندى دمعشوقې ذكر اويادونه هيڅ كله هم بده نه لګيږي دوصال دوعدو يادول دعشق داور لمبى نورې هم زياتوي . ديوخاى كيدو دخاى ياديدل دشوق اورنور هم بلوي نوځكه په قرانكريم كې دجنت دنعمتونو، محلونو او حورو يادونه ښه ډيره ډيره شوېده الله تعالى د حور عينو واده له شهيدانو سره كوي. اوحورعين كله كله دالله په لاره كې زخمي شوي سرې ته دبيهوشي په حالت كې دهغه دروح له وتلو نه وړاندى خپل شكل اوځان ښكاره كوي. اودادهغه لپاره دالله جل جلاله له لورې يوزيرې وي چى الله جل جلاله هغه شهادت ته قبول كړيدى. كله كله حورعين مجاهدينو ته هم په خوب كى خپل ځان ښكاره كوي. ترڅومجاهد دالله په لاره كې نورې زياتې هلې ځلې وكړي او خپل ځان قرباني ته وړاندى كړي.

حورعين يو نوم دى چى الله تعالى په قرانكريم كى دهغه اطلاق پرهغو ښځو باندى كړيدى چى الله تعالى په جنت كى پيداكړيدى او هغه يې دصالحو مؤمنانو خصوصاً مجاهدينو اوشهيدانو لپاره ځانګړي كړي دي.دحورعين مفرد حوراء عينا راځي حور اء هغى ښځې ته وايې چې دسترګو سپينه برخه يې تكه سپينه وي او توره برخه يې (يعنې كسى) تكه توره وي نوحور دسترګې دتک سپين والي سره سره دستړګې تک تور والې ته وايې او عيناء هغې ښځې ته وايې چې غټې غټې فراخې ښايسته سترګې ولري.

الله تعالى پخپل كتاب قرانكريم كى فرمايي :

﴿وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴾ (الواقعة ٢٢ _ ٢٣)

اوهم دښکلو او غټو سترګو حورې . لکه پوښل شوي ملغلرې.

همدغه راز الله تعالى فرمايي :

﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴾(الرَّحْمَنِ۵۸)

لکه چې لعل او مرجان وي .

همدغه راز فرمايي :

﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴾(الصافات ٤٨_٤٩)

له نبي کريم ﷺ نه چې دحورعينو دصفاتو په باره کې کوم احاديث نقل شويدي هغه دمفکرينو(فکر کوونکو) او مبصرينو(سوچ او فکر کوونکو) عقل حيرانوي او ختموي .

((عن ابى هريرة ﷺعن النبى ﷺقل:انَّ اول زمرةٍ يدخلون الجنَّة على صورة القمر ليلة البدر. والتي تليْهاعلى اضؤ كوكبٍ دريٍّ فى السماء لكل امرىٍ ء منهم زوجتان، يرى مخُّ سوقهما من وراء اللحم ، ومافى الجنةِ ا عزب .[1]))

ابى هريره ﷺ له نبى کريم ﷺ نه روايت کوي چې هغه ﷺ وفرمايل : بيشکه لومړى ډله چى په جنت کې داخليږي هغوى دڅوارلسمې سپوږمۍ پشان پرقيدونکى وي. اوڅوک چى دوى ته نژدى وي دهغوى مخونه به دآسمان دځليدونکو ستورو پشان پرقيږي. هريو جنتي ته به دوه دوه جنتي ښځې ورکول کيږي چى دپنډۍ دهډوکي مغزبه يې له غوښې نه اخوابنکاري اوپه جنت کې بې واده سړى نشته .

((عن انس بن مالك ﷺ ، عن رسول الله ﷺ قل : ((لو أطَّلعت امرأةٌ من نساءِ أهلِ الجنةِ إلى الأرض لملأت مابينهما ريحاً ، ولأضاءت ما بينهما ، لنصيفها على رأسها خيرٌ من الدنيا ومافيها)).[1]

[1]_ رواه البخاري في بدء الخلق : ٤/ ٨٨ ومسلم في الجنة ونعيمها : ٤/ ٢١٧٨.

له انس بن مالک ﷺ نه روایت دی ﺻﺤﻪ وايي چې رسول الله ﷺ وفرمایل : که چیرته یوه جنتي ښځه خپل ځان دنیاته ښکاره کړي نوداسمان او زمکې منځ کې ځای ټوله زمکه به خوشبوي او روښانه کړي. دحور عین لوپټه ددنیا اوپه دنیاکې کی چی څه دي له ټولونه غوره ده.

داخبره له حدیث نه ثابته شوېده چې الله تعالی هغه اخرنی سړی چی له اور نه وباسي اوپه جنت کی یې داخلوي هغه ته ددی ددنیا دپیداکیدونه واخله ترقیام دقیامته پورې چې څومره دنیاده ددی پشان لس هومره دنیاورکوي.

کله چې دیو ادنی جنتي لپاره دومره لوی نعمت دی نوداعلی جنتی لپاره چې الله تعالی کوم نعمتونه تیار کړیدي هغه به څومره اوچت وي. کله چی د ادنی جنتي په جنت کی دا درجه وي نوبیا به دهغه شهید لپاره څومره اوچت اوچت نعمتونه وي چی الله تعالی په نورو خلکو باندی سل درجې فضیلت ورکړېدی .

دهرو دوو درجو ترمنځ داسمان او زمکې ترمنځ چې څومره فرق دی هومره فرق به وي بلکې ذوالجلال والاکرام ذات چې دشهید لپاره په خپل خصوصي نقل سره چې کوم انعامات تیارکړي دي هغه لاڅه رقم دي .

په الله قسم چې انساني فهم دالله تعالی د هغو نعمتونوچی دشهید لپاره یې تیارکړي نه حصرکولې شي او نه وهم دهغو کیفیت او څرنګ والی تعبیرولی شي. اونه هم عقل یې احاطه کولې شي. لکه چی الله تعالی فرمایلی دي:

﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

(السجده : ۱۷.)

هیچاته معلومه نه ده چی الله پاک یې دسترګو دیخوالي لپاره ددوی دعملونو په رڼا کې کوم شی پټ کړیدي .

[1]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٠٣

((عـن ابى هريرة ﷺ ، عن رسول الله ﷺ فيما يرويه عن ربه قل : اعلدتُ لعبادي الصالحين مالا عينٌ رأت ولا اذن سمعت ولاخطر على قلب بشر.[1]))

ابى هريره ﷺ لـه رسول الله ﷺ نه اوهغه صلى الله عليه وسلم لـه خپل رب نه روايت كوي چې نبى كريم ﷺ وفرمايل:مادخپلو نيكو بندګانو لپاره هغه نعمتونه تيار كړيدي چې هغه نه ستركو ليدلى دي اونه غوږونو آوريدلي دي اونه دبشر په زړه كې دهغه په باره كې څه خيال پيداشويدى.

((عـن أبـي هريـرة ﷺ ،عـن رسـول الله ﷺ : سأل موسى ربه عزوجل : ما أدنى أهلِ الجنة منزلة ؟

فقـال الله له : هورجـلٌ يجي ءُ بعدَما يدخلُ أهلُ الجنة الجنة. فيُقالُ له: أدخُل الجنة !

فيقول : ربِّ وكيف ، وقدنزل الناسُ منازلهم وأخذوا أخذاتهِمْ؟

فيقل له : أترضى أن يكون لك مثل مَلِكٍ من ملوكِ الدنيا ؟

فيقول : رضيتُ يارب.

فيقول : لك ذلك ، ومثله ، ومثله ، ومثله!

فقل في الخامسة . رضيت يارب.

فيقول : هذا لك ، وعشرة أمثاله!! ولك ما اشتهتْ نفسُك ، ولذَّت عينك !

فيقول : رضيتُ يارب.

[1] ــ رواه البخاري في بدء الخلق : ٤/ ٦٨ . ومسلم في الجنة ونعيمها : ٤/ ٢١٧٤.

قل موسى : ربِّ فأعلاهم منزلة ؟

قـل : اولـئك الذيـن أردَت ، غرسْتُ كرامتهم بيدي ، وختمتُ عليها، فلم ترعين ، ولم تسمع أُذن ، ولـم يخطرْ على قلب بشر)).[1]

ابى هريره ﷺ لـه رسول الله ﷺ نـه روايت كوي چى موسى عـليه السلام لـه خپـل عزوجل رب نـه سوال وكړ چې پـه جنت كى د ادنى جنتي مرتبه څه وي ؟ الله تعالى موسى عـليه السـلام تـه وفـرمايل : ادنى مرتـبه دهغـه سړي دى چى دجنـتيانو لـه داخليدونه وروسته بـه راوستلى شي او ورته به وويل شي چى جنت ته ننوځه. هغه به وايي اى ربـه! خلكوپه جنت كى خپـل خپل محلونه او مرتبې ترلاسه كړې دي الله تعالى به ورته وفرمايي : اياته داخوښوى چې ته ددنيا ديو پاچا په شان شې ؟

هغه به وايي : اى ربه ! زما خوښه ده.

الله تعالى به ورته وايي : ستاليپاره دا اوددى پشان نور ، نور اونور نعمتونه هم دي.

پنځم ځل به وايي : اى ربه ! زه خوښ يم.

الله تعـالى بـه ورتـه وايـي : داهـم سـتا لپـاره دى اوددى پشـان لـس نـور هـم دي، ستالپاره هغه څه دي چې ستازړه يې غواړي اوسترګې دى وربانديې يخيږي.

هغه به وايي : اى ربه ! زه خوښ يم.

موسى عـليه السـلام وويـل : اى ربـه ! دلوړې مرتبې جنتي بـه څه درجه وي؟ الله جل جلالـه ورته وفرمايل : مادهغوى ميلمستيا اوعزت پخپل لاس تيار كړيدى اوپر هغه مى تاپـه لګولې ده. نه سترګو هغه ليدلي دي، نه غوږونو دهغونعمتونو نوم اوريدلى اونه هم دبشر په زړونو كې دهغونعمتونو خيال تېرشويدى.

[1]ـ رواه مسلم في الايمان : ۱/ ۱۷٦

د پېرشم بـــاب

د غنیمت په مال کې خیانت کول حرام او لوېه گناه ده

غلول یا خیانت دېته وېل کیږي چې دلښکر امیر یابل کوم مجاهد دمجاهدینو ترمنځ دغنیمت له مال نه د هغه له ویشل کېدونه وړاندی څه شیز دخپل ځان لپاره واخلي. اودویشلو لپاره یې ویشونکي ته نه راوړي داحرام دی برابره خبره ده که لږ غونډی یې آخستی وي یاډېر، داپه غلا اوخیانت کې حسابیږي دیته ځکه غلول وېل کیږي چې لاسونه ډدی له آخستلو نه بنداوتړل شویدي .

﴿ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴾ [. ال عمران : ۱۶۱.]

پیغمبر هیڅ شې نه پټوي او هرڅوک چې یو شې پټ کړي نو دقیامت په ورځ به پټ کړی شی راوړي او بیا به هرچاته دهغه دکړو بدل پوره ورکړای شي او هیڅ ظلم به پرې ونه کړای شي.

دغنیمت په مال کې خیانت کول له لویو کبیرو، هلاکوونکو گناهونو څخه ده اوپه دی باندی ډېر لوی وعید راغلی دی. له خیانت نه دمنعه کولوپه هکله ګڼ احادیث موجود دي. اودهغه چاپه باره کې سخت وعیدونه راغلی دي چې دغنیمت په مال کی خیانت کوي.

((عن عبدالله بن عباس رضي الله عنهما قل : حدّثني عمر رضي الله عنه قل: لماكان يوم خيبر،أقبل نفرٌمن أصحاب النبى ﷺ،فقالوا:فلانٌ شهيد،وفلانٌ شهيد.

حتى مرّوا على رجل ، فقالوا : فلانٌ شهيد!

فقل رسول الله ﷺ كلاً. إني رأيته فى النار في بردةٍ أو عباء ة غلّها.

ثـم قـا ل: يـــاابن الخطـاب. اذهـب فـناد فـى الناس أنه لايدخل الجنة إلا المومنون . [1]))

له عبدالله بن عباس ﷺ نه روايت دى هغه وايي چى عمر ﷺ ماته وويل :

دخيبر دجنگ په ورځ دنبى كريم ﷺ له اصحابونه څوكسان راغلل او ويې فرمايل: فلانكى شهيد شو اوفلانكى شهيد شو. تردى چې له يوسړي نه تېرشول او ويى ويل چى دافلانكى شهيد دى. رسول الله ﷺ وفرمايل : نـه هيڅكلـه نـه مادا پـه اوركې ليدلى دى ده دغنيمت لـه مال نه څادر ياچپنه يې پټه كړى وه.

بيايى وفرمايل : اى دخطاب زويـه ! لاړشـه اوپـه خلكوكى اعلان وكړه چې په جنت كې له مؤمنانونه پرته بل څوك نه شي داخليدلې.

داحديث پدى خبره دلالت كوي چى چادغنيمت لـه مال نه كوم داغوستو اوپه سرولو شيان غلا كړل نو هغه ته په دوزخ كې داسې لباس آغوستل كيږي چى اوريه وربانذى بل وي.

((عن أبى هريرة ﷺ قل : خرجنامع رسول الله ﷺ إلى خيبر.ففتح الله علينا، ولم نغنم ذهبا ولافضة ، وإنـما غنمنا الـمتاعَ والطعامَ والثيابَ.

ثـم انطلقـنا إلى الـواد ي – واد ي القرى – ومع رسول الله ﷺ عبدله وهبه له رجلٌ من جذام يدعي رفاعة بن زيد

فلمانزلنا الواد ي قام عبد رسول الله ﷺ يحلُّ رحله ، فرمي بسهم ، وكان فيه حـتفه . فقلنا : هنيئاً له الشهادة يارسول الله !قل ﷺ : كلاً. والذي نفسُ محمدٍ

[1]ـ رواه مسلم في لايمان : ۱/ ۱۰۷.

بـــيده ، إنَّ الشَّمْلَةَ لتلـتهبُ عـليه نـاراً، أخذهـا مـن الغـنائم . لم تصـبها الـمقاسم!

ففـزعَ الناس، فجاء رجلٌ بشراكٍ أو شراكين ، فقال : أصبتُ هذايوم خيبر! فقل رسول الله ﷺ ((شراكٌ أوشراكان من نار)).[1]

له ابی هريره رضی الله عنه نه روايت دی هغه وايي چی موږ لسه رسول الله ﷺ سره خيبر تـه لاړو الله تعالی موږ تـه بری راکړ. خو موږ نه سره زر په غنيمت کې ونيولې اونـه سپين زر ، بلکې موږ سامان، لباس او خوراکي شيان په غنيمت کې ونيول بيا وادی القری نومي ځای تـه لاړو، لـه رسول الله ﷺ سره هغـه غلام هم موجود وو چې دجذام دقبيلی يوسړي رفاعـه بن زيد ورتـه هبه کړی و. کله چې موږ دغـه درې ته راغلو نـو درسول الله صلی الله عليه وسلم غلام دخپل سامان په پرانستلويې شروع وکړ په سامان کې دهغـه مرګ هم و. په دی وخت کې لـه کوم ځای نه يوغشي راغې پرهغه ولګيد اوځای په ځای مړشو. موږ وويل :يارسول الله ده ته دی شهادت مبارک وي. نبی ﷺ وفرمايل : هيڅکله نه قسم دی په هغه ذات چې زماروح دهغه په واک کی دی کوم څادر چې ده دغنيمت دمال لـه ويش نه مخکې آخستی و هغه وريـاندې لمبی وهونـکی اور جوړشـويدی ددغی خبرې پـه آوريـدو سـره خـلک ډېـر سـخت وويـريدل. يوسړي يوه يـادوه تسمې پـه لاس کې نيـولی وی او راغـی ويـی ويـل دامی دخيبر پـه جنګ کې آخستی وې. رسول الله ﷺ وفرمايل : (که واپس کړی دی نه وای نو) دايوه يادوه تسمې د اور دي.

((عـن عـبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنهما : قل : کان علی ثقل (متاع)رسول الله رجلٌ يقالُ لـه (كَرْكَرَةَ) فماتَ !

---

[1]ــ رواه البخاري في الايمان والنذور : ٧/ ٢٣٥ ومسلم في الايمان : ١/ ١٠٨

فقال رسول الله ﷺ هوفى النار فذهبوا ينظرون اليه ، فوجدوا عباءة قدغلها.[١]))

له عبدالله بن عمروبن العاص ﷺ نه روايت دی هغه وايي: درسول الله ﷺ په سامان باندی يوسړی مقرر و چې نوم يې كر كره و. هغه مړشو نو رسول الله ﷺ وفرمايل : هغه په جهنم كی دی. خلک چې دهغه خواته لاړل نو ګوري چې دهغه په تن كی دغنيمت له مال نه يوه چپنه وه چې هغه يې دمال غنيمت نه غلا كړی وه.

د غنيمت كوم مال چې نه آغوستل كيږي اوڅوک يې غلاكړي هغه به دقيامت په ورځ پخپلو اوږوبار كړې راوړي او ددی خبرې دليل دالله تعالى داقول دې:

﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ ال عمران :١٦١.

او هرڅوک چې يو شی پټ كړي نو دقيامت په ورځ به پټ كړی شې راوړي.

((عن أبی هريره ﷺ قال : قام فينا رسول الله ﷺ ذات يوم ، فذكر الغلول فعظّمه وعظّمَ أمره ، حتى قال : لاألفينّ أحدكم يجيىء يوم القيامة على رقبته بعيرٌ له رغاء ، فيقول : يارسول الله أغثني. فأقول : لاأملكُ لك شيئًا قد أبلغتُك ! لاألفينّ أحدكم يجيىء يوم القيامة على رقبته فرسٌ له حَمْحَمةٌ ، فيقول: يارسول الله أغثني ، فأقول: لا أملكلك شيئًا ، قد أبلغتُك!

لاألفينّ أحدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته شاة لها ثغاءٌ ، فيقول يا رسول الله اغثني ، فأقول : لا املك لك شيأً قد ابلغتك!

لا الفين احدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته نفس لهاصياح ،فيقول: يارسول الله أغثني. فأقول: لا أملكُ لك شيئًا قد أبلغتُك!

---

[١]ـ رواه البخاري في الجهاد :٤/ ٤٧

لا ألفينَّ أحدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته رقاعٌ تخفق ، فيقول : يارسولَ الله أغثني ، فأقول: لا أملكُ لك شيئاً ، قد أبلغْتُكَ !

لاألفينَّ أحدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته صامِت ، فيقول:يارسول الله أغثني ، فأ قول : لا أملكُ لك شيئًا قد أبلغْتُكَ)).[1]

لـه ابی هریره ﷺ نه روایت دی هغه وایي :یوه ورځ رسول الله ﷺ زموږ په منځ کې ودرېد اوډخیانت په باره کې یې خبرې اترې وکړې، خیانت یې ډېره لویه اوبده ګناه وګڼله اوټردی یې وویل : له تاسونه دی څوک داسی ونه ګورم چې دقیامت په ورځ په داسې حال کې راشي چې په څټ باندی یې اوښ وي اوهغه بړ بړېږي. هغه سړی به ماته وایي ای د الله رسوله ! ماخلاص کړئ، زه به ورته وایم زه تاته هیڅ ګټه نه شم رسولی . ماخوپه دنیاکې تاته دالله حکم رسولې و.

زه دې په تاسو کې داسی څوک ونه ګورم چې دقیامت په ورځ په داسی حالت کې راشي چې په څټ باندی یې اس وي اوهغه خنېږي. هغه سړی به ماته وایي ای دالله رسوله ! لـه ماسره مدد او مرسته وکړئ، زه به ورته وایم زه هیڅ واک اواختیار نه لرم چې لـه تاسره مرسته وکړم. ماخو دالله حکم در رسولی و، زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه ګورم چې هغه دقیامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په څټ باندی چیلۍ وي اوهغه باء باء آوازکوي. هغه به وایی ای دالله رسوله لـه ماسره مرسته وکړئ. زه بـه ورتـه وایـم زه هیـڅ قسـم واک او اختیار نـه لـرم پـه دنیـا کـې مـې دالله حکمونه درته بیان کړي وو.

زه دی په تاسو کې داسې څوک ونـه وینم چې دقیامت په ورځ هغه په داسې حالت کې راشي چی پرڅټ یې نفس (غلامان وینځی وغیره) وي اوهغه آواز کوي. هغه ماته ووایي یارسول الله ! لـه ماسره مرسته وکړئ اولدینه مې خلاص کړئ، زه به ورته

---

[1]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٣٦ ومسلم في الامارة : ٣/ ١٤٦١

وواېم : زه هيڅ واک او اختيار نه لرم، ماپه دنياکې تاسوته دالله حکمونه بيان کړي وو.

زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه وينم چې دقيامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په شټ باندې يې هغه پاڼې وي چې دخلکو حقوق په کې ليکل کيږي اوهغه ورباندې خوځيږي هغه به ماته وايي: اى دالله رسوله ! له ماسره مرسته وکړئ زه به ورته وواېم ، زه له تاسره هيڅ نه شم کولې، ماتاته په دنياکې دالله حکمونه رسولي وو.

زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه مومم چې دقيامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په شټ باندې يې (يعنې سره زر سپين زر وغيره) سور وي. هغه به وايي يارسول الله ! له ماسره مرسته وکړئ. زه به ورته وايم زه له تاسره هيڅ نشم کولې. ماتاته دالله دين بيان کړی و.

دځناور په آوازونو اودکاغذونو دپاڼو په حرکت او خوځيدوکې داحکمت دی چې کوم څيزېې پټ کړی وي هغه به پخپل آواز پخپله ژبه سره شور کوي. هغه به ويروي اودخلکوپه منځ کې به رسواکوي. ټول خلک به دهغه خيانت پخپلو سترګو ويني. په سخت بيرو بار کی په شټ باندی دهغو دسوررولو په وجه به هغه ته ډير سخت تکليف وي. خوله به ورباندی ماته وي اوپه ډيره سخته ويره کی به وي.

ابن عساکر روايت کوي چې يوسړی دجهاد لپاره ووت خوپه لاره کې دهغه سپارلی مړه شوه هغه مالک بن عبدالله الخثعمی ته راغی. دهغه په وړاندې دغنيمت د مال يوترکي آس تړل شوې و. هغه ته يې وويل : اى اميرصاحب! دغه آس ماته راکړئ.

امير ورته وويل : زه ددی اس د اوچتولو قدرت نه لرم. هغه ورته وويل زه تاته دانه وايم چې اس اوچت کړئ بلکې دا وايم چې ماته يې راکړئ .او ماورباندی سپورکړئ امير ورته وويل داد غنيمت اس دی که چيرته يې زه تاته درکړم نوزه به خيانت ګر وګرځم. او الله تعالی فرمايي : (ومن يغلل يأت بماغلّ يوم القيمة) اوڅوک چې

خیانت وکړي هغه دقیامت په ورځ له هغه څه سره راځي چې خیانت یې کړیدی . زه ددې طاقت نه لرم چې دقیامت په ورځ دا اوچت کړم .

((عـن زيدبن خالد رضي الله عنه أنَّ رجلاً من أصحاب النبي ﷺ توفي يوم خيبر .فذكروا ذلك لرسول الله ﷺ ، فقال: صلوا على صاحبكم!

فتغيرتْ وجوهٌ لذلك ، فقا ل : إنَّ صاحبكم غلَّ في سبيل الله!!

ففتشْنا متاعه ، فوجدنا خرزاً من خرزيهود ، لايساوي درهمين!!)).[1]

له زیدبن خالد ﷺ نه روایت دی چې دنبی کریم ﷺ له اصحابونه یوسړی دخیبر په ورځ وفات شو. خلکو درسول الله ﷺ په وړاندی دهغه یادونه وکړه. هغه ﷺ وفرمایل : په خپل ملګري باندی دجنازې[1] مونځ ولولئ. په دی خبره د ډیرو اصحابو رنګونه بدل شول. رسول الله ﷺ وفرمایل : ستاسې ملګري دالله په لاره کې خیانت کړیدی .

موږ چې دهغه سامان ولټولو نو دیهودانودغمیو نه یو غمی یاد هارونو نه یو هارموېکې پیداکړه چې قیمت یې دوه درهموته هم نه رسیده .

((عـن العـرباض بـن سـارية رضـي الله عـنه ، أنَّ رسول الله ﷺ كان يأخذ الوبـرة مـن فـيء الله ، فيقـول: مـالي مـن مـثلِ هـذا إلاَّ مثلَ مالأحدكم ، إلاَّ الخمـس ، وهـو مـردودٌ فيكـم ، فـأدوا الخيطَ والْمِخيَطَ فما فوقهما ، وإياكم والغلول ، فإنه عارٌ ونارٌ وشنارٌ على صاحبه يوم القيامة .)) [2]

له عرباض بن ساریه رضی الله عنه نه روایت دی چی رسول الله ﷺ به دفی دمال نه یوویښته اوچتولو اوفرمایل به یې چی په دی کی له پنځمې حصې نه علاوه زما هم

---

[1]ــ ابو داود : ۳/ ۱۵۵ . والنسائي : ٤/ ٦٤ . واحمد : ٤/ ١١٤ وابن ماجة : / ٩٥٠ ، واسناده صحيح .

[2]ــ مسند احمد : ٤/ ١٢٨ . ومجمع الزوائد : ٦/ ٣٣٧ والحديث صحيح لغيره

همغومره حصه ده څومره چې ستاسوده. پنځمه حصه هم ستاسو طرف ته راګرځي پس تاسې تار، دګنډلو ستنه اولدینه پورته شیان د غنیمت جمع کوونکي ته ورکوئ اوله خیانت نه ځان ساتئ ځکه چې دا دقیامت په ورځ شرم او قباحت او اور دی.

((عن عمروبن شعیب ، عن أبیه ، عن جده ، رضي الله عنه ، في قصة وفدهوازن ، أنه دنا النبيُّ ﷺ من بعیر، فأخذ وبرةً من سنامه ، ثم قال : " یا أیهاالناس : إنه لیسَ لي من هذا الفيء شيء ، ولا هذا، إلاَّ الخُمسُ ، والْخُمُسُ مردودٌ علیکم ، فأدوا الخیاط والمِخْیَطَ! فقامَ رجلٌ في یده کبَّةٌ من شعر، فقال : أخذتُ هذا لأصلحَ بها برذعةً لي!

فقال ﷺ : أمَّا ماکان لي ولبني عبدالمطلب فهولك! فقال الرجل :أمَّا إذا بلغت ، فلا أرَب لي فیها ، ونبذها!)).[1]

عمروبن شعیب له خپل پلار نه اوهغه له خپل نیکه نه دهوازن دوفد دکیسې په باره کې روایت کوي چې نبی کریم ﷺ دیو اوښ په خواکې ودریدهغه له کوب نه یې یوه ویښته په لاس کی ونیولو او بیایی وفرمایل :

ای خلکو! دغې په دغه مال کې زمالپاره له خمس نه پرته بل هیڅ برخه نشته خمس هم بیرته تاسوته راګرځي. نوتاسې تار اوستنه هم دغنیمت غونډوونکو ته ورکوئ یوسړی ودرید چې په لاس کی یې د وړیو یوکلوله وه. هغه وویل مادا آخستی ده چې خپل دکجاوې لاندی چې کوم ترپال اچول کیږي ورباندی جوړکړم رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : که کوم زما اودعبدالمطلب د زامنو وي نوداستاشو. (یعنې په دې کې چې کومه برخه زما اوبنوعبدالمطلب وي نو هغه ستاشوه مونږ درته بخښلې ده او نورو مسلمانانو ته اجازه واخله ځان ته یې حلاله کړه) سړي وویل : چې دادومره مهم څیز

[1]_ ابو داود : ۳/ ۱٤۲ . والنسائي ۷/ ۱۳۱ . واحمد ۲/ ۱۸٤ والحدیث صحیح لغیره .

دی او دومره سختي ته خبره ورسیده نوبیازما حاجت ورته نشته داخبره یې وکړه اوکلوله یې خطاکړه.

((عن عبدالله بن شقيق عن رجل من بلقين قال : أتيتُ رسول الله ﷺ وهو بوادي القرى ، وهويعرض فرساً ، فقلت: يارسول الله ماتقول في الغنيمة ؟

قال ﷺ : لله خُمُسُها ، وأربعةُ أخماسِها للجيش .

قلت : فما أحدٌ أولى به من أحد؟

قال ﷺ :لا. ولاالسَّهمُ تستخرجُه من جنبك، لستَ أحقَ به من أخيك المسلم)).[1]

عبدالله بن شقيق دبلقين لـه یوسړي نه روایت کوي هغه وایي چې زه رسول الله ﷺ حضور ته راغلم اوهغه دقرا نومې وادي (دره) کې و..ما ورته وویل: یارسول الله ﷺ : دغنیمت په باره کې څه لاربښوونه کوئ ؟

هغه ﷺ وفرمایل : پنځمه حصه د الله ده او پاتې څلور حصې دمجاهدینو دلښکر لپاره دي. ماعرض وکړ چې ایاپه دې کې یوکس دبل نه زیات غوره مستحق نه دی ؟ هغه ﷺ وفرمایل نه، نه هغه غشی چې ته یې له خپل اړخ نه راباسې ته په هغه کی هم دخپل دویم ورور نه زیات حقدار نه یې .

(یعني که ددښمن کوم غشې ستاپه اړخ کې ولګیږي او ته یې راوباسې نو بیاهم ته له بل مسلمان ورور نه دهغه زیات حقدار نه یې)

[1]ـ السنن الكبرى للبيهقي : ٦/ ٦٢٤ وصححه ابن كثير وقواه الذهبي .

فصل

دخیا نت کونکي دنیوي سزا ګانې

په دی خبره ځان ښه پوه کړئ چې هرچاچی دالله په لاره کې خیانت وکړ هغه د دوه عذابونو وړوګرځېده. یو دآخرت عذاب اوبل ددنیا عذاب.

دآخرت دعذاب په باره کې خوپه وړاندیني فصل کې احادیث تېرشول په هغو کی داخبره بیان شوه چې څوک په یوڅیزکی خیانت وکړي الله تعالی هغه په اور کې دننه کوي اود اور جامی به وراغوندي. اوکه د آغوستوپه څیزونو کی یې خیانت نه وي کړی بلکې په نورو شیانو کې خیانت کړی وي نو دقیامت په ورځ به په داسې حالت کی حاضریږي چې هغه مال به دهغه په څټ باندی باروي او هریو څیز به پخپل ژبه اولغت سره آواز کوي. اودټول مخلوق په مخکې به بې رسواکوي او کله چې دغه خیانت کوونکی سړی دالله تعالی له رسول نه د سفارښت او مرستې غوښتنه وکړي نو رسول الله ﷺ به ورته ووایي : زه ستا لپاره هیڅ نشم کولې . ماپه دنیاکې تاسوته دالله تعالی حکمونه رسولي وو. اودغه خیانت ګربه دآخرت په ورځ په شهیدانو کې نه حسابیږي.

ضحاک بن مزاحم دالله تعالی ددغه قول په باره کي ویلي دي :

﴿ اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوانَ الله كَمَنْ بآء بسخطٍ من الله ﴾ [ال عمران: ١٦٢]

ایا هغه څوک چی دالله په خوښي پسې ګرځي دهغه چاپشان دی چی دالله په قهر اخته وي.

اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوانَ الله(لدینه هغه خلک مراد دي چی دغنیمت په مال کې خیانت یې نه وي کړی.

(كَمَنْ بآء بسخطٍ من الله)له دې هغه خلک مراد دي چی دغنیمت په مال کې یې خیانت کړی وي.

په دنياکې دخيانت اثردادی چی کله په يو قوم کې خيانت پيداشي نوالله تعالى دهغوی په زړونو کې رُعب آچوي اوخپله مرسته ترينه بندوي. امام مالک رحمه الله له ابن عباس ﷺ نه روايت کوي چې کله په يوقوم کې خيانت او تګي پيداشي نوالله پاک دهغوی په زړونو کې ويره آچوي اوخپله مرسته ترېنه بندوي. اوکله چې په يو قوم کې زنا خوره شي نوپه هغو کی مرګونه ډيريږي، اوکله چې يوقوم په تله اوناپ کی کمی کوي الله تعالى له هغوی نه رزق قطع کوي. اوکوم قوم چې په ناحقه فيصلې وکړي نوپه هغوی کی وينه ډيره تويږي. اوکوم قوم چې خپل عهدونه ماتوي الله تعالى پرهغوی دښمن مسلط کوي.

((عن أبي ذر الغفاري رضي الله عنه قل : قال رسول الله : ((إن لم تغُلَّ أُمَّتي لم يقُم لهم عدوٌّ أبداً)).[1]

له ابی ذر الغفاري ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ فرمايلی دي چې که چيرته زما امت په مال غنيمت کی خيانت ونکړي نودښمن به هميشه لپاره دهغوی مخې ته ونشي دريدې. لهذا حبيب بن مسلمه الفهري ته ابوذرالغفاري وويل : ايا دښمن ستاسې په مقابل دوزې دلوشلو په اندازه ودرېدلی شي ؟ حبيب بن مسلمه وويل هو، ابوذر ورته وويل دکعبې په رب قسم چې تاسې خيانت کړيدی.

عمربن الخطاب ﷺ به له جنګ نه راغلي شخص نه تپوس کاوچې ايا دښمن ستاسې په وړاندې مقاومت وکړ؟ که هغه به وويل چی هو نوهغه ﷺ به ورته ويل چی تاسی خيانت کړيدی.

علماو دخيانت ګر په سزاکې اختلاف کړيدی. جمهور علماء وايي چې خيانت کوونکی دی ووهل شي اومال ومتاع دی ورته وسوځول شي.

ابوداود له صالح بن محمد نه روايت کړيدی هغه وايي چې موږ له وليدبن هشام سره غزا وکړه اوله موږ سره سالم بن عبدالله اوعمربن عبدالعزيز وو. يوسړي خيانت وکړ. نو وليد امر وکړ چې مال اومتاع دی ورته وسوځول شي، دغنيمت له مال نه دی

---

[1] ـ مجمع الزوائد : ۵/ ۳۳۸ ورجاله ثقات .

ورته برخه ورنکړی شي اوپه خلکو کی دی وګرځولی شي. جمهور علماء وايي چې دخيانت کوونکي مال خودی وسوځول شي ليکن دهغه سورلی، جامې وسله کتابونه مصحف او قرآن کريم اوهغه مال يې چی خيانت کړيدی هغه دی نه سوځوي. اولدينه علاوه نور ساز او سامان دی ورته وسوځوي .

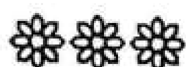
که دغنيمت هغه مال يې هلاک کړی وي نو دهغه تاوان به تربنه آخستل کيږي اوهغه به په بيت المال کی تاويليږي. اوځينې علماو ويلي دي چې چادغنيمت په مال کی خيانت کړی وي نودهغه دا سامان به نه سوځول کيږي اونه به ورته سزاورکولې شي.

امام قرطبي رحمه الله پخپل تفسير قرطبي ۴/ ۲۶۰ کې فرمايي : کله چی يوسړی دغنيمت په يوڅيزکې خيانت وکړي اوداڅيز له هغه سره وموندلی شي نودابه ترينه آخستل کيږي. هغه ته به ادب ورکول کيږي اوسزا به ورته تعزير ورکول کيږي. داد امام مالک امام شافعي او امام ابوحنيفه مذهب دی امام نووي دمسلم په شرح کې ويلي دي چې دخيانت کوونکي دسزا په څرنګوالي کې اختلاف دی.

جمهور علماء اود ښارونو امامان وايي د امام او امير د ويلو مطابق سزادې ورکړل شي اودهغه مال اومتاع دی ونه سوځوي. داد امام مالک ، امام شافعي اود امام ابوحنيفه مسلک دی.

اوامام ابوبکر بن المنذر ويلي دي چی له ځو علماونه علاوه نورو ټولو علماو په دی خبره اتفاق کړيدی چې کله مجاهدين دارالحرب ته داخل شي نو هغوی لپاره دا اجازه ده چې ددښمن له خوراکي شيانو څخه خوراک څښاک وکړي اودهغوی وابنه دی خپلو څارويو ته واچوي. دخوراک په ټولو څيزونو کې ورته رخصت دی اوګياه هم په همدی کی شامله ده . هيڅاته روانده چې ددښمن مال ځانله واخلي بغير دخوراکي شيانو اوګياه نه چې خپلو څارويو ته واچوي. همدغه راز مجاهدينو ته داهم رواده چې ددښمن له ونو نه ميوې وخوري خوداورته روانديي چی ځان سره يې بار کړي. همدغه رازددښمن له دوانه هم صرف دخپل علاج په اندازه آخستی او مصرفولې شي.

پاتې شو ددښمن نور مال اومتاع نومجاهدینو ته روانده چې خانته واخلي اوکه چیرته کوم شی ځان لپاره واخلي نو هغه قرضدار دی اودهغه قیمت به ورکوي. مجاهدینو ته داهم رواده چی ددښمن له زمکې نه دجهاد اوسفرپه وخت کی له خوراکونونه توښه واخلي داهله چې ورسره توښه نه وي. اوکه چیرته ورسره خوراک توښه وي نوبیا ورته جائز نه دی چې ددښمن له ونړی فصل او میوونه څه واخلي .

يو ويشتم باب

د مسلمانو بنديانو ، د آزادولو، د هغوی لپاره د فديې وركولو او د هغوی دخلاصولو لپاره دجهاد كولو حكم

الله تعالى فرمايلي دي :﴿ وَمَا لَكُمْ لاَتُقَاتِلُوْنَ فِيْ سبيلِ اللهِ والْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الـرِّجَالِ والنسآءِ والولـدانِ الَّذِيـنَ يقُولُـونَ رَبَّنَآ اخرِجْنَآ من هذِهِ الْقَرِيَةِ الظَّالِمِ اهلُهَاج واجعل لَّنَا مِن لَّدُنكَ ولياً واجْعَل لَّنا مِنْ لَّدُنكَ نصيرا ﴾(النساء ۷۵ .)

اوپرتا سو څه شوي دي چې دالله په لار او ناتوانو كړو شوو سړيو ، ښځو او كوچنيانو دخلاصولو لپاره جهاد نه كوئ ؟ هغوى وايي اى زمونږ ربه ! مونږ له دى كلي څخه وباسه چې اوسيدونكي يې ظالمان او تيري كوونكي دي اوستاله لورې راته يو پالونكې اوكومک كوونكې راوګرځوه . قرطبي پخپل تفسير كې ليكلي دي چې الله تعالى دخپلې كلمې دپورته والي ددين دبري، د ضعيفو مسلمانانو دخلاصون په خاطر جهادفرض كړيدې اګركه دى مقصد لپاره انسانان هم ووژل شي. دمسلمانانو بنديانو دخلاصولو لپاره په مسلمانانو باندې لازم دي چې ياجهاد وكړي اوياپه خپلو مالونو سره هغوى خلاص كړي. په مال سره دقيديانو دخلاصولو كار زيات لازم دى ځكه چې داله ځان قربانولو نه آسان او مصئون دى.

امام مالک رحمه الله فرمايي چې په مسلمانانو باندې دا واجب دي چې دمسلمانانو بنديانو دخلاصولو لپاره خپل ټول مال فديه وركړي، اوپه دى مسئله كې هيڅ اختلاف نشته . پر مسلمانانو باندى لازم دي چي له بنديانو سره مواسات اوهمدردي وكړي ځكه چې همدردي او مواسات له فديه نه آسانه ده.[1]

---

[1]ـ تفسير القرطبي : ۵ / ۲۷۹

((عَنْ ابى موسى الاشعري ﷺ عن النبى ﷺ قال: فكوا العانى (الاسير) واطعموا الجائع وعودوا المريض.[1]))

له ابى موسى اشعري رضى الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې نبى كريم ﷺ وفرمايل : تاسې بنديان ازاد كړئ. وږوته ډوډۍ وركړئ اود ناروغانو پوښتنې ته لاړشئ.

دامام شافعي رحمه الله په نزد دبنديانو لپاه دفديي وركول مستحب دي، خود امام مالك او امام احمد رحمهم الله په مذهب كى واجب دي.

كله چې دښمن ته دبندي فديه دهغه په اذن سره ورسېده نو دبندي له خلاصيدونه وروسته دزياترو علماو په نزد په هغه باندى واجب دي چې هغه پيسې اوفديه وركړي چې ددى دخلاصولو لپاره بل چاوركړيدي. اوكه چيرته دهغه په حكم اواجازې نه پرته خلكو دهغه فديه وركړى وي نو ځينوپرهغه دپيسو وركول واجب كړيدي اوځينو علماو ندي واجب كړي.

عمر بن عبدالعزيز رحمه الله فرمايلى چې كله يو مسلمان بندي دفديه په مقابله كې دخپل ځان دخلاصولو معاهده كړى وي نو پر مسلمانانولازم دي چې دهغه فديه وركړي اودا ورته جائزنه دي چې مشركانو ته يې واپس وركړي .

ځكه چې الله تعالى فرمايي :

﴿ وَإِنْ يَـأْتُوكُمْ أُسَـارَى تُفَـادُوهُمْ وَهُـوَ مُحَـرَّمٌ عَـلَيْكُمْ إِخْـرَاجُهُمْ ﴾ [البقرة : ۸۵]

اوكه چيرته هغوى ستاسې په لاسوكې قيدان شي نودبدلې په وركولو سره يې خلاصوئ حال داچې دهغوى ويستل په تاسې حرام وو.

قرطبى رحمه الله دالله ددې قول :

---

[1] ـ اخرجه البخاري في الجهاد : ٤/ ٣٠

﴿ وَإِنْ اسْتَنصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ ﴾(الأنفال : ٧٢)

په تفسير کې فرمايي: که چېرته هغو مسلمانانو چې ددښمن له وطن نه يې هجرت نه دی کړې له مسلمانانو نه دخپل ځان دخلاصولو لپاره دمالي اوياځاني مرستې يې غوښتنه وکړي نو پر مسلمانانو لازم دي چې دهغوی دخلاصولو لپاره مرسته وکړي ، او هغوی راخلاص کړي دا ورته جايز نه دي چې همداسې بې مرستې ذليل يې پرېږدي. مګر په هغه صورت کې چې د مسلمانانو اودهغه قوم ترمنځ معاهده اوتړون شوې وي نوبياد هغوی مرسته پر مسلمانانو لازمه نده بلکې دتړون دمودې ترختميدو پورې به صبرکوي. هو کچېرې مرسته غوښتونکي مسلمانان ضعيف وي نو بيايې په مسلمانانو مرسته واجب دی او دوستي کول ورسره لازم دي لکه ابن العربي ويلي دي چې که چيرته مسلمانان کمزورې وي اوهغوی له نورو مسلمانانونه مرسته وغواړي نو پر مسلمانانو دهغوی مرسته کول ضروري ده ځکه چې ددوی ترمنځ اسلامي ورور ولي قائمه ده اودهغوی مرسته کول واجب اولازمي وي. هيڅ يو مسلمان ته روانده چې سترګې پټې کړي او په آرام ويده شي بلکې پر هغه مسلمان واجب دي چې يادهغوی دخلاصون لپاره په جهاد لاس پورې کړي اګرکه ټول مسلمانان هم له منځه ځي او ياخپل ټول مال دهغوی دنجات لپاره خرچ کړي اګرکه ورسره يو روپۍ هم پاتې نه شي. همداد امام مالک او نورو امامانو مسلک هم دی.

مګر نن سبا په خلکو څه شويدي چې خپل وروڼه دکافرانو په لاسوکې قيديان پريښې دي حال داچې ورسره ډېرزيات مال او دولت ورسره دی خو فضول يې مصرفوي شمير يې هم زيات دی وس يې هم رسيږي مګر بياهم په کلاره ويده دي دهغوی په باره کې صرف انالله وانا اليه راجعون ويلی شو.ابن عساکر ليکلي چې عمربن عبدالعزيز په قسطنطينه کې بنديانو مسلمانانو ته وليکل :

امابعدُ: تاسې خپل ځانونه په جنايت کارو مجرمينو اسيرانوکې حسابوئ. معاذ الله ، داسې نه ده بلکې تاسې دالله دلارې بنديان ياست. تاسې پوه شئ چې کله هم زه دخپل رعيت په منځ کې څه ويشم نوستاسې کورنۍ ته له نورونه زيات اوښه شی

ورکوم ماتاسوته فلانکی دفلانکی زوی په پنځو دنانیرو سره استولی دی. که چیرته ماته ددی ویره نه وای چی دروم طاغوتان به له تاسو نه داپیسې ونیسي نو مابه لدېنه هم زیات دنانیر لیږلي وو. ماتاسوته فلان دفلان زوی استولې دی هغه به ستاسي دهر وړوکي ماشوم اوبالغ ستاسو دهر سړي او ښځې ستاسې هر آزاد اوغلام فدیه ورکوي او آزادوي به یې . تاسي خوشاله شئ اوبیا بیا خوشاله شئ والسلام.

امام نووي رحمه الله ویلي دي چی کله دښمنانو یو مسلمان یاډیر مسلمانان بندیان کړل نو راجح دادی چی دامسئله داسې ده وګڼل شي لکه چی دښمن داسلام په وطن باندی یرغل کړی وي ځکه چې د مسلمان حرمت دکور او وطن له حرمت نه غټ دی. نوپر مسلمانانو واجب دي چی دیوبندي یا ډیرو بندیانو دخلاصولو لپاره عملي ګامونه اوچت کړي.

ددی یوبل مثال په اندلس کی د مسلمانانو پاچا دمنصور بن عامر کیسه ده هغه دفرنګیانو په خلاف دجهاد لپاره وتلی و دهغوی پرضدیې په ډیرو جنګونو کې ګډون کړی او وریاندی بریالی شوې و. کله چی فرنګیان له بشپړ ماتې سره مخامخ شول نو هغه ته یې دروغې وړاندیز وکړ.

منصور له هغوی نه وغوښتل چې دهغوی دپاچا لور واده دی له ماسره وکړي ډیر مالونه اوتحفې دی هم راته راکړي. هغوی داشرط ومنله اودپاچا دلور واده یې له منصور سره وکړ. داجلۍ ډیره ښکلې اوهوښیاره وه. کله چې واده یې تیاره شو نود فرنګیانو قوم جلۍ ته وویل چی دخپل خاوند سره دروغي جوړی لپاره واسطه شي. اوله مونږ سره دهغه اړیکې ښې کړه دغې هوښیارې جلۍ خپل قوم ته وویل چی عزت دجلۍ په ورونوکي کې نه لټول کیږي بلکې دسړو په نیزوکې لټول کیږي.

کله چې منصور جګړه پای ته ورسوله اوبیرته خپل مرکز ته راغی نوله یوی مسلمانې ښځې سره مخامخ شو. ورته یې وویل : ته اوخلک خو خوشالی کوئ خو زه غمګینه یم اوژاړم ، منصور ورته وویل ولې ؟ هغې وویل زما زوی فرنګیانوسره بندی دی.

منصور خپل قصرته نه ولاړ اوخپل لښکر يې سمدستي بيرته وګرځاو او حکم يې ورته ورکړچې لـه فرنګيانو سره ترهغې وجنګيږئ ترڅوپورې موچې ددغې ښځې زوی نه وي خلاص کړې. دهغې زوی خلاص کړ اوله ځان سره يې راوست الله تعالى په دغه تير امت باندی ددغو اوچتو همتونو په وجه رحم وکړ او داسلام ددين دعزت په وجه يې ورته په دار الاسلام کې خپله پوره رضاورپه نصيب کړه.

له دغوکيسو څخه يوه بله کيسه د رومي کافر کيسه ده. هغه يوه بندي عموريه مسلمانه ښځه په څپيړه ووهله هغې وامعتصماه!

چيغه ووهله اودخليفه عباسي معتصم نه يې دمدد غوښتنه وکړه.

کله چې معتصم ته دهغې فرياد اوچيغه ورسيده نو هغه يولوی لښکر تيارکړ اود عموريه په طرف يې روان کړ لـه روميانو سره يې سخته جګړه وکړه او بندي مسلمانه ښځه يې د روميانو لـه بندي خانې نه خلاصه کړه. ددين اعزاز په دی ډول راتلای شي اودمسلمانانو دپاچاهانو داشان وي ای پروردګاره ! ته ددغه همت له اجر نه معتصم مه محروموه . اوله دغې ښځې څخه يې چې کوم غم لري دهغه ثواب ورته ورکړې .

دغسې يوه کيسه دانطاکيه دبنديانو ده هلته کې شمير مسلمانان دکافرانو سره بنديان وو اودا سيمه دروم تر تسلط او واک لاندې وه. مسلمانانو ددغو بنديانو دخوشې کولو لپاره جهاد وکړ هغه ځای يې فتح اوټول بندي مسلمانان يې خلاص کړل.

همدغه شان صليبيانو پنځه سوه مسلمانان راګير کړی وو اوټول يې درها ښار په بندي خانه کې يې آچولي وو . سلطان عماد الدين زنګي رحمه الله پرهغه ښاربانديې يو زبردست بريد وکړ الله تعالى مسلمانانو ته په صليبيانو باندی بری نصيب کړ ټول بنديان مسلمانان يې دهغوی له ولکې نه خلاص کړل.

عماد الکاتب ليکلي دي چې کله سلطان صلاح الدين ايوبي رحمه الله دحطين په جګړه کې په صليبيانوبری ترلاسه کړ نو دمسلمانانو لـه شلو زرونه زيات بنديان يې آزاد او صليبيانو څخه يې سل زره کسان ژوندي ونيول او بنديان يې کړل.

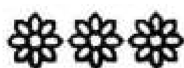
دمسلمانو مجاهدو پاچايانو همدغه حال و چې هغوی بـه چيرته هم دمسلمانو قيديانوپه باره کې خبرترلاسه کړ نو فوراً به يې دهغوی دخلاصون او آزادي لپاره په

جهاد لاس پورې کوله. نه يواځې داچې بندي مسلمانان يې خوشې کول بلکې له کفارو نه يې کسان نيول او بنديانول يې دکفارو له دغوبنديانو څخه به خينی مسلمانيدل او ازادي به يې ترلاسه کاو. پرهغوی به درسول الله ﷺ دغه لاندينی حديث تطبيق کيده.

((عن ابی هريرة ﷺ قال سمعت رسول الله ﷺ قل : عجب الله من قومٍ يدخلون الجَنَّةَ فی السَّلاسِلِ.[1]))

له ابی هريره رضی الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ نه واوريدل چې فرمايلی دي :

الله تعالی په هغه قوم باندی تعجب کوي چې له زنځير نو سره په جنت کې داخليږي. يعنی هغه کفار چې په زنځيرونو کې تړل شوي دمسلمانانو په لاسوکی بنديان کيږي کله چی هغوی ايمان راوړي نو جنتيان کيږي اوله زنځيرونو اوزولنو نه نجات مومي.

[1]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٠

دوه دېرشم باب

درسول الله ﷺ دغزاګانو، سريو او له رسول الله ﷺ نه وروسته د مسلمانانو دمشهورو جنګونو بيان

امام ابوعبدالله الحليمي رحمه الله دشعب الايمان په کتاب کې ويلي دي: چې دجهاد له فرض کيدونه وړاندې له مشرکانو سره دمحمد ﷺ څو پړاوونه وو.

په لومړي پړاو کې الله تعالى هغه ﷺ ته داوحې وکړ:

﴿اِقْرأ باسم ربِّكَ الَّذِىْ خلقَ ﴾ [العلق : ١]

دهغه رب په نوم دى ولوله چې ته يې پيداکړې يې.

لدينه وروسته يې ور ته دتبليغ حکم وکړ او ورته يې وفرمايل:

﴿ يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ ﴾[المدثر:١-٢.]

ترجمه: اى خان نغښتونکيه! پورته شه او خلک وډاروه.

کله چې محمد ﷺ دالله ددين تبليغ وکړ او کفارو هغه دروغجن وګاڼه نو الله تعالى ورته دصبر کولوحکم وکړ او ورته يې وفرمايل :

﴿ وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾([المزمل:١٠]

دکافرانو خبرې وزغمه او په غوره ډول ترې لرې والې خپل کړه.

همدغه راز الله تعالى له هغوى نه د اعراض اوګذشت امرېې وکړ او ورته يې وفرمايل:

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ [الأنعام: ٦٨].

اوچې تاوليدل چې ځينې خلک زمونږ پرآيتونو ګوته نيسي نو ته ترينه مخ واړوه.

کله چې الله تعالی مدینه داسلام لپاره فتح کړ او انصارو اسلام راوړ نو الله تعالی مسلمانانو ته له مکې نه مدینې ته دهجرت کولو حکم وکړ. او مسلمانانو ته یې وفرمایل :

﴿ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ﴾النساء:۱۰۰.

او هرڅوک چې دالله په لیار کې هجرت وکړي په ځمکه کې به دارام ډیر ځایونه اوپه ژوند کې به پراخي مینده کړي.

کله چې رسول الله ﷺ او مسلمانانو مدینې ته هجرت وکړ نوالله تعالی مسلمانانو ته له کفارو سره دجنګ کولو اذن وکړ اودا آیت یې نازل کړ.

﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ [الحج : ۳۹].

هغو کسانوته چې جنګ پرې کیږي دجنګ اجازه وشوه ، ځکه چې تیرې پرې شویدی .او الله یې پرملاتړ ښه پیاوړې دی.

بیا الله تعالی مسلمانانو ته له هغو خلکو سره دقتال حکم وکړ چې له مسلمانانو سره جنګیږي.

﴿ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴾ [البقرة : ۱۹۰].

دالله په لیارو کې له هغو سره وجنګیږئ چې له تاسې سره جنګیږي خو تیرې مه کوئ بیشکه چې الله پاک تیری، کوونکي نه خوښوي.

لدینه وروسته الله تعالی له هغو کفارو سره دقتال حکم ورکړ چې مسلمانانو ته نژدې دي.

الله تعالی وفرمایل :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنْ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً ﴾ [التوبة : ۱۲۳]

ای مومنانو! لـه هغو کافرانو سره وجنګیږئ چی تاسو تـه نژدی دي هغوی باید لـه تاسې سخت والې ووینې.

بیا الله تعالی په ټولو مؤمنانو باندی جهاد فرض وګرځاو او ویی فرمایل :

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾[البقرة:۲۱٦]

پرتاسې جنګ فرض کړای شویدی . که څه هم تاسې یې نه خوښوئ او شاید تاسو یو شې بد وګڼئ خو هغه به ستاسې لپاره غوره وي . او شاید تاسې یو څیز خوښ کړئ خو هغه به ستاسې لپاره شر او بد وي . الله پاک ښه پوهیږي او تاسې نه پوهیږئ.

الله تعالی مسلمانانو ته ددی خبری خبر ورکړ چې قتال لـه الله جل جلاله سره بیعت دی .

﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [التوبة :۱۱۱]

بې له شکه الله پاک له مومنانو نه دهغوی ځانونه او مالونه آخستې دي په بدل کې به یې جنت ورکوي . هغوی دالله په لیار کې جنګیږي نور وژني او دوی هم وژل کیږي . داهغه رښتینې او پخه وعده ده چی په تورات ، انجیل ، او قران کریم کې یاده شوی وه .او ایا پـه وعده پوره کولو کې له الله نه بل څوک پورته شته ؟ نو ای مومنانو ! پرخپله معامله خوښ اوسئ . همدا خورا لویه کامیابي ده .

کله چې جهاد فرض شو نوددی منل اوکول اوهغه ته عملي بڼه ورکول دایمان برخه وګرځید ،

خو پدی کې شرط داو چې چادالله په لار کې کفار ووژل نو دهغه لپاره جنت دی او چې څوک کفارو دالله پـه لاره کې وواژه دهغـه لپـاره هم جنت دی نو چاچی په شرط

باندی وفا وکړه هغه خپل ځان په الله جل جلاله باندی خرچ کړ . ځکه په همدې ډول اخستل او خرڅول رامنځ ته کیږي نو بنا پدې مجاهدین خرڅوونکي شول او الله جل جلاله اخستوونکې شو او هرڅوک چې په یوه معین وخت یوه بیه وکړي نو په هغه باندی دروپیو سپارل ضروري دي دلته هم همداشان مجاهدنه دامطالبه کیږي چې مطلوب شې وسپاري چې هغه دنفس او ځان قربانول ترڅو په معین وخت خپل اخستل شوې څیز ترلاسه کړي چې هغه جنت دی .

داخبره دی معلومه وي چې دهری سودا دقیمتي کیدو پته له دریو څیزونونه لګیږي .

لومړی د آخستونکي له عظمت نه ځکه چې لوی او عظمت لروونکی خلک کله هم خراب څیز نه آخلي.

دویم: د آخستونکي او خرڅوونکي ترمنځ دواسطه کیدونکي سړي له عظمت نه ، ځکه چې لوی خلک کله هم دیو معمولي څیزلپاره واسطه اودلال نه جوړیږي.

دریم : دقیمت په عظمت اوزیاتوالي سره، ځکه چې دیو خراب څیز لپاره هیڅوک غټ قیمت نه ورکوي.

پس تاسی دشهیدانو اومجاهدینو د نفسونو او ځانونو عظمت او قیمت اندازه لګولې شئ چې الله تعالی پخپله دهغوی خریدار دی، اوپه منځ کې دریم ګړې یې په اشرف المخلوق کې بهتر او غوره سړی محمد ﷺ غوندی اوچت شخصیت دی، اودسودا قیمت جنت دی چی الله تعالی دالله په لاره کې خپل ځان او مال قربانوونکوته ورکوي.

له دی عزت او فضیلت نه بل ستر فضیلت او عزت نشته چې له مؤمنانو مجاهدینو نه علاوه بل چاته نه په نصیب کیږي.

ځینو عارفینو ویلي دي چې ځانونه په درې ډوله دي:

یو هغه ځان دی چی دهغه د آزادي په وجه دهغه سودانه کیږي، داد انبیاو علیهم السلام ځانونه دي دویم هغه ځان دی چی دهغه دکسافت اوبیکاره والي په وجه څوک یې نه آخلي داد کفارو ځانونه دي.

دریم : هغه ځانونه او سرونه دي چې دهغوی دکرامت په وجه سودایې شوېده اوداد مسلمانانو ځانونه دي.

ټول مؤمنان دالله تعالی غلامان دي او غلام دداسې څیزونه مالک نشي جوړیدی چې پخپل بادار باندی خرڅ کړي. غلام په هغه صورت کې خپل مالک باندی څه څیز خرڅولی شي چې مالک هغه آزاد کړي. نولدینه معلومه شوه چې الله تعالی دخپلوکومو بندګانو دسر اومال سوداکوي هغوی یې آزاد کړیدي اوبیا سودا ورسره کوي. اوهرچا ته چې دالله په لاره کې دجهاد او شهیدکیدو او پیری کولو په صورت کې په پوره اخلاص سره دخپل ځان تسلیمولو توفیق ورکړ نو موږ ته معلومیږي چې دهغه دنفس قیمت له ازل نه ورکول شویدې اوالله تعالی هغه ته پخپل فضل سره له اورنه نجات ورکړیدی.

لطیفه

کله چې الله تعالی مؤمنانو ته خبر ورکړ چې الله دهغوی ځانونه او مالونه آخستي دي نوګویاکی مؤمنانوعرض وکړ چی ای الله ! ددی به څه قیمت موږ ته راکول کیږي؟

الله تعالی ورته وفرمایل چی جنت به درته درکوم.((بان لهم الجنة)) بیاګویاکی هغوی وویل : یا الله موږ به خپله سودا تاته څنګه وسپارو؟ نو الله تعالی ورته وفرمایل : زماپه لاره کې دقتال اوجهاد په شکل کې. یعنې کله چې تاسې زماپه لاره کې جهاد وکړ اوخپل ځانونه موقربان کړل او کافر مو ووژل نو تاسې خپل سودا ماته حواله کړه اوستاسو لپاره جنت واجب شو. یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون ویقتلون .

بیامؤمنانو وویل : ای الله ! ستا دامعمول دی چې کله ته پخپلو بندګانو کوم نعمت کوی ملایکې ورباندی ګواهانی ګرځوې اوتا پخپله فرمایلی دي چی د آخستو اوخرڅلاو په وخت کې دوه ګواهان مقرر کړئ اوضمانت ولیکئ نو ددی خرید او فروخت ګواهان څوک دي ؟

الله تعالی ورته وفرمایل چی تاسې خو ددوه ګواهانو خبره کوئ او موږ په دی معامله باندی دری کتابونه ضمانت اوپرهغه عمل کوونکي دری آمتونه چې شمیر بنه ډیر دی چې هغه یهودان نصرانیان او مسلمانان دي ګواهان ګرځولي دي .

﴿وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ﴾

گویامؤمنانو وویل : ای الله تـه چې وغواړی نـو یوشی محوه کولې شي اوتـه چې وغواړې نـو یوشي ثابت اوپخپل حال کی پریښودلې شې. اوته چې څه کوی دهغه په باره کې هیڅوک درنه پوښتنه نه شي کولې.

الله تعالی دهغوی په ځواب کی وفرمایل:

﴿ومن اَوْفی بعهده من الله﴾.

یعنی هیڅوک له مانه زیات پخپل عهد باندی وفاکوونکې نشته.

له خرید او فروخت نه وروسته یاخفګان او پښیماني وي چې کله نقص او تاوان چاته پکې معلوم شي اویاخوشالي. چې کله پکې ګټه کامیابي غبطه او ښه ورکړه ووینې دمسلمانانو او الله ترمنځ دغه خرید اوفروخت څنګه دی؟ په دی اړه الله تعالی ارشاد وفرمایل:

﴿ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ ﴾

تاسې دخرید اوفروخت په دی معامله باندی خوشاله شئ ځکه دالله جل جلاله سره بیه دګټو روپیو څخه ده لـه همدی کبله الله جل جلاله مومنانو ته دخوشالي او ګټې زیرې ورکړ.

ددی دزیات تاکید لپاره یې وفرمایل:

(وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) بیشکه همدالویه کامیابي ده.

همدغـه وجه ده چې کله یوبانده چی دنبی کریم ﷺ لـه څنګ نه تیرشو اوهغه ﷺ (اِنَّ الله اشـترى مـن المومـنين انفسـهم واموالهـم بـان لهم الجنة) . آیت شریف یې تـلاوت کـاو. اعـرابی چی دا آیت شریف واورېد نو ویی ویل چې داخوډېرډګټې سودا ده په الله قسم چې موږ به هرګز داسودا لـه لاسه ورنکړو او نه به یې له الله جل جلاله نه دفسخه کولوغوښتنه وکړو داخبره یې وکړه اوجهاد ته روان شو. لـه کفارو سره یې کلک جنګ وکړ اودشهادت اوچته درجه یې ترلاسه کړه.

فصل

د رسول الله ﷺ غزاګانې

غزوه هغه ته ويل کيږي چې په هغه کې رسول الله ﷺ پخپله ګډون کړې وي اود مسلمانانو دلښکر قيادت يې پخپله کړې وي. دعلماو ترمنځ درسول الله ﷺ دغزاګانو دشمير په باره کې اختلاف دی.

روى مسلم عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما : انَّ رسول الله ﷺ غزا احدى وعشرين غزوةً.[1]

مسلم له جابر بن عبدالله رضی‌الله عنهما نه روايت کوي چې رسول الله ﷺ يوويشت غزاګانې کړيدي.

زيدبن ارقم رضي الله عنه ويلي دي چې رسول الله ﷺ نوولس غزاګانې کړيدي ابن اسحاق ويلي دي چې نبی ﷺ اووه ويشت غزاګانې کړيدي اودا لاندې ليکل شوي دمحمد ﷺ له ټولونه مشهورې غزاګانې دي:

لومړې د ابواء غزوه : چې د ودان غزوه ورته هم ويلې شي داد هجرت په لومړي کال دصفر په مياشت کې پېښه شوې وه خو په دې غزوه کې جنګ نه وشوې.[2]

دوهمه د بواط غزوه : داد هجرت په دويم کال دربيع الاول په مياشت کې پيښه شوې وه.[3]

دريمه غزوة العشيرة : دادهجرت په دوېم کال دجمادى الاولى په مباشت کې واقع شوې وه.[1]

---

[1]_ رواه مسلم في الجهاد ۳/ ۱٤٤٨ .

[2]_ سيرة ابن هشام : ۲/ ۱۷۰ _ ۱۷۱ ؟

[3]_ سيرة ابن هشام : ۲/ ۱۷٦ .

ځلورمه د بدرالاولی غزوه: داد العشیره غزانه څوشپې وروسته دهجرت په دویم کال دجمادی الاولی په میاشت کی پېښه شوې وه. رسول الله ﷺ په دغه غزوه کې کرزبن جابر فهري پسې تللې و.ځکه چي هغه دمدینې په څارویو باندی ډاکه آچولې وه .

پنځمه دبدر الکبری غزوه: داهغه عظیم الشان غزاوه چې په دی کی الله تعالی اسلام ته عزت اوغلبه ورکړه دکفارو سرداران یې هلاک کړل. دادهجرت په دوېم کال دروژې دمیاشتې په اووه لسمه نیټه پېښه شوې وه. په دی غزوه کې داصحابو شمیردری سوه لسو باندی څوتنه دپاسه وو.

((عن البراء بن عازب رضي الله عنه قال: حدَّثني أصحاب محمد صلى الله عليه وسلم ممن شهدوا بدراً أنهم كانوا عد د أصحاب طالوت ، الذين أجازوا معه النهر، ثلاثمائة وبضعة عشر رجلاً. [2]))

له براء بن عازب رضی الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې ماته درسول الله ﷺ اصحابو ویلي دي چې کوم اصحاب دبدر په جنګ کی شریک شوي وو دهغوی شمیر دطالوت دهغه لښکر په برابرو چې له نهرنه تیرشوي وو اودهغوی شمیردری سوه لسو باندی څو تنه دپاسه وو.

((عن عمربن الخطاب رضي الله عنه قال: لماكان يوم بدر نظر رسول الله ﷺ إلى المشركين وهم ألف ، وأصحابه ثلاثمائة وتسعة عشر رجلاً. [3]))

---

[1]_ المرجع السابق ٢/ ١٧٦.

[2]_ البخاري في المغازي : ٥/ ٥

[3]_ مسلم في الجهاد ٣/ ١٣٨٣.

له عمربن الخطاب ﷺ نه روایت دی چی کله دبدر غزا ورځ وه نورسول الله ﷺ دمشرکینو لښکر ته وکتل چې دهغوی شمیر زر تنه وو. اودمحمد ﷺ داصحابو شمیر ۳۱۹ کسان وو.

رسول الله ﷺ له خپلو ملګرو سره روان شو چې په لاره کې ورته خبرورسید چې دقریشو لښکر دمسلمانانو دمقابلې اودخپلې قافلې دژغورلو لپاره روان شوېدی .

رسول الله ﷺ اصحابو نه دمشورې غوښتنه وکړه اوهغوی ته یې دقریشو دلښکر د روانېدو خبر ورکړو. په دی وخت ابوبکر ضدیق رضی‌الله عنه ودرېد او ښې خبریې یې وکړې. بیاعمر ﷺ ودرید او ښې خبرې یې وکړې. بیاورپسې مقداد بن عمرو ﷺ ودرید او ویی ویل : یارسول الله ! تاته چې الله تعالی دڅه حکم کړی وي پرهغه عمل وکړئ موږ هم درسره یو. په الله قسم چې موږ تاسو ته هغه خبره نه کوو چې بنی اسرائیلوموسی علیه السلام ته ویلي وو چی ته اوستا رب لاړشئ او دواړه وجنګیږئ موږ همدلته ناست یوبلکې موږ تاسوته دا وایو چې تاسي اوستارب لاړشئ اوجنګ وکړئ موږ هم له تاسو سره یوځای جنګیږو. په هغه ذات قسم دی چې تاسې یې په حقه لیږلي یې که چیرته تاسی موږ برک الغماد(دیو ځای نوم ده) ته هم بوځئ نوموږ به هلته هم درسره لاړشو اوله کفارو سره به وجنګیږو. رسول الله ﷺ دهغه خبرې خوښې کړې اودعایې ورته وکړه.

رسول الله ﷺ بیاوفرمایل : چی ای خلکوماته مشوره راکړئ . سعدبن معاذ ﷺ ودرېد او ويي ویل : یارسول الله ﷺ ! شاید تاسې زموږ(انصارو) په طرف اشاره کړې وي ؟ رسول الله ﷺ وفرمایل هو.

سعد ﷺ وویل : بېشکه موږ پرتا ایمان راوړیدی اوته مو رښتونې ګڼلی یې اوموږ په دی ګواهي ورکړیده چې تاکوم دین راوړیدی هغه حق دی. موږ له تاسره عهدونه اولوظونه کړیدي اوددی خبرې موېخلی کړیدی چی موږ به ستاسې خبره آورو اوعمل به وربانډې کوو . ای دالله رسوله ! تاسې چی هرڅه کول غواړئ هغه وکړئ موږ له تاسو سره ملګري یو. قسم دی په هغه ذات چی تاسې یې په حق سره لیږلي یې که چیرته تاسې موږ دغه سمندر ته بوځئ او هلته دځان غورځولو حکم موږ ته وکړئ نوموږ به په سمندر کې خپل ځانونه لاهوکړو. له موږ نه به یوکس هم مخالفت

ونکړي. او هیڅوک به له دښمن سره جنګیدل بد ونه ګڼي. موږ به په جنګ کې صبر او استقلال ښکاره کړو. کیدای شي الله پاک زموږ له لوری نه داسې عمل دروښایي چې تاسې وربانديې خوشاله شئ او سترګې مو وربانديې یخې شي تاسي موږ دالله په نوم روان کړئ.

رسول الله ﷺ دسعد ﷺ په خبرو خوشاله شو .

بیایي وفرمایل : تاسې روان شئ اوخوشاله شئ ځکه چې الله تعالی له دوه ډلو څخه په یوی ډلې باندی دغلبې وعده راسره کړیده. په الله قسم ګویا زه دجنګ مېدان ته ګورم اوماته دکفارو اومشرکینو شکست او مردار وژل شوي پڅپلو سترګو ښکاري.[1]

بیارسول الله ﷺ له خپلو اصحابو سره له دی ځای نه روان شو تردی چې بدر ته نژدی داوبو ځایونو په څنګ کې دېره شو.

حباب بن المنذر ﷺ وویل : یارسول الله ! ایاتاسې دالله په حکم دلته پړاو آچولې ده اوکه دجنګي حکمت عملي په لحاظ.او که دالله په حکم سره مو پړاو آچولې وي نوبیا موږ نه مخکی کیږو اونه وروسته کیږو .

رسول الله ﷺ وفرمایل چې پخپل رای اوفکر سره می دجنګي حکمت عملي په لحاظ پړاو آچولې ده.

حباب ﷺ وویل یارسول الله ! داد پړاو او دېره کېدو لپاره مناسب ځای نه دی. تاسې لښکر وړاندې بوځئ ترڅو موږ دښمن ته نژدې داوبوځای ونیسو داوبوشاتنی ځاګانې به ژورې کړو.

اوخپل ځان لپاره داوبو ډنډ جوړکړو. موږ ته به دڅکلو لپاره اوبه وي اوهغوی لپاره به نه وي.

رسول الله ﷺ وفرمایل : تا ډیره ښه مشوره راکړه.

---

[1] ـ(سیرت ابن هشام ۲/ ۱۸۸)

رسول الله ﷺ اودهغه ټول ملګري مشرکانو ته نژدې اوبوته راغلل او همغلته ديره شول. مجاهدينو ته يې امر وکړ چې داوبو کوهيان وکنئ او ژور يې کړئ . او چې په کوم کوهي مو پړاو اړولې هلته دځپل ځان لپاره داوبو ډنډ جوړکړي اوله اوبونه يې ډکي کړي.[1]

ابن اسحاق وايي چې اسود بن عبدالاسود مخزومي ميدان ته راغې هغه ډير شرير اوبداخلاقه انسان و. هغه وويل چې ماله الله سره عهد کړيدی چې زه به دمسلمانانو له ډنډ نه اوبه څکم. يابه يي نړوم اويابه دهغه په څنګ کې مړکيږم.

دهغه دمقابلې لپاره حمزه بن عبدالمطلب ﷺ راووت کله چې له هغه سره مخامخ شو نو دتورې يو وار يې ورباندی وکړ اوپښه يې ترينه غوڅه کړه هغه د شاپه تخته وغورځيد اوله پښونه يې وينې رواني وی. خوهغه په خويدو خويدو داوبو ډنډ ته ورنژدی شو. حضرت حمزه ﷺ ورورپاندی شو اوهغه يې په حوض کې وواژه داپه بدر کې دکفارو لومړی سړی و چې وو‌ژل شو.

لدهنه وروسته شيبه بن عتبه اودعتبه ورور عتبه بن ربيع اودهغه زوی وليد بن عتبه ميدان ته راغلل او مسلمانان يې مقابلې ته راوبلل. دهغوی دمقابلې لپاره له انصارو نه دری ځوانان ميدان ته ووتل. هغوی ترهنه پوښتنه وکړه چې تاسی څوک ياست؟

هغوی وويل : موږ انصاري ځوانان يو. هغوی وويل موږ تاسوته ضرورت نه لرو(يعنې زمونږ له تاسو سره کار نشته).

بيايي وويل : ای محمده! زموږ مقابلی ته زموږ دقوم همځولي خلک راوباسه.محمد ﷺ وفرمايل : ای ابوعبيده بن الحارث ! پاځه.ای حمزه ! پاځه ای علی! پاځه.

عبيده رضی الله عنه له عتبه سره، حمزه ﷺ ،له شيبه سره اوعلی ﷺ له وليد سره مقابله وکړه حمزه ﷺ شيبه دسترګوپه رپ کې وواژه اوهغه ته يې دجنګيدو فرصت قدری هم ورنکړ. اوعلي ﷺ هم دسترګوپه رپ کې وليد وواژه. اودعبيده ﷺ او عتبه

[1]ـ (سيرت ابن هشام ۲/ ۱۹۲).

ترمنځ دوه دوه ګوزارونه وشول هريو خپل مقابل له ښنو وغورځاو او زخمي يې کړ. حمزه ﷺ اوعلي ﷺ دواړه وړاندی شول عتبه يې ووهلو او ويې واژه اوابوعبيده ﷺ يې اوچت کړ او دمسلمانانو صف ته يې راوست.

دواړه لښکرې دقتال لپاره چمتو شوې. رسول الله ﷺ خپل صفونه برابرکړل دهغه ﷺ په لاس کی دغشي لرګي و چی په هغه سره يې داصحابو صفونه برابرول. محمد ﷺ دغشي په لرګي سره دسواد ابن غزيه ﷺ له څنګ نه تېرشو هغه له صف نه وتلی وو هغه يې په ګېډه کې وټومبه او ورته يې وويل : ای سواده ! برابر شه .

سواد وويل : يارسول الله زما ګېډه دی په درد کړه. ماته قصاص اوبدل راکړه .

رسول الله ﷺ خپله ګېډه لوڅه کړه او ورته يې وويل : ای سواده ! زماپه ګېډه هم دالرګې وټومبه. سواد وړاندی شو او درسول الله ﷺ ګېډه يې ښکل کړه .

رسول الله ﷺ ورته وويل : ای سواده ! داسې دې ولی وکړل ؟ سواد وويل : ای دالله رسوله ! جنګ حاضردی، ماوغوښتل چې زما آخري ژوند له تاسره وي اوزما څرمن ستاله څرمن سره ولګيږي. کله چی رسول الله ﷺ صفونه برابرکړل نوخپل هغه څپري ته راغی چی ځانته يې جوړه کړی وه. ابوبکرصديق ﷺ هم ورسره و. رسول الله ﷺ خپل رب ته ددعالاسونه پورته کړل اودالله تعالی نه يی دهغې مرستې غوښتنه وکړه چې الله ورسره وعده کړې وه. رسول الله ﷺ پخپل دعاکې وويل: اللهم ان تهلك هـذه العصابة فلن تعبد في الارض .ای الله ! که تا دمسلمانانو دغه ډله ووژله نو هيڅوک به ستاعبادت ونکړي. ابوبکرصديق ﷺ رسول الله ﷺ ته وويل يارسول الله ! الله تعالی ستادعاګانې واوريدلې هغه جل جلاله به له تاسره خپله وعده ضرور پوره کوي لدېنه وروسته په رسول الله ﷺ دخوب پرکالي راغله اودهغې له ختميدو نه وروسته محمد ﷺ په ډېر خوشالي سره ابوبکرصديق ته ووېل : ای ابوبکر! زه تاته زېری درکوم دالله مرسته درته راغلی ده. داجبريل امين دی دخپل اس واګي يې نيولي دی اودهغه د اس په غاښونو باندی دوړه ده.[1]

---

[1]_ سيرت ابن هشام : ۲/ ۱۹۵ _ ۱۹۶

دبدر په جنګ کې الله تعالی له مسلمانانو سره دمرستې لپاره پرښتې ولېږلې اوهغوی ته يې داطريقه وښودله چې مشرکان څنګه ووژني ؟

الله تعالی فرمايلي دي :

﴿ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴾.

کله چې وحی کوله رب ستا ملائکو ته چې زه له تاسې سره يم دمومنانو قدمونه کلک کړئ ډير ژر به زه دکافرانو په زړونو کې ډار واچوم اوتاسې کافران په څټونو او بندپه بند ووهئ.

دبدر په جنګ کې دټولو ملائکوشمېره پنځه زره وه،جبريل آمين دهغوی قيادت کاو اوله مشرکانو سره په جنګ کې شريکې شوې وې. داخبره دی معلومه وي چې يواځې يوه پرښته هم دمسلمانانو دمرستې او دمشرکانو دوهلو او زغلولو لپاره کافي وه خوالله تعالی دومره ډېرې ملائکې درسول الله ﷺ دکرامت اود مسلمانانو دزړونو د ډاډ لپاره راوليږلې. دملائکو مرسته يواځې په بدر کې داصحابو لپاره مخصوصه نده بلکې الله تعالی په هر زمان او مکان کې کفاروته دشکست ورکولو لپاره له صالحو مجاهدينو سره همداسې مرسته کړېده.

حسن البصری رحمه الله ويلي دي دبدر په جنګ کې چې الله تعالی له مؤمنانو سره دپنځو زرو ملائکو مرسته کړې وه ددغوپنځو زرو ملائکو دامرسته به ترقيامته پورې له مؤمنانو سره جاري وي.

((عن رفاعة بن رافع ﷺ قال : جاء جبريلٌ الى النبى ﷺ .

وقال له: ماتعدُّون اهل بدرٍ فيكم ؟

قال ﷺ : ((من افضل المسلمين))

قال جبريل : وكذلك من شهد بدراً من الـملائكةِ[1]».

لـه رفاعه بن رافع ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې جبريل امين نبی کريم ﷺ ته راغی اوهغـه ﷺ تـه يې وويـل : تاسې هغـه خلک څنګه ګڼئ چی دبدر په جنګ کی شريک شوي وو. ؟

رسول الله صلى الله عـليه وسلم وفـرمايل : هغـوی دمسـلمانانو غـوره خلک دي. جبريل آميـن وويل : همدغه راز هغه ملائکې هم په ملائکوکې غوره دي چی دبدر په جنګ کې شريکې شوی وی.

((عـن ابـن عباس رضىالله عنهما قال : بينمارجلٌ من الـمسلمـين يومئذ يشـتدُّ في أثـر رجـلٍ مـن الـمشركين أمامـه ، إذ سمـع ضربةً بالسوط فوقه ، وصوتُ الفارس يقول :أقدم حيزوم!

فـنظر إلى الـمشرك أمامه ، فخرَّ مستلقيا . فنظر إليه ، فإ ذا هوقد خُطِمَ أنفُه وشُـقَّ وجهـهُ . فجـاء الأ نصـاري ، فحـدَّثَ بذلـك رسـول الله ﷺ فــقـا ل : ((صَدَقْتَ. ذلك مددٌ من السماء الرابعة))[2].

لـه ابـن عـباس رضـی الله عـنهما نـه روايت دی چی پـه دی ورځ يـو مسـلمان پـه يـو مشرک پسې شوې و (يعنـي هغـه پسې يې منډې وهلې) لـه بره نـه يې دقمچينې دګوزار اود يو شهسوار اواز راغې چې ويل يې : ای خيزومه ! مخکې شه .

لـه دی آواز نـه وروسـته مسلمان وليدل چې هغه مشرک پرزمکه پرمخې غورځيدلی دی، پـوزه سوری اومـخ يـې دقمچيـنې پـه وار سره شليدلې اوزخمي شوی و. انصاري راغې اودغـه کيسـه يې محمـد ﷺ تـه واورولـه، رسـول الله ﷺ وفـرمايل چې تاربنتيا وويل داله څلورم آسمان نه مرسته ده. (يعنی دڅلورم آسمان مرسته ده)

---

[1]ـ رواه البخاري في المغازي ٥/ ١٣ .

[2]ـ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٨٤

((واخذ رسـول الله ﷺ حفنةً من الحصباء ، فرمى،بهافي وجوه قريش،وقال : ((شاهت الوجوه) وأمر أصحابه بالهجوم على قريش.وشدّ الصحابة وحملوا على قريش ، وكتب الله لهم النصر، فقتلوا سبعين وأسروا سبعين من المشركين . [1]))

رسول الله ﷺ يوموټې شګې راواخستلې هغه يې دقريشو په لوري ور وشيندلې او (شاهت الوجوه) الله جل جلاله دمشركانو مخونه قبيح او ذليل كړي . (يعني دماتې سره يې مخ كړي) يې وويل لدېنه وروسته يې خپلو اصحابو ته امر وكړ چې په قريشو يرغل وكړي. په ډير لږ وخت كې مشركانو ماته وخوړه ، اوياكسان يې ترينه ووژل او ۷۰ كسان يې ترينه بنديان ونيول.

((قال معاذبن عمرو: سمعت القوم يقولون: أبوالحكم لايخلص إليه فتوجَّهْتُ إليه ، ولما تمكنت منه حملت عليه ، فضربته ضربةً أطنَّت قلمه بنصف ساقه .. فضربني ابنه عكرمةً على عاتقي ، فقطع يدي ، وبقيت معلَّقةً بجلدةٍ في جنبي ، وأجهدني القتال ، حيث كنت أقاتل عامَّةَ النها ر، وأنا أسحبُها خلفي ، فلما آذتني وضعت قدمي عليها ، ثم تمطَّيْتُ بها حتى طرحتُها.)) [2]

معاذ بن عمرو وايي چې : ماله قوم نه واوريد چې ويل يې دا ابوجهل دى.. ده ته څوک نشي ورتللاى مادهغه په طرف وكتل اودموقع پيداكولو سره مې ورباندى يرغل وكړ اودتورې داسې ګوزار مې ورباندې وكړچې دهغه پښه مې له نيمې پنډۍ نه غوڅه كړه. دهغه زوى عكرمه زه په ولي باندى ووهلم اوزمالاس يې غوځ كړ اوپه

---

[1]_ سيرت ابن هشام : ۲/ ۱۹٦.

[2]_ المرجع السابق : ۲/ ۲۰۱

ځرمن کی ځوړند پاتی شو. ماتوله ورځ په همدی ځوړند لاس جهاد وکړ کله چی ورسره په تنگ شوم نو پښه می ورباندې کېښودله اوپه جټکې ورکولو سره مې وشلاو او ومې غورځاو.[1]

او همداسې دبدر په جنگ کې الله جل جلاله مسلمانانو سره دنصرت فیصله کړی و او پرهغوی باندی یې پخپله په دې وینا سره دهغه احسان یادونه وکړه :

﴿ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

[آل عمران : ۱۲۳]

الله پاک له تاسې سره په بدر کې هغه وخت کومک وکړ چی تاسې ډیر ناتوانه واست. نوله الله څخه وډارشئ ترڅو تاسې دالله شکر وکړئ.

شپږم : د بني سليم غزوه:

ابن اسحاق رحمه الله وايي کله چی رسول الله ﷺ له بد ر نه مدينې ته واپس تشريف راوړ نو دلته يې اووه شپې تېرى کړې اوله خپلو اصحابو سره له بنوسليم سره دغزالپاره لاړ. کله چی دهغوی اوبوته ورسيد نو هلته يې درى شپې تېرى کړى خوله بني سليم سره بې جنگ ونه شو.[2]

اووم : د بنى قينقاع غزا:

دشوال دمياشتې نيمايي دهفتې ورځ اودهجرت شلمه مياشت شروع شوې وه چې دغه غزوه راپېښه شوه.

بنوقينقاع ديهودانو لومړنۍ قبيله وه چی خپل تړون يې مات او وعده خلافي يې وکړه. رسول الله ﷺ هغوی پخپلو قلاگانو کې محاصره کړل بيا الله تعالى دهغوی په زړونو کې ويره واچوله دمنافقانو مشرعبدالله بن ابی په منځگړيتوب هغوی له قلاگانو نه په دی تړون ووتل چې ددوی ټول مالونه به دمسلمانانووي. الله تعالى

---

[1] _سيرة ابن هشام ۳/ ۳.

[2] _(سيرة ابن هشام ۲/ ۲۰۱)

محمد ﷺ ته بری ورکړ اودهغوی تولـه زمکه اومالونه دمسلمانانو په لاسو کې ورغلل.[1]

۸ تم : دالسویق غزوه: نبی کریم ﷺ دذی الحجی په پنځمه نیټه اودهجرت په دوهم کال له مدینې منورې نه دابوسفیان اودهغه دملګرو دمقابلې لپاره ووت ، کله چې ابوسفیان ته معلوم شو چې رسول الله ﷺ دهغوی دمقابلې لپاره راغلی دی نو هغوی وتښتیدل اودخپلو ځانونو دخپکولو په خاطر یې دستوانو بوری یې وغورځولې. نوپه دی خاطر دغه غزوه د سویق غزوې په نوم یادکړی شو.[2]

نهم : دغطفان غزوه: دغی غزا ته غزوه انمار اوغزوه ذي امرهم وېل کیږي ، داد نجدپه زمکه کې دربیع الاول په میاشت اودهجرت په دریم کال پیښه شوې وه. په دی غزوه کې لـه محمد ﷺ سره ۴۵۰ مجاهدین وو. خوله جنګ اوقتال نه پرته بېرته راوګرځیدل ځکه چې لـه دښمن سره مخامخ نه شول .[3]

لسم : دبنـی سلیـم دویمه غـزوه : رسول الله ﷺ د حجاز په سیمه کې دفرع نومې په ځای کې ربیع الاخر اوجمادی الاولی دوه میاشتې تېرې کړې خولـه دښمـن سره جنګ پېښ نه شو ځکه چې دښمن درسول الله ﷺ مخې ته رانغې او رسول الله ﷺ خپلو ملګرو سره بیرته تشریف راوړ.[4]

یولسم د احد غزوه : داحد غزوه دهجرت په دریم کال دشوال په میاشت کې واقع شوېده دمشرکانو شمیر درې زره اود مسلمانانو شمیر اووه سوه ته رسېده.

کله چې مسلمانان اومشرکان سره مخامخ شول نو دمشرکانو بیرغ طلحه بن ابی طلحه اوچت کړی و. هغه دمقابلې غوښتنه وکړه دهغه دمقابلې لپاره علي بن ابی طالب میدان ته راووت اوهغه یې وواژه. بیرغ عثمان بن ابی طلحه اوچت کړ

---

[1]_ طبقات ابن سعد ۲/ ۲۹_ ۲۹

[2]_ سیرة ابن حشام : ۳/ ٤۰۳

[3]_ طبقات ابن سعد ۲/ ۳٤_ ۳۵

[4]_ المرجع السابق : ۲/ ۳۵

مګر پرهغه حمزه ﷺ حمله وکړه اوهغه يې وواژه. بيا بيرغ سعدبن ابي طلحه اوچت کړ. سعدبن ابي وقاص ﷺ هغه په غشي وويشت او ويې واژه. بيابيرغ مسافع بن طلحه اوچت کړ. عاصم بن ثابت ﷺ پرهغه غشی وويشت اومړيې کړ. بيابيرغ حارث بن طلحه په لاس کې ونيو. پرهغه هم عاصم بن ثابت رضی الله عنه دغشي ګوزار وکړ اوهغه يې مړکړ. بيابيرغ کلاب بن طلحه اوچت کړ نو زبير بن العوام رضی الله عنه هغه وواژه. بيابيرغ جلاس بن طلحه اوچت کړ مګرطلحه بن عبيدالله رضی الله عنه هغه وواژه. له دينه وروسته بيرغ ارطات بن عبدشرجيل اوچت کړ مګرهغه علي بن ابي طالب ﷺ دلاسه مړشو. [۱]

اوپه دی ترتيب دابی طلحه له کورنی څخه اووه کسان پرله پسې ووژل شول. دمشرکانو بيرغ سرنګون پاتې شو ، عمره بنت علقمه الحارثيه راغله اوبيرغ يې اوچت کړ.

کله چې دبيرغ اوچتونکي ټول مړه شول نو مشرکان په منډه وتښتيدل اوله داسې داسې شکست سره مخ شول چې شاته يې نه راکتل مسلمانانو دهغوی تعاقب وکړ اودوسلې وارونه يې پرې کول هغوی خپله وسله وغورځوله او مسلمانان دغنيمت په راټولو کی مشغول شول. دغره په کنډاو کې چی کوم غشي ويشتونکي مسلمانان ناست وو دهغوی په منځ کې اختلاف رامنځ ته شو خو زياترو يې داکنډاو پرېښود اودغنيمت مال دراغونډولو لپاره لاندې راکوز شول ، خالدبن وليد اوعکرمه بن ابی جهل په هغو غشو ويشتونکو اصحابو باندې بريد وکړ چی په دغه کنډاو کې پاتی شوی وو هغوی يې شهيدان کړل اوپه مسلمانانو باندی وسله وال يرغل يې وکړ. په دی وخت کی ابليس آواز وکړ چې محمد ووژل شو. مسلمانان ددغه آواز په آوريدو سره ګډوډ شول پښې يې وښويدې اوله شعار نه پرته جنګيدل (شعار هغه اواز ته وايي چې دجنګ په وخت کې ملګري يوبل سره پری پيژني) ډير مسلمانان شهيدان شول او په تيښته يی لاس پورې کړ مګر رسول الله ﷺ دجنګ په ميدان کې ثابت قدم

---

[۱] ـ المرجع السابق .۲/ ۴۰ ـ ۴۱

پاتې شو اوله هغه ﷺ سره څه نور اصحاب هم کلک ودرېدل دڅوتنو اصحابو اعزاز واکرام الله جل جلاله په شهادت سره وکړ او څوتنه نور تېپيان شول.

داحد جنګ د مسلمانانو لپاره ډېر سخت دازميښت ورځ وه.

دولسم : دحمراء الاسد غزوه : دغه غزا داحد لـه غزوې نه وروسته دهفتې په ورځ دشوال دمياشتې په شپاړسمه دهجرت په درېم کال کې واقع شوېده. حمراء الاسد مدينې ته نژدې يوه سيمه ده. په دې غزوه کې لـه رسول الله ﷺ سره همغه کسان وو کوم چې داحدپه جنګ کې شريک شوي وو رسول الله ﷺ په دې خاطر حمراء الاسد ته لاړ ترڅو دقريشو مشر ابوسفيان ته دا وښايي چې مسلمانان اوس قوي دي اود احد په جنګ کې چې مسلمانانو ته کوم مرګ ژوبله رسېدلې وه هغه په مسلمانانو کې څه ضعف اوسستي نه دې راوستې. ځکه چې ابوسفيان داوليدل چې مسلمانان حمراء الاسد ته رسيدلي دي نو خپله لاره يې ونيوله او مکې ته لاړ.[1]

ديارلسم : دبني نضير غزوه : داغزوه دهجرت په څلورم کال دربيع الاول په مياشت کې داحدلـه جنګ نه پنځه مياشتې وروسته واقع شوېده.

رسول الله ﷺ په دې وجه لـه خپل لښکر سره لاړچې هغوی لـه محمدﷺ سره خپله کړې لوظنامه او تړون مات کړي و. هغوی يې ترېوې مودې پورې په محاصره کې وساتل، الله تعالی دهغوی په زړونو کې ويره واچوله، هغوی لـه قلاګانو اومورچلونه دمحمدﷺ په حکم راکوز شول او د منافقينو مشر ابن ابی د دوی سفارښت وکړ.

دبنو نضير يهودانو تـه په دې شرط لـه خپلو کورونو څخه دوتلو اجازه ورکړې شوه چې يواځې دومره سامان به لـه ځان سره وړي څومره چې دهغوی ځاروي اوچتولې شي. خپله وسله اوجنګي سامان به لـه دې ځای نه بل ځای ته نه وړي. هغوی خيبر او نورو ځايونو تـه لاړل. الله تعالی دهغـوی زمکې اوکلي د مسلمانانو لپاره فيې وګرځول.[2]

---

[1]_ سيرة ابن هشام : ۳/۴۴_ ۴۵.

[2]_ المرجع السابق ۳/ ۱۰۹

اودبني نضير ديهودو په بار، ني دحشر سوره نازل شو.

څوارلسم : د ذات الرقاع غزوه: دغه غزو، سجرت په څلورم کال دجمادی الاولی په میاشت کې واقع شوېده. اودا د ذات الرقاع په نامه ځکه یادولی شي چی په دی سفرکې دمسلمانانو پیزار او چپلقی‌شکیدلی اوپښې چاودلی وی اووینه ترېنه بهیدلې نو مسلمانانو لـه هغوی نه توټې اوچیرې تاوکړې وې. رقاع درخت ټکړوته ویل کیږي نو لـه دی کبله ددغې غزوې نوم ذات الرقاع شو.

رسول الله ﷺ دنجدپه طرف تللی و ترڅو لـه بنی محارب، بني ثعلبه اوبني غطفان سره جهاد وکړي په دی سفر کې محمد ﷺ دغطفان دقبیلې لـه یوې ډلې سره مخامخ شوې و اوخلکو بـه یوبـل ویرول پـه دی سفر کې نوبت جنګ اوقتال ته ونه رسید. په دی غزوه کې محمد ﷺ په لومړي ځل صلواة خوف (دویرې لمونځ) اداکړ.[1]

پنځلسم : دبدر الصغری غزوه : دبدرالصغری غزوه دهجرت په څلورم کال سعبان په میاشت کی واقع شویده. محمد ﷺ لـه خپلو ۱۵۰۰ اصحابو سره بدر ته لاړ، ځکه چې تیرکال داحدپه جنګ کې محمد ﷺ لـه ابوسفیان سره په راتلونکي کال کی دبدر پـه سیمه کې دجنګ کولو وعده کړی وه .ابوسفیان هم لـه قریشو سره یوځای لـه محمد ﷺ سره دجنګ لپاره بدر ته روان شوې و. خوپه لاره کې پښیمانه شو اوبیرته مکې ته لاړ.

په روایت کې دي چې محمد ﷺ اته ورځې په بدر کې دابوسفیان انتظار وکړ او بیرته مدینې ته راغې.[2]

شپاړسم : د دومة الجندل غزوه : دادهجرت په پنځم کال دربیع الاول په میاشت کې واقـع شویده دومـة الجندل دشام په اطرافو کې دشام اوعـراق ترمنځ

[1] ــ المرجع السابق : ۳/ ۱۱۹.

[2] ــ سيرة ابن هشام : ۳/ ۱۲۳

دیوښار نوم دی چې پکې ډیرې قوي قلاګانې وې. رسول الله ﷺ ته خبر ورسید چې کفار په دومة الجندل کې راغونډ شوي دي ترڅو په مدینه باندې دمسلمانانو په خلاف یرغل وکړي. رسول الله ﷺ دهغوی دمخنیوي په خاطر د زرو تنو اصحابو سره له مدینې نه ووت . دښمن په وخت کې به یې سفرکاو اود ورځې به یې ځانونه پټول خو مشرکانو ته معلومه شوه چې رسول الله ﷺ له خپل لوی لښکر سره زموږ په طرف را روان دی. په زړونو کې ویره پیداشوه اوغونډه یې تیت اوپرک شوه. رسول الله ﷺ دومة الجندل پورې لاړ لېکن هلته دښمن یې ونه لید. دهغو په څارویو او شپونیکو باندې یې حمله وکړه نو ځینې یې ونیول او ځینې یې وتښتیدل رسول الله صلی الله علیه وسلم هلته څو ورځې ایسار شو اومنطقې ته یې خپل لښکرې واستاولې لېکن هیڅوک یې پیدانکړ.[1]

اولسم دخندق غزوه دی دی غزاته غزوه احزاب هم ویل کیږي: داغزوه دهجرت په پنځم کال دشوال په میاشت کې واقع شوېده.

ابوسفیان له قریشو نه ، عیینه بن حصن له بنی فزاره نه او حارث بن عوف له بنی مره نه را روان شول دغطفان زړه ورجنګیالي هم وخوځیدل اودمشرکانو دټولو قومونو پنځه زره لښکر تشکیل شو.کله چې رسول الله ﷺ دهغوی له روانېدونه خبرشو نو له مسلمانانو نه یې مشوره وغوښته چې دهغوی په خلاف څه ډول تاکتیک وکاروو؟.حضرت سلمان فارسي ﷺ ورته مشوره ورکړه چې دمدینې شاوخوا خندقونه باید وکنستل شي. رسول الله ﷺ دهغه ﷺ مشوره ومنله او مسلمانانو دلسو ورځونه په زیاته موده کې خندوقونه وکنستل. په دی وخت دمسلمانانو ټول تعداد درې زره و.

کله چې مشرکان مدینې ته راورسېدل نو یودم ناڅاپه له خندقونو سره مخ شول دغطفان لښکر داحدله طرف نه راغې اوقریشوپه مجمع الاسیال (یعنې دباراني اوبو

[1]ـ طبقات ابن سعد : ۲/ ۶۲ـ ۶۳

دیو ځای کیدو ځای کې پړاو واړاو) رسول الله ﷺ اودهغه اصحاب دهغوی دمقابلې لپاره خندوقونو ته راغلل چې شاګانې یې دسلع دغر په طرف ، اومخونه یې ددښمن دلښکرو په لورې وو. دواړه لښکرې له شلو ورځونه زیات یودبل په مقابله کې پرتې وې. حضرت علي بن ابی طالب ﷺ له عمروبن عبدود سره مقابله وکړه اوهغه یې وواژه. دواړو خواو یوپربل باندی غشي ویشتلې. (یعنې دغشو جګړی به هروخت دوام درلود)

په همدغو ورځوکې نعیم بن مسعود الاشجعی په پټه مسلمان شو او هیڅوک دهغه په اسلام راوړلو باندې پوه نه شو. هغه راغې اومحمدﷺ ته یې خپل خدمتونه وړاندې کړل اوویې ویل ماته چی دهری خبری حکم راکوئ زه ورته تیاریم رسول الله صلی‌الله علیه وسلم هغه ته وفرمایل : چی ته په موږ کې یوتجربه کار سړی یې چې په څه ډول کولی شي دمشرکانو په ضد څه تدبیر او چل ول وکړه او څومره چی کولی شی له موږ نه ځان لری ساته ځکه چې جنګ یوقسم دوکه ده. نعیم له دی‌ځای نه سیده دبنی قریظه یهودو ته لاړ. داسلام راوړلو نه وړاندې له هغوی سره ښه اړیکی درلودلې .

بنوقریظه داسې قوم و چی له رسول الله ﷺ سره یې هم خپل عهد مات کړی و اودمشرکانو لښکرو سره په ائیتلاف کې یو ځای شوي وو .

نعیم بن مسعود دبنی قریظه له مشرسره خبرې اترې وکړې اوهغه ته یې دبنوقریظه هغه خطاګانې وریه یادکړلې چی وړاندی تربنه شوې وې یعنی له رسول الله ﷺ سره دعهد دماتولو خطاء.

هغه ته یې وویل چی دمشرکانو قبیلی خوله بهر نه راغلی دي، هغوی به له جنګ نه وروسته بیرته خپلو خپلو وطنونو ته لاړشي اوتاسی به مسلمانانو ته یواځې پاتی شئ هغوی به تاسي ووژني.

له دی کبله تاته زمانصیحت دادی چی تاسی ترهغه دقریشو اوبنوغطفان مرسته مه کوئ ترڅوپورې چې هغوی خپل څو مخورکسان تاسوته په ضمانت کې درنکړي اودنه تښتیدو ضمانت درکړي دبنو قریظه مشر دهغه رای ومنله.

بیانعیم بن مسعود لـه دی ځای نه ابوسفیان اودمشرکانو دقبیلو مشرانوته لاړ هغوی ته یې خپل ځان خیر خواه معرفي کړ ورته یې وویل چی بنی قریظه له رسول الله ﷺ سره دعهد په ماتولو پښیمانه شویدي اوهغوی لـه رسول الله ﷺ سره اتفاق کړیدی چی دمشرکانو دقبیلو غټ غټ کسان به نیسو اوهغوی به وژنو. که چیرته بنوقریظه لـه تاسونه دسپین ږیرو ضمانت وغواړي چی لـه هغوی سره ګروي کیږدئ نو ور یې نکړئ ځکه چې هغوی مسلمانانو ته سپاري.

دهفتې په شپه ابوسفیان بني قریظوته یوځوکسه واستول چې سباته تاسې له خپل طرف نه پر مسلمانانو حمله وکړئ اوموږ به لـه خپل طرف نه حمله ورباندې وکړو. مګربنوقریظه و دنعیم بن مسعود دپلان په مطابق له هغو نه غوښتنه وکړه چې تاسې لومړی خپل څومخور کسان له موږ سره دضمانت په توګه ګروي کیږدئ. دمشرکانو قبیلی دافکر وکړ چې ریښتیا بنوقریظه له موږ نه داکسان په دی خاطر ګروي غواړي چی مسلمانانو ته وسپاري اوهغوی یې ووژني. او سرونه یې غوڅ کړی.

دمشرکانو ټولو قبیلویوبل ته وویل چی نعیم ابن مسعود تاسې ته ریښتیا ! ویلي وو. په دی خبره دمشرکانو اویهودانو ترمنځ اختلاف پیداشو. الله پاک دهغوی په زړونو کې بی اتفاقي او ویره واچوله او یوبل ته په بدو ردو ویلو شروع شول.

الله پاک دمشرکانو په لښکر باندې په سختویخو شپوکی دبادونو ډیرسخت طوفان والوځاو. دهغوی دیګونه اوکټوی یي پـه بـل مـخ واړولـې اودخیمو میخونه یی وویستل.

کله چی محمد ﷺ دمشرکانو ترمنځ لـه اختلاف نه خبرشو نو حذیفه بن الیمان رضی الله عنهما یې ولیږه چی دهغوی لـه حالت نـه ځان خبرکړي. رسول الله ﷺ هغه تـه تاکیدوکړ چې هلته خپل ځان چاته ونه ښایي اوپه پټه توګه پکی ورداخل شي. خذیفه رضی الله عنه په دی توره تیاره شپه کې چی یخني هم خورا ډیره وه او باد هم الوته دمشرکانو په لښکر کې ننوت او همغلته غلی کیناست.ابوسفیان هم په لښکر کې موجود و هغه خپل لښکر ته وویل : ای قریشو! داځای زموږ لپاره نور د اوسیدو نه دي. زموږ څناور اوځاروي هلاک شول . بنوقریظه و لـه موږ نه لاس واخست ددغې سیلی په وجه زموږ ناسته ولاړه ګرانه شوېده. زموږ دخیمو میخونه یي وویستل او

دیګونه یې په بل مخ واړول اور نشوترې بلولای،موږ ته پکار دي چې واپس لاړشو مادواپس تلو فېصله کړېده. هغه پخپل اوښ باندی سور شو، دهغه په لیدلو سره نور خلک هم پخپلو پخپلو اوښانو باندی سپاره شول. غطفان قبیله چې له قریشو نه خبرشول چې هغوی بیرته ځي نوهغوی هم پخپلو اوښانو ښېې واړولې او روان شول.[1]

اوالله تعالی مسلمانانو ته دمشرکینو له دی شرنه نجات ورکړ او دا آیت شریف یې نازل کړ:

﴿ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ [الأحزاب : ۲۵.]

. الله پاک کافران له غصې نه خوټېدونکي په داسې حال ستانه کړل چې هیڅ ګټه یې نه وه ترلاسه کړی . او مومنانوته په جنګ کې یواځې یو الله بس دی. او الله پیاوړې او برلاسې دی .

اتلسم : دبنی قریضه غزوه : داپه احراب کې مشرکانو دشکست خوړلو پسې سمدستي رامنځ ته شوه ځکه چې دشپې په وخت چې مشرکان له مدینې نه ووتل نو دسهار په وخت مسلمانان بیرته خپلو خپلو کورونو ته راغلل. دماسپښین په وخت جبریل امین محمد ﷺ ته راغی او ورته یې وویل : یارسول الله ! ایا تاسو وسله کېښودله ؟ محمد ﷺ ورته وویل هو. جبریل امین وویل چې پرښتو لاتراوسه پورې وسله نده اېښې . ای محمده! الله تعالی حکم کړیدی چې دبنوقریظه و په طرف لاړشئ زه هم دهغوی په طرف روان یم چې دهغوی قدمونه کمزوري کړم درسول الله ﷺ جار وهونکي اعلان وکړ چې څوک په الله اود آخرت په ورځ ایمان لري هغه دی دمازیګر لمونځ بني قریضه و ته ورسوي،مسلمانان د بني قریضه په طرف روان شول. په دی وخت د مسلمانانو ټول شمیره دری زره تنه و. دا واقعه دهجرت په پنځم کال د ذی القعده په ۲۳ نیټه پېښه شوېده.

---

[1] ـ سيرة ابن هشام : ۳ : ۱۳۷ـ ۱۴۰

رسول الله ﷺ بنی قریظه پوره (۲۵) ورځې په محاصره کې وساتل . په بني قریظه و باندې دمحاصرې داحالت ګران تمام شو او الله تعالی دهغوی په زړونو کې ویره واچوله بالاخر د سعد بن معاذ په حکم له قلاګانو نه بیرون ووتل . سعدبن معاذ رضی الله عنه حکم وکړ چې ددوی سړي دی ووژل شي اوښځې اوماشومان دی غلامان کړی شي. ځکه چی دوی له نبی کریم ﷺ سره خپل عهد اوتړون مات کړیدی

نبی کریم ﷺ سعدبن معاذ رضی الله عنه ته وفرمایل چی تاهغه فیصله وکړه کومه چې د اووه آسمانونو له پاسه الله تعالی فیصله کړی وه. مسلمانانو دبنی قریظه تقریبًا له اتونه ترنهه سوه کسانو پورې ژوندي ونیول ، رسول الله ﷺ دمدیني په بازار کې یوه کنده وکنستله هغوی یې دلته راوستل اوهمدلته یې یوپه بل پسې دهغوی څټونه والوځول. په دغوخلکو کې دبنی قریظه مشرکعب بن اسد ، دټولو یهودانو مشر حیی بن اخطب و کله چی حیی بن اخطب راحاضر کړی شو نودهغه دواړه لاسونه دهغه ترڅټ پورې تړل شوي وو. رسول الله صلی‌الله ته یې وویل : په الله قسم چې له تاسره په عداوت کی خپل ځان نه ملامتوم لیکن الله تعالی چی څوک رسواکول غواړي هغه رسواکیږي. لدینه وروسته دهغه څټ ووهل شو اوپه دی ډول په ټولو باندی دڅټونو دپریکولو فیصله وشوه . اومسلمانان دهغوی د زمکو اوکورونو وارثان شول.[1]

(۱۹) نوولسم : دبنی لحیان غزوه : داغزوه دهجرت په شپږم کال درربیع الاول په میاشت کې واقع شوېده بنی لحیان هغه قوم دی چی د رسول الله ﷺ له اصحابو حبیب بن عدي اودهغه له ملګرو رضی الله عنهم سره ټګي کړی وه اوهغوی یې رجیع نومې ځای کی شهیدان کړي وو. رسول الله ﷺ دخپلو اصحابو دانتقام اخستلو لپاره هغوی پسې له خپلو دوه سوه اصحابو سره یوځای راووت. کله چې هغوی خبر شول

---

[1]_ المرجع السابق ۳/ ۱٤۱_ ۱٤۷

چې محمد ﷺ هغوی پسې روان شویدی نو هغوی وتښتیدل اوپه غرونو کې پټ شول نوځکه جنګ ونه شو او محمد ﷺ واپس تشریف راوړ.[1]

شلم : د ذی قردغزوه: ذوقرد دمدینې اوخیبر ترمنځ یوځای دی چې هلته اوبه دي اوله مدینې نه تقریباً ددوشپو لارې په فاصله کې دی. رسول الله ﷺ دبنی لحیان له غزوې نه بیرته مدینې ته راستون شوی و، دلته یې څو ورځې یې لانه وې تېر کړې چې عیینه بن حصن فزاري دغطفان قبیلې داس سوارانو سره یو ځای درسول الله ﷺ داوښانو په څرځای باندی یرغل وکړ اودرسول الله ﷺ اوښان یې له ځان سره وی وړل ابن اسحاق رحمه الله وایي چې داواقعه دهجرت دشپږم کال په نیمایي کې پېښه شوې ده.[2]

بخاري مسلم اونورو ویلي دي چې داد حدیبیه دسولې نه وروسته اودخیبر له غزا نه مخکې دهجرت داووم کال په لومړیو کې پېښه شوېده اوداهغه تاریخ دی چې:

ددغې غزوې قهرمان سلمه بن الاکوع بیان کړیدی اوحافظ ابن کثیر پخپل تاریخ کې همدی ته ترجیح ورکړېدی. اوهمدا ډیر راجح دی.[3]

مسلم له سلمه بن الاکوع ﷺ نه دذی قرد حدیث روایت کړیدی هغه ﷺ وایي موږ له رسول الله ﷺ سره یوځای حدیبیه ته راغلو اوموږ ټول څوارلس سوه کسان وو. هغه حدیث بیان کړ او تردی ځای پورې ورسېد چې بیاموږ مدینې ته راغلو. رسول الله ﷺ خپل څاروي ولېږل او ورسره خپل غلام رباح هم ولېږه. زه هم له هغه سره وم. زه پخپله دطلحه ﷺ په اس باندی سور وم. ترڅو یې له اوښانو سره وڅروو اوبیاپه اوبو خړوب کړو .کله چې موږ شپه تېره کړه اوسهار شو نو عبدالرحمان فزاري درسول الله ﷺ په څارویو باندې ډاکه واچوله ټول یې روان کړل او شپونکي یې وواژه.

---

[1]_ المرجع السابق : ۳/ ۱۷٤_ ۱۷۵

[2]_ سیرة ابن هشام ۳/ ۱۷۵.

[3]_ البداية والنهاية لابن كثير : ٤/ ۱۵۰

ما رباح ته وویل : دا اس دې واخله اوطلحه بن عبیدالله ته یې ورسوه اومحمد ﷺ ته وروایه چې مشرکانو دهغه په څارویواوښانو باندې ډاکه آچولی او څاروي یې ټول له ځان سره وړي دي. لدینه وروسته زه دمشرکانو دپښو نښو پسې لاړم پرهغوی باندې مې غشي ویشتل او ویل به مې زه ابن الاکوع یم نن ورځ به معلومیږي چې چا دشریفې ښځې شدې څکلی دي ؟ دهغوی یوسړي ته نژدې شوم اوهغه مې په غشي سره وویشت غشی دهغه دولو ترمنځ ننوت ماورته آواز وکړ در واخله زه داکوع زوی یم نن ورځ به معلومیږي چې چادشریفې ښځې شیدې څکلي دي.

په الله قسم چې ماپرهغوی مسلسل غشي ویشتلې اوهغوی مې زخمي کول. کله به چې دهغوی له طرف نه جنګیدونکي زما طرف ته راغلل نوزه به دونو په منځ کې ننوتلم اوله همغه ځای نه به مې ورباندې غشي ویشتلې.هغوی چې کله ددوه غرونو ترمنځ له یوتنګ ځای نه تېر شول نوزه دغره له پاسه وختلم اوله بره نه مې ورباندې کاڼي خوشې کړې هغوی به خپل ځانونه له دغو ګوزارونو څخه بچول او درسول الله ﷺ اوښان به یې خوشې کول . تردې چې ټول اوښان یې خوشې کړل خومادهغوی تعاقب پرې نښود اومسلسل مې په کاڼو ویشتل تردې چې هغوی څه دپاسه دیرش څادرونه او څه دپاسه دیرش نیزې پرزمکه وغورځولې ترڅو بارېي سپک شي اوپه منډه وتښتي. هغوی به چې هریوشی وغورځاو نومابه پرهغه دکاڼو یوه نښه ودروله ترڅومحمد ﷺ اودهغه اصحاب دا وپیژني .هغوی ددوه غرونو ترمنځ یوتنګ ځای ته راغلل زه دهغوی له پاسه دغره په سرناست وم. هغوی ته ابن بدر الفزاري راغې اودسهار په ناشته لګیا شول. زه دهغوی په سر په غره باندې کیښناستم فزاري پورته وکتل او زه یې ولیدلم هغوی ته یې وویل . داڅوک دی ؟ هغوی وویل :

موږ دده دلاسه په لوی مشکل اوتکلیف کې اخته یو. په الله قسم چې دسهار له تربږموی نه موږ پسې دی او په غشو اوکاڼو باندې مو ولي تردې چې له موږ نه یې ټول شیان واخستل. هغه ورته وویل : له تاسونه څلور کسان دی پسې وخیژئ، هغوی څلور واړه ماپسې غره ته وختل . کله چې هغوی ماته نژدې شول نو ماورته وویل ایاتاسې ماپیژنئ ؟ هغوی وویل نه ، ته څوک یې ؟

ماورته وویل : زه سلمه بن الاکوع یم . په هغه لوی ذات می قسم چی محمد ﷺ ته یې عزت ورکړیدی که زه له تاسو نه دچانیول وغواړم نو نیولی یی شم اوله تاسونه چی څوک زما دنیولو کوشش وکړي نوما نه شي نیولې. له هغونه یو وویل زه همداسی فکرکوم اوبیرته لاړل.

زه له خپل ځای نه نه وم خوځیدلې چې درسول الله ﷺ مجاهدین مې ولیدل چې دونو په منځ کی په آسونو سواره را روان دي. له ټولونه مخکې اخرم الاسدي وهغه پسې ابوقتاده الانصاري اوهغه پسي مقداد بن الاسود الکندي و. ماد اخرم الاسدي داس واګې ونیولې او ورته می وویل چی وړاندی مه زه ذرسول الله ﷺ اودهغه له اصحابو سره دیوځای کیدو انتظار کوه. هغه راته وویل : ای سلمه ! که چیرته په الله او اخرت ایمان لرې اوپدی پوهیږې چې جنت اودوزخ حق دي نوبیا زما اوشهادت ترمنځ خنډ مه جوړیګه . ماهغه پرېښود. هغه عبدالرحمن فزاري پسې ورسید او ددواړو ترمنځ جنګ شروع شو اخرم اسدي دعبدالرحمن فرازي اس زخمي کړ خو هغه دی په نیزه وواهه اوشهید یې کړ. فزاري دهغه اس واخست او روانشو. بیا ابوقتاده الانصاري له عبدالرحمن سره نښته وکړه هغه یې په نیزه وواهه اومړ یې کړ. هغوی پخپل مخه په منډه روان وو اوزه هم هغوی پسې پیاده په منډه روان وم. زه درسول الله ﷺ له لښکر نه دومره لری ووتلم چی هغوی اودهغوی دوړه هم راته نه ښکاره کېده. دلمر پریواته په وخت کی هغوی یوی درې ته ورسېدل هلته اوبه وی چی ذوقرد ورته وېل کیده. هغوی غوښتل چی له دی ځای نه اوبه وڅښي ، هغوی ډیر تږي وو. لیکن زه د هغوی پسې لګیدلی وم هغوی چی وکتل نوپرمایي سترګې ولګیدلی له مانه وویریدل اود اوبوڅکلو نه بغیر له دی ځای نه لاړل، او یو ځاځکې یې هم ونه ځاکه هغوی منډی وهلې او خپلې سورلی یې زغلولی ماهم دهغوی تعاقب پرې نښود آن تردی چی دهغوی یوسړی می راګیر کړ او په غشي سره می وویشت اوپه ولي باندی ولګید. ما آواز وکړ داغشی در واخله زه ابن الاکوع یم نن ورځ به معلومیږي چی چادشریفې ښځې شیدې څکلي دي. هغه وویل : واه مور را باندی بوره شه ایاته همغه اکوع یی چی دسهار راهیسی موږ پسې یې اونه موپرېږدی. ماوویل دخپل ځان دښمنه هو زه همغه اکوع یم چی سهار راهیسی درپسی یم. هغوی وتښتیدل اوشاته دوه اسونه یی

پریښودل. ماهغه دواړه آسونه راوستل اومحمد ﷺ ته مې را روان کړل لومړی مې اودس وکړ اوبیامې شیدی وڅکلې. زه رسول الله ﷺ ته راغلم اوهغه په هغو اوبوباندې ناست وچې ما ډاکوان ترې شړلي او زغلولي وو (ذی قرد) رسول الله ﷺ هغه اوښان، څادرې اوټول هغه شیان یې ترلاسه کړي وو چې له ډاکوانو نه پاتی شوي وو. بلال رضي الله عنه له هغو اوښانو څخه چې ماله ډاکوانو نه بیرته اړولي وو یوه اوښه حلاله کړی وه اورسول الله ﷺ ته دهغی ینه اوکوب یې په اور باندی وریتول. مارسول الله ﷺ ته وویل : یارسول الله ! ماپریږده چې زه له مسلمانانو نه سل کسان منتخب کړم چې مشرکانو پسې لاړشو او ټول ووژنو رسول الله ﷺ وخندل تردی چې داوړېه رڼاکې یې غاښونه ښکاره شول. راته یې وفرمایل : ای سلمه ! ایاته داکار کولې شې؟ماوویل هو په هغه ذات قسم چې تاته یې عزت درکړیدی .هغه ﷺ وفرمایل : هغوی اوس دغطفان په زمکه کی خوراک څښاک کوي. موږ ته له غطفان نه یوسړی راغی هغه موږ ته وویل چې فلانې سړی هغوی ته داوښ یوجونګی حلال کړی و. کله یې چې څرمن یې ترینه ویستله نو یو دوړه یې ولیدله. ورته یې وویل چې مسلمانان درپسې دلته را روان دي هغوی له دی ځاینه هم په ویره لاړل. او وتښتیدل .

کله چې سهار شو نو رسول الله ﷺ وفرمایل : په موږ کی بهترین اس سوار اوشهسوار ابوقتاده دی اوبهترین پیاده جنګیالی سلمه ﷺ دی.

بیارسول الله ﷺ ماته دوه برخی راکړې. یوداس سواري اوبل دپیاده ، دواړه یې راته راکړي. بیایي خپل شاته دالعضباء اوښی باندې سورکړم او مدینې منوری ته روان شوو.کله چې موږ روان وو نوله نصارونه یوسړې وددرید داداسی سړی و چې هیڅچا ورسره مسابقه نه شوه کولې. هغه وویل : ایاترمدینی پوری څوک له ماسره مسابقه کوونکی شته ؟داخبره یې څو څو کرته وکړه. ماورته وویل ایا دکوم کریم اوشریف سړي خیال هم نه کوې؟ هغه وویل له رسول الله ﷺ نه علاوه دبل چاخیال نه کوم. ماوویل یارسول الله له تانه دی زما مور اوپلار قربان شي ماپریږده چې له دی سره مسابقه وکړم . رسول الله ﷺ وفرمایل که ستاخوښه وي . ماسړي ته وویل زه مقابلې ته تیاریم او راغلی یم خپلې پایڅی مې راټولې کړی او له ټوپ سره مې منډه پیل کړه تریو دوو لوړو ځایونو پورې ماځان پاتی کړی و سمه منډی مې نه وهله . بیاورپسې تیز شوم څو

بیامی تردوو لوړو ځایونو پورې ځان پاتې کړ . بیامې تیزه منډه پیل کړه تردې چې وړیسې ورسیدلم او ددواړو ولیو په منځ کې مې ګوذار ورکړ او ترینه مخکې شوم او ورته مې وویل ،په الله قسم مسابقه ماوګټله !! په دې ډول زه لـه هغـه نـه مدینې تـه مخکې ورسیدلم .

یوو یشتم : د نبی المصطلق غزوه : دعلماو ترمنځ ددې دوخت په اړه اختلاف دی .ځینې علماء وایي چې دهجرت په څلورم کال وه، او ځینې علماء وایي چې دهجرت په پنځم کال دشعبان په میاشت کی دخندق دغزوې نه وړاندې وه اوځینې علماء وایي چی دهجرت په شپږم کال دشعبان په میاشت کې وه.

آخري وینا دابن اسحاق دی.

داغزا دبنی المصطلق په نوم ځکه نومول شویدی چی نبی کریم ﷺ دبنی المصلق لـه قبیلی سره غزا کړې وه. دغه قبیله دمدینې اوسمندر ترمنځ په یو ساحل کې اوسیدله. دیته مریسیع غزوه هم وېل کیږي، مریسیع په ساحل کې دقدید نومې ځای کی داوبو نوم دی. دبنی المصطلق قبیلې خلک ددغه اوبو شاخوا اوسېدل.

ددغی قبیلې مشر حارث بن ابی ضرار و. رسول الله ﷺ تـه خبر ورسید چی ددغې قبیلې خلکو په مدینه باندې دحملې کولو په غرض ډیر لوی لښکر چمتو کړیدی رسول الله ﷺ دخپلو اصحابو سره دهغوی دمقابلې لپاره له مدینې نه هلته تشریف ویوړ هلته مسلمانانو اومشرکانو دغشو ویشتل سره تبادلـه کړل .خو څه موده وروسته مسلمانانو پرهغوی قوي یرغل وکړه، هغوی ته یې ماته ورکړه، ډیر یې ترینه مړه کړل اوډیر یې ترینه ژوندي ونیول. ډیر زیات ځاروي لکه اوښان ، ګډان، غوایان او وزې یې هم په غنیمت ونیول.

اورسول الله ﷺ ددغی قبیلې پاچا حارث ابن ابي ضرار لور جویریه بنت الحارث سره نکاح وکړ.[1]

---

[1] - سیرة ابن هشام : ۳/ ۱۸۲.

دوه ویشتم :دحدیبیه غزوه : داغزوه دهجرت په شپږم کال دذی قعده په میاشت کې واقع شوېده . رسول الله ﷺ لـه څوارلس سوه کسو اصحابو سره دبیت الحرام د زیارت او دعمرې د اداکولو په نیت لـه مدینې منورې نه وخوځید . اوهدیې لپاره یې لـه خان سره اویا بُدني هم روانی کړې وي.

کله چې قریشو درسول الله ﷺ دعمرې لپاره بیت الله شریف ته دراتلو خبره واورېده نو په مکه کې دهغوی دداخلې دمخنیوې لپاره راووتل. رسول الله ﷺ دحدیبیه په سیمه کې پړاو واچوله اوله هغه ځای نه حضرت عثمان ﷺ یې مکې ته ونیږلو ترڅو دهغه ځای اوسیدونکي دمحمد ﷺ لـه دی ارادې نه خبرکړي چې هغه عمرې ته را روان دی.

خودا افواه خوره شوه چې حضرت عثمان ﷺ وژل شوېدی رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو نه وغوښتل چې د ونې لاندي لـه محمد صلی الله علیه وسلم سره ددی خبری بیعت وکړي چې په جنګ کې به مړ کیږي خوتښتنه به نه کوي، دغه بیعت ته بیعت الرضوان ویل کیږي.

درسول الله ﷺ اود قریشو ترمنځ په خبرو اتروکې په سوله باندی اتفاق وشو او دحدیبیه سوله منځ تـه راغلـه ، اودسهل ابن عمر سره یې دسولی لوظنامه لاسلیک کړه [۱]

درویشتم : دخیبر غزوه : کله چې رسول الله ﷺ لـه حدیبې نه واپس راغې نو په مدینه کې دذوالحجه اودمحرم دمیاشتې څه حصه تېره کړه. بیاد محرم په میاشت کې دهجرت په اووم کـال محمد ﷺ دخیبر په طرف لاړ. خیبر یوښار ګوتې و چې په کې ګڼې کلاګانې وې اوهلته یهودان اوسېدل.

---

۱ : ۴/ ۱۹۶

عامربن الاکوع ﷺ یو رجازشاعر و. کله چی مسلمانان دخیبرپه لوري روان وو نوعامربن الاکوع به ورته رجزیه شعرونه ویل. کله چې رسول الله ﷺ دهغه داشعرونه واورېدل نو ورته یې وویل : الله تعالی دی تاوبخښي .

رسول الله ﷺ چی هرچاته دبخښنې دعاکړی الله تعالی هغه ته دشهادت مرګ ورکړیدی .

کله چې عمر ﷺ له رسول الله ﷺ نه دعامر لپاره داستغفار اوبخښنې الفاظ واوریدل نو ویې ویل : یارسول الله امورته به دی دعامر نه د ګټې داوچتولو موقع راکړې وه.

کله چی مسلمانان خیبر ته ورسیدل نو دیهودو پاچا مرحب راووت اوله مسلمانانو نه یې دمقابلې غوښتنه وکړه. دهغه دمقابلې لپاره عامربن الاکوع راووت هغوی دواړو یوپربل باندې دتورې ګوزارونه وکړل. دمرحب توره دعامر په ډال کی ونښته عامر غوښتل چې دتورې ګوزار وکړي خوتوره یې راتاو شوه پخپله دعامر دزنګانه په سترګه راولګیده اوله همدینه شهیدشو.

دعامر وراره سلمه بن عمرو بن الاکوع ﷺ وایي چی ماله څو اصحابونه واوریدل چې ویل یې : دعامرابن الاکوع عمل باطل شو هغه خپل خان پخپله ووژه .زه درسول الله ﷺ خواته دژړا په حالت کی راغلم او ورته می وویل: یارسول الله !

ایا دعامر عمل باطل اوبرباد شو؟رسول الله ﷺ راته وویل : داخبره درته چاکړیده؟ما وویل ستاسې څو اصحابو کرامو، رسول الله ﷺ وفرمایل : هغوی دروغ وایي. بلکې هغه لپاره دوه اجرونه دي.دیهودانو پاچا بیا میدان ته راووت او مسلمانانوته یې وویل چی څوک له ماسره مقابله کوي ؟ ایاپه تاسوکې څوک داسې شته چې له ماسره مقابله وکړي ؟رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک ددی مقابلې ته راوځي؟محمدبن مسلمه وویل : یارسول الله ! زه ددی مقابلې ته را اوځم. په الله قسم چې زه ترینه ښه انتقام آخستی شم یهودانو پرون زما ورور وژلې دی. هغه قصاص هم پرې پاتی دی رسول الله ﷺ وفرمایل : الله دی درسره مرسته وکړي ورته پاڅه .کله

چې محمد او مرحب دواړه سره مخامخ شول اودتورو ګوزارونه يې شروع کړل نو په منځ کې يوه ونه راغله، هريوبه دتورې لـه ګوزار نـه دبچ کيدو پـه خاطر دونې ترشاخان پټاو هريوه بـه چې ګوذار کاو نو دوينې څانګې بـه لګيدلې تردې چې دونې څانګې يې پرې کړې. دمرحب دتورې يو ګوزار په محمدبن مسلمه باندې برابرشو خو هغه داګوزار پخپل ډال باندې دفع کړ او توره په ډال کې ننوتله، هغه کوشش وکړ چې توره لـه ډال نـه راوباسي خوبريالى نـه شو، لـه همدى موقع نه محمدبن مسلمه ګټه پورتـه کړه او په مرحب باندى يې دتورې ښه کلک وار وکړه. مرحب ولګيد اوپرزمکه وغورځيد محمد بن مسلمه وړاندې شو اودمرحب دواړه پښې يې دتورې په وارونو سره غوځې کړې اوهمداسې يې پرېښود. مرحب ورته وويل مامړ کړه .محمد ورته په ځواب کې وويـل زه تاهرګز نـه مړکوم. لکه چې زما ورور محمود بن مسلمه ستاسى دلاسه پـه سختى کې مړشوى و. تـه هم همغسى دمرګ سختى وڅکه لديـنه پس حضرت علي ﷺ راغى هغه يې مړ کړ او ساه ترينه ووتله. کله چې مرحب مړشو نو دهغه ورور ياسر دمقابلې لپاره راووت اولـه مسلمانانو نه دمقابلې غوښتنه وکړه. دهغه دمقابلې لپاره زبيربن عوام رضى الله عنه راووت.

دزبير ﷺ مور صفيه بنت عبدالمطلب رضى الله عنهما وويـل چې نن ورځ به زما زوى وژل کيږي ، رسول الله ﷺ وفرمايل : نـه داسى نـه ده انشاالله ستازوى بـه هغه ووژني اوبرلاسې به شي.

د دواړو ترمنځ ګرمه مقابله وشوه اوزبير ﷺ دياسر په وژلو برلاسي شو اوهغه يې وواژه.

((وقـد روى الـبخاري عـن انـس بـن مـالك ﷺ قال صلى رسول الله ﷺ الصبح قريباً من خيبر بغلسٍ ثم قال : " الله اكبر، خربت خيبر انّا اذا نزلنا بساحة قومٍ فساء صباحُ المنذرين.[1]))

---

[1]ـ رواه بخاري في المغازي ۵/ ۷۳

بخاري لـه انس بن مالک ﷺ نه روایت کړیدی چې محمد صلی الله علیه وسلم خیبر ته نژدی دسهار لمونځ په تیاره کی اداکړ اوبیایي وفرمایل : الله اکبر. خیبر وران شو: موږ چی کله دکوم قوم په سیمه کې ننوځو نودویروڼ شویو سهارډیر بدوي.

رسول الله ﷺ دخیبر کلاګانی فتح کړې. جنګیدونکي یهودان یې ووژل ښځې او واړه ماشومان یې پریښودل او غلامان یې کړل په دی غزا کې مسلمانانو ډیر زیات غنیمتونه هم ترلاسه کړل. [1]

خلورویشتم : عمرة القضاة : ځینو دادرسول الله ﷺ په غزواتو کې نه دی حساب کړي.

کله چی رسول الله ﷺ لـه خیبر نه مدینې ته راغی نو هلته شپږ میاشتې تم شو اوله دی ځای نه به یې دمـ.. امانانو لبکرې استولې. بیاد ذی العقده په میاشت کې دهجرت په اووم کال دعمری دقصـ ا داداکولو لپاره لـه مدینې منورې نه ووت ځکه چی دحدیبیه په سوله کې لـه قریشو سره په دي خبره اتفاق شوې و. دیته عمره القضاء وېل کیږي چی داد همغې عمرې بدل دی چې مشرکانو تیرکال له اداکولو نه منع کړی و.

رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو سره یوځای عمره اداکړه اوپه مکه کې درې شپې پاتی شو. دخلورمې ورځې په سبا آواز کوونکي لـه دی ځای نه دکوچ کولو اعلان وکړ رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو سره بیرته دمدینې په طرف راغی. [2]

پنځه ویشتم : د مکې د فتحې غزوه:

دا غزوه دهجرت په اتم کال دروژی په مبارکه میاشت کی واقع شوېده. ځکه چی قریشو لـه رسول الله ﷺ سره دحدیبیه سوله ماته کړه. رسول الله ﷺ دخپلو دولسو

---

[1]_ سیرة ابن هشام ۳/ ۲۱۵ _ ۲۱۶.

[2]_ المرجع السابق : ٤/ ۳ .

زرو اصحابو سره یوځای دمکې په طرف ور وخوځید. الله تعالی ورسره مرسته وکړه او مکې ته ورننوتل او مکه داسلام کور وګرځید.[1]

شپږ ویشتم : د حنین غـزوه:

دحنین غزوې تـه دهوازن غـزوه هم وایي اودادمکې لـه فتحی نه وروسته سمدستي دهجرت په اتم کـال دشوال پـه میاشت کی واقـع شوی ده. کله چی دهوازن دقبیلی خلکو دا واوریـد چی مکـه مسـلمانانو فتـحه کـړه نودهـوازن پاچـا مـلک بـن عـوف النضري دثقیف،هوازن ،نض،جثم اوسعدبن بکر قبیلو خلک یي راجمع کړل .محمد ﷺ دهغـوی لـه دی پلان نـه خبر شـو نـو لـه خپلو اصحابو سره په هغوی پسی ووتل. کله چی مسلمانان دحنین دری ته راورسیدل نو هوازن له خپلو خپلو کمینونه راووتل اوپر مسلمانانو یي دغشو باران وکړ. مسلمانان وارخطا شول اواخوادیخوا وتښتیدل مګر رسـول الله ﷺ لـه څو تـنو اصحابو سره پخپل ځای باندی کلک ودرید. خپل تره عـباس ﷺ تـه یـي وفـرمایل : مسـلمانانو تـه داسـی آواز وکـړه چی ای انصـارو! ای دبیعت رضوان اصحابو! راشئ چیرته ځئ؟

هغـوی بیرتـه راغـلل اوهوازنـو سره یې جنګ شروع کړ دلږ وخت جنګ نه وروسته هـوازن لـه مـاتی سـره مخ شول او ګڼ شمیر کسـان یې ترینه بندیان کړل. او درسول الله صلی الله علیه وسلم په مخکې یې لاسونه پرې وتړل.

دالله پـه فضل او مرسته جګړه دمسلمانانو په ګټه وګرځیدله او هوازن اوثقیف ناکام او نامراده شول.

مسلمانانو لـه هغـوی نـه ډیـر زیـات مالونـه پـه غـنیمت ونیـول چی لـه هغـونـه څلور ویشت زره اوښـان څلویښت زره ګډان او وزې. اوڅلور زره اوقیـه سـپین زر دیادولو وړدي.[2]

---

[1]_ المرجع السابق : ٤/ ٥

[2]_ سیرة ابن هشام : ٤/ ٦٠ _ ٦٢.

اووه ویشتم : د طایف غزوه:

داغزوه دهجرت په اتم کال دشوال په میاشت کی واقع شویده.

کله چی ثقیف او هوازن دحنین په غزوه کې ماته وخوړه نو دطایف په لوریې حرکت وکړ او همغلته د طایف په کلاګانو کې یې مورچلې ونیولې. اودطائف دروازې یې بندی کړلی. رسول الله ﷺ هغوی پسې همغلته طایف ته لاړ اودهغوی په خواکې یې خپل لښکر ځای پرځای کړ هغوی یې پخپلوکلاګانوکې محاصره کړل. ثقیفو پر مسلمانانو دغشو داسې باران جوړکړ تـه بـه وایـي دملخانو وزرې را روانی دي. دغشو په دغه باران کی دولس تنه مسلمانان شیهدان شول. اوګڼ شمېر ټپیان شول رسول الله ﷺ پرهغوی باندی محاصره اوږده کړه، ځینی تاریخ پوهان پنځلس ورځې، ځینې اتلس ورځې، ځینې له شلونه زیاتې ورځې اوځینې څلوېښت ورځې یادوي.

رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته امر وکړ چې دانګورو تاکونه غوځ کړي ، اصحابو دهغـو دانګورو دتاکونو په غوځولو لاسونه پورې کړل. ثقیفو لـه مسلمانانو نه سوال وکړ چی دالله په خاطر یې غوځ نکړې. نورسول الله ﷺ دالله جل جلاله او رحم دلي په خاطر یي پرېښودل.

درسول الله ﷺ له خوا یو آواز کوونکي اواز وکړ چی له ثقیفو نه چی هریو غلام لـه قلانـه ووځـي اومونږ تـه راشي هغـه ازاد دی، په دغی اواز سره لـه کلا ګانو نه لـه لسو نه زیات کسان لاندی راکوز شول او مسلمانانو خواته راغلل چی دهغوی لـه جملی نه ابو بکرة (یعنی نفیع ابن الحارث) هم دی. رسول الله ﷺ هغوی ټول ازاد کړل.

کله چی دطایف فتح کول ګران شول نو رسول الله ﷺ لـه نوفل بن معاویه الدیلمي رضی الله عنه سره مشوره وکړه او ورته یي وویل چی ستاڅه خیال دی ؟

نوفل وویـل : ثقیف دغار ګیدړان دي. که چیرته ورته ودریږی او ورته ایسار شی نو وبه یې نیسی اوکه ترینه لاړی نو هیڅ نقصان درته نه شي رسولې. لدینه پس رسول

الله ﷺ حضرت عمر ﷺ ته حکم وکړ چې مسلمانانو ته اعلان وکړئ چې له دې ځای نه روان شي.[۱]

اتــه و يشتم : د تبوک غــزوه :

دتبوک غزوه دهجرت په نهم کال درجب په مياشت کې وه اوداد رسول الله ﷺ آخري غزاده. رسول الله ﷺ ته خبر ورسيد چې روميانو په مدينه باندې ديرغل په خاطر يوائې تياري نيولې دي. رسول الله ﷺ دهغوی دمخنيوي لپاره روم په طرف خپل لښکر روان کړ. دتبوک غزوه په داسې وخت کې پيښه شوې وه چې مسلمانان ډير تنګ لاسي وو او هر لوري وچ کالي اوقحط و. رسول الله ﷺ مالدار او ثروت مندخلک ديته وهڅول چې مجاهدين مجهز کړي اودخوراک څښاک سامان ورته برابرکړي. بدايانو خلکو په ډير خوشالي سره داکار وکړ خصوصاً عثمان بن عفان ﷺ له مجاهدينو سره ډير لوی اوبې حسابه مرسته وکړه. خو منافقانو خپل ځانونه له رسول الله صلى الله عليه وسلم وروسته کړل چې وروسته الله تعالى په سورة التوبة کې هغوی رسوا کړل.

رسول الله ﷺ چې دروم په طرف روانيدو نو ورسره دېرش زره مجاهدين وو. ډير خلک ورته په ژړا راغلل چې موږ ته هم دجنګ سامان راکړئ اوموږ هم دجهاد لپاره له ځان سره بوځئ. هغوی غريبان وو دجهاد سره يې مينه ډيره وه هغونښو کولای چې دجهاد لپاره ساز اوسامان برابرکړي. اوجهاد ته ووځي رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : چې له موږ سره ستاسې دمجهز کولو لپاره هيڅ څيز نشته. هغوی بيرته ترينه لاړل او له سترګو نه اوښکې بهيدلې چې موږ ولې له جنګ نه پاتې شوو. او ولې مو دومره څه پيدانکړ چې جهاد لپاره مولګولي وای. کله چې روميانو ته درسول الله ﷺ د روانيدو خبر واوريد نو هغوی له جنګ نه لاس واخست او غلي کيناستل.

---

[۱]ـ طبقات ابن سعد ۲/ ۱۸۵ ـ ۱۵۹

رسول الله صلی الله علیه وسلم درومیانو په انتظار کې په تبوک کې له لسو ورځو نه زیاتی تیری کړې خوله چاسره جګړه ونه شوه. رسول الله صلی الله علیه وسلم له دی ځای نه د مسلمانانو څو څو سریې مختلفو سیموته ولیږلی اوددغی ځای له مختلفو سیمونه وفدونه محمدصلی الله علیه وسلم ته راغلل او ورسره ملاقاتونه یي وکړل. لدی نه وروسته محمد ﷺ له خپل لښکر سره بیرته مدینې منورې ته راغی.[1]

پورته چی دځومره غزواتو یادونه وشوه داهغه غزوی دي چی رسول الله ﷺ پخپله پکې شریک شوی اودلښکر قیادت یې کړیدی . چی په ځینو کې جنګ رامنځ ته شوی او ځینو کې جنګ نه دی پیښ شوی

ددغو غزواتو چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په مدنې دور کې کړی ټوله شمیره ۲۸ ده . رسول الله ﷺ په مدینه کې ټول لس کاله تیر کړیدي، مطلب داشو چې دکال په حساب رسول الله ﷺ تقریبا هر کال درې غزاګانو ته تللی دی.

فصل

هغه سریې چې ﷺ وسلم لیږلي دي

علماو درسول الله صلی الله علیه وسلم دسریو دشمېر په باره کې اختلاف کړیدی ، خوپه دی خبره متفق دي چی غټه سریه ، دموته غزوه ده.

(۱) د موتی غزوه :

د موتی غزوه د هجرت په اتم کال دجمادی الاولی په میاشت کې واقع شویده. رسول الله ﷺ زید بن حارثه له دریو زرو مسلمانانو سره دشام دبلقاء سیمې ته ولیږه.

---

[1] ـ سیرة ابن هشام : ٤ : ١٢٠ ـ ١٢٦.

هغوی ته یي وویل : که چیرته زید شهید شي، نوبیرغ جعفر بن ابي طالب ته ورکړئ، که هغه هم شهید شي نو بیا به یې عبدالله بن رواحه ته ورکړئ.

دمسلمانانو لښکر دشام په طرف وخوځید اودمعان نومې ښارته ورسېدل همدلته ورته معلوم شو چې هرقل په بلقا کی پړاوآچولی او ورسره یو لک لښکر رومي اویولک لښکر دهغو عربو دي چی له هغه سره دمرستی لپاره راغلی دي.

مسلمانان په دی اړه په فکر کی شول. ځینو وویل چی رسول الله ﷺ ته په دی باره کې باید خط ولیکل شي . یابه هغه دمرستې لپاره نور کسان ولیږي اویابه بله لاره چاره موږ ته وښایي.

عبدالله بن رواحه دمسلمانانو د زړه ور کولو په خاطر ودرېد اوهغوی ته وویل : تاسی چی کوم شی بد ګڼئ دهمغه لپاره له خپلو خپلو کورونو نه وتلي یاست ، تاسې دشهادت لټون کوئ. موږ له دښمن سره په شمیر ، قوت او وسایلو په اندول جنګ نه کوو بلکې موږ دهغه دین لپاره جهاد کوو چی موږ ته یي عزت راکړیدی . تاسی دجهاد لپاره ګامونه واخلئ او مخ په وړاندی لاړشئ. موږ ته به له دوه ګټونه یوه ګټه ضرور ترلاسه کیږي. یابه الله تعالی موږ پرهغوی بریمن کوي اویابه دشهادت لویه مرتبه راکوي.

مسلمانان دجګړې لپاره چمتو شول او ویی ویل : ابن رواحه رښتیا وایي . مسلمان مجاهدین او رومي لښکر دموته په سیمه کې مخامخ شول . دمسلمانانو دری زره لښکر دکفارو د دولکو لښکر په وړاندی دمضبوط غر پشان ودرېد.

ابو هریره رضی الله عنه چی پخپله د موته په غزا کی ګډون کړی و وایي چی کله ما دهغوی لوی لښکر، ساز سامان او وسلې ولیدلې نو زما سترګو تور وخوړ ، او داسې مې انځورولې چې په دوی هیڅوک برې نشي موندلای ماته ثابت بن اقرم ﷺ وویل:

ای ابوهریره ! ﷺ ګویا تاډیر لښکر ولید؟ ماوویل هو.

هغه راته وویل : ته له موږ سره دبدر په جنګ کی نه وی شریک شوی حقیقت دادی چی بری په ډیروالي کی نه دی نغښتل شوې.

دمسلمانانو او رومیانوترمنځ جګړه ونښته. زید بن حارثه درسول الله ﷺ تربیرغ لاندی له کفارو سره سخته مقابله وکړه اوبالاخر شهید کړی شو. له هغه ؓ نه بیرغ جعفربن ابی طالب رضی الله عنه راواخست له ډیر ګرم او سخت جنګ نه وروسته دجعفر ؓ اس سور زخمي شو هغه له اس نه لاندی کوز شو اوپیاده وجنګیدو تردی چی ووژل شو. جعفر هغه لومړنی شخص دی چی اس یې دالله په لاره کی زخمي شو. په روایت کی رازي چې جعفر ؓ بیرغ په ښي لاس کی نیولی و کله چی دښمن دهغه ښي لاس غوڅ کړ نوپه ګڅ لاس کی یی ونیوه کله چی دهغه ګڅ لاس هم غوڅ کړی شو نو له سینی سره یې جوخت ونیوه چی پر زمکه ونه غورځیږي. له هغه ؓ نه بیرغ عبدالله بن رواحه رضی الله عنه واخست هغه پخپل اس باندی سور و اوددښمن په طرف په منډه روان شو هغه په زړه کې څه تردد محسوس کړ نوله خپل نفس نه یې جنګ ته د ور ننوتلو مطالبه وکړ او دخپل ځان دزړه ورکولو اوتشجیع لپاره دا شعریې وویل:

اقسمت يانفس لتنزلنّه لتنزلن اولتكرهنه

ان اجلب الناسُ وشدوا الرنّة مالي اراكِ تكّرهين الجنة

قد طال ماكنتِ مطمئنّة هل انت الا نطفة في شنة

يانفس ان لاتُقتلي تموتي هذا حمامُ الموت قد صليت

وما تمنيت فقد أُعطيتِ ان تفعلي فعلهما هُديتِ

وَإِنْ تَأَخَرْتِ فقد شَقِيْتِ

يعنى اى نفسه ! ماقسم (لوړه)كړى چې ته به دجنګ ميدان ته ورننوځى كه خوند دركوي او كه نه يې دركوي (يعنې كه ستاخوښه وي او كه خوښه دى نه وي داكار به كوې)

كه خلک لـه هرې خوانه دجنګ ميدان ته ورننوتل اولـه كمانونو نه يې شرک او شروک پورته كيږي ، نو ته څه بلاوهلې يې چې جنت بدګڼې اونه يې خوښوې .(يعنې دجنګ ميدان ته نه وردانګې)

تاخو ډيره اوږده زمانه په ارام او ر احت كې تيره كړه (نوچې نور صحابه كرام رضى الله عنهم شهيدان كيږي نو ته هم ځان شهيد كړه) ځكه ته دهغوى په وړاندى داسې يې لكه په زړى مشكيزى (ژى) كې يو څو څاڅكې اوبه.

اى نفسه ! كه شهيد نشې نو (په خپل مرګ خويه) هرو مرو مړ كيږې (نوله دى اوس ځان شهيد كړه داخورا غوره اوبهتره ده) ځكه دعزت مرګ (شهادت) درته رانژدى شوې دى .

دكوم څيز آرزو او تمنا چې تاكوله (شهادت) هغه اوس دتاپه لاس كې ده كه ته دخپلو مخكينيو دوو ملګرو (زيد ابن حارثه او جعفر ابن ابي طالب رضى الله عنهما) په شان كار وكړې نو نيكبخته او هدايت موندوونكې به شې . اوكه له جنګ نه دى تيښته وكړه نو ته شقي او بدبخت يې .

لدینه وروسته ابن ر واحه جنګ ته ننوت، دهغه د تره زوی ورته راغې او ورته د غوښې یو ټکړه یې ورکړه چې په دې سره خپله ملا وتړه او سخته یې کړه (یعنی ویې خوره چې قوت درکې پیداشي) هغه داغوښه راواخست اویو خرپ مړه یې ترینه وکړه او ویې ویل : ای نفسه ! ته به ترڅوپه دې دنیا کې یې ؟ بیایې هغه هډوکې وغورځاو او ددښمن په صف کې ننوت اوترهغه یې قتال وکړ ترڅوچې شهید شوې نه و.

په دې ترتیب ټول هغه درې واړه قائدین شهیدان شول چې رسول الله صلی الله علیه وسلم مقرر کړي وو . یعنی زید بن حارثه، جعفربن ابي طالب او عبدالله بن رواحه رضی الله عنهم.

لدېنه وروسته بیرغ ثابت بن اقرم الانصاري جګ ونیو او مسلمانانو ته یې آواز وکړ چې بیرغ لپاره څوک غوره کړئ. مسلمانانو ورته وویل همداته صحیح یې هغه وویل زه داکارنه شم کولې لـه مانه علاوه بل څوک غوره کړئ خلکوخالد غوره کړه. خالد ابن الولید بیرغ اوچت کړ هغه رضی الله عنه صحابه ګوښه او یوه څنګ ته کړل ترڅو تکلیف ورته ونه.ر سیږي بیایې دخپل لښکر نظم ونسق برابر کړ چې کله هغوی منظم شول نو دجنګي حکمت عملي په بناهغوی ته خالد رضی الله عنه دعقب نشیني حکم وکړ او رومیانو ته الله جل جلاله ماته ورکړ.[1]

((روی البخاری عن انس بن مالك رضی الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ نعی زیدا وجعفر وابن رواحه قبل أن یأتیه خبر، فقال " اخذ الرایة زیدٌ فأصیب ، ثم اخذها جعفرٌ فأُصیب ، ثم اخذها ابن رواحة فأصیب ثم اخذ الرایة سیفٌ من سیوف الله حتی فتح الله علیهم." [2]))

---

[1]_ سیرة ابن هشام

[2]_ رواه البخاري في المغازي : ۵/ ۸۷

ژباړه :امام بخاري له انس ﷺ نه روايت كوي چې بيشكه رسول الله ﷺ دزيد، جعفر اوابن رواحه رضى الله عنهم دشهادت خبر دهغوى دمړيني دخبر له رارسيدونه وړاندى وركړ. هغه ﷺ وفرمايل : بيرغ زيد واخست اوهغه شهيد شو بيا جعفر واخست هغه هم شهيد شو بيا ابن رواحه واخست هغه هم شهيدشو بيا بيرغ دالله تعالى له تورو څخه يوې تورې واخست او الله جل جلاله ورته برى وركړ.

ابن اسحاق ويلي دي چې كله دادرې واړه شهيدان شول نورسول الله صلى الله علية وسلم دهغوى دشهادت خبر وركړ . اوويې ويل بيرغ زيد ابن حارث رضى الله عنه اوچت او وجنګيد ترڅو شهيد شو بيا جعفر رضى الله عنه واخست هغه هم بيرغ نيولې و او قتال يې كاو او دشهادت مرتبه يې ترلاسه كړه . بيارسول الله صلى الله عليه وسلم خاموش او چپ شو نو دانصارو دمخونورنګ بدل شو او داګمان يې وكاو چې كيداى شي دعبدالله بن رواحه رضى الله عنه نه څه غلطي شوې وي ځكه رسول الله صلى الله عليه وسلم دهغه يادونه ونكړه .... ديو څه وخت چپ والي وروسته نبي اكرم صلى الله عليه وسلم وفرمايل : بيا عبدالله ابن رواحه رضى الله عنه بيرغ راواخست او جهاد يې كاو ترڅو شهيد شو بيا يې وفرمايل ماته په جنت كې دوى دسرو زرو په تختو ناست رابنكاره كړى شول نو مادعبدالله ابن رواحه په تخت كې څه داسې كوږ والې احساس كړ چې ددوه نورو ملګرو په تختونو كې نه و ماپوښتنه وكړه دادڅه په سبب ؟ ځواب راكړې شو هغوى دواړه بې له تردد نه جنګ ته ورننول او ده له تردد نه وروسته جنګ ته ور ودانګل (نو داكوږ والې ددى وجهى نه دى .)

((وروى البخارى عن عبدالله بن عمر ﷺ قال: كنتُ فيهم فى تلك الغزوة فالتمسنا جعفربن ابي طالب فوجدنا ه فى القتلى ووجدنابما اقبل من جسد ه بضعاوتسعين ، بين ضربةٍ ورميةٍ وطعنة)).[1]

بخاري له عبدالله بن عمر ﷺ نه روايت كوي هغه وايي چى زه په دغه غزوه كې پخپله موجود وم ، موږ جعفر ﷺ پسې لټه شروع كړه هغه مو دوژل شووخلكوپه منځ

[1] ــ رواه البخاري في المغازي ۵/ ۸۷ .

کې وموند چې په وجود کې يې لـه نوي ته زيات ټپونه وو چې په تورو، غشو او نيزو باندې وهل شوی و. اودا ټول زخمونـه په مخکې طرف کې وو يو يې هم دشاله طرف نه وو خوړلی ، داهم لـه حديث نه ثابت دي چې الله تعالی جعفر ﷺ ته دهغه د دواړو لاسونو پرځای دوه وزرې ورکړيدي چې په جنت کې الوتنه کوي. او دادهغو لاسونو عـوض او بـدل دی چې ده دالله جل جلالـه پـه لار کې قربان کړيدي . عبدالله بن عمر ﷺ بـه چې کلـه دجعفر زوی خواتـه راتلونو السلام عليكم يا ابن ذی الجناحين بـه يې ورتـه ويل . يعنی ای د دوه وزرو والا زويه ! پرتادی سلام وي.

دعـلماو ترمنځ پـه دی کې اختلاف دی چې پـه غزوه موتـه کې مسلمانانو ماتـه خوړلې وه اوکـه بری يې ترلاسه کړی و. ځينی علماء وايي چې مسلمانانو ماتـه خوړلې وه ځکه چې هغـوی دوه لکـه وو اود مسـلمانانو شـمير دری زروتـه ايلـه رسيدو. دغوعـلماو دعبدالله بن عمرو رضی الله عنهما پـه دی حديث باندی دليل نيولی دی چې وايي:

فـلَمَّا لقيـنا العدوَّ انهزمنا . يعنی کله چې موږ لـه دښمن سره مخامخ شو نو ماتـه مـو وخوړه مـوږ ځوکسـه مدينی تـه راغلو او همدلـتـه موځان پټ کړ.بيامو پخپلو کې وويـل چې کـه چيرتـه مـوږ درسول الله ﷺ خواتـه تللي وای نـو عـذر او معـذرت بـه مو ورتـه وړاندی کړی و .

نومـوږ درسول الله ﷺ حضورتـه لاړو نـو ورتـه مـو وويـل : يارسول الله موږ فرارون (يعنـی لـه جنـگ نـه تښتيدونکي يو) رسول الله ﷺ وفرمايل : نـه تاسی تښتيدونکي نـه بلکې عکارون (دوباره حمله کونکی يئ) خوداحديث ضعيف دی .[1]

نـورو عـلماو ويلي دي چې دموتی پـه غزوه کې نـه شکست و اونـه هم بری. لـه دغو علماو څخه ابن اسحاق هم دی. هغه وايي چې کله خالد بن وليد ﷺ بيرغ واخست نو مسـلمانانو هـم دجـنـگ ميـدان پـريښود او روميـانوهم دجـنـگ ميـدان پـريښود. دمسلمانانو [2] .خـو محققيـن عـلماء وايي چې دموتی پـه غـزوه کې مسـلمانانو بـری

[1]_ مسند احمد : ۲/ ۱۱۱ ، وسنن ابي داود : ۳/ ۱۰۶ وسنن الترمذي ٤/ ۲۱۵

[2]_ سيرة ابن هشام : ٤/ ۲٤

ترلاسه کړې اوالله تعالی درومي لښکر په مقابل کې لـه مسلمانانو سره مرسته کړې او هغوی ته یې بری ورکړیدی.

واقدی، بیهقي او ابن کثیر رحمهم الله هم په دې قول کړی دی اودا راجحه هم ده .

واقدی رحمه الله وایي چې کله خالد بن ولید بیرغ اوچت کړنو په لښکر کی یو بدلون راوست ، وروستی لښکر مخکې او مخکیني لښکر وروسته شو، ښي طرف ته ولاړ لښکر ګڅ اړخ ته شواوګڅ اړخ ته ولاړښي اړخ ته شول . هغوی چی ناڅاپي د مسلمانانو دلښکر دغه حالت ولیدنو پخپلو کی یې وویل : نور مسلمانان مرستې لپاره راغلل دهغوی په زړه کی ویره پیداشوه ، تیت پرک شول او شکست یې وخوړ. مسلمانانو پرهغوی یرغل وکړ اوډیر رومي کافران یې ووژل[1] .لدېنه معلومیږي چی دموتی په جنګ کې مسلمانانو دالله په مرسته برې ترلاسه کړې، لکه چې دبخاري لـه دې حدیث نه هم ثابتیږي چی وایي:

((ثم اخذ الراية سيف من سيوف الله حتى فتح الله عليهم)).

بیا بیرغ الهی توری (خالد بن ولید) اوچت کړ او الله تعالی ورته بری ورکړ.

رسول الله ﷺ پخپله دغی غزا ته فتح اودالله لـه طرف نه نصرت ویلي دي. بل دامام بخاري دغه حدیث هم چی لـه عبدالله بن عمر ﷺ نه یی روایت کړیدی اوهغه ویلي دي چی موږدجعفر بن ابی طالب په لټه کی ووتلو اوهغـه مو دوژل شویو اصحابوپه منځ کی ولید ، دهغه په مخکینی حصه باندی دتورو غشو اونیزو لـه نوي نه زیات زخمونه وو.

کـه چیرته مسلمانانو ماتـه خوړلې وای نـو اصحابو کلـه کـولی شول چی پـه خپلو شـهیدانو پسـې وګرځي اوهغـوی پیداکړي. آن چی دهغـوی زخمونـه وشـمیري چی څومره غشي، تورې او نیزې وربـاندی لګیدلي دي.داحدیث په دی دلالت کوي چی کله مشرکانو ماتـه وخوړه او وتښتیدل نـو مسلمانانو دخپلو وژل شویو روښو لټه

---

[1] _ مغازي الواقدي : / ٧٦٤

شروع کړ. تردی چې تهول يې پيداکړل. او ابن عمر رضی الله عنه دهغو خلکو څخه و چې دجعفر رضی الله عنه دبدن ننداره يې کوله اودهغه زخمونه يې شمېرل.

((روی البخاری عن قيس بن ابی حازم قال : سمعت خالدبن الوليد ﷺ يقول : لقد انقطعت فی يدی يوم مؤتة تسعة أسيافٍ ،ومابقي فی يدی الا صفيحةٌ يمانية[1])).

بخاري لـه قيس بن ابی حازم نه روايت کوي هغه وايي چی ماله خالد بن وليد ﷺ نه واوريدل چی ويل يې: مادموتی په غزوه کې ۹ تورې ماتې کړې اوزماپه لاس کی صرف يوه پلنه يمني توره پاتی شوه.

که چيرته مسلمانانو ماتـه خوړلی وای نوداخبره څنګه ممکن کيدای شوه چې خالدبن وليد په جنګ کې ۹ تورې ماتی کړی وای. دغـه شان يو روايت ابوداود هم کړيدی چې په لاندې ډول دی:

((رواه ابـو داود عن عوف بن مالك الأشجعي رضي الله عنه قل: خرجت مـع زيدبـن حارثـة في غـزوة مؤتـة ، فرا فقني مد دي من أهل اليمن [الذى يأتي مدَدًا للجيش في الحرب] ليس معه غير سيفه .....

ومضـينا فلقـينا جمـوع الروم ، وفيهم رجل على فرسٍ لـه أشقر، عليه سرج مذهَّـب وسـلاحٌ مُذهَّب ، فجعل الروميُّ يفري بالـمسلمـين [شديدٌ الحربِ عـليهم والـنكاية فيهم] فقعد لـه المد ديُّ خلف صخرة ، فمرَّ به الرومي، فعـرقب فرسـه فخـرَّ، وعلاهُ المد دىُّ فقتله ، وحاز فرسه وسلاحَه...فلما فتح الله عـزوجل للمسـلمين ،بعـث إليه خالدُ بن الوليد ، فأخذ السلب ...قل :

---

[1] ــ رواه البخاري في المغازي ٥/ ٧٨

عـوف : فـأتيتُ خـالداً ، فقـلتُ لـه : أمـا عـلمتَ أن رسـول الله ﷺ قضـى بالسَّلَبِ للقاتل ؟

قل : بلى. ولكنى استكثرتُه...

قلت : لتردَّنَّه عليه ، أولأ عرفَنَّكها عندرسول الله صلى‌الله عليه وسلم !

فأبي خالدٌ أن يردَّه عليه .

قـل عـوف :فاجتمعـنا عندرسـول الله ﷺ فقصصـتُ عليه قصة الـمددىِّ ، ومافعلَ خالد .

فقل رسول الله ﷺ : ((يلخالد : ماحَمَلَكَ على ماصنعت؟)) .

قـل : لقـد اسـتكثرته يارسول الله !فقال ﷺ : ((يلخالد : رُدَّ عليه ما أخذْتَ منه. [1])).

له عوف بن مالک الاشجعي ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې زه له زید بن حارثه ﷺ سره یوځای دموتی غزوی ته لاړم. له ماسره دیمن یواوسیدونکی په لاره کی راسره ملګری شو اوهغه دمسلمانانو دمدد لپاره راغلی و اوله هغه سره دهغه له توري نه پرته بل څه نه و. موږ چې مخکې لاړو نو دورمي لښکر یوه ډله زموږ مخې ته راغله. په هغوی کی یوسړی په سورچی مائل و زیږ والي ته اس باندې سپور و. دهغه داس زین په سروزرو ښکلې شوې و اوپه وسله کې هم سره زر استعمال شوي وو. دغه رومي مسلمانانو ته ډیر زیان وراړاو اوله مسلمانانو سره یې ډیره سخته جګړه کوله کله چی رومیانو په مسلمانانو باندی یرغل وکړ او کلک جنګ ونښت نو دغه یمني مجاهد دیوی لویې تیګې ترشا ځان پټ کړ. کله چی دغه رومي دهغه له

[1]ـ رواه مسلم في الجهاد ٣/ ١٣٧٤

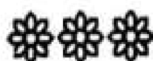
ځنګ نه تیرشو نویمني پرهغه یکدم حمله وکړه اودهغه داس دپوندی دپاسه پله یې پریکړه هغه له اس نه وغورځید او یمني هغه مړکړ. له هغه نه پاتی شوې اس او وسله یې واخست کله چې الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړ نوخالد بن ولید هغه ته یوسړی ولیږلو اودغه دواړه یې ترینه واخستل. عوف وایي چې زه خالد ﷺ ته ورغلم او ورته مې وویل چې ایا تاته داندي معلوم چې رسول الله ﷺ ددې خبرې فیصله کړیده چې کله یو مسلمان کافر ووژني نو دهغه مال د قاتل حق دی .

هغه ﷺ وویل : هوزه خبریم. لاکن داخوزښته ډیرشی دی (دومره ډیر ځنګه ورکړم) ماورته وویل یابه یې ورته واپس ورکوې اویابه زه تا محمد ﷺ ته ورښایم .

خالد ﷺ له ورکولو نه انکار وکړ.

عوف ﷺ وایي چې کله موږ درسول الله ﷺ په خواکې راغونډ شو نو ما دیمني مددکوونکي مسلمان شخص کیسه رسول الله ﷺ ته وکړ.

رسول الله ﷺ خالد ﷺ ته وویل : تا داکارولې کړیدی ؟ هغه ﷺ وویل : یارسول الله ! زما په ګومان داډیر و ځکه مې ترینه واخست رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل : ای خالده! تاچې ترینه څه آخستي دي هغه ورته بیرته ورکړئ. له دی حدیث نه هم معلومیږي چې دموتی په جنګ کې مسلمان بریالي واپس شویدي او هغوی له رومیانو نه د غنیمت مال هم ترلاسه کړیدی او عوف ﷺ ددی خبری تصریح او وضاحت کوي چې الله تعالی له مسلمانانو سره دموتې په غزوه کې مرسته کړې او بری ورته په نصیب کړیدی.

درسول الله ﷺ نورې سرېې په لاندی ډول دي

(۲) دعبیده بن الحارث ﷺ ترقیادت لاندی دمهاجرینو سریه ده په دی کی دمسلمانانو ټولـه شمیره شپیته تنه وه. اوداد رابغ په طرف تللی وه.

(۳) دسعدبن ابی وقاص ﷺ ترقیادت لاندې سریه ده چې دابواء له غزوې نه مخکې وه.

(۴) دعبدالله بن جحش ﷺ ترقیادت لاندې سریه ده اوداله بدر اولی نه وروسته وه.

(۵) دعمرو بن عدي ﷺ ترقیادت لاندې سریه.

(۶) دسالم بن عمیر رضی الله عنه ترقیادت لاندې سریه.

(۷) دکعب بن اشرف سریه.

(۸) دزید بن حارثه ﷺ سریه ده چې قردة ته تللی وه اوداد احدله غزوې نه وړاندی وه.

(۹) دابی سلمه بن عبدالاسد سریه ده چې له حمرالاسد نه وروسته وه.

(۱۰) دعبدالله بن انیس رضی الله عنه سریه.

(۱۱) دمحمدبن سلمه ﷺ سریه ده چې دخندق لـه جنګ نه وروسته دهوازن قرظاء ته تللی وه.

(۱۲) دعبدالله بن عتیک ﷺ سریه ده چې دابي رافع یهودي دوژلو لپاره تللی وه .

(۱۳) دسعیدبن زید ﷺ سریه چی عرنیین ته تللی وه.

(۱۴) دعکاشه بن محصن ﷺ سریه چې غمرنومې ځای ته تللې وه دادبني اسد لپاره داوبو ځای و.

(۱۵) دمحمد بن مسلمه رضی الله عنه سریه چې مدینې ته نژدی ذی القصه نومی ځای ته تللې وه.

(۱۶) دابی عبیده بن الجراح ﷺ سریه داهم ذی القصه ته تللی وه.

(۱۷) دزیدبن حارثه ﷺ سریه، دا په جموم کی بنی سلیم ته تللې وه .

(۱۸) دزیدبن حارثه ﷺ سریه دامدینې ته نژدی دعیص نومی ځای ته تللې وه.

(۱۹) دزیدبن حارثه ﷺ سریه دا وادی القری ته نژدی طرف نومی ځای ته تللې وه.

(۲۰) دزید بن حارثه ﷺ سریه چې وادی القری هغې خواته حیمی نومی ځای ته تللې وه.

(۲۱) دزید بن حارثه رضی الله عنه سریه وادي القری ته تللی وه.

(۲۲) دعبدالرحمن بن عوف ﷺ سریه چې دومة الجندل ته تللې وه.

(۲۳) دزید بن حارثه ﷺ سریه چې مدین ته تللې وه.

(۲۴) دعلي بن ابي طالب ﷺ سریه جې فدک ته دسعدبن بکر قبیلې پسې تللې وه .

(۲۵) دزیدبن حارثه ﷺ سریه چې وادی القری ته دام قرفه په طرف تللې وه.

(۲۶) دعبدالله بن رواحه سریه چې اشبر بن رزام الیهودي ته تللې وه.

(۲۷) دعمرو بن امیه الضمري ﷺ سریه.

(۲۸) دعمربن الخطاب ﷺ سریه، چې مکې ته نژدی تربه نومی ځای ته تللې وه.

(۲۹) دابی بکر الصدیق ﷺ سریه چې په نجدکې بنی کلاب ته تللې وه .

(۳۰) دبشیر بن سعدا لانصاري رضی‌الله سریه چې فدک ته تللې وه.

(۳۱) دغالب بن عبدالله اللیثی ﷺ سریه چې میفعی ته تللې وه .

(۳۲) دبشیر بن سعدالانصاري ﷺ سریه چې یمن اوجبار په طرف تللې وه.

(۳۳) دابن ابی العوجاء رضی الله عنه سریه چې بنی سلیم ته تللې وه.

(۳۴) دغالب بن عبدالله اللیثی رضی الله عنه سریه چې په کدید کی بنی الملوح ته تللې وه .

(۳۵) دغالب بن عبدالله الليثی ﷺ سريه چی په فدک کې دبشير بن سعد ملګرو پسې تللې وه.

(۳۶) دشجاع بن وهب الاسدي ﷺ سريه چی بنی غالب په لور تللي وه.

(۳۷) دکعب بن عمير الغفاري ﷺ سريه چی ذات اطلاح ته تللي وه.

(۳۸) دعمرو بن العاص ﷺ سريه چی ذات السلاسل ته تللې وه.

(۳۹) دابی عبيده بن الجراح ﷺ سريه چی سيف البحر ته تللې وه. دی ته دضبط ياعنبر سريه هم ويل کيږي.

(۴۰) دابی قتاده الانصاري ﷺ سريه چې نجد ته نژدې دمحارب سيمې ته تللي وه

(۴۱) دابي قتاده الانصاري رضی الله عنه سريه چی مدينې ته نژدی اضم ته تللې وه

(۴۲) دابی حدرد الاسلمي ﷺ سريه چی مدينی ته نژدی غابه ته تللې وه.

(۴۳) دخالدبن وليد ﷺ سريه چې نخلی ته دعزی بت د ورانولو لپاره تللي وه.

(۴۴) دابی عامر الاشعري ﷺ سريه چی دهوازن اوطاس ته تللې وه.

(۴۵) دعمرو بن العاص ﷺ سريه چی دسُواع بت دورانولو لپاره نخلة مقام ته تللی وه.

(۴۶) دسعدبن زيد رضی الله عنه سريه چی دمنات بت د دورانولو لپاره تللي وه.

(۴۷) دخالد بن وليد ﷺ سريه چی دکنانو بنی جُذيمه ته تللې وه.

(۴۸) دطفيل بن عمرو الدوسی ﷺ سريه چی د ذی الکفين د بت د ورانولو لپاره تللي وه.

(۴۹) دعيينه بن حصن الفزاري ﷺ سريه چی بنی تميم ته تللي وه.

(۵۰) دقطبه بن عامر ﷺ سريه چی خثعم ته تللي وه.

(۵۱) دضحاک بن سفيان الکلابي رضی الله عنه سريه چی بني کلاب ته تلی وه.

(۵۲) دعلقمه بن مجزز ﷺ سريه چې حبشی ته تللي وه.

(۵۳) دعلی بن ابی طالب ﷺ سريه چې دالفلس دبت دماتولو لپاره طی قبيلې ته تللي وه.

(۵۴) دعکاشه بن محصن ﷺ سريه چې په عذره کی حباب نومی سيمی ته ورغلي وه.

(۵۵) دخالدبن وليد ﷺ سريه چې د دومة الجندل اکيدر ته تللي وه.

داټول پنځه پنځوس سريې دي چې رسول الله ﷺ پخپل ژوند کی استولي دي .

فـــصل

د مــسلمـانانو ځینی غزاګانې او بریا لیتوبونه یې

دهغوغزاګانو اوسریو په باره کی معلومات وړاندی شول چی یاپخپله رسول الله ﷺ دهغوی قیادت کړی و اویایې بل کوم اصحابی پرهغ‌ا مشر مقرر کړی و .

جهاد یواځې محمد ﷺ اودهغه اصحابو پورې خاص نه و. بلکی دا داسې یو واجب دی چی په هروخت ، زمانه دهرځای کې پرمسلمانانو فرض دی.

هیڅ یو مسلمان لپاره روانه دی چی لـه جهاد نه ځان په ډډه کړي بیادخپل برائت لپاره داعلت او بهانـه کوي او وایي چی جهاد یواځې په رسول الله ﷺ باندی فرض و، الله تعالی لـه هغوی سره دمرستې لپاره پرښتې لیږلې اودهغوی مدد او مرسته یې کوله. هغه صلی الله علیه وسلم ددعوت په رسولو او هغوی سره دجهاد په کوټو مکلف و . نو ځکه جهاد ترهغه پورې خاص و. لکه ځنګه چې دانه دی ورته روا چې دخپلې ناستې لپاره دادلیل ونیسي چې صحابه و څوځکه جهاد کاو چې هغوی سره نبوي رازونه او محمدي فکرونه او افکارملګري وو؟

جهادپه حقیقت کی داسلام روح او ځان دی. ربښتونی مسلمانانو درسول الله ﷺ اودهغه له اصحابولـه رحلت نه وروسته هروخت جهاد جاري ساتلې دی اویوې شیبې لپاره هم لـه جهاد نـه غافل نه دي پاتی شوي. دکفارو په خلاف یې ډیر سخت سخت جنګونه کړیدي. ددښمن ډیر غټ غټ جنګیالي یې وژلي او بریمن شویدي . موږ لاندی یوڅومثالونه اونمونی دلـته د تاریخ پوه حافظ شمس الدین ابی عبدالله محمدبن احمدبن عثمان بن الذهبی لـه کتاب ، تاریخ الاسلام څخه محترمو لوستونکوته وړاندی کوو.

درسول الله ﷺ لـه رحلت او دابوبکر صدیق ؓ لـه خلیفه کیدو نه وروسته متصل جهاد بیرته پـه هغـه وخت شروع شو کله چی ډیر عرب داسلام لـه سپیڅلي دین نه مرتد شول. ابوبکر صدیق ؓ دهغوی دوژلو پوخ عزم وکړ اوخالدبن ولید یې پر مسلمانانو باندی امیر وټاکه ترڅولاړشي او مرتدین ووژني.خالد ؓ مرتد طلیحه بن

خویلد الاسدي اودهغه نور مرتدو ملګرو په خلاف وجنګید الله تعالی دمسلمانانو مرسته وکړه او مرتدینو ته یې ماته ورکړه، طیحه بن خویلد بیرته مسلمان شو اود مرتدینو جرړې ووتلې.

بیاپه ۱۲ هجري کال کې خالدبن ولید د میسلمه الکذاب چې په یمامه کی یې دنبوت دعوه کړې وه دوژلو لپاره وخوځید اوپه یمامه کی ډیر سخت جنګ ونښت. ډیر مسلمانان اوصحابه په شهادت ورسېدل اوله مرتدینو نه هم ډیر زیات کسان ووژل شول.

بالاخر داجګړه دمسلمانانو په ګټه تمامه شوه مسیلمه الکذاب په کی خپل سر وخوړ او مردارشو.

ابوبکر صدیق رضی الله عنه په دیارلسم هجري کال دشام دښارونودفتحې لپاره دمسلمانانو لښکرې واستاولې، عمرو بن العاص ﷺ ته یې لارښوونه وکړه چې فلسطین ته لاړشي، او ابا عبیده بن الجراح او یزید بن ابی سفیان، شرجیل بن حسنه رضی‌الله عنهم ته یې حکم وکړ چې دشام په طرف لاړشي.

په دیارلسم هجري کال د روم په خلاف داجنادین جګړه د رمله اوبیت جبرین ترمنځ په سیمه کی چې په فلسطین کی ده واقع شوه. همدغه شان دروم په خلاف یوه بله جګړه ددمشق او جولان ترمنځ په سیمه کی وشوه چې دادسارایېسیمې "مرج الصفر" په نوم سره شهرت لري. یوه بله جګړه هم دروم په خلاف داردن او فلسطین ترمنځ سیمه کی ترسره شوه داجنګدفحل په نوم یادیږي. ابو بکر صدیق رضی الله عنه وفات شو او عمر ابن الخطاب رضی‌الله عنه په دیارلسم کال دهجرت خلیفه شو. په څوارلسم کال دهجرت بیا دمشق فتح شواو داجګړه په داسې شکل کې مخ په وړاندې لاړ چې خالدبن ولید دلښکر په لومړي صف کې و په دی جګړه کې قیادت داباعبیده په لاس کی و اودرومیانو مشر باهان نومې سړی و.

مسلمانان او رومي لښکر دواړه دمشق ته نژدی مخامخ شول اود دواړو ترمنځ سخته نښته وشوه، الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړه، رومیان ددمشق ښارته ننوتل اوپه ځان پسې یې دټولو کلاګانو ټولې دروازې بندې کړې، مسلمانانو ددمشق ښارخوشېې ورځې محاصره کړ. د منجنیق په واسطه یې دکاڼو باران وربـاندې

جوړکړ. باهان دماشوم دزیږیدو په وجه یوه لویه میلمستیا تیاره کړی وه. رومي لښکرد ډوډۍ اوشرابو په خوراک څښاک کی مشغول وو . خالد بن ولید له پړونه زیني جوړی کړی. پخپله خالدبن ولید ، قعقاع بن عمرو او مذعور بن عدي رضی‌الله عنهم وړاندی شول دپړونه جوړی کړی زینی یې په دیوالونو کی زړونده کړی اومجاهدین په دیوالونو باندی وختل. دالله اکبر ناره یې پورته کړه. رومیان ډیر وارخطا اوګډوډ شول. خالد دښار دروازې خلاصې کړې اوپیره داران یې ووژل. مسلمانان له دغو دروازو نه دمشق ته ننوتل. اودښار له بل لورې نه ابی عبیده ﷺ دسولې له لارې ننوت. دواړه ډلې یعنی دخالد اوابي عبیده لښکرې یوبل ته مخامخ شول اوپه دی ترتیب ددمشق ښار نیم دجنګ له لاری او نیم دسولې له لارې دمسلمانانو په لاسوکې پرې وتلو. دهجرت په پنځلم کال دیرموک معرکه وشوه داډیره شدیده او عظیمه پیښه وه . په دی جګړه کې رومیان درې لکه وو اودمسلمانانو شمیر دیرش زره و او امیرېې ابو عبیدة ابن الجراح و. رومیانو خپل لښکر ټولې ټولې په زنځیرونو تړلي وو چې تیښته ونکړي کله چې الله جل جلاله رومیان له شکست سره مخ کړل همدا زنځیرونه الله جل جلاله ددوی د هلاکت سبب وګرځول هغه په دی ډول چې کله به یو تښتیده نوله خپل ځان سره په زنځیر کې تړلې عسکر به یې هم له ځان سره کشول دیرموک دسمې زمکې نه اخوا یوه ژوره ستره کنده وه نودرومیانو په لس ګونو زره عسکر په دغه وادي او کندی کې وغورځیدل اوپه خپل مرګ مردار شول په یرموک کې دمسلمانانو واعظ او نصحیت کونکي ابو سفیان رضی الله عنه و دادخپل زوی یزید تر بیرغ لاندې و . ده به مسلمانانوته په خپل وعظ کې داویل . داورځ دالله جل جلاله له نعمتونو څخه یو نعمت دی نو په ازموینه کې ځانونه ښه بریمن کړئ اوله الله جل جلاله نه به یې پدی الفاظو دعا غوښتله " یانصرالله اقترب " ای دالله مرستې او نصرته رالنډ او رانږدی شه . دهجرت په پنځلسم کال په عراق کی دقادسیه جګړه وشوه. په دی جګړه کې دمسلمانانو شمیر اته زره و اوسعدبن ابی وقاص یې امیرو ، ددښمن شمیر شپیته زره او مشر یې رستم و.

الله تعالی مسلمانانو ته دقادسیه په جنګ کې لوی بری ورکړه اودښمنانو سخته ماته وخوړه رستم اودهغه زرګونه جنګیالي ووژل شول. مسلمانانو له هغوی نه ډیر زیات دغنیمت مالونه ترلاسه کړل. دقادسیه جګړه دفارس دښارونو دفتح کولو لپاره دکنجي کار وکړ.

په شپاړلسم هجري کال دجلولاجګړهٔ وشوه. داجګړه د اتش فرست فارسیانو په خلاف دجلولا دنهر له هغه لوری نه چې ددجلې نهرته وتلی ده شروع شوه. الله تعالی فارسي لښکر ته لویه ماته ورکړه. اوتقریباً دیولک شاوخوا جنګیالي یي ووژل شول او مسلمانانوپه لویه پیمانه د غنیمت مال ترلاسه کړ.

له دیارلسم هجري کال نه نیولی ترشپاړلسم هجري کال پوری مسلمانانو دکسری اوقیصر په حکومتونو او تختونوباندی قبضه وکړه. اودومره غنیمت یې ترلاسه کړه چې لدینه مخکی دومره غنیمت یې چیرته نه و ترلاسه کړی، اونه چاددومره غنیمت ترلاسه کول اوریدلي وو .دغنیمت په مالوکی سره زر سپین زر، وربښم، جواهرات بنګلې او ښارونه او نور ډیر قیمتي شیان شامل وو.

په شپاړلسم هجري کال عمربن الخطاب ﷺ دشام په طرف تشریف یو وړ اوبیت المقدس یې له جنګ نه پرته د روغې جوړې له لاری فتح کړ.

په شلم هجري کال مصرله ډیر سخت قتال اوجنګ نه وروسته دمسلمانانو په لاس فتح شو همدغه راز په شلم هجري کال کی تستر هم فتح شو چی مسلمانانو دابو موسی الاشعري ﷺ ترقیادت لاندی دیوکال راهیسی محاصره کړی و، اوددښمن لښکر قائد هرمزان هم هلته دمحاصرې په حالت کی و اوپه کلاکې یې ځان پټ کړی و له کافرانو نه یوسړی په پټه حضرت ابوموسی اشعري ﷺ ته راغی او ورته یی وویل : که تاسی ماته زماله کورنۍ سره امان راکړئ نو زه به تاسو ته په تستر(ښار) کی دننه کیدو پټه لاره ګودره وښایم.

حضرت ابوموسی اشعري ورسره ومنله. هغه وویل : تاسی له ماسره یو پوه لامبو وهونکی هوښیار سړ ی ملګری کړئ. حضرت ابوموسی اشعري ﷺ مجزاة بن ثور ﷺ ورسره ملګری کړ. دواړه داوبو له لاری ددیوال په پناه کی دبطخو پشان کله په

لامبو او کله په خاپوړو هلته ورسېدل او تولـه لاره يې وپېژندله. هلته يې هرمزان هم ولید دهغه دوژلو اراده يې وکړه خوبیا په دی وجه وروسته شو چی هسې نه راز فاش نه شي. مجزاة ﷺ بیرته ابی موسی اشعري ﷺ تـه راغی اولـه ځان سره يې پنځه دیرش نـور مجاهدين هم ملګري کړل دغـه کسان دبطخو پشان دلامبو پـه ذریعه ښارتـه ورسېدل هلتـه يې ددښمن لـه لښکر سره جنګ يې شروع کړ، پخپله مجزاة بن ثور رضی الله عنـه ددښمن دلاسه ولګید اوشهیدشو.مسلمانانو ته دسهار دلمونځ د اداکولو فرصت دسختی جګړې لـه کبله پیدا نه شو اودسهار لمونځ يې له ماسپښین سره وکړه.

هرمزان دعمربن الخطاب ﷺ پـه حکم سره لـه کلانـه کوز شو، اسلام يې راوړ او مدینی منوری ته لاړ.

په کال یوویشتم کی عمروبن العاص ﷺ اسکندریه فتحه کړه .

لـه قبطیانو او رومیانو سره يې سخته جګړه وکړه او له ماتی سره يې مخامخ کړل او دمقوقس ښځه يې په زور ونیولـه او په ښار باندی يې د مسلمانانو پېره داري مقرره کړه لدېنه وروسته عمروبن العـاص رضی الله عنه مصرته راستون شو دهر قل زوی قسطنیطن درومي بحري قواوو سره په اسکندریه باندې یرغل وکړ او ترخپلې ولکې لاندی يې راوستله اوپکې موجود مسلمانان يې ټول ووژل عمرو ابن العاص رضی الله عنه د۱۵ زره کسیزه لښکر سره چې ښه په وسلو سمبال وو ورباندی یرغل وکړ او ددوهم ځل لپاره يې فتح کړه ، همدغـه راز پـه یوویشتم هجري کال دنهاوند جګړه وشوه، داډیره سخته جګړه وه. په دی جنګ کې کافرانو خپل ځانونه په زنځیرونو کی تړلي وو چی چیرته دمسلمانانو دمقابلی نه ونـه تښتي ، مسلمانانو لـه کافر لښکر سره ډیـر سـخت اوکـلک جـنګ وکـړ پـه زمکـه دانسـانانو دوینـی ویـالی بهیدلې دمسلمانانو مشر نعمان بن مقرن رضی الله عنه داس پښې وښوېدلې کافرو پـه غشي وویشت او شهیدشو. مشري حذیفه بن یمان رضی الله عنه ترلاسه کړ.

الله تعالی مسلمانانو تـه بری اودښمنانو تـه سختـه ماتـه ورکـړه ، پـه دی جنګ کي تقریباً یولک نه زیات کافران ووژل شول.

دهجرت په اووه ویشتم کال معاویه بن ابی سفیان ﷺ دقبرص دجزیری دفتح کولو لپاره غزا وکړه. له هغه سره عباده بن الصامت رضی‌الله عنه هم ملګری و، خوقبرص دجنګ پرځای دسولې او روغې له لاری دمسلمانانو په لاس کی پری وت. په همدی ۲۷ کال عبدالله ابن سعد بن ابی السرح په افریقا کې له کفارو سره وجنګید عبدالله ابن الزبیر رضی الله عنه دهغوی پاچا "جرجیر" وواژه پدې سره الله جل جلاله کفار له ماتې سره مخ کړل او مسلمانانو ته یې فتحه وریه نصیب کړه. او ډیر غنیمتونه دمسلمانانو لاس ته راغلل.

په همدی کال عبدالله بن عامر ﷺ داصطخر ښار یې له ډیر سختی جګړې نه وروسته ونیو. ددښمن زیات کسان ووژل شول اوګڼ شمیر نور یې تېپیان شول. له فارسیانو سره یې سخته نښته رامنځ ته شوه چې دفارسیانو په ماتې او دمسلمانانو په بری پای ته ورسیده.

دهجرت په ۳۷ کال عبدالله بن حازم السلمي په ترکستان (افغانستان) کی کفاروته ماته ورکړه او بادغیس، هرات، مروه او نورښارونه یې فتح کړل.

په هبدغه کال حارث بن مره الفهري هندوستان فتح کړ اوله همدې ځای نه دبلوچستان مکران سیمې ته او دقیقان غرونو ته ورسېدل.

په څلور څلویښتم هجري کال کی مهلب ابی صفره په هندوستان کی غزاوکړه، په دری شپېتم هجري کال کی عقبه بن نافع الفهري رحمه الله افریقی ته لاړ او هلته یې له دصلیبانودکسیله نومی پاچاسره جهادوکړ. پخپله عقبه بن نافع او دهغه څوتنه ملګري شهیدان شول. دهغه نائب بن زهیر بن قیس البلوي دهغوی انتقام واخست کسیله یې وواژه او په بربریانو(په غربي افریقاکې یو قوم دی) باندی غالب شو. په کال څلور اتیاوم هجري کی موسی بن نصیر داندلس ښارونه فتح کړل.

په اووه اتیاوم هجري کال کی قتیبه ابن مسلم په بخارا کې جهاد وکړ اوهغه یې فتح کړ. په کال اته اتیاوم هجري کی مسلمه بن عبدالملک د روم په ښارونو کې غزا وکړه او الله تعالی ورته په ډیرو غزاګانو کی فتح وکړه.

قتیبه بن مسلم لـه ترکانو سره هم جهاد وکړ ترکانو او صُغد ته يې کلکه ماته ورکړه
. په کال نوي يم هجري کی قتیبه بن مسلم دطالقان په ښار باندی قبضه وکړه .

په کال دری نویم هجری کی قتیبه بن مسلم سمرقند ته راغی دلته لـه ترکانو سره یی سخت جنګونه وکړل بالاخرئې هغوی ته ماته ورکړه اودسمرقند په شمول شاوخوا ډیری سیمې يې ونیولې.

په کال ۹۸ وم هجري کال یزیدبن المهلب بن ابی صفره دطبرستان دنیولو لپاره جهادوکړ. دهغه ځای خلکوته يې ماته ورکړه اوزیات غنیمتونه يې ترلاسه کړل .

په همدی کال سلیمان بن عبدالملک ډیرلوی لښکر دقسطنطینه د نیولو لپاره برابر کړ . دلښکر قیادت دمسلمه بن عبدالملک په لاس کې و .

مسلمانانو قسطنطینه دیرش میاشتې محاصره کړه په دی وخت کی مسلمانانو ډیره لوږه تنده او تکلیفونه ولیدل خود قسطنطینه په نیولو باندی بریالي نه شول کله چې عمربن عبدالعزیز دخلافت واګي په لاس کی ونیولې نو اسلامي لښکر يې لـه قسطنطینې نه راوغوښتل.

جهاد اوفتوحات دعباسیانو پـه دورکـې هـم دشرق پـه مختلفو علاقـو اوسیمو هندوستان اوچین کی جاري و. همدغه راز په شمالي جبهو کی لکه روم اوپه غربي جبهو کې لکه په اروپای کې اندلس او نورو ځایوکې روان و.

کلـه چی پـه شـام کی لـه صلیبیانو سـره دمسلمانانو جنګ ونښت نـو مسلمانانو دسلطان نورالدین زنګي پـه مشري لـه صلیبیانو نه ګڼ ښارونه آزادکړل، همدغه راز سلطان صلاح الدین ایوبي هم لـه صلیبیانو سره ګڼ جنګونه وکړل چی دحطین جنګ ډیر زیات مشهور دی څکه چی ددغه جنګ په نتیجه کې بیت المقدس آزاد شوی و.

کلـه چی تاتاریـانو دمسلمانانو پـه خلاف جنګونه شروع کړل اوترشام پورې ورسېدل نـو مسلمانان پـه پوره بهـادرۍ او جرائت سره دهغـوی مقابلې تـه ووتـل. الله تعالی مسلمانانو تـه بری ورکړ اوپه ګڼو محاذونو کې يې ورته ماته ورکړه چی عین جالوت جنګ پکـې زیـات مشـهور دی دجهـاد دروازه دمسلمانانو پـه وړانـدی دقیـامت تـرورځې خلاصـه ده داسلام ژرنده چالانده ده اولـه کفارو سره قتال نه دی بند شوې اونه به بندشي .

د ري ديـــرشم بـاب

د قـوت اوبهادرۍ مدح (ستاينه) اود بزدلۍ او کمزورۍ مزمت

پررسول الله ﷺ به قوي اوغښتلې مومن ډير ګران و. لکه چې په حديث کې دي .

((عـن أبـى هريـرة ﷺ قـال : قـال رسول الله ﷺ : ((المؤمنُ القوي خيرٌ وأحـبُّ إلى الله مـن المؤمـن الضـعيف ، وفي كـلٍّ خير، احرص على ما ينفعك ، واستعن بالله ولاتعجز))[1]

له ابى هريره ﷺ نه روايت دى هغه وايى چى رسول الله ﷺ وفرمايل:
غښتلې مؤمن لـه ضعيف مومن نه ډير غوره اوپـه الله تعالى باندې ډيرګران دى. اوپـه هريو کې خير دى ، دهغه څيز حرص کوه کوم چى تاته (ديني) ګټه رسوي لـه الله تعالى نه مرسته وغواړه او کمزوري مه ښايه.

((روى الـبخارى ومسـلم عـن أنـس بن مالك ﷺ أن رسول الله ﷺ كان يـقول : ((الـلهم إنـي أعوذبـك مـن الهـم والحـزن ، وأعوذبك من العجز والكسل، والجبن والهرم والبخل، وأعوذبك من عذاب القبر)).[2]

له انس بن مالک ﷺ نه روايت دى چى رسول الله ﷺ به داسى دعا ء کوله .

---

[1]ـ رواه مسلم في القدر : ٤/ ٢٠٥٢

[2]ـ رواه مسلم في الذكر والدعاء : ٤/ ٢٠٧٩ والبخاري في الدعوات : ٧/ ١٥٩

ای زماربه ! زه له تانه دپریشانی او غم نه پناه غوارم ، ای الله! په تابانديې له کمزوري اوسستی نه پناه غوارم ، له بزدلی زيات بوډاوالي بخل او دقبر له عذاب نه پناه غوارم .

دبخاري په يو روايت کی داسی راغلی دي :

((اَللّٰهُمَّ اِنِّی اعوذبك من الهم والحزن والعجز، والكسل، والبخل والجبن ، وضلع الدين وغلبة الرجا ل.))

ای زماربه! زه له تانه پناه غوارم له فکر او غم نه، له کم همتی اوسستی نه ، له شومتوب او بزدلی نه، دقرض دبوج اودخلکو له غالب کيدونه.

رسول الله ﷺ پخپل تعوذ کې د هم او حزن ترمنځ څومره ښکلي يوځاې والی راوستلې دی. ځکه چې له هم نه عبارت هغه ويره ده چې د راتلونکو حالاتو په وجه راځي. او له حزن نه مراد هغه غم افسوس دي چی وړاندې تيرشوې څيزوي.

رسول الله ﷺ پخپل دعاکې کمزوري اوسستي دواړه سره جمع کړل ، ځکه چې دکمزوري معنی ده کم همتي يعنی يوسړی چی څه کول غواړي دهغه دکولو توان پخپل ځان کی نه ويني. اودکسل (سستي) معنی ده په بندګانو باندی چی دکومو واجبي کارونو اداکول ضروري دي په هغه کی دی سست وي اوکولو ته يې بدن مړوي. رسول الله ﷺ بزدلی او بخل جمع کړل، ځکه چې بخل عبارت دی دمال په ورکولو کې شومتيا کول اودجبن مطلب دی په جهاد کې دخپل ځان له ځارولونه ډډه کول او وروسته کيدل.

همدغه راز محمد ﷺ پخپل دعاکې قرضداري اود خلکو غلبه دواړه يوځای کړل، ځکه چې قرضداري دانسان په باطن حمله اوبوج راوړي اودخلکو غلبه عبارت دی په ظاهر بدن باندی استيلا اوبرتري پيداکول او انسان دهغوی محکوم کيدل . ددغو شيانو ترمنځ دابنکلي اجتماع اويوځای والی راوستل دهغه صلی الله عليه وسلم په حق کې ځکه عجيبه خبر نده چې هغه ته جوامع الکلم ورکړی شوی دی .

((و روى البخاري ومسلم عن مصعب بن سعد بن أبي وقاص قل : كان سعدٌ يأمرنا بخمسٍ، ويذكرهن عن رسول الله ﷺ ، أنه كان يأمرُبهن : ((اللهم إني أعوذبك من البخل، وأعوذبك من الجبن ، وأعوذبك أن أرد إلى أرذل العمر، وأعوذبك من فتنة الدنيا _ يعنى فتنة الدجال – وأعوذبك من عذاب القبر.)) [1]

له معصب بن سعدبن ابى وقاص نه روايت دى هغه وايي چې سعد ﷺ به موږ ته دپنځوشيانوامر كاو اوموږ ته به يې ويل چې ددى حكم رسول الله ﷺ كړيدى.
هغه پنځه شيان دادي:

اى الله ! زه پناه غواړم پرتاله بخل نه ، پناه غواړم پرتاله بزدلۍ نه، پناه غواړم پرتا لدينه چې زه دبوډاتوب بدترين عمر ته ورسيږم ، پناه غواړم پرتا ددنياله فتنې نه يعنى ددجال له فتنې نه او پناه غواړم پرتا دقبرله عذاب نه.

((عن زيدبن ارقم ﷺ قل : لاأقول لكم إلاّ كما كان رسول الله ﷺ يقول: اللهم إني أعوذبك من العجز والكسل والجبن والبخل والهرم وعذاب القبر.)) [2]

له زيدبن ارقم ﷺ نه روايت دى هغه وايي : زه تاسوته هغه څه وايم چې رسول الله ﷺ فرمايلى دي : هغه ﷺ به فرمايل :

اى الله! زه پرتا پناه غواړم له ناتواني، سستي، بزدلۍ، بخل، له بوډاتوب اودقبرله عذاب نه.

---

[1] ـ رواه البخاري في الدعوات: ٧/ ١٥٨ ومسلم في الذكر والدعا : ٤/ ٢٠٨٨

[2] ـ رواه مسلم في الذكر والدعاء : ٤/ ٢٠٨٨

فصل

له ځان نه دبزدلۍ دویستلو طریقه

پوه شه چې بزدلي دبهادرۍ ضد دی، او شجاعت پخپل کار کې دزړه ثبات او استقامت ته اړتیا لري. زړه دټولو کمالاتو او داوچتو مرتبو دترلاسه کولو لپاره یو بنسټیز څیز دی. دزړه ثبات دعقل او مزاج له سلامتیا نه پرته ممکن نه دی. دزړه کمزورتیا په قوت کې کمي راولي اودغه کمزورۍ دبزدلۍ سبب ګرځي.

اوکه چیرته قوت په زړه کې ډیر زیات والې راولي او د اعتدال له حدنه یې وباسي نودا دبې پروایي سبب ګرځي، بزدلۍ اوبې پروایي دواړه بدڅیزونه دي، په دې کې مطلبي څیز دزړه اعتدال دی چې له افراط اوتفریط نه پاک وي اوهمدغه اعتدال دبهادرۍ سبب ګرځي.

په بزدلو خلکو باندې واجب دي چې دخپلې بزدلۍ علاج وکړي اودا علاج په هغه صورت کې کیدی شي چې دبزدلۍ علتونه اوسببونه لرې کړې شي، کله کله د جبن اوبزدلۍ علت جهل او ناپوهي وي خو جهل په تجربې سره لرې کیږي. کله کله دبزدلۍ علت ضعف وي اوضعف هله لرې کیږي چې هغه کارونه بیا بیا وکړي له کومو کارونو نه چې ویریږي. ترڅوله دغوکارونو سره عادي شي اوویره یې ختمه شي.

موږ ډیر هغه کسان لیدلي دي چې په لومړۍ ځل دمناظرې، امامت، وعظ او یا دپاچا په وړاندې دخبرو لپاره ودریږي، دهغوی ژبه وچیږي پښې اولاسونه یې ریږدي اوزیات وارخطا کیږي داځکه چې داکار هغه لپاره په لومړي ځل پیښ شوې وي اوکله چې داکار بیابیا وکړي نوټوله ویره یې ختمیږي اوبیا په بهادرۍ سره داکارونه ترسره کوي.

په طبعي اخلاقو کې تغیر او بدلون راتلای شي اوپه دې باندې دلیل دادی چې تاسې به دمداریانو واړه زامن لیدلي وي چې غټ او ویروونکي مار په ډیر زړه ورتوب سره نیسي مګریو بهادر سړی نه شي کولې چې مارته لاس قدرې نژدې کړي. ددې وجه داده چې ماشوم له دې کار سره عادي شوې وي او هیڅ قسم ویره ترینه نه

کوي. همداماشوم بـه ګوری چې دچندخې نـه به هم کله کله ویریږي ځکه چې ورسره عادت به نه وي.

همدغـه شان ډیر خطرناک اوداړوونکي ځناور انسـان پخپـل مینـې او انس سره په لږوخت کی ځانته تابع کوي. اوداکار لـه څه مشق او تمرین نه وروسته ترسره کیږي. همدغـه راز لږغوندې خواري نـه وروسته مونږ د دوه دښمنو حیواناتو ترمنځ هم الفت او مینه پیداکولی شو لکه دلیوه او خرګوش، دپیشو او موږک ، سپي او پیشو ترمنځ دوستي او مینـه ، او موږ ددی مثالونه ډیر زیات لیدلي دي. چی پیشو اوسپي دواړه په یو تخته باندې ویده وي همدغه راز موږک په پیشو باندې سور وي اوپیشو ورته څه نـه واي، همدغـه راز لیوه او خرګوش هم په یوځای کی اوسیږي خویوبل ته هیڅ نه وایي خوداهله چې کله ددواړو ترمنځ اوږده زمانـه الفت راشي لکه چی حیوانات له مشق او تمرین نـه وروسته لـه یوبـل سره مینـه کولی شي او خپل عادتونه پریږدي نو انسـان خوپه طریقه اولی سره دتعلیم اثر ښه قبلوي اوله هرقسم جبن او بزدلی. اونورو نـه وتلی شي،په دی خبره ځان پوه کړئ قـوت دنفس او کـلک عـزم پـه غلبې اوبری باندی بری سبب ګرځي. چالـه حضرت علي ﷺ نه پوښتنه وکړه چې تاسي غټ غټ بهـادران څنګه راپرزوئ ؟ هغه ﷺ وفرمایل : کله چی زه لـه چاسره مقابلې ته را اوځم نوزه لـه مخکې نه دانیت کوم چی دابه زه خامخا لاندې کوم او وژنم به یې او هغه هم دځان سره داسنجولی وي چې دی بـه مـارا لاندی کوي او وژني بـه مې نو زمانفس اودهغـه نفس دواړه دهغه په خلاف زمامرسته کوونکي جوړشي ځکه خو ځینو پوهانو دالارښوونـه کړی ده چې پـه جنګ کې جرائت لـه خپلو زړونو سره جوښت او پیوست ګرځوي ځکه داد بري او کامیابي سبب دی دپخوانیو مشرانو متل دی چی هرچاخپل دښمن وویراو هغـه دځان لپاره لښکر تیـار کړ که چیرته موږ دپخوانیو خلکو ددغو خبروته دتجربې پـه نظر وګورو نو موږ تـه بـه دامعلومه شي چی په جنګ دپرمختګ کوونکو په نسبت تیښته کوونکي خلک زیات مړه کیږي.

هغـه انسـان خپـل مقصـود او مرام ته رسیدلی شي چی لـه زړه نه وهمونه او وسوسې لرې کړي اوپـه پـوره زړه ورتیـا سـره پرمخ تـګ وکړي لکـه شاعر ویلي دي من راقب

الـناس مات هما وفاز باللذة الجسور يعنى څوک چې له خلکو وويريد هغه به لـه غم څخه مړشي اوشجاع او زړه ورسړي په لذتونو او خوندو نو برى مندكيږي. لـه جنګ نـه تښتـه كـول دمـرګ يودسترخوان دى اوپـه همـدې سره ددښمنانو حوصلې هم مزبوتيږي. او تښتيدونكي رسواكوي كه څوک غواړي چې بهادر شي نوپه زړه كې چې كومې وسوسې او وهمونـه راځي هغه بايد يواځې اويواځې دميړانې او بهادرۍ لـه لارې لـه زړه نـه وباسي. مثلاً يوسړى غواړي چى لـه خپل مـال نـه څـه خيرات اوصـدقه وركـړي نوكـه ايمـان يـې ضعيف وي نوپـه زړه كى يـې خـړه اوپريشـانې پيداكيږي، شيطان ورتـه فقر مخامخ كوي او ورته وايي چى كه تاخپل څه مال خرچ كړ نوپخپله به محتاج شې لكه چى الله تعالى فرمايي:

﴿الشيطنُ يعدكُمُ الفقر ويأمركم بالفحشاء﴾ (البقرة ٢٦٨).

شيطان تاسي ته فقر وړاندې كوي اوتاسوته دبدۍ امركوي.

پس چاچى خپل مال دالله په لاره كې په پټه صدقه كړه نودابهادر اوقوي دى.

لدېنه مراد دانـه دې چې ددى بدن ډيرقوي دى بلكى لدينه دهغه دزړه قوت مراد دى چى دالله تعـالى اوامر ترسره كوي اولـه نواهيونه يې ډډه كوي يو انسان كاميابي اولـه بدونـه ځان ژغورل صرف اوصرف دزړه په قوت سره ترلاسه كولې شي ځكه چى هغه بهادري اوشجاعت ته هڅوي .

امـام ابوبكر طرطوشي پخپل كتاب سراج الملوک كې ويلي دي چې دزړه په قوت سره انسـان دالله حكمونـه پوره اولـه نواهيوڅخه منع كيداى شي. د زړه په قوت سره انسـان هرډول فضـائل ترلاسه كولاى شي، همدغه راز دزړه په قوت اواستحكام سره انسـان دخپلو نفسـاتي غوښتنو اورذائلو څخه ځان خلاصولې شي دزړه په قوت سره مشكلات اوتكـاليف همدغـه راز دخلكوبى وفايي زغملاى شي دزړه په قوت انسان دراز پـه سـاتلو قـدرت پيداكوي اولـه ځان نه شرم او عاردفع كوي دزړه دقوت په وجه انسـان دګرانو كـارونو پـه طرف مخـه كوي اوترسره كولاى يې شي. اونفس تـه دنا خوخوشيانو درانـده درانده پيتي اوچتوي دزړه دقـوت پـه وجـه انسان دخپل عقل او سوچ هـره اراده پـوره كولـې شي، همدغـه راز دزړه پـه قـوت سره يـو انسـان پـه ظاهره

دخپـل دښمـن پـه وړاندی خندلې شي اګرکه په زړه کی ورسره ډیر سخت عناد اوکینه ولري. دهمدغه زړه په قوت دخلکو په ناوړه اخلاقو او خویونو صبر کولی شي.

ابودرداء رضي الله عنه وایي چی موږ دځینو خلکو په وړاندی خاندو خو زموږ زړونه پرهغوی لعنت وایي.

اوعلی رضي الله عنه وایي چی موږ لـه ځینوداسې لاسونو سره مصافحه کوو چې دهغوی دلاسونو غوڅول غواړو.

واقعي چې په جائزو حالاتو کې داسي کول ډیر ګران کار دی ځکه چې بزدله سړې بې حوصله کیږي اوذ زړه ټولې خبری باهر وباسي اوخپل مقصد ته نشي رسیدلې.

طرطوشي وایي چې مېړانه اوشجاعت په دری ډوله دي :

لومړی داچی یوسړی د دوه صفونو ترمنځ ودریږي اودښمن تـه چیلنج ورکړي اودا آواز وکړي چې ایا څوک داسې شته چې له ماسره مقابلې ته ووځي ؟

دویـم داچی سړی ددښمـن لـه لښکر سره دسخت جنګ په وخت کی چی خلک له ویرې نه پـه لړزان وي هم شجاع مطمئن اوحاضر دماغ واوسي، خپل زړه قوي وساتي او هوش حواس لـه لاسه ورنکړي. اودعادی حالاتو په شان په خپل واک کې وي .

دریم کـه مجاهدین عقب نشیني وکړي نو ددښمـن پـه وړاندی ودریږي. او وهل ورسره پیـل کړي اوکله دخپلو ملګرو خواته راځي دخپلو ملګرو زړونه قوي او جرئت ورتـه ورکړي، کمزوری ملګري مطمئن کړي اوغیرت په کې راولي ، کوم یو ملګری چی وغورځیږي هغـه پاڅوي اوڅوک چې لـه تللونه پاتی شي هغه په شاکړي اوڅوک چې لـه اس نـه وغورځیږي هغـه اوچت کړي او مرسته ورسره وکړي ترڅو دښمنان نا امیده اوپـه شاشي. ددغـه دریـم شجاعت دستاینې وړده اوپـه ټولـو بهـادرانو افضـل اوغوره دی

داسلافو وینـاده چـې دتښتیدونکوشاته جنګیدونکي دغافلینوپه منځ کی شاته داستغفار کوونکی پشان دي.

((عـن ابـى هريرة ﷺ عن رسول الله ﷺ قل: "ليس الشديد بالصُّرعة انما الشديد الذى يملك نفسه عندالغضب".))[1]

لـه ابى هريره ﷺ نـه روايت دى چى پهلوان هغـه څوک نـه دى چى څوک څملوي بلكى پهلوان هغه دى چى دغصې په وخت كې پخپل ځان قابو راولي.

عمربن الخطاب ﷺ فرمايلى دي چې ديـو انسـان عـزت دهغه تقوى ده، دين دهغه شـان دى، مـروت اوښـه سـړي تـوب دهغـه اخـلاق دي جـرئت اوجبن غريـزې اوطـبعي خويونه دي چى الله تعالى چاته وغواړي ورته وركوي يې. پس بزدل سړى لـه خپل مور اوپلار نـه تښتي. اوجري سړى لـه هغه څخه دفاع كوي چې خپل ځاى ته يې درسيدو امكـان نـه وي اومـرګ لـه مقروشيانو څخـه يو مقررشى دى . اوشهيد هغـه دى چى دخپل ځان احتساب وكړي . (يعنې نيت يې خالص وي)

په دى اړه يو شاعر ډير ښه ويلي دي

يَفِرُّ جبَانُ القومِ عن ام نفسـه ويحمىْ شُجاع القوم من لايناسب

يعنـى ډارن خلک لـه خپـل سوري نـه ډاريګـي اوتيښتـه تـرې كوي او شجاعّ وبهادر خلک دهرچا حفاظت او ساتنه كوي اګركه خپل يې هم نه وي .

لـه همـدى كـبله عـربو ويـلي دي چى بهـادري اومېړانـه ډال اومحـافظ دى اوبـزدلي دخپل ځان لپاره هلاكت دى اودا ډير بدترين خصلت دى .

((روى ابـوداود وابـن حبان عن ابي هريرة رضى الله عنهم عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قل مشرمافى الرجل شح هالع . وجبن خالع .))[2]

لـه ابـو هريـره رضـى الله عـنه نـه روايت دى چې رسـول الله صـلى الله عـليه وسـلم فرمايلي دي پـه سـړي كـې دادوه خويونـه ډيربد دي يو غمجنوونكى بخل (يعنى هغه

---

[1]- رواه البخاري في الادب : ۷/ ۱۹ ومسلم في البر والصلة : ٤/ ۲۰۱٤.

[2]ــ رواه ابو داود فى الجهاد ۳/ ۲٦ وموارد الظمان صفحه ۲۰۷ والحديث صحيح.

بخل چې سړی دواجبي حقونو داداء کولونه بی پروا کړي) اوبل هغه بزدلي اودارنتوب چې په سړي کې دومره مضبوطه وي اوداسې غلبه يې ورباندی کړی وي چې ددارله وجهې يې زړه ووځي .

يوپوه شخص ويلي دي چې تاسې پخپل ځان باندې سخيانو اوبهادرانو صحبت لازم وګرځوئ ځکه چې ددوی په الله باندی ډير ښه ګمان وي.

بزدل سړی په حقيقت کې دالله تعالی په قضا او قدر باندی شک اوبدګماني کوي . کوم سړی چې دايقين لري چې دمرګ نيټه نه وروسته کيږي اونه مخکې کيږي نوهغه په هيڅ حالت کی بزدلي نه کوي نه ډاريږي اونه دجنګ له ميدان نه تښتي.

الله تعالی پخپل کلام کی فرمايلی دي :

﴿فاذا جاء اجلهم لايستأخرون ساعة ولايستقدمون ﴾ (النحل: ٦١)

کله چې دهغوی دمرګ وخت راشي نو يوساعت نه وروسته کيږي اونه مخکې کيږي اوداهغه څه دي چې رسول الله ﷺ دهغه پوره وضاحت کړيدی.

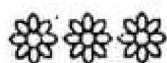
((عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: كنت خلف النبى ﷺ يوماً فقال: ((ياغلام : إني أعلمُكَ كلمات: احفظ الله يحفظْك ، احفظ الله تجده تجاهَك ، إذا سألت فأسألِ الله ، وإذا استعنت فاستعن بالله ، واعلم أنَّ الامَّةَ لو اجتمعت على أن ينفعوكَ بشى، لم ينفعوك إلاَّ بشىءٍ قدكتبه الله لك ، وإن اجتمعوا على أن يضروك بشى لم يضروك إلاَّ بشى قدكتبه الله عليك ، رفعت الأقلام ، وجفَّت الصحف .)) [1]

له ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چی زه يوه ورځ دنبی کريم ﷺ شاته روان وم. هغه ﷺ راته وفرمايل : ای هلکه ! زه تاته څوکلمې دربښايم . دالله جل جلاله

---

[1] ـــ رواه الترمذي في صفة القيامة : ٤/ ٦٦٧ والحديث صحيح .

داحکامو حفاظت او رعایت کوه هغه به ددنیا او آخرت له شرونو څخه ستاحفاظت وکړي دالله جل جلاله داحکامو حفاظت او ساتنه کوه هغه به ته مخامخ وويني کله چې څه غواړې نوله الله نه يې وغواړه کله چې مرسته غواړې نوله الله نه مرسته وغواړه ، پوه شه چې كه ټول امت په دی خبره راغونډ شي چی تاته ګټه ورسوي نو هغوی صرف دومره ګټه در رسولی شي څومره چې الله درته ليکاي دي اوکه هغوی ټول دی لپاره راغونډ شي چی تاته ضرر ورسوي نو هغوی به تاته صرف دومره ضرر ورسوي چې الله تعالی درته ليکلی وي . قلمونه پورته شويدي او صحيفې وچې شويدي.

فصل

د رسول الله ﷺ د شجاعت په باره کې

رسول الله ﷺ له ټولو خلکونه زيات شجاع اودقوي اوثابت زړه خاوندو .

رسول الله ﷺ له داسې ډيرو سختو مشهورو واقعاتو سره مخامخ شويدی چی له هغوی نه ډير غټ غټ بهادران تښتيدلي دي خو محمد ﷺ له خپل ځای نه نه دی خوځيدلې اوکلک ولاړ دی. او هغه صلی الله عليه وسلم داسې پرمخ تلونکي وچې نه يې شا اړولې اونه هم له خپل ځای نه لرې شوې هغه کله هم له جنګ نه تيښته نده کړې هغه له تيښتې نه بالکل منزه و. لکه چی دبخاري او مسلم په يو حديث شريف کی راځي.

((عن أنس بن مالك ﷺ قال : كان رسول الله ﷺ أحسن الناس، وكان أجود الناس، وكان أشجع الناس! ولقدفزع أهل المدينة ذات ليلة ، فأنطلق ناس قبل الصوت ، فتلقاهم رسول الله ﷺ ، وقد سبقهم إلى الصوت ، وهو

عـلى فرسٍ لأبي طلحة عُرْيٍ ، وفي عنقه السّيف ، وهويقول: ((لم تراُعوا... لم تُراعوا ..)). [١]

لـه حضرت انس بن مـالک ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ لـه ټولو خلکرنه زیات ښکلي ، لـه ټولو نه زیات سخي او لـه ټولونه زیات بهادر و . یوه شپه دمدینې اوسیدونکو یوه خطرناکه او ویریدوونکي آواز واورید هغوی چې دهغه آواز په طرف لاړل نوګوري چې محمد ﷺ را روان دی محمد ﷺ لـه ټولـو نـه وړاندې هغه ځای ته ځان رسولي و. هغه ﷺ دابی طلحه اس باندی لـه زین نه بغیر سورشوی و، په غاړه کې توره ځوړنده وه اوخلکوته یې ویل : مه ویریږئ هیڅ خبره نشته ، مه ویریږئ هیڅ خبره نشته.

دبخاري په یوبل روایت کې داروایت داسې راغلی دی چې خلک وویریدل رسول الله صلی الله علیه وسلم دابو طلحه رضی الله عنه په سست اوشاته پاتې کیدونکي اس باندی کیښناست اس باندی یې خپلې پښې وهلې او زغلاوئې او دپیښې ځای ته نې ځان یواځې ورساوه خلکو وریسې وروسته خپـل اسونه وزغلول رسول الله صلی الله علیه وسلم سره په لارکې مخ شول هغه ورته وویل مه ویریږئ هیڅ خبره نشته (درسول الله صلی الله علیه وسلم دسوریدو په برکت) دابو طلحه رضی الله عنه اس داسې تیز او چابک شو چې په ژوند کې بیا بل اس نه شو ترې مخکې کیدای .

((عـن عـلي بـن أبـي طـالب رضـي الله عـنه ، قـال : كنّا إذا اشتدالبأس ، واحـمـرت الحـلق ، أتّقينا برسول الله ﷺ ، فما يكون أحدٌ أقرب إلى العدوّ مـنه!ولقد رأيتني يوم بدر، ونحن نلوذُ بالنبى ﷺ ، وهو أقربنا إلى العدو، وكان من أشدُ الناس يومئذ بأسا.)) [٢]

---

[١]ــ رواه البخاري في الجهاد : ٣/ ٢٢٨ ومسلم في الفضائل : ٤/ ١٨٠٣.

[٢]ــ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٤٠١

له علی ابن ابی طالب ﷺ نه روایت دی هغه وایي کله به چې جنګ ډیر سخت ګرم شواوسترګې به سری شوې نو موږ به دنبی کریم ﷺ په څنګ کې پناه اخستله. له موږ نه به بل هیڅوک له نبی کریم ﷺ نه زیات دښمن ته نژدی نه و. موږ دبدر په ورځ هم دنبی کریم ﷺ پناه آخستې وه هغه ﷺ زموږ له ټولو نه دښمن ته زیات نژدی و. په دی ورځ هغه له ټولونه سخت جنګ کړی و. (هغه سړی به ډیر بهادر و چی رسول الله ﷺ ته به زیات نژدې و ځکه چې محمد ﷺ به دښمن ته زیات نژدې و.)

((عن أبی اسحاق السبیعي قال : سأل رجل البراء بن عازب رضی الله عنه : أفررتم عن رسول الله ﷺ یوم حنین ؟ قال البراء: لکنَّ رسول الله ﷺ لم یفر. وکانت هوازن یومئذ رماة ، وإنَّا لما حملنا علیهم انکفوا ، فأقبلنا علی الغنائم، فاستقبلونا بالسهام .ولقد رأیت رسول الله ﷺ علی بغلته البیضاء وأبوسفیان بن الحارث آخذٌ بلجامها ، وهویقول : ((أنا النبیُّ لاکذب ، أنا ابنُ عبدالمطلب)).[1]

له ابی اسحاق السبیعي نه روایت دی هغه وایي چې یوسړی له براء بن عازب ﷺ نه پوښتنه وکړه چې ایاتاسې له محمد ﷺ نه دحنین په ورځ تښتیدلې وئ ؟

براء ورته وویل : لېکن رسول الله ﷺ نه وتښتېدلې . په دی ورځ هوازنو ډیرزیات دغشوباران جوړ کړې و. اوکله چې موږ پرهغوی حمله وکړ نو هغوی ماته وخوړه موږ دغنیمت دټولولو لپاره راغلو نو هغوی واپس شول اوپر موږ یې غشي وورول. په دی وخت مارسول الله ﷺ په سپینې قچرې باندی سور ولید. او ابوسفیان بن الحارث دهغه واګې نیولې وې. محمد ﷺ په زوره ویل : ای خلکو! زه نبی یم اوپه دی کی هیڅ دروغ نشته ، زه دعبدالمطلب زوی یم .

---

[1] ـ رواه البخاري في المغازي : ٥/ ٩٩ ومسلم في الجهاد : ٣/ ١٤١.

((عن العباس ﷺ أنه قال عن شجاعة رسول الله ﷺ يوم حنين : فلما التقى المسلمون والكفار، ، ولى المسلمون مدبرين، فطفق رسول الله ﷺ يركضُ بغلته نحو الكفار، وأنا آخذُ بلجامها أكفُّها ، إرادة أن لا تسرع ، وأبوسفيان بن الحارث آخذُ بركابه ، ثم قال:ياعباس:ناد أصحاب السَّمُرَة.[1]))

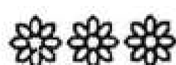
مسلم له عباس ﷺ نه روايت کړيدی چی هغه دحنين په ورځ دمحمد ﷺ دشجاعت په باره کې وويل : کله چي مسلمانان اوکافران پخپلو کې سره مخامخ شول اوجنګ ونښت نو مسلمانان په شاشول. مګر رسول الله ﷺ خپل قچر ددښمن په طرف چوکاو اومادهغه واګي کلکی کړې وې ترڅو ډيره منډه ونه هي. او ابوسفيان بن الحارث دهغه رکاب (داس سوار دپښو دکيښودوځای) نيولې و. بيايي وفرمايل : ای عباسه ! اصحاب السمره (سمره دهغې ونی نوم دی چې په صلح حديبيه کې اصحاب کرامو دهغې لاندی درسول الله صلی الله عليه وسلم سره په مرګ باندی بيعت کړی و) ته اواز وکړه او را ويې بله.

همدغه راز محمد ﷺ داحدپه ورځ کلک ثبات اوبهادري ښکاره کړه. ابی ابن خلف پخپل اس باندی سورشو او دمحمد ﷺ دوژلو لپاره يې حمله وکړه. مسلمانان دهغه مخې ته ودريدل مګر رسول الله ﷺ هغوته وفرمايل : چی له مخې نه يې لری شئ اوپريږيې دئ چی زماطرف ته راشي. رسول الله ﷺ پرهغه نيزه وويشتله اوسيده دابی بن خلف په څټ باندې ولګيده هغه له اس نه لاندی وغورځيد. ابی بن خلف قريشوته لاړ، هغه ډير سخت ويريدلې و او ويل يې چی زه محمد ﷺ وژلې يم دهغه قوم ورته وويل څه خاص تکليف او زخم درته نه دې رسيدلې. هغه وويل : محمد ﷺ ماته ويلي وو چې زه به تاوژنم اوهغه رښتونی دی. په الله قسم که چيرته هغه پرمالاړې هم ګوزار کړی وای نوزه به يې وژلی وم. ابی بن خلف مکې ته د رارسيدو په وخت کې په

[1] ـ رواه مسلم في الجهاد ٣/ ١٣٩٨

لاره کې مړشو. درسول الله ﷺ دبهاد ي اوشجاعت کیسې دومره مشهورې دي چې دبیان محتاج نه دي. که بیاهم څوک ورباندې پوهیدل غواړي نودهغه ﷺ سیرت اومغازي کتابونو ته دې رجوع وکړي.

د رسول الله ﷺ شجاعت، دهغه دزړه ثبات دهغه دزبې رواني، دهغه دزړه اطمنان لدینه ښه معلومیږي چې هغه ﷺ داسراء (معراج) په شپه دلوی رب په وړاندې ودرید. اوداڅه معمولي خبره نده.

فــصل

د دغه امــت مشهُور قهرمانــان

دمحمد صلی الله علیه وسلم په امت کې دقهرمانانوشمیر بې حسابه دې خو اصحا کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه وروسته په ټول امت کې زړه ور او قهرمانان وو لکه چې الله تعالی دهغوی صفت په قرآنکریم کې کړیدی اوفرمایلی یې دي:

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ .

[الفتح : ٢٩]

محمد رسول الله دی اوهغه کسان چې ورسره دي پرکفارو ډېر سخت اوپخپلو منځونو کې ډیر مهربان دي.

ددغه امت له مشهورو قهرمانانو څخه څو په لاندې توګه دي:

(١) **ابوبکر صدیق** ﷺ : درسول الله ﷺ لومړی‌خلیفه اوله هغه ﷺ نه وروسته له ټول مخلوق نه غوره او افضل دی.

دهغـه رضی الله عنه په باره کې علي رضی الله عنه گواهي کړيده چی ابوبکر صديق ﷺ لـه ټولو خلکونه زيات بهادر اوقهرمان دی.

يوه ورځ علي بن ابی طالب ﷺ دخپـل خلافت په زمانـه کې پوښتنه وکړه چې په خلکو کې لـه ټولو نه زيات قهرمان اوبهادر څوک دی؟

خلکو ورتـه وويـل ای اميرالمونينه ! همدا تـه لـه ټولوخلکونه بهـادر يې. هغـه ﷺ وويـل مـاچې لـه هرچاسره مقابله کړيده هغه مې لاندې کړی اوماته مې ورته ورکړيده ليکن په ټولوخلکو کی زيات بهادر ابوبکرصديق رضی الله عنه دی. دبدر دجنګ په ورځ مـوږ درسول الله ﷺ لپاره يوخپری جوړ کړ او ومو ويل چې څوک به لـه رسول الله ﷺ سره ودرېږي چی مشرکان ورته ځان ونه رسوي.

پـه الله قسـم چې پـه موږ کې لـه ابوبکرصديق رضی الله عنه نه علاوه يوکس هم هغه څپرې تـه ورنغې. هغـه درسول الله ﷺ دساتنې او حفاظت په خاطر توره په لاس دهغه په څنګ کی کلک ولاړ و .

يـوه ورځ پـه مکـه کې مشـرکان لـه رسـول الله ﷺ نـه راتـاو شـول چـايـو خـوا راکـاږل اوچابل خوا تـه چاپړ مخې راغورځاو او ورتـه يې ويل : همداتا لـه ډيرو خدايانو نه يو خدای جوړکړيدی ؟

پـه الله قسـم چـې لـه مـوږ نـه يـوه هـم هغـوی تـه دنـژدی کېـدو زړه ونکـړ مګـر ابوبکرصديق ﷺ لاړ اودمشـرکانو پـه وهلويې لاس پورې کړ. يو بـه يې وهلو اوبل تـه بـه يې ټيله ورکولـه يوبـه يي يوخواته راکاږه اوبل بـه يې بلې خواتـه. او ورتـه ويل بـه يې : هلاکت دی وي تاسولپاره اياهغـه سړی وژنی چې وايي الله يودی.

بياعلي ﷺ وويـل : تاسوپـه الله قسم درکوم چې ايـا دفـرعون پـه آل کې هغـه سړی غوره دی چی ايمان يې راوړې و اوکه ابوبکرصديق ﷺ ؟

خـلک غـلي شـول، عـلي ﷺ وويـل اياتاسـې ځـواب نـه راکـوئ؟ پـه الله قسـم چې دابوبکرصديق ﷺ دژونـد يوساعت وخت دفـرعون پـه قـوم کې لـه ايمان راوړونکي

کس نه دټولې زمکې لـه ډکیدونه افضل دی. هغه سړي خوخپل ایمان پټ کړې و لېکن ابوبکرصدیق خپل ایمان ښکاره اعلان کړه.

بیشکه حضرت ابوبکرصدیق ﷺ لـه محمد ﷺ نه وروسته لـه ټولو خلکونه زیات بهادر اوقهرمان و. لـه ټولـو خلکونه دهغه زړه ډېر کلک و حوصله یې مزبوته. او حواس یې پخپل ځای وو، دهغه په ثبات قلبي او بهادرۍ باندی دادلیل کافی دی چې دبدر په ورځ یې رسول الله ته وویل یارسول الله ، درب وعده تاته کافي ده هغه به ارو مرو تاسره کړی وعده پوره کوي. دهغه ﷺ دبهادري ثبوت غزوه احد، غزوه خندق اوصلح حدیبیه کې ترسترګوکیږي.

دابوبکر صدیق ﷺ دبهادري او استقامت برکت و چې دستری پیښی غټ مصیبت چې هغه درسول الله صلی الله علیه وسلم مرګ په وخت یې خپل ثبات او استقامت څرګند کړ او درسول الله ﷺ لـه وفات نه وروسته ټولو مشکلو اوسختو حالا تویاندې قابو راوست. کله چې رسول الله ﷺ دوفات خبرخپور شو نو اصحابو دغم دلاسه خپلې حوصلې لـه لاسه ورکړې ، د ډیرو خلکو عقل اوحواس خواب ورکړ اوپښې یې وریږدیدلې، مګرابوبکر صدیق ﷺ په دغو ټولـو حالاتو کی ثابت پاتې شو نه بې حوصلې شو اونه هم وارخطا ، بلکې په ډېره ښه توګه سره یې ددغو سختو حالاتو مقابله وکړه او هرڅه یې سنبال کړل. کـه چیرته په دی ورځ دابوبکرصدیق ﷺ زړه دټول امت لـه زړونو سره تلل شوې وای نودابوبکر صدیق ﷺ زړه به ترینه مزبوت ختلې و.

کله چې ابوبکرصدیق ﷺ تـه دخلافت درونـد بـار وسپارل شو نو هغه لـه ټولو نه وراندې دمرتدینوپه خلاف جهاد وکړ آن تردی چې هغوی بیرته داسلام دین ته غاړه کېښوده همدغـه راز لـه زکـات نـه منکرو خلکوسره یې جنګ وکړ اوهغوی تـه یې شکست ورکړ کـه دهغـه ددغو ورځو شجاعت او میړانه دټولی نړۍ په بزدلو او ډارنو خلکو ویشل شوی وای نو ټول بـه یې زړه ور کړی وای . په خدای قسم چې داهغه شجاعت دی چې دهغه پـه وړاندی غټ غټ بهادران هیڅ دي او هغه همت دی چې داوچتو همتونو خاوندان ورته لاس په سلام ولاړ دي . لدینه دابوبکرصدیق رضي الله

عـنه دحوصلې اوبهادرۍ ثبوت ترلاسه کيږي چې هغه څومره زړه ور اوبهادر شخصيت و.

(۲) حضرت عمر ﷺ :دعمر ﷺ شجاعت اوبهادري تردی حده رسېدلې و چې شيطان به له هغه لارې نه تښتيدو په کوم لاره به چې حضرت عمر ﷺ روان و.

((روى البخاري ومسلم عن سعدبن أبي وقاص رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ قـال لعمـر: ((يـا ابن الخطاب : والذي نفسي بيده ما لقيك الشيطان سالكاً فجًّا إلاَّ سلك فجًّا غير فجِّكَ))[1].

بخاري او مسلم لـه سعدبن ابی وقاص ﷺ نه روايت کړيدی چی رسول الله ﷺ عمر ﷺ ته وفرمايل : ای دخطاب زویه ! ، په هغه لوی ذات می قسم چې زما روح دهغه په اختيار کې دی چیکله شيطان په لاره کی له تاسره مخامخ کيږي نودی هغه لاره پريږدي په کومه چې ته روان يې اوپه بله لاره روانيږي.

کله چې عمر ﷺ اسلام راوړ نوالله تعالی په هغه سره اسلام او مسلمانانو ته غلبه او عزت ورکړه .

عبدالله بن مسعودرضی الله عنه وايی چی موږ په کعبه کې دلمونځ اداکولو قدرت نه درلود. کله چی عمر ﷺ اسلام راوړ نو له قريشو سره يې قتال اوجنګ وکړ هغه پخپله يې هم په کعبه کې لمونځ ولوست او موږ هم ورسره يوځای لمونځ ولوست.

بخاري دابن مسعود ﷺ له خولی نقل کوي چې کله عمر ﷺ اسلام راوړ نومسلمانان عزت مندل شول. دعمرﷺ دشجاعت مثالونه نور هم ډير دي.

(۳) حضرت علي ﷺ :

---

[1]ــ رواه البخاري في مناقب الصحابة : ٤/ ١٩٩ ومسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٦٤ ؟

علی کرمه الله وجهه دزمري پشان زړه ور ، د وريدونکي باران پشان و. دمشرکانو دلښکرو تيت پرک کوونکی و اودشجاعت دډول داسې کارنامو ښکارندوی و چی تعجب کوونکي ورته ګوته په خوله پاتې کيدل .

حضرت علي ﷺ لـه تبوک نه علاوه په نورو ټولو غزاګانو کې لـه محمد ﷺ سره ملګرتيا کړیده. دتبوک په غزوه کې ځکه نه و حاضر شوې چې محمد ﷺ هغه په مدينه کې خپل نائب او خليفه ټاکلې و. لکه چې په حديث کی راځي .

((روى مسلم أنَّ رسول الله ﷺ ان رسول الله ﷺ استخلف عليا يوم تبوك علىالمدينة، وقال لـه: " أنْتَ مِنِّى ، بمنزلة هارون من موسى الا انه لانبى بعدى". [1])).

امام مسلم روايت کړيدي چې رسول الله ﷺ دتبوک په ورځ علی ﷺ په مدينه کې خپل خليفه وټاکه، او ورته يې وويل چې ته زما لـه پاره داسی يې لکه هارون دموسى عليه السلام لپاره و. مګر دومره خبره ده چې له مانه وروسته بل نبي نشته.

((وروى البخاري عن سهل بن سعد، ومسلمٌ عن سلمة بن الاكوع ان النبى ﷺ قال : يوم خيبر " لاعطين الراية رجلاً يحب الله ورسوله ويحبُّهُ الله ورسوله. ليس بفرَّارٍ، ويفتح الله على يديه. ثم دعا بِعَلِيٍّ. وهو أرمد فتقل فى عينه فبرأ واعطاهُ الراية ، ففتح الله على يديه." [2])).

امام بخاري لـه سهل بن سعد او مسلم لـه سلمه بن الاكوع نه روايت کوي چی نبی کريم ﷺ دخيبر دغزا په ورځ وويل چی زه بيرغ هغه شخص ته ورکوم چې لـه الله اورسول سره مينه لري او الله اودهغه رسول هم له هغه سره مينه لري. هغه له ميدان تښتيدونکې نه دی الله پاک به دهغه په لاس فتح موږ ته په نصيب کړي .

---

[1] ـ رواه مسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٧٠

[2] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٥ ومسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٧٢

بيايي علي ﷺ راوغوښت حال داچې دهغه سترګې خوږيدلې، رسول الله ﷺ دهغه په سترګو خپلې لاړې سولولې نوښې شوې. بيايي ورته بيرغ ورکړ اوالله تعالى ورته برى ورکړه.ابورافع ﷺ درسول الله صلى الله عليه وسلم غلام دخيبر په ورځ دحضرت علي رضى الله عنه دشجاعت په هکله فرمايي چې کله محمد ﷺ دخيبرپه غزا کې بيرغ حضرت علي ﷺ ته ورکړ نوموږ هم له هغه سره روان شوو. کله چې ددښمن کلاته نژدى شوو نو له هغې نه يهودان راووتل. على ﷺ له هغوى سره سخته مقابله وکړه اوله يهودانو نه يوسړى په حضرت علي رضى الله عنه باندى ګوذار وکړ. په دى وخت کې د علي ﷺ له لاس نه ډال وغورځيد او مات شو نو هغه ﷺ فوراً د کلا دروازه راواخستله او دخپل ځان لپاره يې له هغه نه دډال کار واخست ترڅو پورې چې جنګ روان و دکلا دا دروازه دعلي رضى الله عنه په لاس کې وه کله چې الله تعالى مسلمانانو ته برى ورکړ نو علي ﷺ هغه په زمکه وغورځوله.

لدينه پس موږ اووو کسانو ددغې دروازې په بل مخ اړول وغوښتل خو پرې کامياب نشو.مصعب الزبير روايت کوي چې علي ﷺ په جنګ کې ډير هوښيار، تيز او چالاک و. خپل مقابل سړى به يې په سخته غلطى کى اچاو دحملې کولو په وخت کې به يې هر لورې خيال اوفکر کاو .همداوجه وه چې په هغه ﷺ باندې هيڅا قابو نشوراوستلې. دعلي ﷺ په زغره به يواځې دهغه سينه پټه وه او شابه يې لوڅه وه. چاترينه پوښتنه وکړه اياتاسې دشاطرف دحملې نه نه ويريږئ هغه ﷺ ورته وويل : هله چې دښمن زما په شاباندې دحملې کولو موقع ومومي. نوخداى جل جلاله دى زمادښمن هم نه پاتى کوي چې ماپريږدي او څه راته ونه وايي .

(۴)حضرت طلحه بن عبيدالله ﷺ :

طلحه بن عبيدالله ﷺ دهغو لسو اصحابو له جملې څخه دى چى الله تعالى ورته په ژوند کې دجنت زېرې ورکړيدى، نوموړې ددغه امت لوى قهرمان اوبهادر اصحابي تيرشويدى. او ددى امت دنوميالو اس سوارانو اوپياده جنګيدونکو څخه و.

دده دلوړ او اوچت شجاعت یوه بیلګه داحدپه ورځ درسول الله ﷺ دفاع ده چې پکې حضرت طلحه ته دوه اویا ټپونه رسیدلي وو.

عائشه رضي الله عنها فرمايي چې کله ابوبکرصدیق رضي الله عنه داحد دجنګ ورځ يادوله نو فرمایل به یې چې دغه ورځ خوټوله د طلحه په نوم ده.

زه چې کله له ټولونه وړاندې درسول الله ﷺ په طرف لاړم نو ګورم چې یوسړی درسول الله سره یوځای اوړه په اوړه له کفارو سره په جنګ کې مصروف دی. ما وویل دابه طلحه بن عبیدالله وي زه چې هغه ته نژدې شوم نوطلحه بن عبیدالله و، اودهغه په بدن کې له اویاونه زیات د تورو، غشو او نیزو ټپونه جوړشوي وو. لاس یې پرې کړی شوې و اوموږ دهغه درملنه وکړه.

رسول الله ﷺ به چې کله له لوړځای نه داحدپه ورځ دمشرکینو په طرف کتل نو طلحه رضي الله عنه به ورته ویل یارسول الله زما مور اوپلار دی له تانه قربان شي تاسې پورته مه خیژئ هسې نه چې پرتاسو غشې ولګیږي زما څټ ستاسې دځټ لپاره د ډال په ځای حاضر دی.

قیس بن ابی حازم وايي چې موږ دطلحه رضي الله عنه لاس ولید چې شل شوې و ځکه چې په دی لاس سره هغه درسول الله ﷺ داحدپه ورځ دفاع کړې وه.

(۵) زبیر بن عوام رضي الله عنه :

زبیر رضی الله عنه دهغو اصحابو له جملې څخه دی چې په ژوندون کې ورته دجنت زېرې ورکول شویدې یعنی له عشره مبشره و څخه دی. دلوړی مرتبې خاوند دازمری به دجنګ په لومړي صف کې جنګیدو، داپه مسلمانانو کې لومړی شخص دی چې داسلام په خاطر یې توره اوچته کړه.

نوموړې داسلام په لومړیو ورځوکې په مکه مکرمه کې اوسیده. یوه ورځ دا افواه خوره شوه چې رسول الله ﷺ اختطاف شویدې زبیربن العوام چې داخبره واورېده نو توره یې واخسته او دهغوی په لټې پسې ووت، رسول الله ﷺ سره یې دمکې په پورتنۍ حصه کې ملاقات وشو، هغه ﷺ ترینه پوښتنه وکړه ای زبیره چیرته روان

یې ؟ هغه ﷺ وویل: زه خبر شوم چې تاسې چا تښتولي یې ، زه په دی خاطر ووتلم چی هغوی پیداکړم اوجنګ ورسره وکړم.

رسول الله صلی الله علیه وسلم دهغه ﷺ لپاره دعاوکړه.

زبیر ﷺ ډیر زړه ور اوبهادر مجاهد وو اودجنګ په وخت کې به له ټولونه مخکې ...ان و.

((روی البخاري عن الزبیر ﷺ قال: لقیتُ یوم بدر عبیدة بن سعیدبن العاص، وهومدجَّجٌ لایری منه اِلاَّ عیناهُ، وکان یکني اباذات الکرش، فقال: انا ابوذات الکرش !

قال الزبیر: فحملت علیه بالعنزة ، فطعنتهُ في عینه فما ت.[1]))

امام بخاري لـه زبیر ﷺ نه روایت کوي چې هغه ﷺ وویل : زه دبدرپه ورځ عبیده بن سعید بن العاص سره مخامخ شوم هغه خپل مخ پټ کړې وله سترګونه پرته نور مخ یې نه ښکاره کېده دهغه کنیت اباذات الکرش و. هغه وویل زه ابو ذات الکرش یم. په دی وخت ماپرهغه حمله وکړه په سترګو کې مې په نیزې سره وواهه اومړشو.

((وروی البخاري عن عروة بن الزبیر ﷺ ان الزبیر اشترك فی معرکةِ الیرموك ، فقال له اصحاب النبی ﷺ الاتشُدُّ فَنَشُدُّمعك! فحمل الزبیر علیهم ،فضربوه ضربتین علی عاتقه ، بینهما ضربةٌ ضُربها یوم بدر!قال عروة : فکنت ادخل اصابعي فی تلك الضربات العب بها وانا صغیرٌ.[2]))

بخاري لـه عروه بن الزبیر ﷺ نه روایت کوي چې زبیر ﷺ دیرموک په غزوه کې ګډون کړې و. هغه رضی الله عنه ته دنبی کریم ﷺ اصحابو وویل:

---

[1]ــ اخرجه البخاري في المغازي ۵/ ١٤

[2]ــ اخرجه البخاري في فضائل الصحابة : ٤/ ٢١١

ته حمله نه کوې چې موږ هم له تاسره یوځای حمله وکړو؟

زبیر ﷺ په دښمن باندې حمله وکړه ، هغوی په زبیر ﷺ باندی دتورې دوه ګذارونه وکړل اوهغه یې په ولې کی زخمي کړ. ددغو دواړو زخمونو ترمنځ یوبل زخم وچې دبدر په ورځ ورته لګیدلی و. هغه زخم دومره ژور و چې مابه پکې خپلې ګوتې منډلې اولوبې به مې ورسره کولې زه په هغه وخت ماشوم وم.

عروه ﷺ وایي چې زبیر ﷺ ډیرلوړ اوږدنګ و کله به چې په اس سوریدو نو پښې به یې پرزمکه لګیدلې . دسروېښتان یې ګڼ اوزیات وو. مابه دوړوکتوب په عمر کې دهغه ویښتان په لاس نیول چی دهغه په ولوباندی به پراته وو.

دجمل په جنګ کې مجرم عمروبن جرموز هغه ووژه او توره یې علي ﷺ ته راوړ. علي ﷺ چی دهغه ﷺ توره ولید نو ویی ویل : دغه تورې تر ډیر وخت پورې درسول الله ﷺ غمونه لری کړي وو. ابن جرموز یې وراته او ورته یې وویل تاولې زبیر ﷺ واژه ؟!!

(۶) سعد بن ابی وقاص ﷺ :

نوموړې دهغو لسو اصحابوله ډلې څخه دی چی په ژوندون کې ورته دجنت زېرې ورکول شوی دی، سعدبن ابی وقاص ﷺ داسلام لوی سپاهي تیرشویدی اودالومړی اصحابي دی چی دالله په لاره کې یې غشی استعمال کړ.

داحد په ورځ یې لـه ټولونه زیاتـه قهرمانی ښودلې تردی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم ورتـه دشاباسی په وخت کې وویل : ای سعده زمامور اوپلار درنه قربان شه دغشویاران جوړ کړه.

علي بن ابی طالب ﷺ وایي چی مالـه رسول الله ﷺ نـه نـه دي آوریدلي چی چاتـه دخپـل مـور اوپلار نومونه دواړه یوځای جمع کړې وي. ما واوریدل چې رسول الله ﷺ سعد تـه داحدپه ورځ ویـل : ای سعده ! زما مـور اوپلار درنـه قربان شـه غشـي ولـه . همدغـه راز محمد ﷺ هغـه ﷺ لپاره دعـاوکړه او ویې ویـل ای الله ! ددی غشـې پـه

صحیح نښه باندې ولګوې او دعاګانې یې پخپل دربار کې قبولې کړې. نوپه سعد بن ابي وقاص باندې درسول الله ﷺ دعاولګیده اوهمداسې وشو.

سعدبن ابي وقاص له هغو بهادرانو څخه و چې په غزواتو کې یې درسول الله ﷺ حفاظت کاو.

حضرت علي ﷺ پخپل خلافت کې دفارس دجنګ امیر مقرر کړ، نوموړي دقادسي دجنګ قهرمان و اودفارس ډیر ښارونه یې فتح کړل،چې پکې دفارس پایتخت هم شامل ده نوموړي دبصرې اوکوفې ښارونه هم آبادکړل.

زهري وایي چې کله سعدمرګ ته نژدې شو نو خپل هغه زړه وړینه چپنه یې وغوښتله چې دبدر په جنګ کې یې دغنیمت په توګه نیولې و. بیایې وصیت وکړ چې کله زه مړشم نو دازمالپاره کفن جوړکړئ زه په دې کې دبدر په ورځ دمشرکانو سره جنګیدلی یم اودامادهمـ لباره ساتلې وه.

(۷) ابوعبیده بن الجراح رضی الله عنه.

دابوعبیده رضی الله عنه اصلي نوم عامربن عبدالله بن الجراح دی، نوموړې هم دهغولسو اصحابو له جملې څخه دی چې په دنیاکې ورته دجنت زېرې ورکول شویدی، اودادغه امت امین و، په هرجنګ کې له رسول الله ﷺ سره شریک شویدی.

داحد په ورځ داووسپنیزې توپې هغه دوه کړې یې په خپلو غاښونو سره راوویستلې چې درسول الله ﷺ په مبارک مخ کې ننوتې وې، ددغو کړیو دویستلو په وخت دابوعبیده مخکیني دوه غاښونه مات شوې وو. اوپه دې سره دهغه خوله ډیره ښکلې شوه اوښه ښکاره کېده، آن چې خلکو به ویل چې موږ دابوعبیده دخولې پشان بله ښکلې خوله چیرته نه دی لیدلې. داهم ویل کیدل چې دقریشو هوښیاران ابوبکرصدیق او ابوعبیده دي.

عمر ﷺ هغه دشام دنیولو لپاره امیر مقرر کړ اوکله چې شام فتح شو نو دهغه ځای والي یې وټاکه. دیرموک په جنګ کې دمسلمانانو قائدو.نوموړی په شام کې دعمراس طاعون په مرض کې وفات شو.

(۸) حضرت حمزه بن عبدالمطلب ﷺ :

حضرت حمزه ﷺ دالله اودهغه درسول زمری و. نوموړی مشهور بهادر اومعروف قهرمان و. دبدر دورځې په ازموینه کې برې مندشو ځکه خپله قهرماني يې وښودله او ډیر مشرکان يې ووژل

کله چې امیه بن خلف دبدر په ورځ دمسلمانانو په لاس قیدي شو نو له عبدالرحمن بن عوف ﷺ نه يې پوښتنه وکړه چې په تاسو کې هغه سړی څوک و چې دهغه په سینه باندې دشترمرغ بڼکی وي ؟ هغه ورته وویل هغه حمزه ﷺ و. امیه وویل دغه سړي خو موږ ډیر زیات خراب تراب کړوداحد په معرکه کې يې هم خورا زیاته میړانه څرګنده کړه او دمشرکانو په خلاف په پوره شجاعت سره وجنګید.

دابی سفیان ښځې هنده بنت عتبه له خپل مری وحشي سره په دی خبره اتفاق کړې و چې که تا په احد کې حمزه پخپل نیزه وواژه نوزه به تا آزاد کړم.

وحشي چې حمزه ﷺ له کفارو سره دجنګ په حالت کې ولیدنوپخپله نیزې سره يې په حضرت حمزه ﷺ باندی کلک ګوزار وکړ اوهغه يې وواژه. بیايي ګیډه څیرې کړه اوځیګر يې دهندی په وړاندې پیش کړ هغی دحمزه ﷺ ځیګر په خوله چی وجوو له اوبیرته يې له خولې نه و غورځولو.

کله چې رسول الله ﷺ دحمزه ﷺ مړی ولید چی مشرکانو مثله کړیدی نوډیرزیات غمګین شو اوله سترګونه يې اوښکې لاړې اوډیر زیات پریشان شو.

(۹) جعفربن ابی طالب ﷺ :

نوموړی له خپل ورور علي رضی‌الله عنه نه لس کاله مشرو اودموتی په غزوه کې په شهادت رسېدلې دی. د زید بن حارثه ﷺ له شهادت نه وروسته بیرغ حضرت جعفربن ابی طالب آخستی و اوله رومیانو سره جنګیدو بیرغ يې په ښي لاس کې نیولی و کله چې دهغه ښي لاس پری کړی شو نوپه ګڅ لاس باندې يې ونیو کله يې چې ګڅ لاس هم غوڅ کړی شو نو بیرغ يې له سینې سره ونیو او غورځیدو ته يې پری

نښود. هغه لـه کفارو سره دمخامخ جنګ په حالت کې شهید شو. دهغه دبدن په مخکنی خوا کې لـه اویاونه زیات دتورو، غشو اونیزو ټپونه جوړشوي وو.

(۱۰) معاذ بن عمرو بن الجموع ﷺ :

نوموړې ډیر قوي او زبردست قهرمان و.

داهغه نومیالی مجاهد دی چې دبدر په ورځ یې ابوجهل ووژه. هغه ﷺ وایي چې دبدر په ورځ ماابوجهل خپل هدف ګرځولی و چې څنګه مې ولید نو په توره باندې مې یرغل ورباندی وکړ او پښه مې ورته لـه نیمې پنډۍ نه غوځه کړه دهغه زوی عکرمه زماپر اوږو باندې دتوروې ګوزار وکړه اوزمالاس یې غوځ کړ زمادغه لاس زماله ډډی سره په څرمن کې ځوړند پاتی شو.مادهغه پروا ونکړ اوله مشرکانو سره مې ټولـه ورځ جهاد جاري وساته. کله چې هغه زه ډیر تنګ کړم نو پښه مې ورباندې کېښوده او په یوی جټکې سره مې وشلولو او پرزمکه مې وغورځولو.

(۱۱) براء بن مالک ﷺ :

نوموړې دانس بن مالک ﷺ ورور دی. داد اسلام لـه ځانګړو قهرمانانو څخه یو دی چې خلک دهغوی دبهادرۍ اوشجاعت مثالونه پیش کوي. په یواځې ځان سل کسه کافران یې دتورې په ګوذار په جنګ کی وژلي دي. داشمیره لـه هغو کسانو نه علاوه ده چې لـه بل چاسره یې په ګډه وژلي دي. دیمامې په جنګ کې مسلمانانو دمیسلمه لښکر په باغ کې دننه محاصره کړل، ددې باغ دیوالونه ډیر زیات اوچت وو اومسلمانانو نشو کولې چې لـه دیوالونو نه واوړي براءبن مالک مسلمانانو ته وویل چې تاسې ماپخپلو نیزو باندې دیوال تـه اوچـت کـړئ اودننه پـه بـاغ کی می وغورځوئ. هغوی همداسې وکړ. براء بن مالک په باغ کې ددنه ددیوال ترشا لـه مدافعینو سره سخت جنګ وکړ او مسلمانانوته یې دباغ دروازه خلاصه کړه. مسلمانان چې ورننوتل هغه ډیر کافران وژلي وو.هغه ته یې چې وکتل نو په بدن کې یې دنیزو او غشو لـه اتیاونه زیات ټپونه جوړ شوي وو. بیالـه دارو اودرمل نـه وروسته بیرته ښه شو. براء دفارس دښارونو په فتوحاتو کې هم ګډون درلود.

دتستر په سخت جنګ کې مسلمانانو براء بن مالک ته وويل چې مسلمانانو ته له الله نه دنصرت اوفتحې دعا وغواړي، ځکه چې براء مجاب الدعوات و.

براء رضی الله عنه دعاوکړه چې ای الله مسلمانانو ته بری ورکړئ اوماته ستا په لاره کې دشهادت مرګ په نصيب کړئ. الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړ اوهغه پخپله دشهادت اوچته مرتبه ترلاسه کړه.

(۱۲) سماک بن خرشة ﷺ :

نوموړې ابودجانه په نوم مشهور اوډير لوی قهرمان و.

داحد په ورځ ده لوی بهادري او قهرماني ښودلې وه. داحد په ورځ نبی کريم ﷺ اعلان وکړ چې څوک ددغې تورې حق اداکولې شي ؟ ډير کسان دهغې د آخستلو لپاره ودريدل مګر محمد ﷺ هغوی ته ورنکړه. ابودجانه ودريد او پوښتنه يې وکړه چې ددی حق څه دی؟ رسول الله ﷺ وفرمايل : ددی حق دادی چی په دی باندې دومره مشرکان ووژلی شي چی داتوره کږه شي. هغه وويل : يارسول الله ! زه ددی حق اداکولې شم ماته يې راکړئ. رسول الله ﷺ توره هغه ته ورکړه .

هغه ﷺ ډير شجاع او زړه ور و اودجنګ په وخت کې به دښمن ته دوکه ورکوله. زبير بن عوام ﷺ فرمايي چې ماپه خپل زړه کې داخبره ګرځوله چې رسول الله ﷺ ماته توره رانکړه او اباجانه ته يې ورکړه.

ماوويل په خدای قسم زه به وګورم چی ابودجانه څه کوي؟

زه هغه پسې شوم هغه خپل سورپټکی راواخست اوله خپل سرنه يې تاوکړ. کله چې انصارو هغه وليدنو ويی ويل چی ابودجانه دمرګ پټی تړلی ده. هغه په مشرکينو باندې يې بريدوکړ اوهر کافر به يې چی مخې ته راته هغه به يې واژه .

ديمامې په جنګ کې چی دمسليمه الکذاب پرضد وه ابودجانه خپل ځان باغ ته دننه ورګوذار کړ او ورټوپ يې کړ . اودپښو هډوکي يې مات شو. مګرهغه ﷺ په ماته پښه له کفارو سره خپل جنګ ترهغه جاري وساته ترڅو پخپله په شهادت ورسيد.

(۱۳) ابوطلحه الانصاري ﷜ :

دنوموړي ﷜ اصلي نوم زيدبن سهل الانصاري ﷜ دی:هغه رضی الله عنه دمحمد ﷺ په وړاندې په ګونډو کيناست خپله وسله يې مخې ته کيښوده او خپله چاتمه به يې ورته پرانستله اومحمد ﷺ ته به يې ويل : زما مخ ستادمخ دحفاظت اوزما ځان ستادځان لپاره قربان دی.

نوموړی دحنين په ورځ زبردست قهرماني وښوده،له مشرکانونه يې شل تنه مړه کړل سامان يې ترينه غنيمت کړ.

(۱۴) خالدبن الوليد ﷜:

داد الله تعالی لوځه توره اودجاهليت او اسلام په زمانه کې دقهرمانانو قهرمان و. په ډيرو زياتو جنګونو او واقعاتو کې شريک شوېدی. کله يې چې اسلام راوړ نومحمد ﷺ داسونو واګې ورته ورکړی اوجهاد ته يې وړاندی کړ. بياابوبکر صديق ﷜ له مرتدينو سره دجنګ لپاره دلښکر مشر وټاکه. دفارس اوروم په جګړو کې يې دقهرمانۍ زيات اثار موجود دي.

قيس بن ابی حازم ﷜ وايي چې خالد ﷜ ته چاويل: له عجميانو ځان ساته هسې نه چيرته زهر درنکړي .

چاورته زهر راوړ او مخې ته يې ورته کيښودل،هغه وويل داڅه دي ؟ خلکو ورته وويل دازهر دي خالد ﷜ لومړی بسم الله الذی لايضر مع اسمه شی فی الارض ولافی السماء وهوالسميع العليم. ولوست اودغه زهر يې وڅکل مګرهيڅ ضرر يې ورته ونه رساو!!

کله چې مرګ ته نژدی شو نو هغه ﷜ وويل : زه له سلونه زياتو جنګونو کې شريک شوی يم خوافسوس چې زه پخپل بستره کې داوښ پشان مړکيږم . نو الله جل جلا له دی بزدلو او ډارنو خلکو ته خوب نه ورولي. هغه ﷜ پخپل بستره کې دشپيته کالو په عمر کې له دنيانه رحلت وکړ دهغه په ټول بدن باندې د تورو ، نيزو اود غشو

دزخم داغونه ووپه بدن کې يې يوځای هم بې له زخم نه و پاتې اوپرهغه ﷺ دشهيدانو اثار له ورايه ښکاريدل.

(۱۵) سلمه بن الاکوع ﷺ :

نوموړی داسلام اود مسلمانانو لوی قهرمان و اودغشو دويشتلو ماهرووړاندې دهغه ﷺ دبهادري او شجاعت په اړه هغه معلومات تيرشويدي چې کله يې له هغو مشرکانو سره مقابله وکړه چې درسول الله ﷺ په څرځای اوهلته دڅريدونکو اوښانو او آسونوباندې ډاکه آچولې ده اوټول يې له ځان سره وړي وو. سلمه بن الاکوع له هغه مشرکانو سره په يواځې ځان جنګ وکړ اوټول اوښان او آسونه يې له هغوی نه خلاص کړل. اودا واقعه ذی قرد په غزوه کې مخی ته راغلې وه رسول الله ﷺ دهغه ستاينه او صفت وکړ او ويې فرمايل چې نن ورځ زموږپه ټولو پياده جنګيالو کې سلمه بن الاکوع زيات غوره دی.

(۱۶) هشام بن العاص ﷺ :

نوموړی دعمروبن العاص ورور او ډير ستر قهرمان و.

عمروبن العاص ﷺ وايي چې زه اورور مې دواړه ديرموک په جنګ کې شريک شوو. موږ ټوله شپه الله ته دعاوکړه چې موږ ته دشهادت مرګ په نصيب کړي، سباته چې جنګ شروع شو نو الله تعالی هغه شهيد کړ اوزه محروم پاتی شوم.

روايت دی چی هشام بن العاص رضی‌الله عنه ديرموک په ورځ په رومي لښکر باندې يرغل وکړ اوګڼ روميان يې ووژل. په اخيرکې پخپله هم شهيد او داسونو پښو لاندې ميده ميده شو، دهغه ورور عمروبن العاص دهغه غوښې راغونډې اوپه خاورو کې يې ښخې کړې.کله چی عمر ﷺ دهغه دشهادت خبرورسيد نو هغه ﷺ وويل:

الله تعالی دیورباندې رحم وکړي داسلام دسرلوړی لپاره لوی مرستندوی و.

(۱۷) عکاشه بن محصن رضی الله عنه :

نوموړی بهادر او زړه ور اصحابي و. دغابه په غزوه کې عمروبن آبار اودهغه پلار يې وليدل چې دواړه په يواوښ باندې ناست دي هغه دواړه په يوغشي سره وويشتل او خينې هغه اوښان يې ترينه ونيول چې هغوی تښتولي وو.

(۲۸) خوات بن جبير الانصاري رضي الله عنه:

نوموړی داحدپه جنګ کې ګډون کړی و اوپه هغه کې يې خپله ځوانمر دي ښکاره کړی وه وررور يې عبدالله بن جبير رضي الله عنه داحد دغزوه په کنډو کې دغشو ويشتونکي ګروپ (ټولی) اميرو هغه دشهادت لويه درجه ترلاسه کړی ده.

خوات بن جبير وايي : ماداسي درې کارونه کړيدي چې بل چانه دي کړي. ماپه داسې وخت کې خندلي دي چې په دی وخت بل هيچانه دي خندلي. په داسی ځای کی می بخل کړيدی چی بل هيچا نه دی کړې، اوپه داسې ځای کی ويده شوې يم چی بل هيڅوک په داسي ځای کی نه دي ويده شوي.

داحدپه ورځ ماخپل ورور وليد چې مشرکانو شهيد کړيدی، دهغه ګيډه يې څيری کړی وه او کولمی يې ترينه بهر ويستلې وی. مادخپل يوملګري په مرسته دهغه کولمی په ګيډه کې دننه کړي اوپخپله پګړۍ سره مې دهغه ګيډه کلکه وتړله، ما اوزما ملګري دهغه لاش له دی ځای نه روان کړ. مشرکان له مونږ ګردچاپېره تاو وو لږ غونډې روان شوي وو چې مونږ دهغه له ګيډی نه يو آواز واوريد کله چې زماملګري له ويرې نه چيغې وکړې نوماخپل ورور مړې په زمکه کېښود او ومې خندل. بيا روان شوو اوپه يوځای کې مې دورور لپاره پخپل قوس (ليندۍ) سره دزمکې په کينستلو شروع وکړه په لنيدۍ تاروو. مالدينه بخل وکړ چې هسې نه دامات نه شي، قبر مو ورته وکنست اوپکې ښخ موکړ. اودازما بخل و، کله چې ورانديې روان شوم نو ګورم چی يومشرک جنګيالی زماپه طرف خپله نيزه سيده کړيده او غواړي چې ما ووژني. په دی وخت په ماباندې خوب راغی زه په داسي ځای کی ويده شوم چی په داسې ځای کی بل هيڅوک نه دي ويده شوي.

(۱۹)عمروبن معديکرب رضي الله عنه:

نوموړی مزبوت، کلک اوقوي قهرمان و.دفارسیانوپرضد دهغه جنګي کارنامې مشهور ې دي.هغه ﷺ دقادسیه په غزوه کې دلښکر په مشرانو باندې یرغل وکړ اوله هغوی نه ډېر مشرکان یې وویشتل. دصفین په جنګ کې له حضرت علي ﷺ سره ملګری و په دی وخت دهغه عمر ۱۵۰ کاله و.

(۲۰) عکرمه بن ابی جهل ﷺ :

نوموړی دجاهلیت په وخت کې دسربازانو سردار و بیا یې چې اسلام راوړ نو ډېر ښه مسلمان ثابت شو.

دیرموک په غزوه کې دمشرکانو په خلاف دومره سخت وجنګید چې مسلمانانو به ورته ویل : ای عکرمه ! پخپل ځان باندی رحم وکړئ. هغه وویل : دجاهلیت په زمانه کې می دلات او عزی په خاطر جنګیدم اوپخپل ځان باندی می خیال نه کاو. ایا اوس دالله اودهغه درسول لپاره خپل ځان قربان نه کړم؟

بیارومیانوته مخاطب شو او ویې ویل : زه هرچیرته او هر وخت له رسول الله ﷺ سره جنګیدلې یم. ایاتن ستاسې له مقابلې نه وتښتم ؟ په الله قسم چې داسې هرګزنه شي کیدلې.

بیایی وویل څوک له ماسره دمرګ بیعت کوي ؟ حارث ﷺ او ضرار بن الازور ﷺ ورسره دڅلور سوه زړه ورو مسلمانانودمرګ بیعت وکړ.

له رومیانو سره له سختې جګړې نه وروسته په شهادت ورسېد اودهغه په بدن باندې له اویاونه زیات دغشو ، نیزو اوتورو زخمونه جوړ شوي وو.

(۲۱)طلیحه بن خویلد الاسدي ﷺ:

نوموړی ډیر لوی قهرمان او زړه ور اصحابي وو. اوهغه په قوت اوشجاعت کې له زرو تنو جنګیالیو سره برابر ګڼل کیدو .

دقادسیي په جنګ کې ډیر لوی کارنامې ترسره کړیدي . حضرت عمر ﷺ سعد بن ابی وقاص ته ولیکل چې ماتاته دوه کسان درلیږلي دي یو عمروبن معدیکرب اوبل

طلیحه بن خویلد ﷺ ددغو دواړو قوت لـه دوه زرو جنګیالو نه زیات دی. تاسې لـه دغو دواړو نه په جنګی امورو کې مشوره کوئ خودجنګ امیران یې مه جوړوئ.

دقادسیه لـه جنګ نـه لړساعت مخکی طلحه بن خویلد ﷺ ډیر پـه زړه پورې کارنامه پریښې ده.

طلیحه بن خویلد ، عمرو بن معدیکرب، اوقیس بن المکشوح دفارس دلښکر دجاسوسي په خاطر لاړل. قیس او عمر دواړو ځینې عسکرله ځان سره راوستل چې مسلمانانو ته دهغوی نه دلښکر په باره کې معلومات وکړي. خو طلیحه ﷺ ډیر وړاندې لاړ تردې چې درستم لښکر ته یې ځان ورساو، او هلته یې ځان پټ کړتردی چې شپه شوه دلښکر مشر خیمې ته ورسېد ددی شاوخوا نورې زیاتې خیمې لګیدلې وې چې دخپل مشر حفاظت وکړي. دمشر دخیمې په مخ کې یوه اصیل اوقیمتي اس تړل شوې و. طلیحه بن خویلد الاسدي ددغه اس پړې پرې کړه اودخپل اس په رسې یې وتاړه او دمسلمانانو پـه طرف روان شو. دلښکر خلکوته چې معلومه شوه نو طلیحه پـه سې پـه منډه شول. یوجنګیالی ورته نژدې شو نوطلیحه ﷺ هغه فوراً په نیزه وواهـه او مړ یې کړ، دهغـه اس یې هم لـه ځان سره روان کړ. لږ وړاندې نـه ورسیدلې چی ددښمن بل جنګیالې وروسې ورسید نو هغـه یې هم وواژه اواس یې ترینه لـه ځان سره روان کړ. وروسې ددښمن دریم جنګیالي ورسید پرهغه یې هم حمله وکړ او راګېر یې کړو. هغـه ته یې دتسلیمیدو بلنه ورکړه هغه له وېرې نه خپله وسله وغورځوله او تسلیم شو. حضرت طلیحه ﷺ قیدي اولـه اسونه سره یوځای دسعدبن ابی وقـاص خواتـه راورسـېد. دمسـلمانانو مشـران راغونډشـول چی دبـنـدي مشرجنګیالي خبرې اترې واوري. سعد ﷺ لـه هغه نه غوښتنه وکړه چې خبرې اترې وکړي هغـه وویـل : ماډیر جنګونه کړیدي اولـه لویـو لویـو بهادرانو سره مې مقابلې شـویدي اوډېـرو بهـادرانو کیسـې مـې اوریدلـي دي او ورسـره یوځـای شـوې یـم خودطلیحه پشان بهـادر مې نه چیرته لیدلی اونه می چیرته آوریدلی دی. داله داسې دولښکرونه راتیرشوچې هلته هیڅوک دورننوتلو جرائت نشي کولای اوپه یوداسې لښکر کې یې شپه تیره کړه چې هلته اویـازره مجهز جنګیالي موجود وو لـه هغه ځای نـه یې خـالي لاس وتلو تـه زړه ښـه نکړ بلکې دلښکر دمشر اس یې هم لـه ځان

(٨٨)

عثمان بن ابي طلحه وايي چې لـه عبدالله بن الزبير سره په درې شيانو کې هيڅا سيالي نـه شوه کولې، يوپـه بهادري او زړه ورتوب کې، بـل پـه عبادت کې اوبـل پـه بلاغت کې.

(۲۳) **عبدالله بن الزبير بن عبدالمطلب** ﷺ :

نوموړې درسول الله ﷺ تره زوې و، دحنين په جنګ کې له رسول الله ﷺ سره کلک ولاړ و، په فلسطين کې داجنادين په جنګ کې دديرشو کلو په عمر کې په شهادت ورسېد. داجنادين په جنګ کې د رومي کافرانو لـه مشرانو څخه يومشر جنګيالى راووت اولـه مسلمانانو نـه يې دمقابلې غوښتنـه و کړه. عبدالله بـن زبير ﷺ دهغـه دمقابلې لپاره ووت او هغـه يې مړ کړ، بيـا يوبل جنګيالى قوماندان دمقابلې لپاره راووت ابن زبير ﷺ هغه هم وواژه. بياورپسې دريم جنګيالى قـائد دمقابلې لپـاره راغى ابن زبير ﷺ هغـه هم وواژه لدينه وروسته عمومي جنګ شروع شو ابن الزبېر دروم پـه صفونو ورننوت هغـه يې ځيرې کړل پخپلـه هم پـه شهادت ورسيد. پـه دى جنګ کې مسلمانان بريالي شول او روميانو ماته وخوړه.

دعبدالله بن زبير ﷺ مړى دلسو رومي جنګياليو دمړوپه منځ کې پروت و چې لـه شهادت نـه وړاندى يې وژلي وو. توره يې امانت په لاس کې وه اوپرمخ باندى يې لـه ديرشونه زيات ټپونه ښکاره کېدل.

(**۲۴)عبدالله بن حنظله** ﷺ :

نوموړى دحضرت حنظله غسيل الملائکه ﷺ زوى و. حضرت حنظله پـه غسيل الملائکـه سره ځکـه ملقب شوى و چې هغـه تـه دشهادت نـه وروسته ملايکو غسل ورکړې و. هغـه چې کلـه داحد جنګ لپـاره اعلان واوريد نو دى جنب و. غسل تـه ايسارنـه شو اود احد دجنګ پـه طرف را روان شو.لـه کفارو او مشرکينو سره يې سخته جګړه وکړه او بالاخر پـه شهادت ورسيد. رسول الله ﷺ دهغه ﷺ په باره کې خبر ورکړ چې ملائکو ورته غسل ورکړيدى.

دهغه زوی عبدالله هم دمسلمانانو یو ستر قهرمان اوعبادت ګزار شخص و.د حره په جنګ کې چې دمدینې دخلکو اویزید بن معاویه ﷺ ترمنځ اوشو په شهادت ورسېد.

(۲۵)ضحاک بن سفیان بن عوف ﷺ:

نوموړې درسول الله ﷺ په زمانه کې له زړه ورو مجاهدینو څخه یو وو.

هغه ﷺ به درسول الله ﷺ په څنګ کې دهغه ﷺ دحفاظت لپاره توره په لاس ودرید اودهغه ﷺ پیره داري به یې کوله. دی له سلو اس سوارانو سره په قوت کې برابر و دفتح مکې په ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت ضحاک دبني سلیمو امیر ټاکلې و.

(۲۶) ضرار بن الازور ﷺ :

ضرار بن الازور ﷺ دیمامې په جنګ کې شریک شوې و اوپه دی ورځ یې اوچتې کارنامې ترسره کړې. دنوموړي په اړه یوقول دادی چې په همدغه دیمامې په جنګ کې په شهادت رسېدلی دی. خوبل قول دادی چې دشام په فتوحاتو کې هم شریک و اود دمشق په فتح کې هم ورانندی و.

دیرموک په جنګ کې یې هم ګډون درلود. په دی جنګ کې هغه ﷺ ډیر عجیب اوغریب واقعات اوکارنامې پریښی دي.

(۲۷) ضرار بن الخطاب بن مرداس الفهري رضی‌الله عنه:

کله چې مکه فتحه شوه نو ضرار بن الخطاب بن مرداس سمدستي اسلام راوړ د مسلمانانو په خلاف د احدپه جنګ کې شریک و اوګڼ مسلمانان یې وژلي وو.

یوه ورځ ضرار بن الخطاب ابوبکرصدیق ﷺ ته وویل : موږ له تانه قریشو ته زیات ښه وو. موږ هغوی جنت ته ولیږل اوتاسې دوزخ ته.

یعنې موږ مسلمانان ووژل اوجنت ته موو ولیږل، اوتاسې مشرکان ووژل او دوزخ ته مو ولیږل.

یوه ورځ انصارو ته دتوقو په اندازکې وویل ما داحدپه ورځ ستاسې دیوولسو سړو نکاح له حور عین سره وکړه.

(۲۸) جلیبیب الانصاري ﷺ:

نوموړی دانصارو لوی قهرمان اوبهادر اصحابي و.

له رسول الله ﷺ سره په یوه غزوه کې شریک شو. په پوره بهادرۍ سره وجنګید اوشهید شو. جنګ د مسلمانانو په ګټه تمام شو اودښمنانو ماته وخوړه . رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته وویل : ایا له تاسونه څوک ورک دي؟هغوی وویل نه . رسول الله ﷺ وفرمایل : جلیبیب ﷺ نشته دهغه په لټې پسې وګرځئ، هغوی دهغه ﷺ په لټون په سې ووتل اود اووه کسو مشرکانو په منځ کې یې دهغه مړی پیداکړ.

رسول الله ﷺ وفرمایل چې لومړی جلیبیب رضی الله عنه اوه تنه مشرکان ووژل او بیامشرکانو هغه شهیدکړ. هغه ﷺ له مانه دی اوزه له هغه نه یم.

دهغه سریې پخپلو لاسوباندې ترهغه کیښود ترڅو چې قبرورته نه و تیار شوې کله چې قبریې جوړشو نو اوچت یې کړ اوپکې کیښود. خو غسل یې ورته ورنکړ.

(۲۹) عبدالله بن سعدبن ابی سرح رضی‌الله عنه:

نوموړې داسلام لوی قهرمان اوعظیم عقلمندمجاهد و.دافریقې فاتح اوهلته داسلام خپورونکی دی، مسلمانانو په افریقه کې زیات غنیمتونه ترلاسه کړیدي.نوموړې دذات الصواری په غزوه کې هم دمسلمانانو قائد اومشرو. دادروم پرضد لومړې بحري جنګ و چې مسلمانان یې دروم په خلاف چمتو کړي وو.

عثمان ﷺ هغه دمصر والي مقرر کړی وو اوڅو کلونو پورې هلته دوالیتوب دنده اجرا کړیده،کله چې دعثمان ﷺ په زمانه کې فتنه اوچته شوه نوعبدالله بن

سعد داوظیفه خوشي کړه اودفلسطین په رمله ښار کې دیره شو تردې چې همغلته وفات شو.

هغه ﷺ الله تعالی ته سوال وکړه چې زما خاتمه په په لمانځه کې کړی. کله چې هغه دسهار لمونځ لوست نو لومړې سلام یې وګرځاوو اوله دویم سلام نه وړاندی وفات شو .

(۳۰) **القعقاع بن عمرو التمیمي:**

نوموړې د مسلمانانو یو زړه ور مجاهد و دفارس په فتوحاتو کې یې لویه ونډه درلوده، اودقادسیه په جنګ کې دهغه کارنامې مشهورې دي.ابوبکر ﷺ به ویل چې په لښکر کې دقعقاع آواز لـه زرو سړونه غوره دی . دقادسیه په جنګ کې لـه فیلانو نه دنجات په ترلاسه کولو کې دهغه اودهغه د ورور عاصم ابن عمرو لوی کوښښ شامل و. دعلي ﷺ اود عثمان ﷺ دخلافت په زمانه کې لـه اختلافاتو نه خپل ځان لری کړې و.

(۳۱) **حکیم بن جبلة العبدي :**

نوموړې دیانت دار، زړه ور او فرمانبردار تابعي و.

لـه نبی کریم ﷺ سره یې ملاقات لیدنه اوکتنه نه دې شوی عثمان ﷺ هغه دسند دفتحې لپاره واستاو او ډیرې کارنامې یې ترسره کړې.

(۳۲) **سُوید بن غفله الجعفي:**

نوموړې دفیل په کال کې زیږیدلې دی دجاهلیت اوږده زمانه یې تېره کړیده. درسول الله ﷺ په ژوندکې یې اسلام قبول کړ. مګراصحابي ورته ځکه نشي ویل کیدی چی لـه نبی کریم ﷺ سره یې لیده کاته نه دي شوي .

دقادسیه په جنګ کې شریک شوې اودبهادری اوچتې کارنامې یې ترسره کړي دي .نوموړې دیوسل اوشلو کلو په عمر کې لـه یوی پېغلې سره واده کړی وو .

(۳۳) یزید بن معاویه بن ابی سفیان:

نور چې هر رنګه و خو نوموړې داسلام دلارې مشهور بهادر او زړه ور مجاهد و.

(۳۴) عبدالله البطال:

نوموړی په تابعینو کې لوی بهادر انسان و اوخلکوبه دهغه دبهادرۍ مثالونه اومتلونه ویل . دروم په جنګ کې دهغه اوچت مقام دی.

(۳۵) ابوالغادیة :

د معاویه ﷺ په زمانه کې په مسلمانانو کې یو زړه ورمجاهدو.

(۳۶) ابن الجزري:

دهارون الرشید په زمانه کې داسلام اودمسلمانانو قهرمان مجاهدو. له رومیانو سره یې په جنګ کې ډیرې سرې تودې زغملي اوپه پوره مېړانه سره جنګیدلې دی.

(۳۷) حضرت موسی ابن نصیر رحمه الله:

نوموړیمشهور زړه ور مجاهد و اودجهاد په سنګرونو کې یې اوچتې کارنامې پریښې دي . ستر امام و داندلس فاتح او فرنګیانو ته شکست ورکوونکی و.

(۳۸) المهلب بن ابي صفرة: نوموړی ډیربهادر اور زړه ور و په جنګونو کی دنوموړي مشهورې قصې دي .

(۳۹) حضرت ابو ا لولید ابن فتحون رحمه الله:

نوموړې په اندلس کې داسلام او مسلمانانو مشهور اومعروف مجاهدو، دابی بکر الطرطوشي دمور ماماو چیدسراج الملوک دکتاب مولف دی.

(۴۰) حضرت المعتصم ابن الرشید: امیر المومنین رحمه الله:

له مامون نه ورروسته عباسي خليفه و. ډير زړه ور اوبهادر و. د رومیانو پرضد يې په ګنو جنګونو کې شرکت کړيدې چې دعموريه جنګ يې زيات مشهور دې .
دروم پاچاورته يوخط ولېږه چې په هغه کی يې ډير زيات تهديد کړې و، خو هغه ترينه بالکل وېره ونکړه. او امر يې وکړ چې دروم دخط شاته دی په داسې ځواب وليکل شي : ته دخپل خط ځواب نه لولی بلکې پخپلو سترګوبه وګورې،(يعنې زه به عملي ځواب درکوم په خبرو ځواب نه درکوم) کفاربه ډېر ژر پوه شي چې دآخرت کور دچالپاره دی. دروم په خلاف يې لوی لښکر ويستلو اودهغه په خلاف يې زبردستې کارنامې ترسره کړې.

(۴۱) حضرت الهادي اميرالمؤمنين رحمه الله:

دنوموړې نوم موسی الهادي اودهارون الرشيد ورور دی. له هارون الرشيد وړاندې اميرالمومنين او لوی بهادر و.

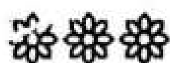
(۴۲) حضرت الامين اميرالمومينين:

نوموړی دهارون الرشيد زوی اوله خپل پلار نه وروسته دمؤمنانو اميرو.

(۴۳) احمد بن اسحاق السرماري البخاري رحمه الله:

نوموړې دمسلمانانو امام ، زاهد زړه ور مجاهد و اود امام بخاري پشان دبهادر عالم استاد و په نړی کې دده پشان بهادران دګوتو په شمېر دي امام بخاري دده په اړه ويلي دي چې مونږ ته داخبره نده رسيدلې چې دده پشان زړه ورچېرته په اسلام ياجاهليت کې تير شوی دی ابراهيم بن شماس رحمه الله وايي چې ماله احمدبن اسحاق سرماري سره خط او کتابت درلود. هغه ماته وليکل چې کله ته دبنديانو داخستلو لپاره تللې نوماته هم خبر راکړئ. ماورته خط وليږه چې تاسې له ماسره راشئ. هغه رحمه الله راغی زه اوهغه دواړه روان شوو. کله چې دسمرقند پاچاته زموږ دراتلو خبر ورسيد نوهغه دخپل لښکر له يوې لوې ډلې سره زموږ ښه راغلاست لپاره راغې اوزموږ ګرم استقبال يې وکړ، دبنديانو دآخستلو نه ترفارغېدو پورې له همغوی سره ديره وو. يوځل دهغوی له سړونه يوسړی راغی دهغه يې ډير زيات صفت او بهادري يې بيان کړ،احمد

السرماري پوښتنه وکړه چې داڅوک دی ؟ ويی ويل : دايوجنګيالی دی چې له زرو جنګياليو سره برابر قوت لري، سرماري رحمه الله وويل چی زه ددی مقابله به کوم سباته دواړو ترمنځ مقابله وشوه اوسرماري رحمه الله هغه وواژه، دهغه له ملګرو څخه پنځوسو کسانو په سرماري رحمه الله باندی يرغل وکړ خوهغوی يې هم يويو داوسپنې په هغی ډنډی سره ووهل چی ده به په خپل لستونی کې ساتله اومړه يې کړل ، داوسپنيزی ډنډی دروندوالي تقريباً شپږدیرش رطله و. کله چی سرماري بوډا شو نو دهغه وزن يې څلور ويشت رطله کړه هغه رحمه الله به ويل : ماپخپله په دی توری سره زر ترکي کافران وژلي دي ، که ژوندې پاتی شوم نوزر کسه کافران به نور هم وژنم. نوموړې په دوسوه يوڅلويښتم هجري کال پخپل بستره کې لدې دنيانه سترګې پټې کړې او تل پاتې دنياته يې کوچ وکړ.

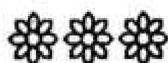

د کتاب پا ی

هغه مسا ئل او احکام چې له جهادسره تعلق لري

پوه شه چې دعلم میدان ډیرپراخ دی اودپیښنو تلې یې په حصرکې نشي راوستلې، اوددې نادر احکام ټول نشي لیکل کیدی...

دهریوفن لپاره دهغه مناسب یوموضوع دې. لیکن دابتدائې (دلومړنی زده کړو) علم دترلاسه کولو لپاره جهل دعذر په توګه نشي وړاندې کېدې. اولدینه خلاصې نشته چې دمسائلو اصول وپیژندل شي ،لدېنه پس که ممکن وي نو دهغه په فروعاتو او نوادرو باندې دې خان پوه کړي. چې دهغو بیا خپل ځایونه دي او خانګړي کتابونه لري چې په هغو کی دامسائل ځیړل کیږي ځایونه راځي په هر مسلمان باندی لازم او واجب دي چې ضروري علم ترلاسه کړي ، او داهغه علم دی چې دټولو عملونو صحت دهغه په معرفت باندی موقوف دی. لاندی به موږ هغه مسائل او احکام وړاندې کړو چې دمجاهدینو لپاره پرهغه پوهېدل لازمي او ضروري دي ترڅو جهاد یې صحیح اومقبول وګرځي.

فـصل

مجاهد دی لاندینې احکام ضرور زده کړي

دمسلمانانو امیر اودهغه دنائب لـه اجازې نه پرته جهاد مکروه دی خوحرام نه دی. خوپه ځینو حالاتو کې دامیرلـه اجازې نـه پرته هم جهادضروري دی. هغه حالات په لاندی توګه دي :

لومړې : ګوم سړی یاکومه ډله چې لـه کافرانو سره جنګیدل غواړي اوله هغوی سره جنګیدل ضروري هم وي نو په داسی حالت کی هغوی پاچاته داجازت دترلاسه کولو لپاره راځي نودجهاد مقصد لـه لاسه اوځي حال داچې جهادپخپل ځای ضروري دی او اجازه اوتاخیر ته یې ضرورت نشته.

دویم که چیرته دمسلمانانو حاکم جهادپریښې وي هغه اودهغه پوځونه ددنیا په مینه کې غرق شوي وي لکه چې نن سبالیدل کیږي نوپه داسې حالت کې دپاچاله حکم نه پرته جهاد مکروه نه دی ځکه چې هغه جهاد پریښې دی اومجاهدین دجهاد حق اداکوي او نه یې پرېږدي.

دریم : که چیرته مجاهد ددی وخت نه لري چې له پاچا نه دجهاد اجازه وغواړي یا پوه وي چې که اجازه وغواړي هم نو پاچاورته اجازه نه ورکوي نو په داسې حالت کې هم جهاد کول مکروه نه دي. (مغنی المحتاج ۴/ ۲۲۰)

علامه ابن قدامه رحمه الله وایي چې که دمسلمانانو امام یاحاکم نه وي نودهغه دنشتوالي په وجه جهاد نشي وروسته کېدی ځکه چې په دی سره دجهاد مقصد له لاسه اوځي.[1]

(۱)

امیرلپاره داسنت دي چې له لښکر نه دابیعت واخلي چې ددښمن له مقابلې نه به تېښته او عقب نشیني نه کوي لکه چې رسول الله ﷺ دحدیبیه په ورځ له خپلو اصحابو نه بیعت واخست.

امیر لپاره داهم سنت دي چې ددښمن دقوت دمعلومولو لپاره جاسوسان ولیږي او هروخت دهغوی له حالاتو نه خپل ځان خبر وساتي.

امیر لپاره داهم سنت دی چی د پنجشنبی په ورځ سهار وختي خپل لښکر یاګروپ روان کړي، که ورته ممکن وي ، بیرغونه دی ورته جوړکړي او هریو ګروپ دی دخپل خپل بیرغ لاندې روان کړي، هریوګروپ ته دی دپیژندلو مخصوص شفرونه ورزده کړي ترڅویوبل پخپلوکې سره وپیژني او په غلطۍ کې یوبل ونه وژني.

پردښمن باندې دی دخپل رعب واچوي دخپلو کمزورو په وسیله دی د مدد اونصرت دعاوکړي. له دښمن سره دمقابلې او مخامخ کېدو په وخت کې دی له الله تعالی نه دبری دعا وغواړي، مجاهدین دی دجنګ لپاره چمتو اوتیار وساتي او دصبراو استقامت نصیحت دی ورته وکړي، جنګ دی ترهغه وخته پورې وروسته کړي ترڅولمر زوال وکړي دماسپښین

[1] - المغنی : د ۱: ۲۷۴

په وخت کی او هواګانې وچلیږي دجنګ په وخت کې دی په ډیر تیز غږ سره دالله اکبر ناره نه اوچتوي.[1] یعنې دتکبیر ناری دی وهي خوپه ډیر زور سره دی نه وهي .

امام قرطبي دالله تعالی ددغه قول :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ الأنفال: ٤٥ .

ترجمه : ای مومنانو! کله چې ددښمن له کومې ډلې سره مخ شوئ نو ټینګ مو کلکی اوالله ډیر یادوئ ښایي بریږ مو په برخه شي .

په تفسیر کې وایي چې ددی حکم دادی چې خفیه اوپه کلاره دی وویل شي. دجنګ په حالت کې دیو سرې آواز اوچتول ردي بلکې مکروه دی خو داهله مکروه دی چې یو نفر داکار کوي که یوه ډله او ګروپ په زوره نارې تکبیر ووایي نوداښه کار دی ځکه چې په دی سره ددښمن لاسونه اوپښې کمزوری کیږي.

درسول الله ﷺ اصحابو به دجنګ په وخت کې آواز اوچتول مکروه ګڼله .[2]

(۲)

مسلمانو مجاهدینو ته پکار دي چې کومو خلکوته داسلام دعوت نه وي رسېدلی نوهغوی ته دې لـه جنګ نه وړاندې داسلام دعوت اوبلنه ورکړي اوپه دین باندې یې پوه کړي. اوکه چیرته وړاندې ورته داسلام دعوت ورکړل شوی وي نوبیا لـه جنګ نه وړاندی دوباره داسلام دعوت ورکول ضروري نه دي خوکه وریې کړي نودا مستحب اوښه کار دی، ځکه چې کیدی شي هغوی اسلام ومني اوله وژل کیدو اودوزخ له اورنه خپل ځانونه وساتي، خوکه چیرته دښمن جنګ شروع کړي نوبیا داسلام په طرف تبلیغ کول ساقطیږي ځکه چې ددښمن یرغل په شاتمبول اوهغوی ته شکست ورکول ضروري دي.

کومه سریه چې دکافرانو دسردارانو دوژلو یادبل کوم مهم معین هدف لپاره وتلی وي هغوی باندې دالازم نه دي چې لومړی هغوی ته داسلام بلنه ورکړي ځکه چې هغوی دیوخاص موقف لپاره وتلي وي (ځکه که دوی دعوت ورکوي نو هغه خاص او معین هدف

[1] ـ مغني المحتاج ٤ ، ٢٢٠

[2] ـ تفسير القرطبي : ٨ / ٢٤

پاتې کیږي .) لکه چې مجاهدینو یوې ډلې ابن ابی الحقیق کعب بن اشرف اوددې په شان نور خلک یې اسلام ته له بلنې نه مخکې وژلي و..[1]

(۳)

مجاهدین به اهل کتابو یعنی یهودانو اونصاراونه جزیه قبلوي او پخپل دین باندې به یې پریږدي که هغوی دجزیې ورکولو ته تیاروو خوکه جزیه نه ورکوي نوبیابه ورسره جنګ کوي ترڅو جزیه ورکولو اویا اسلام منلو ته غاړه کیږدي.

همدغه راز له مجوسیانو نه به هم جزیه قبلوي اودیهودانو او نصاراو په شان به ورسره معامله کوي. له یهود، نصاری او مجوسیانو نه پر ته دی له بل چانه جزیه نه قبلوي، یعنی دبت پرستانو نه به جزیه نه قبلوي بلکې ترهغه دی ورسره وجنګیږي ترڅوپورې چې اسلام یې نه وي منلی.[2]

په دښمن باندې دشپې په تیاره کې حمله کول جائز دي. اګرکه په کې ښځې، ماشومان او مسلمانان موجود وي ځکه چې داد جهاد له ضرورتونو څخه دی .[3]

کله چې کافران د مسلمانانو په وطن باندې حمله وکړي اودهغوی مقابلې لپاره مسلمانان له خپلو کورونونه اونه وځي نوپه کورونو کې دهغوی کیناستیدل داسې دي لکه چې له جنګ نه تیښته کول. داهله چې له دښمن نه زیات وي اوکه چیرته له دښمن نه کم وي نوبیا ورباندې ګناه نشته، هغوی ته پکار دي چې دنورو مجاهدینو تر راتلو پورې پخپلو خپلو مورچو کې کیني.[4]

کله چې امام یوسړي یایوې ډلې خلکوته ددښمن په خلاف دجهاد کولو حکم ورکړي نوپه دغه سړي او ډلې باندې جهاد د امام دامر دمنلو او اطاعت په خاطر فرض عین ګرځي.

[5] اګرکه جهاد فرض کفایه وي .

---

[1]_ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٣ والمغني : ١٠/ ٣٨٥ وبداية المجتهد: ١/ ٤٠٣

[2]_ حاشية ابن عابدين : ٤/ ١٩٨ . والمغني : ١٠/ ٣٨٧ . ومغني المحتاج : ٤/ ٢٤٤.

[3]_ كشاف القناع ٣/ ٤٧

[4]_ مغني المحتاج ٤/ ٢١٩

[5]_ المغني ١٠/ ٣٦٦

که چیرته امیر ظالم وي نودهغه د ظلم په وجه جهاد نشي پرېښودی. که کوم مشر شرابي اویاد نورو ګناهو نو مرتکب وي نودهغه ترقیادت لاندې هم جهاد کول روا دي ځکه چې داد هغه خپله ګناه ده، اصل مقصدي شی له کفارو سره جهاد دی . [1]

(۴)

په جنګ کې دښځو او ماشومانو وژل حرام دي، ځوکه هغوی دمسلمانانو په خلاف جنګ کاو نودهغوی وژل له څه شک نه پرته جائز دی . [2]

که چیرته بوډا، ضعیف ، ړوند ، دیولاس اویادیوی پښې شل کافر د مسلمانانوپرضد کې شریک وي نو دعلماو په اتفاق د دوی وژل هم روا دي. همدغه شان دهغو ړندو بوډاګانو کمزورو، شلانو او ګوډانو وژل هم روا ه‌ي چې د رای خاوندان اومشاورین وي. او که له مسلمانانو سره نه جنګیږي او کفارو‌ته مشوره هم نه ورکوي نو دجمهورو علماو په نزد دهغوی وژل روا نه دی . [3]

د جمهورو علماو په نزد دهغو راهبانو اوعابدانو وژل روانه دي چې په کنیسو اوګرجاګانو کې ناست وي اودمسلمانانو په خلاف جنګ کی شریک نه وي.همدغه راز د جمهور علماو په نزد دهغو خلکو وژل هم ناروا دي چی له مسلمانانو سره جنګ نه کوي لکه تجاران، کسب ګر او مزدوران. [4]

په منجنیق سره د کفارو ویشتل همدغه راز په هغوی باندې دکانو او اورونو ویشتل او اوبه وربانديې ورپرېښودل چې ترلاندی شي او مړه شي جائز دي. اګرکه له هغوی سره مسلمانان هم بندیان وي ځکه چې داد جنګ له ضرورتونو څخه دی. [5]

(۵)

په دارالحرب کې د کفارو فصل او ونې په درې ډوله دي :

لومړې : هغه ډول فصلونه دي چې مسلمانان دهغوی دریبدلو اوپرې کولو لپاره مجبور دي نوپه دې صورت کې مسلمانانو ته دهغو فصلونه اوباغونه ریبدل اوپرې

---

[1]_ المرجع السابق : ۱۰/ ۳۷۱

[2]_ بداية المجتهد :۱/ ٤٠٠

[3]– المرجع السابق ۱/ ٤٠٠

[4]_ كشاف القناع ۳/ ۵۰ و مغني المحتاج : ٤/ ۲۲۳ .

[5]_ مغني المحتاج : ٤/ ۲۲۳

کول روا دي مثلاً داسې فصلونه اوباغونه چې دجنګ په وخت کې دمسلمانانو په نقصان تماميږي لکه دهغوی دکلاګانو سره نژدی فصلونه چې دښمن پکې پټيږي يا لاره تنګه وي نو دلارې دازادولواو فراخولو لپاره هم دفصل ريبدل جائز دي، اوياکافران د مسلمانانو فصل اوباغونو ته نقصان رسوي نو مسلمانانو لپاره هم جائزدي چې دهغو فصلونو او باغونو ته نقصان ورسوي.

دويم : هغه قسم فصلونه اوباغونه دي چې مسلمانانو ته ضرر رسوي نو ديته نقصان رسول روانه دي ځکه چې ددغو فصلونو اوباغونو فايده پخپله مسلمانانو ته رسيږي مثلاً پخپله هم خوراک ترينه ترلاسه کوي اوخپلو آسونو ته ګياه ورته برابروي.

دريم هغه قسم فصلونه اوباغونه دي چې مسلمانانو ته نه ګټه لري اونه نقصان نوکه چيرته ديته په نقصان رسولو کې دکفارو نقصان کيږي او هغوی مرعوب کيږي نوبيا جائز دی.[1]

(۶)

اميردی دی مخذل (بي‌زړه کوونکی‌سړی) جنګ ته نه پريږدي اوکه له لښکر سره ووت نو بيرته واپس دې وليږي ځوکه په جنګ کې شريک شي او کوم کافر ووژني نو هغه ته به دسزاپه توګه دهغه وسله او سامان نه ورکوي. اونه دی په غنيمت کې برخه ورکوي مخذل هغه چاته وېل کيږي چې دمسلمانانو په زړونو کې ويره پيداکوي. لکه داسی وايي : زموږ دښمن له موږ نه په تعداد اوقوت کی زيات دی زموږ اسونه کمزوري دي اوموږ له هغوی سره دجنګ توان نه لرو. مرجف هم مخذل ته نژدی دی. داهغه دی چې افواګانې ښوروي او وايي چې ددښمن لښکرې دفلان فلان ځای نه خوځيدلی دي، له دښمن سره دمرستې لپاره دومره دومره خلک راغلي دي اوداسې نور.[2]

---

[1]ـ كشاف القناع : ۳/ ۴۹ ومغني المحتاج : ٤/ ۲۲٦.

[2]ـ المغني ۱۰/ ۳۷۲

علماو په مزدوري سره دغزاكولو باره كې اختلاف كړيدى چې امير يوسړي ته په دى خاطر پيسې وركړي چې دهغه په ځاى جهاد ته لاړشي. مثلاً يا دارن وي ياپه بل كار اوكسب كى مشغول وي، هغه بل چاته په دى خاطر پيسې وركوي چې ددى پرځاى جهاد ته لاړشي، ځينې علماو ددى په جواز باندې فتوه وركړيده ځكه چې دمدينې خلكوبه داكار كاوه. او نور علماء وايي چې داناروا دى.

امام شافعى رحمه الله وايي يوسړي ته دا روانه دي چې دمزدوري په بدل كې جهاد وكړي اوكه چا مزدوري آخستې وي نوهغه دى واپس كړي خوله پاچانه مزدوري آخستل روادي.

صحيح خبره داده چې پاچا اوپه غير پاچاهر چا ته دا روانه دي چې مسلمان ته دجهاد په بدل كى اجورت وركړي ځكه چې كله جهاد فرض كفايه وي اويو مجاهد دجنګ ډګر ته ووځي او جنګ ونخلي نو جهاد په هلته موجود هر مسلمان باندى فرض عين ګرځي او په فرض عين باندى اجورت آخستل روا نه دى . مغني المحتاج۴/ ۲۲

امام نووي وايي : دفې كوم مال چې مجاهدينو ته وركول كيږي هغه مزدوري نه دى .[1]

امام احمد وايي كوم غازي ته چه څه مال دغزا دمرستې په توګه وركړې شي نو له هغه نه دى خپل اهل ته څه نه پريږدي ځكه چه دا هله مالك ګرځي چه دغزا ميدان ته ورسيږي . كله چه دغزا ميدان ته ورسيد نو بيادامال خپل كورنۍ ته ليږلې شي ځكه چه هغه ددغه مال مالك ګرځي .

(۷)

مجاهد لپاره جائز دي چې زكات واخلي اګركه غني وي ترڅودخپل كور ضروري نفقه، د اغوستو لباس . دتګ اوراتګ مصارف، ځان لپاره آس او وسله برابركړي. كوم زكات چې ده ته وركول شوې دهغه مالك دى اولدينه خپل كورنۍ ته هم وليږلې شي اوبل چاته هم.[2]

---

[1] الروضه للنووي ۱۰/ ۲۴۰_ ۲۴۱

[2] المجموع للنووي : ۶/ ۲۳۷_ ۲۳۸

امام قرطبی د (فی سبیل الله) په تفسیر کې وايي چې لدينه مراد غازيان اود سرحدونو پیره داران دي په جهاد کې دلګولوپاره دوی ته زکات ورکول جائز دي برابره خبره ده چې غنيان وي اوکه غريبان .

ابن عبدالحکم وايي چې داسلام ددفاع لپاره دوسلو د آخستلو او دمسلمانانو په سیمو او وطنونو باندې د دښمنانو ديرغلونو دمخنيوي لپاره دزکات مال مصرفول صحيح دی.[1]

(۸)

که چیرته کافران مسلمان اوياد مسلمانانو ماشومان د ډال لپاره استعمالوي نوپه دی صورت کې موږ ته ديته کتل پکار دي چې که چیرته په کفارو باندې دوسلو د استعمالولو اودهغوی دويشتلو خاص ضرورت نه وي نود مسلمانانو دحفاظت په خاطر دی وریاندې درنه وسله استعمال نکړو، اوکه چیرته پرهغوی یرغل ضروري وي، لکه دسختې جګړې په وخت کی اویاموږ پوهیږو چی که وربانډی حمله ونکړو او وسله وربانډی استعمال نه کړو نو هغوی پرموږ غلبه ترلاسه کوي. یاموږ ته زيات نقصان اوتکليف رسوي. یادهغوی مورچلې نشو نيولې نو په دی صورت کې وربانډی يرغل اودهرقسم وسلو استعمالول جائز دي خود ډزو په وخت کی دی مجاهدين پوره کوشش اوخيال وکړي چې هغه مسلمانان ونه لګيږي چې کافران يې دخپل خان لپاره د ډال په توګه استعمالوي.[2]

خينو علماو په مطلق ډول دهرقسم درنو اوسپکو وسلو داستعمالولو اجازه ورکړېده خود امکان ترحده به کوشش کوي چې مسلمانان وربانډی ونه لګيږي. که چیرته دمسلمانانو په جنګي بيړۍ کې کافران اور ولګوي نو مسلمان دې پوره کوشش وکړي چې اور ووژني او یالدينه په سلامتي سره ووزي خوکه چيرته ددی امکان نه وي نوبياپه اوبوکې دانګل ورته جائزدي.[3]

---

[1]_ تفسير القرطبي : ۸/ ۱۸۵ _ ۱۸۷

[2]_ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٤س

[3]_ المغني لابن قدامة : ١٠/ ٥٥٤

(۹)

که چیرته دکفارو تعداد د مسامانانو دتعداد لـه دوبرابری نـه هم زیات وي نـو مسلمانانو تـه بیـا تېښته کـول جائز دي اوکـه لـه دی تعداد نـه کم وي نوبیـا ورتـه تېښتیدل جائزنه دي. علماو په دی مسئله کې اختلاف کړیدی چی ایاپه جنگ کې لـه مشرکانو نـه مرسته غوښتل جائزه ده اوکـه نـه؟ ځینو علماو ویلي دي :په دی شرط ترینه مرسته غوښتل روادي چې دخیانت نه کولو ضمانت ورکول شوې وي ، اوځینو علماو ویلي دي چی صرف دخدمت اوداسې نورو وړو کارونو کې ترینه مرسته غوښتل جائز دي .او ځینو علماو ویلي دي چی پـه مطلق ډول ترینه مرسته غوښتل روا نه دی . [1]

(۱۰)

دعلماو ترمنځ پـه دی خبره اختلاف دی چی ایـا مجاهد دهغـه کافـر د سامان دآخستلو مستحق دې چې ده پخپلو لاسو وژلې وي ؟

ځیني علماء وايي چې په څو شرطونو سره دهغه دسامان مستحق کېدلی شي :

لومړی داچې وژل شوې کافرپه جنګ کې شریک وي اودجنګ کولو قوت ولري.

دویم داچې ویې وژني . اویایې داسې زخمي کړي چې دپاځیدو نه وي او دمړي پشان شي . دریم داچې دخطر پـه ځای کې بـه یې وژلې وي لکـه دمقابلې پـه صورت کې یادکفارو په منځ کې ورننوتلې وي او هلته یې ووژني .

ځینو علماو ویلي دي چی کوم مجاهد کافر ووژنه نودهغه ټول سامان دمجاهد دی اگر که کافریې مخامخ وژلی وي اویادتیښتې په حالت کې، ځکه چې لـه وړاندې نه همدغه طریقه روانه ده اورسول الله ﷺ هم له سلمه بن الاکوع سره همداسې کړي و، [2]

لهذا دوژل شوي کافر سامان دهغه دوژونکي مجاهد دی.دځینو علماو په نزد دپاچا اویا دامیر دا اعلان شرط دی. چی چاکوم کافر ووژه نودهغه ټول سامان دهغه دی

---

[1] ــ المجموع : ۱۸/ ۲۲ والمغني : ۱۰/ ٤٥٦

[2] ــ الروضة للنووي : ٦/ ۳۷۲ــ ۳۷۳

که هغوی اعلان کړې وي نود وژل شوي کافر سامان دهغه دقاتل حق دی .اوکه امیر داسې نه وي ویلي بیایې ورته اخستل نه دي روا.
خو ځینو علماو داشرط نه دې لګولې ، هغوی وایي چی که امام اعلان هم نه وي کړې بیاهم دوژل شوي کافرد سامان حقدار دهغه قاتل دی.[1] ځینی علماوایي چې دوژل شوي کافرسامان به لـه غنیمت نه دخمس لـه ویستلو نه وړاندې دهغه قاتل ته ورکول کیږي، خو ځینې علماء وایي چې لومړې به خمس ورکول کیږي اوبیابه دوژل شوي کافر سامان دهغه قاتل ته ورکول کیږي .[2]
او ځینوعلماو دوژل شوي کافر نـــــه جامې ویستل او دهغه بربنډ پریښودل مبـــاح ګرځولي او ځینو نورو لدینه منع کړې ځکه چه پدې سره دمړي شرم ګاه ښکاره کیږي .[3]

(۱۱)

د وژل شوي کافر سامان نه مطلب دهغه لباس، بوټان، دجنګ وسله اوسامان لکه زغره جنګي توپۍ دهغه سورلۍ لکـه آس، اوښ، داس زین، واګی اوداسې نور سامان، دهغه ډال توره دهغه قیمتي بنګړي او هار، همیانۍ ،ګوتمۍ، پیسې، اوپه اس باندی چې کوم سامان باروي ځینو علماو پدی کې اختلاف کړی او ځینې هغو شیانو ته چې مونږ ذکر کړل سلب نه دي ویلي . (الروضة: ۶/ ۳۷۵).
که چیرته قاتل دمقتول دمال د آخستلو نه لاس په سرشي بیاهم دهغه حق نه ساقطیږي ځکه چې داد همغه حق دی.[4] ځینو علما وایي چې ترهغه دی قاتل دمقتول سامان نه آخلې ترڅوچې ګواهان یې نه وي تیر کړي، خو ځینو نورو علماو ددی جواز ورکړیدی چې له ګواه نه دی پرته دهغه سامان ورکړي. دجمهورو علماو رای داده چې دامام د اجازی نه پرته دې نه آخلي.[5]

---

[1]_ الروضة : ٦/ ٣٧٦ . والمغني . : ١٠/ ٤٢٦

[2]_ المجموع : ١٨/ ١١٥ . والمغني : ١٠/ ٤٢٥ _ ٤٢٦

[3]_ المغني : ١٠/ ٤٣١

[4]_ نهاية المحتاج ٨/ ٧٦

[5]_ شرح النووي على مسلم : ١٢/ ٥٩

(۱۲)

کله چې پاچا دا اعلان وکړي چې هرڅوک په جنګ کې څه مال ونیسي داد هغه دی ددی دجوازپه هکله کې دعلماو ترمنځ اختلاف دی، ځینو ددی په جواز فتوه ورکړېده خو ځینو نورو ددی له آخستلو نه ممانعت کړیدی ځکه چې نبی کریم ﷺ اوراشده خلفاو به غنیمتونه له جمع کولو نه وروسته ویشل، امام لپاره داجائز نه دي چې دغنیمت مال له ویشل کیدونه وړاندې چاته زیاتي مال ورکړي خودخمس له ویستلو نه وروسته ورکولې شي.

نورو علماو پاچاته اختیار ورکړیدی چې که هغه وغواړي نو له خُمس نه وړاندې مجاهدینو ته زیاتي سامان ورکولې شي.[1]

(۱۳)

د غنیمت له مال نه باید لومړی دغنیمت دمال ساتوونکو او نقلونکو برخه ورکړي اولدینه پس دی په پاتی مال کې خمس وباسي. خمس دېته وېل کیږي چې د غنیمت مال په پنځو برخو وویشل شي څلور برخې دی مجاهدینو ته ورکړي اوپنځمه حصه دی په پنځو حصوباندی وویشل شي، یوه حصه دی الله او رسول ته ورکړی شي اوهغه دی دمسلمانانو دخیر اوښیګڼې په کارونو کې ولګول شي، لکه دسرحدونو دمحافظینو لپاره نفقه، بیرکونه او کلاګانې جوړول، مسجدونه مدرسې ،پلونه اوداسې نور کارونه .دوهمه حصه دی درسول الله ﷺ خپلوانوته ورکړی شي لکه دبنو هاشم او بنو عبدالمطلب دکورنۍ خلکوته . که هغوی مالداري یا غریبان وي ښځې وي که نارینه . دریمه حصه دی هغویتیمانو ته ورکړي چې هغوی غریبان وي،څلورمه حصه دی مسکینانو ته اوپنځمه حصه دی مسافروته ورکړي.دفۍ مال دی په بیت المال کې جمع کړي اومجاهدینو ته دې هیڅ شی ورنکړي.

فی هغه مال ته وېل کیږي چې کفارونه له جنګ نه پرته په لاس راغلی وي. خو ځینو علماو دپورتني تقسیم مخالفت کړیدې .[2]

---

[1]ـ المغني ۱۰/ ٤٦٢

[2]ـ المجموع : ۱۸/ ۱۵۷ وتفسیر ابن کثیر : ۲/ ۴۱۲

دټولو علماو په دې اتفاق دی چې هرڅوک دجهاد په نیت دجنګ سنګر ته حاضرشي هغه ته به دغنیمت مال نه برخه ورکولې شي اګرکه جنګ یې نه وي کړی خوپه دې شرط چې هغه مسلمان بالغ او آزاد سړی وي، همدغه راز هغه مجاهد ته هم دغنیمت له مال نه برخه ورکول کیدی شي چې په جهاد کې ناروغ شوې وي. لکه چې ړوند او ګوډ ته برخه ورکول کیږي خوداهله چې په جهاد کې دهغوی ګډون ګټور وي اوجهاد ته یې فایده رسیږي. [1] دغنیمت په ویش کې غوره خبره داده چې سپرو مجاهدینو ته دغنیمت په مال کې دری برخې ورکړی شي یوه حصه دهغه اودوه حصې دهغه داس، اوکوم سړی چې پیاده جنګیږي هغه ته دی یوه برخه ورکړی شي . خو ځینو علماو ددغه ویش مخالفت کړیدی بل چاته به یې نه ورکوي څلور حصې ددوی او پنځمه حصه به یې پنځه برخې کړي ځیني علماو ویلي چې بل څوک یې هم اخستې شي. [2]

څوک چې د جهاد په نیت له مجاهدینو سره ووت خو هغه ته دمالونو دحفاظت اویادمجاهدینو لپاره دخوراک څښاک دتیارولو کار وسپارل شو نو هغه ته هم دغنیمت په مال کی پوره برخه ورکول کیږي. ددوی په حکم کې هغه تاجران هم دي چې په لښکر کې تجارت کوي په دار الحرب کې د غنیمت ویشلو کې د علماو ترمنځ اختلاف دی ځینو ورته روا ویلي دي او ځینې نور وایي چې ناروا دی .

(۱۴)

د غنیمت هغه مالونه چې دویش قابل دي هغه باید دمجاهدینو ترمنځ وویشل شي اوکوم مالونه چې نه منتقل کیږي لکه زمکې اوکورونه نو ددی حکم دادی چې یاخو دی په مجاهدینو وویشل شي اویادې دخپلو مالکانو ته پریږدي او په مقابل کې دی له هغوی نه جزیه اوخراج واخلي. [3]

(۱۵)

کوم اصیل او آزاد دښمنان چې په جنګ کې ونیول شي دهغوی په هکله کې دمسلمانانو پاچا اختیار من دی هغه کاردی وکړي چې دمسلمانانو په ګټه وي. یابه

---

[1]_ المغني : ۱۰/ ٤٤٩

[2]_ المغني : ۱۰/ ٤٤٣ .

[3]_ المغني : ۱۰/ ٤٦٢ والمجموع : ۱۸/ ۱٦٢

يي خټونه ترينه وهي اويابه ورباندي احسان كوي اوله څه عوض اوبدلې نه پرته دي آزاد كړي، يادې دمسلمانانو له بنديانو سره تبادله كړي، يادى دمال په مقابل كې خوشې كړي اويايې مريان وګرځوي.[١] امام ته ددى خبرې اختيار دى چې داهل كتابو په بنديانو باندى جزيه مقرر كړي او جمهور علماو ددې په جواز فتوه وركړيده.[٢] دكفارو ښځې او زامن د مسلمانانو په لاس كې پرې وتو سره سم مريان ګرځي.[٣] علماو د بت پرستو عربانو د غلام ګرځولو په جواز كې اختلاف كړيدى.[٤] كه چيرته كوم مسلمان يوبندي دامير له حكم نه پرته ووژني هغه ته به تعزير وركول كيږي.[٥]

(١٦)

كله چې كافرله خپلې ښځې سره يوځاى بندي كړى شي نو دځينو علماو په نزد دهغوى نكاح نه فسخ كيږي خوځينې علماوايي چې نكاح يې فسخ كيږي. كه چيرته ښځه يواځې بندي شي نو دهغى نكاح فسخ كيږي. خوكه يوازې خاوند يې بندي شي نو دځينو علماو په نزد نكاح يې فسخ كيږي اودځينو په نزد نه[٦] كله چې يو آزاد اوعاقل كافرپه هغه باندى دمسلمانانو له برى نه وړاندې مسلمان شي دهغه وينه اومال محفوظ شو. برابره خبره ده چې دامن په وخت كې مسلمان شوې وي اويادويرې په زمانه كې، له هغو سره دهغه ماشومان هم محفوظ دي داحكم دسړو او ښځودواړو لپاره عام دى.[٧] كه يو بندي لدينه وړاندې مسلمان شي چې پاچا دهغه په

---

[١]ــ المجموع : ١٨/ ١٠٢ والمغني : ١٠/ ٤٠٠

[٢]ــ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٨

[٣]ــ المغني : ١٠/ ٤٠٣

[٤]ــ المرجع السابق ١٠/ ٤ــ ٤٢٠

[٥]ــ المغني : ١٠/ ٤٠٧ والمجموع : ١٨/ ١٠٥.

[٦]ــ المغني ١٠/ ٤٧٣ــ ٤٧٤.

[٧]ــ المرجع السابق : ١٠/ ٤٧٥ .

اړه څه فيصله واوروي نو دجمهورو علماو په نزد دهغه ځان او وينه محفوظ ، اوله مريتوب نه هم بچ پاتې شو.[1]

(۱۸)

کوم ماشومان چې له خپلو مورانو اوپلارانو سره بنديان ونيول شي دجمهور علماو په نزد دغه ماشومان دخپلو مورانو اوپلارانو په دين به وي. اوکه چيرته يواځې ديوپلار سره بندي ونيول شي نودپلار په دين کی به وي اوکه يواځې له خپلې مور سره بندي وي نو دمورپه دين کې به وي. اوکه يواځې ونيول شي نوپخپل دين باندی باقي پاتې دی.[2]

دجمهورو علماو په نزد په بندي خانه کې بايد پلرونو مورګانو زامنو، ورونو خويندوترونو او ماماګانو ترمنځ جدايي رانه وستل شي .[3] کله چې له کفارونه وسله اوخاروي په غنيمت کې ونيول شي دهغوی سوځول اوضائع کول جائز نه دي. مګر په هغه صورت کې روا دي چې له ځان سره نه شي راوړې اوکفار ورباندې قوي کيږي.[4]

(۱۹)

که چيرته دکفاروپه خلاف په جنګ کې هلکان اوښځې هم ګډون وکړي نوهغوی ته دجمهورو علماو په نزد د غنيمت له مالونو نه دمجاهدينو له برخې نه لږه حصه ورکول کيږي داپه هغه صورت کې چی هلکانو جنګ کړې وي اوښځو زخميانو ته دمرهم پټۍ لګولې وي. همدغه راز هغه غلامانو ته هم دغنيمت له مال نه برخه ورکول کيږي چې په جنګ کې دکفارو په خلاف برخه آخستې وي .[5] خودابرخه به دجمهورو علماو په نزد ديومجاهد له برخې نه کمه وي. دابرخه به يااصل غنيمت (

---

[1]ـ المرجع السابق : ۱۰/ ۴۰۲

[2]ـ المغني ۱۰/ ۴۷۲ والمجموع : ۱۸/ ۱۲۰

[3]ـ المغني : ۱۰/ ۴۶۷ والمجموع : ۱۸ ۱۲۵ ـ ۱۲۶

[4]ـ المغني ۱۰/ ۵۰۷ـ ۵۰۸

[5]ـ المجموع: ۱۸/ ۱۶۷ والمغني : ۱۰/ ۴۵۱

له ویش نه وړاندی) نه ورکوي یابه یې دمجاهدینو دبرخې څخه ورکوي یابه یې دخمس (پنځمی برخې) څخه ورکوي .

.کوم مجاهد چې لـه نورو مجاهدینو نه زیات او ممتاز جنګ وکړي نو پاچا هغه ته دهغه دبهادرۍ اوشجاعت په خاطر لـه خپلې برخې نه زیات غنیمت ورکولې شي.

لکه چې رسول الله ﷺ سلمه بن الاکوع ته د ذی قرد په غزوه دوه برخې ورکړې وې یوداس سوار برخه اوبله دپیاده برخه، لـه دی سره چې هغه پیدل جنګیدلی و.[1]

(۲۰)

نفل هغه زیاتي مال ته ویل کیږي چې دمسلمانانو پاچا هغه مجاهد ته ورکوي چې هغه پـه جـنګ کـې خصوصي قهرماني اوسربښندنه ښکـاره کـړې وي.[2] کلـه چې دغنیمت مال په مجاهدینو ویشل کیږي پاچا هغـه ته دهغه لـه حق نه زیات ورکوي .داهم روادی چی پاچا اعلان وکړي او ووایي چې هرچادا دا کارنامه ترسره کړه نو هغـه لپاره دومره انعام دی[3] دانفل دځینو په نزد دخمس څخه ورکول کیږي دځینو په نزد خمس پنځمه برخه ده اودځینو نورو په اند دمجاهدینو پـه څلورو برخو کې به ورکول کیږي خو ځینو علماو لدینه ممانعت کړیدی که امام لـه لښکر نه وړاندې بوګروپ ولیږي او هغـوی دجـنګ سنګر تـه داخـل شي نـو امـام تـه روادي چـې دغوکسانو ته له غنیمت نه زیات مال ورکړي.[4]

(۲۱)

فی هغه مال ته ویل کیږي چی لـه کافرانو نه لـه جنګ نه بغیر ترلاسه شي ، مثلاً کفار لـه مسلمانانو دویرې لـه کبله وتښتي اوخپـل مال پریږدي، یاداچې کافران مسلمانانو سره په څه مال باندې سوله وکړي چی مونږ به تاسوته درکوو. اویا داومني

---

[1] ـ المغني ١٠/ ٤١٧

[2] ـ الروضة للنووي : ٦/ ٣٧٠ ـ ٣٧١.

[3] ـ المغني : ١٠/ ٤١٢ والمجموع : ١٨/ ١٣٤

[4] ـ المغني : ٤٠٩١٠ و: ٤١٧/٤١٦

چې موږ به تاسې ته جزیه درکوو.[۱] علماو ددغه مال په باره کې اختلاف کړیدی ځینې وايي چې لدینه به دغنیمت دمال پشان خمس یعنی پنځمه برخه ویستل کیږي. خو جمهور علماء وايي چې لدینه به خمس نه ویستل کیږي بلکې پاچا ته اختیار دي چې دمسلمانانو دخیرښیګڼې په کارو کې مصرف کړي اویاپه هغه ځه کې ولګوي چې مسلمانانو ته زیات ګټور وي.[۲]

(۲۲)

کله چې لـه کفارو سره مسلمان بندي ته دتښتیدو موقع اوفرصت په لاس ورشي نوپرهغه باندې تښتیدل واجب دي، که چیرته دتیښتې په وخت دمال یادکوم کافر تښتولو اویادکافر دوژلو قدرت پیداکړي نوداهم ورته جائز دي.[۳] که چیرته کفارو یو مسلمان په ځینو شرطونو خوشی کړ نـو پرهغه واجب دي چی په هغه شرط باندی وفاوکړي اوپوره یې کړي ترڅو نورو بندیانوته تکلیف ونه رسیږي او مسلمانان په دی متهم او تورن نه شي چې دوی پخپلو کړیو وعده باندې وفانه کوي.[۴]

(۲۳)

کله چې دکفارو محارب لښکر لاره ورکه کړي اود مسلمانانو په سیمه کې دننه شي نـو هغـوی اودهغـوی ټول جنګي وسله، اسونه او نـور مـال دمسلمانانو لپاره فی مال دی، همدغه راز که سیلاب اوطوفان دمحارب کفارو څه مال او سامان دمسلمانانو کـلي تـه راولـي داهـم دمسلمانانو لـپاره فی دی.[۵] کله چې حربي کفار د مسلمانانو کـلي تـه د امـان لـه غوښتو نـه وړاندې داخـل شي د جمهورو علماو په نزد راجح خبره داده چې امـان ورتـه ورنکړی شي. هغوی سره جنګ کول دهغوی وژل او هغوی سره چې څـه وي هغـه ترینـه اخستـل روادي ځکـه چې هغـوی لپـاره امـان نشـتـه.[۶] کلـه چې

۱_ المجموعه : ۱۸/ ۱۸٤

۲_ المغني ۱۰/ ۵٤۷ _ ۵۵۰ والمجموع : ۱۸/ ۱٦۰ _ ۱٦۲

۳_ المغني ۱۰/ ۵٤۸

٤_ قوانين الاحكام الشريعيه : ۱۷۳

۵_ المغني ۱۰/ ۵٦٤ _ ۵٦۵

٦_ المغني ۱۰/ ٤٤۱ والروضة ۱۰/ ۲۸۰

دحربي كفارو تجاران امان وغواړي اود مسلمانانو وطن ته دخريد اوفروخت لپاره راشي نوپر مسلمانانو واجب دي چی دهغوی په امان باندې وفاوکړي او وربانديې تيرې ونکړي ځکه چې هغوی له مسلمانانو سره داخل شويدي .[1]

(۲۴)

دعلماو ترمنځ په دی خبره اختلاف دی که کافر له مسلمانانو نه مال دجنګ دلارې اويا په بله طريقه سره واخلي اياهغوی دمسلمانانو ددغه مال مالکان ګرځي اوکه نه ؟

دجمهورو علماو په نزد مالکان يې نه ګرځي بلکې دادهغو مسلمانانو ملکيت دی چی تری نه دجنګ اويا دغلا په ذريعه يې آخستی دی.

کله چې دغه مال بيرته د مسلمانانو په لاس ورشي نوخپلو خپلو مالکانو ته به سپارل کيږي.[2] کله چی د مسلمانانو پاچا په مجاهدينو باندې دغنيمت مال تقسيموي او مسلمان خپل هغه مال وپيژني چی کفارو ترينه آخستی و نود ډيرو علماو په نزد دغه مال به خپل اصليمالک ته بيرته ورکول کيږي ځکه چی داد همغه مال دی .[3]

(۲۵)

چی کله يو کافر ذمي توب ته غاړه کيښود !و مسلمانانو هغه ته ذمه ورکړله بيايې دحربي كفارو سره ديو ځای کيدو اراده وکړه نو پرمسلمانانو باندی لازم دي چې لدينه يې منع کړي که نه دايساريدو جنګ دی ورسره وکړي . ځکه که چېرې نن داکفارو ته ورشي نو صبا ته به دمسلمانانو پرضد جنګيږي اودکفارو مرستندوی به وي .[4]

---

[1]_ التاج والاكليل لمختصر الخليل : ۳/ ۳۶۲

[2]_ حاشية ابن عابدين : ٤/ ١٦٠

[3]_ الروضة : ١٠/ ٢٩٣ _ ٢٩٤

[4]_ الكافي في الفقه : ١/ ٤١٧

(٢٦)

علماو دمشرکینو دسر په غوڅولو او دمسلمانانو علاقې ته په وړلوکی اختلاف کړیدی ځینو علماو لدی نه منع کړې ځکه چی دا له کفارو سره ورته والې او دهغوی تقلید دی ځکه هغوی همداسې کار کوي او ځینو علماو ددی اجازه ورکړیده . ځکه چی پدې کې کفارو ته وېره ښودل دي ، او ځینو اصحابو هم داکار کړیدې .[1]

(٢٧)

که چیرته یوحربي کافر کوم مسلمان ته څه هدیه ولیږي نو مسلمان لپاره روا دی چی داهدیه واخلي. ځکه چې رسول الله ﷺ له مقوقس هدیه آخستې اوقبوله کړې وه. خو ددغې هدیې په باره کې دعلماو په نزد اختلاف دی ایاداهدیه به د همدغه سړي ملکیت ګرځي چې چاته یې لیږلی او که د غنیمت له مال سره به یوځای کولې شي ؟ اوغنیمت پشان تقسیم به یکې کولې شي . په دی کی راجحه خبره داده چې که چیرته داهدیه دجنګ په دوران کې لیږل شوي وي نودابه دغنیمت له مال سره یوځای کولې شي اوکه له جنګ نه وروسته یې لیږلې وي نودادهمغه سړي ملکیت ګرځي چاته یې چې هدیه کړیدی .[2]

(٢٨)

دعلماو په نزد په دی کی اختلاف دی چی ایا یو مسلمان کولې شي چې یویاڅوکافرانو ته امان ورکړي ؟

دجمهورو علماوپه نزد یو مسلمان داحق لري چې یومسلمان دکافرو محصورې ډلې ته امان ورکړي، اوپر نورو مسلمانانو باندی لازم دي چی ددغه آمان التزام وکړي.[3]

د علماو ترمنځ په دی خبره کې اختلاف دی چی ایا یومسلمان غلام(مری) کولې شي چې کافرته امان ورکړي؟ راجح خبره داده چې که چیرته دی غلام ته په جنګ کې

---

[1]_ المغني ١٠/ ٥٦٥_ ٥٦٦

[2]_ المغني ١٠/ ٥٦٦ والمجموع : ١٨/ ٣٢٨

[3]_ كشاف القناع ٣/ ١٠٤ وشرح فتح القدير ٥/ ٤٦٢

دګډون کولو اجازه ورکول شوې وي ددی حق لري چې کافر ته امان ورکړي .[١] ټول علماو په دی خبره متفق دي چی مسلمانه ښځه کافر ته امان ورکولې شي.[٢] دمراهق تميز کوونکی ماشوم په آمان کې اختلاف دی خو راجحه خبره داده چې امان نه شي ورکولې .[٣]

(٢٩)

. دجمهورو علماو په نزد په اشارې سره هم امان صحیح کیږي . همداشان امان په هغه لفظ هم صحيح کيږي چې په امان ورکولو دلالت کوي برابره خبره ده که صريح وي که کنايي . دصريح لفظ مثال داده چې مسلمان کافر ته داووايي . ما تاته پناه درکړې ده . یاماتاته امان درکړی ده . یاته په امان کې يې دکنايې مثال دادی . چې مسلمان کافرته ووايي ، ستاچې څرنګه خوښه وي هغه رنګ معامله به درسره کيږي . یاچې څرنګه دې خوښه وي هغسې شه همداشان امان په ليکلو دکوم استازي په ليږلو او په واضح اشارې سره هم منعقد کيږي . خوپه امان کې داخبره ضروري ده چې امان ورکړې شوې کافر ته به امان رسيدلې وي اوپری پوه به وي که چېرې یو مسلمان دامان لـه ور رسيدو نـه مخکې داکافر وواژه نو پدې مسلمان باندې هيڅ ګناه او تاوان نشته .[٤]

---

[١]_ الروضة : ١٠/ ٢٧٩ .

[٢]_ المغني ١٠/ ٤٣٢ .

[٣]_ الروضة ١٠/ ٢٧١

[٤]_ الروضة للنووي : ٠ / ٢٧٩_ ٢٨٠

(۳۰)

کله چې مسلمان لـه کافـر حربي سره مخامخ شي او ورتـه ووايـي چې ودرېږه ! یا وسله دې پرزمکه کېږده . داد مسلمان لـه لورې هغـه تـه آمان دی ځکه چې دکافرپه عقیده دا امـان دی . [1] کله چه امـن منعقد شي نوکافر په امن کېږي نه به هغه وژل کېږي اونـه بـه ورتـه بد رد وېل کېږي اونـه بـه نیـول او بـندي کېږي کافر جاسوس ته امان ورکول روانه دي ځکه چې دمسلمانانو په سیمه کې دهغه راتګ جنایت دی هغه بـاید ووژل شي. کـه چیرته کـوم کافر لـه مسلمانانو نه امان وغواړي اودتجارت لپاره دمسلمانانو هیـواد تـه راشي مګر وروسته معلوم شي چې هغه د تجار په لباس کې جاسوس دی دهغه امان باطلیږي او وژل یې جائز دي. [2]

(۳۱)

کله چې یو مسلمان دکافرانو په وطن کې کمزورې وي اودخپل دین ښکاره کولو قدرت نه لري نو دده لپاره هلته اوسیدل حرام دي. په هغه واجب دي چې لـه هغه ځای نـه دمسلمانانو هیـواد ته هجرت وکړي، خوکه چیرته دهجرت کولو توان یې نه درلود نو ترهغه معذور ګڼل کېږي. چې دهجرت کولو توان پیداکړي .

کـوم مسـلمان چې دکفـارو پـه وطـن کـې قـوي وي اوخپـل دیـن ښکـاره کولـې شـي نوهغه لپاره هلته اوسیدل جائز دي اوهجرت ورباندې واجب نه دی.

کـه چیـرته یومسلمان دکفـارو پـه هېـواد کـې اوسیږي او امیدلري چې اسلام به دلته قوي کړي نو هغه لپاره هلته اوسیدل غوره دي ترڅو هغوی ته داسلام دین ورسوي. [3]

رسول الله ﷺ بـه دکفر پـه وطـن کـې لـه اوسیدلو نه ممانعت کاو، اوکوم مسلمان به چې هلته اوسیدل هغوی ته به حکم کاو چې دمسلمانانو هېواد ته هجرت وکړي.

---

[1]_ المغني : ۱۰/ ۵۵۸.

[2]_ نیل الاوطار : ۸/ ۸_۱۰ .

[3]_ الروضة ۱۰/ ۲۸۲ .

جمهور علماء وايي چې لـه كفارو سره بندي مسلمان تـه روانـه دي چې هلته لـه كتابيه ښځې سره واده وکړي ځکه چې که اولاد يې وشي نو هغوی به هم دهغی په شان کافران شي.

همدغه راز لـه مسلمانی ښځې سره دی هم واده نه کوي ځکه چی ددی خبرې ويره ده چې هغـه دهغـه ښځـه او اولاد يـې دکفـارو لـه خـوا پـه امـتحان او فتـنه کـې وغورځيږي. بلکې ترهغه دی واده نه کوي ترڅو چې دارلاسلام ته نه وي راغلې.[1]

(۳۲)

علماو په دی مسئله کې اختلاف کړيدی چې دمشرکانو هيوادونوته دتجارت لپاره تلل روادي اوکه نه؟

دجمهور علماو په نزد هلته تلل مکروه دي. دی کارتـه يې فسق اوکوونکوتـه يې فاسقان ويلي دي همدغه راز په کفارو باندې وسله خرڅول هم حرام دي اوده څوک يې ورباندی خرڅه کړي نو هغه ته به سزا ورکول کيږي.[2]

(۳۳)

په دارالحرب کې دحدودو دنافذولو او قائمولو په باره کې دعلماو ترمنځ اختلاف دی . ځينو علماو ويلي دي چې په دار الحرب کې بايد حدود نافذنه شي ترڅو حد کړيشوي کسان کفاروتـه لاړنشي. خو ځينو نورو علماو اجازه ورکړيده او ويلي يي دي چی لکه څنګه پـه دارالاسلام کې حدود نافذولې شي همدغه راز په دارالحرب کې هم نافذولې شي.[3]

(۳۴)

علماوپه دی خبره اتفاق کړيدی چی مسلمانان دی له خپلو ښځو سره ددښمن وطن تـه سفر ونکړي هسی نـه چې ددين اوعزت پـه معامله کې لـه امتحان او مشکلاتو

---

[1]_ المغني : ۱۰/ ۵۱۱ _ ۵۱۲

[2]_ اثار الحرب في الفقه الاسلامي للدكتور وهبة الزحلي : ۵۱۲_ ۵۱٤

[3]_ المغني : ۱۰/ ۵۳۷

سره مخ شي، خوکه چېرته مسلماني ښځې دمسلمانانو لـه لوی لښکر سره سفر کوي چې دين اوعزت يې خوندی وي نو بيا خيردی.

همدغـه راز دمسـلمانانو ښځـې دی پـه سـرحدونو کـې نـه اوسـيږي مګـر کـه دغـه سرحدونه مامون او مستحکم وي نوبياخيردی.[1]

عـلماو په دی خبره اتفاق کړيدی چی مسلمانان دی له قران کريم سره ددښمن سيمې تـه نـه ځي مګر پـه هغـه صورت کې تلی شي چی لـه لوی لښکر سره وي، خو ځينو عـلماو ددښمـن سيمې تـه دقـران کرَيم وړل مطلقاً مـنع کړيـدي تـرڅو ددښمـنانو پـه لاسوکې ونه غورځيږي اوبی حرمتي يې ونکړي.[2]

داپورتني بيان شوي دجهاد په اړه څو فقهي احکام او مسائل وو چې بشپړ تفصيل يې دفقهې له مختلفو کتابونو څخه ترلاسه کولې شئ.

***

فــصل

جنګي چلـونـه، تد بيرونه او اداب يې

پـه دی پورتـني موضـوع (جنګي چلونو تدبيرونو اوددی په اسبابو) باندی علماوډېر کـتابونه ليکلي دي خو موږ دلته په لنډه توګه يو څوداسې اصولي خبرې وړاندې کوو چې پيژندل يې ضروري دي.

(۱) ځينو پوهانو ويلي دي چې الله تعالی موږ تـه دجهاد آداب پخپل په دی آيتونو کې راجمع راټول کړيدي :

---

[1] ـ المرجع السابق : ۱۰/ ۳۷۹ـ ۳۸۰

[2] ـ الشرح الصغير للاردير : ۲/ ۲۷۹

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ٥. وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ [الأنفال:٤٥- ٤٦.]

ترجمه : اى مؤمنانو! كله چې ددښمن له كومې ډلې سره مخامخ شوئ نو ټينګ مو كلكې او الله ډير يادوئ. ښايي چې برى موپه برخه شي. دالله اودهغه درسول منئه وكړئ اوپخپلو منځوكې شخړه مه كوئ كه نه نوبې زړه او ناتوانه به شئ اودبدبه به مو لاړشي صبر وكړئ بيشكه الله له صبر كوونكو سره دى.

دغه قائل ربښتيا ويلي دي څكه الله تعالى مجاهدينو ته دپنځو كارونو ښودنه او حكم كړيده. كله چې دغه پنځه كارونه دالله تعالى په لاره جنګيدونكو مجاهدينو كې راشي نو هرو مرو برلاسى كيږي اګرچې شمير يې ددښمن له شمير نه لږ وي.

دغه پورتني پنځه كارونه دادي :

لومړى ثبات: دويم دالله تعالى زيات يادول دريم دالله اودهغه درسول اطاعت څلورم داسې نزاع چې سستي اوبزدلي ته منتج شي نه كول. پنځم صبرا و حوصله.

داخبره دى څرګنده وي چې كله مجاهدين يوموتې وي نودهغو مثال دغشو دګيډي پشان دى اوهيڅوک هغه نه شي ماتولې اوچې كله له ګيډې نه وويستلې اويو يو كړى شي نو ماتول يې هرچاته آسانيږي. مجاهدينو ته پكار دي چې هغوى ډير زيات زيرک اوحاضر دماغ وي څكه چې جنګ دوكه اوفريب دى.

((روا البخاري ومسلم عن ابى هريرة وجابر رضى الله عنهما قالا : قا ل رسول الله ﷺ : الحرب خَدْعَة. [1]))

بخاري او مسلم له ابى هريره وجابر رضىا لله عنهما نه روايت كړيدى هغوى دواړه وايى چې رسول الله ﷺ فرمايلى دي: جنګ خدعه او چل دى خدعة په خاء باندى پېښ او زبر دواړه ويل صحيح دي خرزبر زيات فصيح دى لكه دجوهري او

---

[1] رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٤ . ومسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٦١

دلغت دنورو امامانو هم دارایه ده دالحرب خدعة ماناداده چې جګړه په یوه چل او تد بیرسره پای ته رسیږي اوچل کوونکي برې مند کیږي په دی باره کې متل دې چې ډیر خلي یوچل لـه یوې قبیلې نه زیات ګټور تماميږي جنګي پوهانو ویلي دي چې کله ددښمن وژل تـه پـه زور سره غـواړی نـو ترهغه ور وړاندی کیږه ترڅوچې دهغه ضعف اوکمزوري ونه پیژني.اوکه چېرته په چل سره يې وژنې نوکه هغه خورا زیات زوره ور اودلوی قوت خاوند وي بیايې هم لوی مه انځوروه .

روایت دی چی کله عمروبن عبدود لـه علي بن ابی‌طالب ﷛ سره مقابلې ته ووت نو علي ﷛ له هغـه سره له چل ول نـه کار واخست. علـي ﷛ چی هغـه تـه مخامخ شو نو ورتـه يې وويـل : زه خودوه کسـانومقابلې لپاره نه یم وتلې، عمروبن عبدود بل طرف تـه وکـتـل چې دويم سړی لاڅوک ميدان تـه راغـلی دی، پـه دی وخت کـې عـلـي ﷛ ورباندی دتورې کـلک ګوزار وکړ.عمروبن عبد ورتـه ويـل تالـه ماسره ټګي وکړه ،علي ﷛ ورته وويل : جنګ خودوکه ده .

(۲) پـه جنګ کې دا سنت دي چې توریه وکړی شي یعنی دامیرله مقصد نه نه نژدی خلک خبرشي اونه لری خلک ، همدغه شان دهغه جهت اوطرف هم هيچاته معلوم نه شي چی کوم طرف ته ځي اوپه چایرغل کوي، ترڅو دښمن ته څوک جاسوسي ونکړي. رسول الله ﷺ پخپله داسې کارونه کړيدي .

((روى البخاري و مسلم عن كعب بن مالك ﷛ انه لم يكن رسول الله ﷺ يريد غزوة يغزوها، الاَّ ورَّى بغيرها.[١]))

بخاري او مسلم لـه کعب بن مالک ﷛ نه روایت کړی چې رسول الله ﷺ به کله د کومې غزوې اراده وکړه نو ددی حال به يې بل چاته نه ويل اوتور يه به يې پکې کوله بلکې پخپله سينه کې بـه پټ ساته.خودتبوک دغزوې حال يې لـه مخکې نه ویلي و خکه چې تـبوک ډیر لـرې او دروم پـه خلاف و. ترڅو دجنګ لپـاره مسلمانان خپل خانونه چمتو کړي او خصوصي تیارې ورته ونيسي.

---

[١]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٦ ومسلم في التوبة : ٤/ ٢١٢٨

(۳)

دښمنانو ته ورلیږل شوې قاصد او استازی دخپل استوونکې دحال څرګندوی وي ځکه داستوونکي شجاعت او زړه ورتیا نمائنده ګي همدی کوي اودهغه دعقل فهم هوښیاري ترجماني کوي اودهغه دصفاتو او خویونو شجاعت بهادري استقامت وغیره آینه وي . که چیرته قاصد بې زړه دارن ، بې حوصلې ، سست ، ساده ، کمزورې، ناپوه اوبې همته وي نو ددښمن له زړه نه د مسلمانانو ویره او دبدبه ختموي اوهغوی داسې فکر کوي چې مسلمانان ټول دهمدی پشان دي. نوکه چیرته قاصد زړه ور هوښیار، معامله فهم ، حساس، بیدار فصیح او بهادروي نودهغه په لیدلو سره ددښمن په زړه کې دمسلمانانو ویره پیداکیږي پښې یې لړزیږي اوبې حوصلې کیږي. نوځکه قائد ته پکار دي چې یو هوښیار دقوي فراست خاوند او معامله فهم استازي منتخب کړي. بل داچې قائد ته پکار دي چې دښمن ته بیابیا یوقاصد او استازي ونه لیږي ترڅو له دښمن سره دهغه انس او بلدتیا پیدانشي اوله هغوی سره په پټه د دوستي اړیکې ټینګې نه کړي او مسلمانانو ته نقصان ونه رسوي ځکه چې ډېر ځلې داسې شویدي چې داستازي دخیانت په وجه مسلمانانو ته نقصان رسیدلی دی . اوپوره پوره سیمې یې له لاسه ورکړي .

(۴)

غوره داده چې ددښمن په خلاف دجنګیدو لپاره سریه (وړه دلګی) ولیږل شي. رسول الله ﷺ فرمایي :

((عن ابن عباسٍ ﷺ عن رسول الله ﷺ قال: خير الاصحاب اربعةٌ، وخيرالسرايا اربعمائةٍ، وخير الجيوش اربعةُ آلافٍ، ولن تغلب اثنا عشر الفًا من قِلَّةٍ. [1]))

---

[1] ــ رواه ابو داود في الجهاد : ۳/ ۸۲ والترمذي في الجهاد : ٤/ ۱۲۵ واحمد : ۱/ ۲۹٤ والحاكم : ۱/ ٤٤۳ والحديث صحيح .

له ابن عباس ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : ښه ملګري
څلور دي غوره سريه دڅلور سوه کسانو وي. غوره لښکر د څلور زرو کسانو دی.
اودولسو زرو لښکر به دلږوالي په وجه نه مغلوبيږي.

پکاردي چې دسريې قائد او قوماندان جنګي ماهر وي اودجنګ له هرقسم چلونو
اوطريقو څخه خبروي. ددښمن په خلاف له اس نه زيات بيدار او آوريدونکی، له باز
نه زيات تيز نظر ساتوونکې. له کارغه نه زيات احتياط کوونکې. له پړانګ نه زيات
حمله کوونکې اودزمري نه زيات پرمخ تلوونکی وي. ټول مجاهدين يوبدن اوفولادي
ديوال پشان وساتي.درسول الله ﷺ اصحابو رضی‌الله عنهم به چې کله چيره پړاو
واچولو نو له يوبل سره به دومره جوخت شول چې که چيرته په هغوی باندې يو لوی
څادر آچول شوی وای نو ټول به دهغه لاندی راغلي وو.

(۵)

دلښکر قائد ته پکار دي چې خپلو مجاهدينو ته دجهاد فضائل او دی ورته دنورو
عملونو فضائل بيان کړي چې په قرآن کريم اونبوي احاديثو کې بيان شويدي،
دغزواتو اود مسلمانانو دفتوحاتو کتابونه ورته ولولي، جنګي چالونو، اود
قهرمانانو دبهادری کيسې دې ورته وکړي. همدغه راز دمجاهدينو دصبر او
استقامت او دډير دښمن په صفونو کې دهغوی دننوتلو اود جنګيدو واقعات دی
ورته بيان کړي، ترڅو په دی سره دمؤمنانو زړونه غښتلي او دبزدلانو له زړونونه
ويره ختمه کړي او دبهادرانو زړه ورو په زړونو کې دشجاعت ولوله نوره هم زياته
شي ځکه چې طبيعتونه چيلنج ډير ژر قبلوي او دسيالانو سره دکارونو په ورته والي
زيات زيار باسي او سيالي ورسره کوي بياچې کله دمجاهدينو دصفاتو او عملونو
ستاينه په قران او حديث کې اوګوري دهغو فضائل واوري امير پخپله هم دغه
صفات او اعمال خپل کړي او چې کومو مجاهدينو خپل کړي وي هغوی سره مينه
وساتي او ځانګړی مرتبه ورته ورکړي نو دا اعمال وصفات به دټولو مجاهدينو
مرغوب او دپام وړ وګرځيږي.

په جنګونو کې بنيادي اوبنستيز خبره داده چې يوښه قائد ورته منتخب کړی شي د
مسلمانانو په اميرباندې واجب دي چې دمجاهدينو قائد بيرغ نيوونکې امير

اوداسې نور دیندار، جرئت مند، قهرمان، دقوي زړه مالک، مزبوت، دجنګونو ماهر او تجربه کار، چې له بهادرانو سره یې مقابلې کړې وی او سختو ځایونو ته یې دانګلي وي. دپیښو څارونکې او تیزفهم وي.

کله چې دلښکر قوماندان اوقائد په دغو اوصافو متصف وي نوددی اثر په لښکر باندې هم کیږي اودهغوی زړونه اوپښې مزبوطیږي سخت جنګ ته اماده کیږي، نه وارخطا کیږي اوپه بري یې باور زیاتیږي. ځکه چې په لښکر کې دقائد مقام او مرتبه په لښکرکی داسې ده لکه چې په ټول بدن کې دزړه کله چې زړه فاسد شي نوټول بدن ورسره فاسدیږي، اوکله چې ثابت وي نو ټول بدن یې ثابت وي. همداشان چې کله امیر ښه ثابت قدمه وي ټول لښکربه یې هم ثابت قدمه وي او که امیر فاسد وي ټول لښکر به هم دده پشان وي.

پوهانو ویلي دي چې که یو زمرې دزرو ګیدړانو قیادت کوي نوداله هغه نه غوره دی چې یو ګیدړ د زرو زمریانو قیادت او مشري کوي.

یو مشهور اوقهرمان مجاهد سرماري رحمه وایي چې دمجاهدینو په قائد(امیر) کې دغه لاندیني لس خصلتونه ضروریکار دي.

۱ـ دزمري پشان مزبوط زړه ولري چې کله هم بزدلي پکې رانشي.

۲ـ په تکبر کې دپړانګ پشان وي چی دهیچا وړاندې سرنه ټیټوي.

۳ـ په شجاعت کې دمیلوپشان وي چې په ټولو اندامونو سره جنګ کوي.

۴ـ په حمله کولو کې دخنزیر پشان وي چې کله هم شانه آړوي.

۵ـ په ډاکه آچولو کې دشرمښ په شان وي چې له یوطرف نه مایوس شي نوله بل طرف نه ډاکه آچوي.

۶ـ دوسلې په اوچتولو کې دمیږي پشان وي ځکه چې هغه له خپل وزن نه زیات بار اوچتوي.

۷ـ په ثبات او استقامت کې دغره پشان وي.

۸ـ په صبراو حوصله کې دخرپشان وي .سپين سترګې کې دسپي پشان وي چې کله ښکار ترينه په اورکې ننوځي نوسپي هم اورته ورپسې ننوځي. دموقع او چانس دترلاسه کولو کې دچرګ پشان وي.

(۷)

دلښکرقائد ته پکار دي چې له جنګ اوقتال نه وړاندې ددښمن په لښکر کې معتمد جاسوسان خواره کړي ترڅودهغوی له تعداد وسله او جنګي پلانونوپه باره کې معلومات ترلاسه کړي. دهغوی دمشرانو اوتکړه جنګياليو نومونه زده کړي. دهغوی په حالاتو ځان خبر کړي بياهغوی ته دهغوی دخوښو او مرغوبو شيانو وړانديز وکړي اوبغاوت لپاره يې تيار کړي.

پخپل لښکر کې داسې خطونه خواره کړي چې ددښمن جنګياليو اوسردارانو ته منسوب وي اوپه هغه کې دمسلمانانو له مشر اوقائد سره دهغوی داړيکو او وفاداري يادونه شوې وي ترڅو دمسلمانانو زړونه مزبوت شي دغه خطونه په دومره پراخ کچه سره خواره کړي چې ددی خبر دښمنانو ته ورسيږي اوهغوی پخپلو منځو کې بې اعتباره او مشکوک شي صفونه يې مات شي اختلاف او تفرقه پکې رامنځ ته شي. داټول کارونه په جنګ کې له دښمنانو سره روادي ځکه چې جنګ خدعه دی.

(۸)

دمسلمانانو په امير باندې واجب دی چې ددښمن دمعلوماتو د ترلاسه کولو لپاره ښه کافي خرڅه وکړي. جاسوسان دی ورته وليږي اوپه دی لاره کې له خرڅ کولو نه بخل ونکړي .

ځکه چې که په دښمن باندې غلبه ترلاسه کړي نودغه خرڅه ورته څه نقصان نه رسوي اوکه چيرته دښمن په مسلمانانو باندې غلبه ترلاسه کړي نو هغه پيسې ورته ګټه نه رسوي چې ورسره پاتې شويدي.

دجنګ په چلونو او فلانونو باندې پيسې مصرفول دمسلمانانو دسرونو له مصرفولو نه غوره دی. داهم دالله تعالی نصرت اوتائيد دی چې هغه جل جلاله دوی ته داسې تدبيرونه اوفلانونه ور وښايي چې عمل ورباندې کولې شي. اوداسې

تدبیرونه په زړه کې راتلل چې عمل ورباندې نه شي کولی له افسوس نه پرته بل څه ګټه نه لري.

(۹)

په جنګونو کې له ټولو نه مهم څیز ددښمن په خلاف دښو مورچلونواو کمینونو انتخاب اوپه هغو کی دټکړه مجاهدینو ځای پرځای کول دي ځکه چې په کمین سره ددښمنانو په زړونو کی ویره پیداکیږي ځکه ناڅاپي برید ډیرې اغیزی لري خاصتاً چې دکمین مجاهدین دشالخوا نه پردښمن برید وکړي . نو دهغوی دعسکرو معنویات او روحیات ډیر زیات کمزورې کیږي اومخامخ جګړې ته ترهغه دوام نه شي ورکولی ترڅو چې له شاطرف نه په امن کی نه وي. ځکه کله چې دهغه په زړه کې داویره پیداشي چې څوک دشالخوا نه ورباندی برید ونکړي نودهغه همت ددفاع او جنګیدو ترمنځ تیښت پرک شي او بیا دسړیو(مجاهدینو) سره دمخامخ کیدو توان نه لري بلکې زړه یې په دی انتظار کې وي چې اوس به له کومې خوا ورباندی برید کیږي داخوخالي دویرې په حال کې داسې وي په هغه وخت کې به یې څه حال وي چې دشالخوا شړک یادرز دروز واوري ؟

(۱۰)

کله چې دواړه لښکرې مخامخ کیږي نو دمجاهدینو قاید ته پکار دي چې داسې ځای منتخب کړي چې لمر دښمن ته مخامخ اودهغه په سترګو لګیږي، یاباد دهغوی په مخونو باندی آلوخي ترڅودجنګ کولو توان له لاسه ورکړي. همدغه راز دمجاهدینو قائد ته پکار دي چې مجاهدین په مناسبو ځایونو کې ځای پرځای کړي ټکړه مجاهدین په قلب او منځ کې کیښنوي او نور مجاهدین دهغوی دواړو طرفونوته، ځکه چې دلښکر قلب او مرکز په جنګ کې زیات مهم رول لري. که دواړه اړخونه ماته وخوري او مرکزي مجاهدین ثابت قدم پاتی شي نو ماته بیرته په بری تمامیږي.

دمجاهدینو قاند ته داهم پکار دي چې ددښمن ځایونه اودهغه زړه ورو کسانو نه معلوم کړي هلته دی خپل ټکړه او زړه ور کسان ځای پرځای کړدي همدغه

راز هغه ته پکار دي چې له دښمن نه خپل ځای پټ وساتي ترڅو دښمن دهغه دوژلو له پاره خصوصي اقدام ونکړي.

(۱۱)

کله چې دمجاهدینو قائد غواړي چې دذښمن ښار یاقریه ونیسي نو هغه ته له ټولو نه وړاندې دهغه دشاخوا دکلواو باغونو نیول ضروري دي ترڅو ښار ته دننوتو لارې ورته اسانه شي.

وایي چې کله دروم پاچا دیوښار دنیولو اراده وکړه نودلښکر قائد په وړاندې یوفرش وغواړو اودهغه په منځ کې یو دینار یې کیښود هغوته یې وویل چې که څوک غواړي دغه دینار ته په فرش باندې له پښو ایښودولو نه پرته ځان ورسوي نو هغه ته زه قیادت سپارم ؟ هغوی کوښښ وکړ خو ور وونه رسیدل . بیاپاچا دفرش اړخونه راغونډ کړل اودینار ته په اساني سره ورسېدل. دروم پاچا ورته وویل که چیرته تاسې دیو مزبوط ښار دنیولو اراده کوئ نولومړی دهغه شاخوا چهاوڼي ګانې او مورچلې ونیسئ ترڅو ښارته

درسیدو لارې اسانی شي.

(۱۲)

ام الذیال عبسیه خپل زوی ته چی دعربو یو مشهور قهرمان و نصیحت وکړ چې ای زویه ! اګرکه تاته دخپل قوت پوره یقین هم وي نو بیاهم ترهغه جنګ ته مه وړاندې کیږه ترڅوچې له هغوی نه دتېښتې لاره له مخکې نه په نظر کې ونه نیسي ، ځکه چې ترڅوپورې له انسان سره دخپل ځان بچ ساتلو هیله وي نو هغه په پوره توان سره جنګیږي. او خورا طاقت ور وي خوکه چیرته دخپل ځان له بچ کولو نه عاجزشي نوپه هغه کمزوې راځي. غوره طاقت هغه دی چی دهغه دعملي کولو لپاره یې چل ول سنجولې وي ، اوته دخپل دښمن په وړاندې دلیوه پشان کینه اودکارغه پشان ترینه الوزه، ځکه چې خپل ځان بچ کول او احتیاط دبهادري جلب دې او غفلت دبهادرۍ دښمن دی.

ځینو پوهانو ویلې‌دي چی هرچا خپل دښمن کمزوری وګڼله هغه دوکه شو او څوک چې دوکه شي پرهغه دښمن بریالی کیږي. په جنګ کې خپل زړه قوي او محکم

وساته ځکه چې داد کامیابي سبب دی، لـه کافرو سره خپل دښمني اونفرت په زړه کې تازه ساته ځکه چې داد انسان پښې مزبوتوي، پخپل ځان فرمان برداري لازم وګڼه ځکه چې داد جنګیالي کلاده.

ځینې جنګي چالونـه لـه بهادرۍ نـه زيات کار کوي. کله کله يوه خبره دپوره لښکر دماتې سبب ګرځي ، صبر ، زعم دکامیابي سبب دی.

لـه دښمـن سره جنګ آخري تدبير وګرځوه، (يعنـی کلـه دروغـې جوړې تولې لاړې بندې شـي نـو جنګ ته اقدام وکړه ،) بری په پلان اوتدبير کې مضمر ده. په ظلم سره کامیابي نشـي ترلاسه کيدلې. لـه دښمن سره دمخامخ کيدو په وخت کې بزدلي مه ښکاره کوه اوقدرت موندلـو په وخت کې نرمي مکوه. له غالبيدو اوبريمن کيدونه وروسته زياتي مه کوه، دغنيمت په مال کې هرګز خيانت مه کوه خپل جهاد دسپکې دنياله حرص او لالچ نه پاک وساته.

(۱۳)

رسول الله ﷺ مسلمانان لدينه منع کړيدي چې لـه دښمن سره دجنګ کولو آرزو وکړي او مسلمانانو تـه دصبر او زغـم کولـو امر يې کړيدی لکه چې په حديث شريف کې راځي :عن عبدالله بن ابی اوفی ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : ((لاتتمـنّوا لقاء العدوّ، وسلُوا الله العافية، فلذا لقيتموهم فاصبروا .[1]

لـه عبدالله بـن ابی اوفی ﷺ نـه روايت دی چی رسـول الله ﷺ وفـرمايل تاسـې لـه دښمـن سره دمخامخ کېدو او جنګيدو آرزومه کوئ، اولـه الله تعالی نه دعافيت دعا غواړئ. اوچې کلـه ورسره مخامخ شوئ نـو بيا له صبر او زغم نه کار واخلئ يعنی په پوره استقامت ورسره وجنګيږئ .

(۱۴)

رسول الله ﷺ ددښمنانو لـه مثله کولـو دهغوی لـه سوځولو هغوی سره تګي اودترون له ماتولو نه ممانعت کړيدی اوفرمايلی يي دي چې وعده او تړون ماتول دمنافقانو صفت دی.

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٣ ومسلم في الجهاد : ٣/ ١٣ ٦٢

((روى البخاري ومسلم عن عبدالله بن عمرو رضي‌الله عنهما: عن رسول الله ﷺ قال : ((أربع من كُنَّ فيه كان منافقاً خالصاً، ومن كانت فيه واحدةٌ منهن كانت فيه خصلةٌ من النفاق حتى يَدَعها: إذا ائتمن خان، وإذا حَدَّث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر.[1]))

بخاري او مسلم له عبدالله بن عمرو رضي‌الله عنهما اوهغوى له رسول الله ﷺ نه روايت کړيدى چى رسول الله ﷺ وفرمايل :

څلور شيان چى په کوم سړي کى موجود وي هغه خالص منافق دى، اوکه يوپه کې موجود دي نوداد منافقت يوخصلت اوعادت دى ترڅو چې پرې نږدي.

څلور خصلتونه دادي :

کله چې امانت ورته وسپارل شي نوپه هغه کې خيانت کوي، کله چې خبرې کوي نودروغ وايي، کله چې وعده وکړي نو وفا وربانديې نه کوي، اوکله يې چې له چاسره جنګ شي نو کنځلې کوي.

((عن ابى هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ : ((ثلاثةٌ أنا خصمُهم يوم القيامة ، رجلٌ أعطي بي ثم غدر، ورجلٌ باعَ حُرّاً ثم أكل ثمنه، ورجل استأجر أجيراً، فاستوفى منه العمل، ولم يوفّه أجره.[2]))

له ابى هريره ﷺ نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل :

زه دقيامت په ورځ له دريو کسانو سره جګړه کوم . يو هغه سړى چى زما په نوم لوظ وکړ اوبيايې دوکه وکړه دويم هغه سړى چى ازادسړى يې خرڅ کړ اودهغه مال يې وخوړ دريم هغه سړى چى يو مزدور يې دمزدورۍ لپاره راوستلو اوهغه نه يې خپل پوره کار واخست مګر هغه ته يې پوره مزدوري ورنکړه.

---

[1]_ رواه البخاري في الايمان : ۱/ ۱۲ ومسلم في الايمان : ۱/ ۷۸

[2]_ رواه البخاري في البيوع : ۳/ ۴۱

((عـن عبدالله بن عمر رضى الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ: ((إذا جمع الله الأولين والأخرين يوم القيامة، يرفع لكلِّ غادرٍ لواء، ويقال : هذه غدْرةُ فلان.)) [1]

له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل دقيامت په ورځ به الله پاک مخكيني او وروستي ټول خلک راجمع كړي. هرټک او غدار باندې به يو بيرغ اوچتولى شي او وبل كيږي به چى دا دفلان بن فلان ټګي او دوکه ده.

((عـن علـيٍّ بـن أبـي طـالب رضي الله عنه ، عـن رسـول الله ﷺ قـال : ((... ذ مـةُ المـسـلمين واحـدة، فمـن أخفـر مسلما فعليه لعنةُ الله والـملائكة والناس أجـــمعين ، لايقبلُ الله منه يوم القـيامة صرفاً ولا عدلاً.)) [2]

له علي بـن ابى طـالب رضي الله عنه نـه روايت دى هغـه وايي چې رسول الله ﷺ وفـرمايل : دټولـو مسلمانانو ذمـه يـوه ده (يعنى كـه هريومسلمان يوكافـر تـه ذمه اوامان وركړي نوداټولو مسلمانانو له طرف نه دى)

پس چاچې دمسلمان ذمـه ماتـه كړه نوپرهغه دالله تعالى ،ملائكو اوټولو خلكو لعنت دى. الله تعالى د قيامت په ورځ دهغه هيڅ قسم ځاني ، مالي، فرضي اونفلي عبادت نه قبلوي .

پس دمسلمانانو امير او هر كس تـه پكار دي چې لـه غدر اود تړون لـه ماتولو نه ګلک ځان وساتئ خكه چې داډيره لويه ګناه ده. اوله دى سره ددى وبال او عذاب په دنياكې هر چاته رسيږي او دا ډير رسواكوونكې دي .

---

[1]ـ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٥٩.

[2]ـ رواه مسلم في الحج ٢/ ٩٩٩ . والبخاري في فضائل المدينة : ٢/ ٢٢١؟

پای

روی ابـوداود عـن جابـر بـن عـبدالله رضـی الله عـنهما عـن رسـول الله(ص) قـا ل : ((مـن اعطـی عطاءً فوجد فیجزیه فان لم یجد فلیثن به فمن اثنی به فقد شکره ومن کمه فقد کفره)) [1]

ترجمه : چاته چی تحفه ورکړی شي اوهغه طاقت لري نو دهغه بدله دی ورکړي او که دبدلی وس نه لري نو دعا دی ورته وکړي ، څوک چی دعاورته وکړي یو شکر یه یې اداکړه اوچې دعاهم ورته ونه کړي نو هغه ناشکري وکړه .

اوپه بل روایت کې داسې انداظ راغلي دي : ((مـن اصـطنع إلیکم معروفا فجـاوزوه فإن عجزتُم عن مجازاته فادعوا لـه حتی تعلموا أن قد شکرت فان الله شاکرٌ یحب الشاکرین))

ترجمه : چاچی لـه تاسی سره څه نیکي وکړه نو دهغـه بدلـه ورکړئ که دبدلی لـه ورکولـو نـه عاجز وئ نـو دومره دعاورتـه وکړئ چی پدی مویقیـن وشـي چې دهغـه شکریه مو اداکړه ځکه چی الله تعالی قدردان دی او قدر دان خلک خوښوي .

پـه هر مسلمان دالازم دي چې دالله تعـالی ورکړي نعمتونه ورباندی ولیدل شي اوددې نعمتونو چې څوک سبب جوړشوی وي دهغـه شکریه اداکړي ، او څوک چې دالله تعالی پـه لاره کې خپـل ځان قربانوي هغه لپاره ښې ډیری دعاګانې وکړي ترڅو خپـل کمزوري سره سره لـه هغوی سره ځان یوځای کړي ، پـه مال او ځان سره دوی پسې له اقتداء نه په پاتې کیدو کې خپل کامل عجز او بې همتي ګواه کړي .

پرمسلمان لازم دی چی پدې خبره یقین وکړي چې که چېرته الله تعالی دغه صحابه کرام اوتابعین اوددی په لاره تلونکي غازیان او مجاهدین نه وای پیداکړي چې ددین

[1] ــ رواه ابو داؤد فی الادب : ۵/ ۱۵۸ ، والحدیث حسن.

مرستندوی ، حامي او د اسلام اتلان وو ، دتوري او دګذار سرې وو ، دشرق او دغرب فاتحان وو ، قوي لښکرې او ډلې او لوی قافلې یې منظم کړې وی ، او دوی چې څومره خزانې خرچ کړی وې دقوي او دماتوونکو لښکر د دفاع او مقابله یې کړې ده ، تردی چې لـه اسلامي ملت نه یی مرتدان وشړل ، دفارس او روم بادشاهان یې له تختونو نـه راښکته او غلبه پرې حاصله کړه ، دهغوی لـه جسمونو نه یې دعزت او شرف جامې وویستلې ، لـه سرونو نـه یې شاهي تاجونه لرې کړل ، دخپلو چړو په څوکو، ژبو غاښونو او غشـو سره دهغوی دوینو څکل ورتـه خونـد ورکړ ، دهغری انسـانان او حیوانات یې تکړی تکړی کړل ، ټول مال او هال یې نیست اونابود کړ ، دهغوی پاتی شوې لـوی لـوی ډلی یې چې په زرګونـه وو کـم کړل ، د هغوی شان او شوکت یې ذلیـل ، رسوا او لـه خاورو سره خاورې کـړ، دهغوی پر ټینګو کلاګانو او ښارونو بـاندی منجنیق وورول او سنګ باران یې کړل ، ان تردی چې دهغوی ناشونې کار یې ممکن بلکې حتمي او لازمې وګرځاو .

کـه چېرتـه ددغو خلکوجهاد او کوښښ نه وای نو مونږ بـه چېرتـه هم ددوی دنعمتونو پـه مزو او خوشحالو کې نـه وو اوسیدلي کوم چې یې پخپلو همتونو او زیارونو سره مونږ تـه تیـارکړیدي ، اونـه بـه مود ددی دجدو جهد او دقربانیو په سوری کې په آرام او سکـون سره ژونـد تیـر کړی و. تر دی چې مونږددنیـاوي ګټو پـه مینـه کې دهغوی کوښښونـه او قـرباني هیر کـړل او د معاندینو لـه مقابلې نـه مو غفلت وکړ، دنیزو او دتورو پـه وسیله چې هغوی راتـه دمرګ دجام څکلو کوم درس او تعلیم راکړی و دهغه نـه مـو بې پـرواهي وکـړه او ځانوتـه مـو راحـت او آرام خـوښ کـړ ، کـوم اطـاعت او تـابعداري چې پرمونږ لازم و هغه مو پریښود او مال او اسباب مو خوښ کړل ، ځانونه مو پـه فـاني او زائـلیدونکي ځـایونو او مـلکرو بـاندی دوکـه کـړل ، دنیاتـه مـو داسې میلان وکـړ لکـه تږی سړی چی سراب (شګوګل) تـه میلان کوي . ددنیا ددوکې پـه کـور کې دهغـه چاپشـان واوسیدو چې ګویا لدینه هیڅ کوچیدل او ورتګ نشتـه ، لـه جهاد نه مو مخ واړاو څکه چې دجهاد هیڅ داعي او بلونکې نشتـه ، دقوت لـه اوچتی مرتبې نـه دسستیا اودتنبلی ټیټی مرتبې نـه ورسیدو څکـه چی هیڅوک نـه دغزا او جهاد نـوم اخلي او نـه ورتـه تیزول او هڅول کوي دجهاد نوې او ښایسته جامې دامن

اوسلامتي په وجه زړی ، تر او تازه څانګې يې دذلت او خواهشاتو په وجه مړاوې او وچې شوی. دعزت او شرف په اسمان کې دجهاداوچت او ځليدونکي ستوری راپريوته نوم او نشان يې داسي محوه او ختم شو ګويا چې له دينه وړاندی پدې نوم سره هيڅ شي موجودنه و .

نو ځکه هغه قوي او مضبوط دين کمزوی ، او دمسلمانانو محکم او مضبوط ستن سست شو .دی حدته ورسيدو چې دشمن مو په وچه او سمندر کې هرخواته تختوي ، په پټه او ښکاره مو داسې اوچتوي لکه چې مرغۍ دانه اوچتوي ، په مرکزونو او اطرافو کې مو په ډله ييزه او ځانګړي شکل سره نيسي مګر بياهم زمونږ په زړونو کې کوم حرکت او خوځښت نه پيداکيږي ، ګويا چې دوی په حقه دي او مونږ په ناحقه !!

ای ګرانه وروره! پرمونږ چې داکوم فسادونه اوبد حالتونه راغلي دي ، له کمال نه وروسته چې ته زمونږ کوم نقصان او زوال ګورې دا ټا اشنامه ګڼه ځکه چې مونږ ددين لوی او عظيم شعار پريښې دی او دمشرکانو او کافرانو په مقابل کې چې مونږ کوم فرض او مسئوليت درلودلو هغه ته مو شاکړی ده . دکورونو او بنګلو جوړولو ته مو مخه کړی ، ددنيا هره بدي او ناروا مو خوښه کړی ، زمونږ په زړونو کې چيرته هم دجهاد نوم نشته ، داوږدو اوږدو اميدونو او دمالونو دراجمع کولو له مصروفيت او کفر نه فرصت نه مومو، مونږ چې له کومو حالاتو سره لاس او ګريوان يو له بيان نه يې نه بيانول غوره دي .

الله تعالی چې چاته هدايت وکړي هغه هدايت موندونکې دی او چې څوک ګمراه او بې لارې کړي هغوی لپاره دالله نه پرته هيڅوک دوست او مرستندوی نشته .

يا الله! مونږ ستا دربارته له خپل ذلت او عاجزي سره راغلي يو ، خپل عجز او محتاجي ستاپه جناب کې پيش کوو . ستامدد او نصرت ته مو داحتياج اوبی کسی لاسونه اوږده کړيدي ، ستاپه ګاونډ او حرم کې ولاړيو ، ته زمونږ په ټولو رازونو باندی خبر دار يې ....

ياربه ! زمونږ دزړونو اوطبيعتونو دغه اتحاد او اجتماع مونږ ته په شړلو او لرې کولو سره مه واپس کوئ ، زمونږ دګوتودغه ليکل دقيامت په ورځ زمونږ په خلاف

گواه مه جوړوئ ، داسې شهادت موږ ته نصیب کړئ چې تاته دقرب اوچتې مرتبې حاصل کړو ، ای الله ! مخونه مو په هغه ورځ سپین کړه چې په کومه ورځ ستاپه وړاندی ډیر مخونه تور او ډیر مخونه سپین وګرځي ، بیشکه ته دلوی احسان او دعام فضل اوکرم خاوند یې ، نشته ګرځیدل له ګناه نه ، او نشته طاقت په طاعت مګر ستاپه توفیق باندی !

یا الله ! خپل غوره او بشپړ رحمتونه زمونږ په سردار او په خپل هغه حبیب محمدصلی الله علیه وسلم باندی ښکته کړه چې پخپل کوښښ او قرباني سره یې دشرک توری تیارې ختمې کړی او باطل قومونه یی پخپل جهاد اوقوت سره وویرولې دهغه صلی الله علیه وسلم اهل بیتو او بهترینو بهادرو ملګروباندی هم خپل رحمت ترهغه ښکته کړه ترکوم وخت پورې چی دګردونو په تیارو کې توري او وسلې پرقیږي ، اودلویو لښکرو په مقابله او دفاع کې دوړاندې کیدونکو ډلو او اسونو پښې زمکه پایمالوي .

وسلم تسليما كثيراً دائماً ابداً !! والحمد لله رب العاليمن .

فهرست

عنوان

مخ

عنوان	مخ

عنوان	مخ

عنوان	مخ

عنوان | مخ

عنوان	مخ
فصل : مجاهد دی لاندیني احکام ضرور زده کړي	۵۵۳
فصل : جنګي چلونه، تدبیرونه او اداب یې	۵۷۴
پای	۵۸۶